

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

MARJAN ZUPANČIČ

**POMEN POBUDE ZA SODELOVANJE OBRAMBNIH
MINISTROV JUGOVZHODNE EVROPE
ZA REGIONALNO VARNOST**

MAGISTRSKO DELO

Ljubljana 2010

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

MARJAN ZUPANČIČ

Mentor: doc. dr. Vladimir PREBILIČ

**POMEN POBUDE ZA SODELOVANJE OBRAMBNIH
MINISTROV JUGOVZHODNE EVROPE
ZA REGIONALNO VARNOST**

MAGISTRSKO DELO

Ljubljana 2010

POVZETEK

Jugovzhodna Evropa je zgodovinsko označena kot geostrateški stik med interesi velesil, ki v danem obdobju zaznamujejo svetovno politiko. Trenutno gre za prepletanje med interesi ZDA, EU in Rusije, ki ponovno krepi svoj vpliv po koncu hladne vojne. Tranzitne poti prek območja Balkana so zaradi nestabilnosti islamskega sveta še pomembnejše, saj zagotavljajo možnosti za relativno varen pretok surovin iz Zakavkazja in črnomske regije v Zahodno Evropo. Za slednje pa je obvezno zagotoviti varnost v obravnavanem območju.

V magistrskem delu se ukvarjam s problematiko Pobude obrambnih ministrov za Jugovzhodno Evropo (SEDM) in različnimi dejavniki, ki jo umeščajo v kontekst regionalne varnostne in obrambne politike. V delu prikazujem strukturo pobude in njeno vlogo v regiji in širši mednarodni skupnosti. Pobuda je namreč preplet strokovnih projektov, ki se realizirajo prek delovnih skupin in političnih interesov ter vplivov držav članic in zunanjih subjektov. Vojaška enota SEEBRIG predstavlja posebnost obravnavane regije, saj je to edina večnacionalna enota, ki je lahko uporabljena v operacijah OZN ali OVSE, vodenih s strani Nata ali EU. S tem enota omogoča sodelovanje v mednarodnih operacijah in misijah tudi nečlanicam Nata, ki s tem lahko pridobivajo dodatne izkušnje v procesu pridruževanja evroatlantskim integracijam. Interesi držav v pobudi so različni – nekatere želijo prek nje in podobnih institucij samo pospešiti svojo pot v Nato in EU, druge so v te povezave vključene že dolgo in želijo ohraniti svoj vpliv v regiji in širše.

V delu analiziram posamezne države in njihovo vlogo v pobudi. Večji poudarek dajem državam članicam, ki prispevajo svoje vojaške zmogljivosti v Večnacionalne mirovne sile Jugovzhodne Evrope. Z opazovanjem na srečanjih delovnih teles ugotavljam povezave in nesoglasja med njimi, ki lahko pobudo krepijo ali pa pomen njenega obstoja zmanjšujejo. Turčija kot regionalna velesila tudi v SEDM ohranja status najmočnejše države z največjim kadrovskim in finančnim vložkom, v ozadju pa ves čas svojo vlogo igrajo tudi ZDA in EU neposredno ali prek različnih drugih institutov, kot je bil v preteklosti Pakt stabilnosti.

Vloga Slovenije je obravnavana posebej, saj smo v pobudi že od same ustanovitve. V SEEBRIG sicer ne prispevamo ničesar in imamo samo status opazovalcev, smo pa aktivni v nekaterih delovnih skupinah. Slovenija je ob podpori ZDA tudi uvedla novo strokovno področje s področja boja proti širjenju orožja za množično uničevanje, nadzora meja in boja proti terorizmu. Delo podaja oceno o možnostih razvoja pobude v prihodnosti in o vlogi Slovenije v njej.

KLJUČNE BESEDE: Jugovzhodna Evropa, obrambna politika, varnostna politika, SEDM, SEEBRIG, preventivna diplomacija, preprečevanje konfliktov, pokonfliktna rekonstrukcija.

SUMMARY

Historically speaking, South-Eastern Europe has been known as the geostrategic intersection point of interests of the world's superpowers which mark the world politics in a given period. In the last few years, we could observe an intertwining or, as the case may be, an interference of interests of the United States of America, the European Union and Russia, a country which has been steadily strengthening its influence after the end of the Cold War. Due to the instability of the Islamic world, transit routes crossing the Balkan territory have become even more important, as they provide a relatively safe option for transport of raw materials and goods from the Transcaucasus and the Black sea region to Western Europe. It is essential to research and ensure transport safety in this part of Europe.

In my Master's degree thesis, I discuss the problematic of the South-Eastern Europe Defence Ministerial Initiative (SEDM) and the various factors which place this Initiative into the context of regional security and defence policy. I present the organizational and functional structure of the Initiative, and the role it plays in the region and international community. SEDM consists of different professional projects, realized through work groups, political interests and influences of the member states and other external subjects. As a military unit, SEEBRIG presents a unique regional subject, since it is the only unit which can operate in military actions of the United Nations or the Organization for Security and cooperation in Europe (OSCE), which are led by NATO or the EU. In doing so, the unit also provides an opportunity to the non-NATO countries to contribute to joint international operations and missions, thus obtaining valuable experiences in the NATO accession process and the Euro-Atlantic integration process. However, the interests of the Member States vary - some of them only wish to accelerate their accession to the NATO (and later to the European Union), while others have been included in the Initiative for a long time and wish to preserve their influence in the region and wider.

In my thesis, I analyse individual member states, their organization and the role they play in the Initiative. I specifically focus on those member states which provide their military capacities in the Multinational Peace Forces Of South-Eastern Europe (MPFSEE). By observing the meetings of work bodies, I have made conclusions regarding the positive connections or disagreements between those who can strengthen the role of the Initiative, as well as those who can diminish its importance and value in the region. As a regional power, Turkey has kept its status of the strongest military country in SEDM, and provides the highest input of human resources and finances. At the same time, the USA and the EU play their own role in the background, either indirectly or through various mechanisms, such as the Stability Pact in the past.

Slovenia has been part of the Initiative from the beginning. Its role is analysed in a separate chapter due to the specific point of view of its interests. Although Slovenia does not contribute to SEEBRIG and has the status of an observer in MPFSEE, it plays an active role in several work groups. With the assistance of the USA, Slovenia has encouraged the establishment of a new professional project which focuses on fighting against the proliferation of weapons for mass destruction, border control and fight against terrorism. In the last part of my thesis, I present possibilities for future development of the Initiative and the role Slovenia can play in it.

KEY WORDS: South-Eastern Europe, defence policy, security policy, SEDM, SEEBRIG, preventive diplomacy, conflict prevention, post-conflict reconstruction

KAZALO

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC	8
1. UVOD	11
2. METODOLOGIJA	15
2.1. PREDMET IN CILJ PROUČEVANJA	15
2.2. HIPOTEZE	15
2.3. METODE DELA	16
2.4. TEMELJNI POJMI	18
2.4.1. Regija Jugovzhodne Evrope	18
2.4.2. Preventivna diplomacija in preprečevanje konfliktov	20
2.4.3. Pokonfliktna rekonstrukcija	21
3. SOUTHEAST EUROPE DEFENSE MINISTERIAL – SEDM	23
3.1. RAZVOJ POBUDE	23
3.2. NAMEN IN CILJI POBUDE	25
3.3. MESTO V KLASIFIKACIJI MEDNARODNIH ORGANIZACIJ	26
3.4. STRUKTURA IN RAZMERJA MED ELEMENTI	29
3.4.1. Sekretariat SEDM	29
3.4.2. Srečanja obrambnih ministrov in ministrov za zunanje zadeve	30
3.4.3. Redna srečanja politično-vojaškega usmerjevalnega odbora (SEDM-PMSC)	31
3.4.4. Redna srečanja koordinacijskega odbora SEDM (SEDM-CC)	33
3.4.5. Srečanja namestnikov načelnikov generalštabov vojsk držav članic	35
3.4.6. Projekti SEDM	35
3.4.6.1. MPFSEE (Military Peace Force South-Eastern Europe)	35
3.4.6.2. SEESIM (South-Eastern European Simulation Network)	42
3.4.6.3. CBSC WG – Counter proliferation, Border Security and Counter Terrorism Working Group	45
3.4.6.4. (S)IMIHO – (Satellite) Interconnection of Military Hospitals	47
3.4.6.5. SEEDIRET - Cooperation on Armaments, Defense Industry, Research and Technology	49
3.4.6.6. SEMEC – Southeastern Europe Military Education Cooperation	51
3.4.6.7. C4I Cooperation in Southeast Europe	53
3.5. MOŽNOSTI DELOVANJA SEDM IN VPLIV NA MEDNARODNO VARNOSTNO POLITIKO	54
3.6. ANALIZA VPLIVA IN INTERESOV POSAMEZNIH ČLANIC SEDM	63

3.6.1. ALBANIJA	63
3.6.1.1. Splošno o državi	63
3.6.1.2. Varnostne razmere.....	64
3.6.1.3. Zunanja politika in gospodarstvo	66
3.6.1.4 Albanija v SEDM	67
3.6.2. BOLGARIJA.....	67
3.6.2.1. Splošno o državi	67
3.6.2.2. Varnostne razmere.....	68
3.6.2.3. Zunanja politika in gospodarstvo	69
3.6.2.4. Bolgarija v SEDM	71
3.6.3. GRČIJA.....	72
3.6.3.1. Splošno o državi	72
3.6.3.2. Varnostne razmere.....	72
3.6.3.3. Zunanja politika in gospodarstvo	74
3.6.3.4. Grčija v SEDM	75
3.6.4. ITALIJA	76
3.6.4.1. Splošno o državi	76
3.6.4.2. Varnostne razmere.....	76
3.6.4.3. Zunanja politika in gospodarstvo	78
3.6.4.4. Italija v SEDM.....	80
3.6.5. MAKEDONIJA.....	80
3.6.5.1. Splošno o državi	80
3.6.5.2. Varnostne razmere.....	81
3.6.5.3. Zunanja politika in gospodarstvo	83
3.6.5.4. Makedonija v SEDM.....	85
3.6.6. ROMUNIJA	85
3.6.6.1. Splošno o državi	85
3.6.6.2. Varnostne razmere.....	85
3.6.6.3. Zunanja politika in gospodarstvo	87
3.6.6.4. Romunija v SEDM	88
3.6.7. TURČIJA	89
3.6.7.1. Splošno o državi	89
3.6.7.2. Varnostne razmere.....	89
3.6.7.3. Zunanja politika in gospodarstvo	91
3.6.7.4. Turčija v SEDM	92

3.6.8. OSTALE DRŽAVE	93
3.6.8.1. Združene države Amerike	93
3.6.8.2. Hrvaška.....	96
3.6.8.3. Bosna in Hercegovina.....	98
3.6.8.4. Države črnomske regije – Ukrajina, Gruzija in Moldavija	102
3.6.8.5. Srbija in Črna gora – novi članici.....	105
3.7. VKLJUČEVANJE IN VLOGA SLOVENIJE	108
3.7.1. Politične in varnostne okoliščine vključevanja v proces.....	108
3.7.2. Interesi Slovenije v regiji	109
3.7.3. Vključevanje in aktivnosti Slovenije v SEDM	111
3.7.4. Bilateralno sodelovanje Slovenije z državami v regiji Jugovzhodne Evrope	115
3.8. PERSPEKTIVE RAZVOJA V PRIHODNOSTI.....	127
3.8.1. Politična projekcija.....	127
3.8.2. Obrambna projekcija.....	128
3.8.3. Okoljska projekcija	130
3.8.4. Projekcija vsebinskih projektov SEDM	130
4. ZAKLJUČEK.....	134
4.1. VERIFIKACIJA HIPOTEZ.....	134
4.2. GLAVNE UGOTOVITVE	135
4.3. SKLEP	138
5. LITERATURA	142

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

AII	<i>Adriatic Ionian Initiative</i> Jadransko-jonska iniciativa
C4I	<i>Command, Control, Communications, Computers and Intelligence</i> Sistem vodenja in poveljevanja, zvez, informatke in obveščevalne dejavnosti
CBSC WG	<i>Counter Proliferation, Border Security and Counter Terrorism Working Group</i> Delovna skupina za preprečevanja širjenja orožja za množično uničevanje, nadzor meja in boj proti terorizmu
CEFTA	<i>Central Europe Free Trade Agreement</i> Sporazum o prosti trgovini v Srednji Evropi
CEI	<i>Central Europe Initiative</i> Iniciativa Srednje Evrope
CENCOOP	<i>Central European Nation's Cooperation in Peace Support</i> Pobuda za sodelovanja srednjeevropskih narodov za podporo miru
CMEP	<i>Civil Military Emergency Planning Council</i> Svet za civilno vojaško načrtovanje
DPPI	<i>Disaster Preparedness and Prevention Initiative</i> Pobuda za pripravljenost na nesreče in njihovo preprečevanje
EAPC	<i>Euro Atlantic Partnership Council</i> Evroatlantski svet za sodelovanje
EU	<i>European Union</i> Evropska unija
EUFOR	<i>European Forces</i> Evropske sile
HQ	<i>Headquarters</i> Poveljstvo
ISAF	<i>International Security Assistance Forces in Afghanistan</i> Mednarodne varnostne sile v Afganistanu
JVE	Jugovzhodna Evropa
KFOR	<i>Kosovo Force</i> Vojaške sile na Kosovu (Nato)
KMNB	<i>Kabul Multinational Brigade</i> Večnacionalna brigada v Kabulu
MARRI	<i>Migration, Asylum, Refugees Regional Initiative</i> Regionalna iniciativa za migracije, azil in begunce.
MLF	<i>Multinational Land Forces</i> Večnacionalne kopenske sile
MPFSEE	<i>Multinational Peace Force of South Eastern Europe</i> Večnacionalne mirovne sile

NATO	<i>North Atlantic Treaty Organisation</i> Organizacija severnoatlantskega sporazuma
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
OZN	Organizacija združenih narodov
PfP	<i>Partnership For Peace</i> Partnerstvo za mir
PSI	<i>Proliferation Security Initiative</i> Pobuda za nadzor širjenja orožja za množično uničevanje
RACVIAC	<i>Regional Arms Control Verification and Implementation Assistance Centre</i> Regionalni center za nadzor oboroževanja
RCC	<i>Regional Cooperation Council</i> Regionalni svet za sodelovanje
SACEUR	<i>Supreme Allied Commmander Europe</i> Vrhovni poveljnik zavezništva za Evropo
SAP	<i>Stabilisation and Association Process</i> Stabilizacijski in pridružitveni proces
SECI	<i>South-East European Cooperative Initiative</i> Iniciativa za sodelovanje v Jugovzhodni Evropi
SEDM	<i>Southeastern Europe Defense Ministerial</i> Obrambni ministerial za Jugovzhodno Evropo
SEDM-CC	<i>Southeastern Europe Defense Ministerial – Coordination Committee</i> Koordinacijski odbor SEDM
SEDM-PMSC	<i>Southeastern Europe Defense Ministerial – Political Military Steering Committee</i> Politično-vojaški usmerjevalni odbor SEDM
SEEBRIG	<i>South East Europe Brigade</i> Brigada Jugovzhodne Evrope
SEECF	<i>South-East Europe Cooperation Process</i> Proces sodelovanja v Jugovzhodni Evropi
SEEDIRET	<i>South Eastern Europe Defense Industry & Research and Technology Cooperation</i> Sodelovanje na področju obrambne industrije in tehnološkega razvoja v Jugovzhodni Evropi
SEEI	<i>South East Europe Initiative</i> Iniciativa Jugovzhodne Evrope
SEESIM	<i>South East Europe Simulation Network</i> Simulacijska mreža Jugovzhodne Evrope
SEMEC	<i>Southeastern Europe Military Education Cooperation</i> Sodelovanje na področju izobraževanja v Jugovzhodni Evropi
SHAPE	<i>Supreme Headquarters Allied Powers Europe</i> Vrhovno poveljstvo zavezniških sil za Evropo

SHIRBRIG	<i>Multinational Stand-by High readiness Brigade</i> Večnacionalna brigada za hitro posredovanje
(S)IMIHO	<i>(Satellite) Interconnection of Military Hospitals</i> (Satelitska) povezava vojaških bolnišnic
UNMIK	<i>United Nations Interim Administration Mission in Kosovo</i> Uprava misije Združenih narodov na Kosovu
ZDA	Združene države Amerike

1. UVOD

Razvoj človeške družbe je sočasno z razvojem držav in narodov ustvaril pogoje tudi za vojne širših razsežnosti. Njihovih posledic v širšem pomenu se je človeštvo začelo zavedati šele s pojavom svetovnih vojn, vendar učinkovitega aparata za reševanje mednarodnih konfliktov ni uspelo razviti. Prvi poskusi so bili usmerjeni v postavljanje pravil vojaških spopadov z uvajanjem vojnega prava, vendar je bil to zgolj poskus omilitve posledic spopadov, ki so že izbruhnili. O preprečevanju vojn politiki in vojaški poveljniki še niso razmišljali. Društvo narodov je sicer agresijo že proglasilo za mednarodni zločin, vendar vojna kot sredstvo zagotavljanja varnosti ni bila povsem prepovedana. Razvoj po drugi svetovni vojni je vzpostavil dva bloka, ki sta začasno in zgolj navidezno ustavila medetnična trenja na svojih interesnih območjih. Organizacija ZN je bila prva, ki ji je uspelo združiti države sveta vsaj k načelni podpori preprečevanja vojaških spopadov, saj Ustanovna listina agresijo izrecno prepoveduje.

S koncem hladne vojne in z intenziviranjem regionalnih konfliktov so se začele pojavljati institucionalizirane alternativne oblike reševanja mednarodnih konfliktov. Take oblike imajo pravno osnovo v osmem poglavju Ustanovne listine OZN, ki omogoča regionalnim organizacijam ali ustanovam delovanje v smislu mirnega reševanja sporov in izvajanja prisilnih akcij po pooblastilu Varnostnega sveta OZN (Grizold 1999, 55).

Območje Jugovzhodne Evrope, s težiščem na Balkanu, že stoletja predstavlja žarišče nestabilnosti in konfliktov med narodi in s tem seveda tudi neposredno in posredno grožnjo širši evropski regiji. Na relativno majhnem prostoru, so potekali pomembni in usodni procesi, ki so vplivali tudi na evropski razvoj. Tu so se prepletali vplivi vzhoda in zahoda, križali so se različni kulturni tokovi, obstajale so različne oblike fevdalne družbe (Voje 1994, 5). Posledica burne zgodovine je bogata vojaška tradicija držav na tem območju, ki je prepletena z nerešenimi političnimi težavami. Odraz slednjih je tudi vojna na območju bivše Jugoslavije v devetdesetih letih preteklega stoletja, ko je bilo v spopadih ubitih okrog sto tisoč ljudi, razseljenih pa več kot 1.300.000. Rezultati so podobni kot v preteklosti – meje in manjšine ostajajo nedorečene, trenja med narodi so se zaradi osebnih tragedij v vojni še povečala, dialog je zato otežen.

Obravnavano območje predstavlja poseben izziv za mednarodno skupnost. Ker grožnje evropski varnosti tudi v prihodnosti najverjetneje izhajajo iz nacionalističnih okolij na Balkanu in osrednji Evraziji, je regija z različnimi pobudami deležna posebne pozornosti. Leta komunistične vladavine so pustila nerešena vprašanja meja in etničnih manjšin, saj so se vsa vprašanja reševala na nivojih zveznih držav (primer Jugoslavije). Več kot dva milijona Madžarov živi na ozemlju Romunije, več kot štiristo tisoč pa v severnem delu Srbije. Več kot milijon Turkov je v Bolgariji, kar je kar devetina celotnega prebivalstva Bolgarije (Murray in Viotti 1994, 150).

Nobena država iz širše opredeljene Jugovzhodne Evrope ni zmožna samostojno reševati vprašanja svoje varnosti, gospodarskega razvoja in napredka. Vse se namreč ozirajo k sosedom in Evropi, poleg tega pa dodatno jamstvo za varnost in približevanje evropskim povezovalnim tokovom dajejo Združene države Amerike z različnimi neposrednimi in posrednimi mehanizmi. Evropski pristop temelji na utrjenih in preverjenih receptih regionalnega povezovanja, ameriški pa tudi prispeva k zmanjšanju sovražnosti in z zagotovitvijo miru in stabilnosti zmanjšati vpliv Ruske federacije v regiji (Vukadinović 2002, 65).

Naveden je razlog za vrsto gospodarskih, političnih in varnostnih pobud, ki se nanašajo na obravnavani prostor. Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) predstavlja največjo regionalno mednarodno organizacijo, v regiji, ki jo pokriva. Je primarni instrument za zgodnje opozarjanje, preprečevanje konfliktov, pokonfliktno obnovo in krizno upravljanje (<http://www.osce.org>, 15.8.2009). Ob tem lahko omenim še nekaj drugih pobud, ki jih lahko uvrstimo v dve obdobji. V prvem obdobju so se vzpostavile Srednjeevropska iniciativa (1989), Čnomorska gospodarska skupnost (1992), Srednjeevropsko prostotrgovinsko območje (CEFTA, 1992). Za ta čas je značilna povezava držav bivšega vzhodnega bloka z zahodno evropskimi gospodarskimi, političnimi in vojaškimi institucijami. V drugem obdobju so bile vzpostavljene pobude, ki se ukvarjajo z večplastno problematiko območja po razpadu Jugoslavije. Sem lahko uvrstimo Partnerstvo za mir (1994, prevzemanje Nato standardov, izkušnje, pretok informacij), Royaumont Process (1995, osredotočenje na nevladne organizacije), SECI (1996, South Eastern European Cooperation Initiative, dogovor o gospodarstvu in okolju med EU in ZDA), SEECF (1996, The South East European Cooperation Process), Pakt stabilnosti (1999) in SEDM-SEEBRIG (1999) (Lopandić 2002, 2).

Obrambni ministerial za Jugovzhodno Evropo (SEDM – South East Europe Defense Ministerial) je regionalna pobuda, ki združuje skoraj vse balkanske države, vključene pa so tudi Ukrajina, Italija in ZDA. Pobuda omogoča pretok informacij med članicami, krepitev dialoga v smeri zagotavljanja miru v regiji in širše. Omogoča spoznavanje vojaških in političnih organizacij članic in skozi skupno vojaško enoto krepi neposredno politično in vojaško sodelovanje v operacijah za podporo miru v svetu. Delovanje poteka v duhu Partnerstva za mir, kar kaže na močno prepletenost z Natom.

Projekti ministeriala zajemajo široko področje sodelovanja na različnih strokovnih nivojih, ki pa v končni fazi lahko koristijo zahtevnejšim skupnim vojaškim ali političnim projektom v prihodnosti. Posamezne vsebine so namreč združene v področjih izobraževanja in usposabljanja, raziskav in razvoja vojaške tehnologije, povezovanja vojaških bolnišnic v območju, simulacijski mreži za izvajanje mednarodnih računalniško podprtih vaj ter v delovni skupini za preprečevanje širjenja orožja za množično uničevanje, nadzor meja in boj proti terorizmu. Iz navedenega lahko že v uvodu sklepamo, da gre za široko zastavljene cilje, ki zajemajo tako izobraževanje in razvoj, s čimer lahko SEDM na daljši rok zagotovi višjo stopnjo poenotenja znanja in tehničnih sistemov v uporabi.

Vloga Slovenije in Slovenske vojske v pobudi je precej pasivna, saj ima država v večnacionalnih mirovnihi silah Jugovzhodne Evrope samo status opazovalke, aktivno pa sodeluje s po enim predstavnikom v vojaško-političnem usmerjevalnem odboru ter v koordinacijskem odboru. Občasno, zlasti na srečanjih ministrov ali namestnikov načelnikov generalštabov, pa vendarle posredujemo kakšno pobudo ali idejo za boljše delovanje institucije. Tako je bila delovna skupina za boj proti terorizmu vzpostavljena ravno na pobudo Slovenije.

SEDM je seveda formalno in neformalno povezan tudi z drugimi institucijami, ki sledijo podobnim ciljem. Tako aktivno sodeluje z OZN in OVSE, zveza Nato je neposredno vključena prek svojih članic. V raziskavi bom predstavil tudi povezave in vplive teh subjektov mednarodne skupnosti na pobudo.

Proučevanje pobude obrambnih ministrov za Jugovzhodno Evropo predstavlja svojevrsten izziv, saj se ga lotevamo v času velikih sprememb. Bosna in Hercegovina je ravno vstopila v

polnopravno članstvo (v letu 2007), Srbija in Črna gora sta vložili vlogo za polnopravno članstvo. Na sestankih koordinacijskega odbora SEDM je bil pristop obeh zavrnjen do jeseni 2009, saj so bila potrebna dodatna politična usklajevanja držav članic. Jesen 2009 pa je prinesla nepričakovan obrat in obe državi so pogodbenice s soglasjem sprejele. Ob pojavu Kosova kot samostojne države na mednarodnem političnem prizorišču lahko tudi v okviru pobude SEDM v prihodnje pričakujemo visoko dinamiko splošne in vojaške diplomacije, in predvsem trenja med Srbijo ter ostalimi državami ob morebitni vlogi Kosova za članstvo.

2. METODOLOGIJA

2.1. PREDMET IN CILJ PROUČEVANJA

Predmet proučevanja magistrske naloge je regionalna pobuda SEDM (South Eastern Europe Defense Ministerial) s svojimi državami članicami, raznolikimi projekti, ki so strokovni del združenja in vojaško enoto kot izvršilnim delom. Zanimajo me relacije med posameznimi članicami, interesi, ki jih želijo uresničevati preko pobude in preplet z drugimi organizacijami, zlasti z Natom.

Cilj raziskave je ugotoviti in prikazati dejansko vlogo pobude, njen pomen in veljavo v mednarodni skupnosti. V delu prikazujem pomen pobude za stabilizacijo regije in širše območje ter katera sredstva ima za to na razpolago. Ker je vzpostavljena pod okriljem Nata, preverjam, če se vojaška enota razvija v smeri kompatibilni Natu, ali ostaja na točki razvoja v preteklosti. Morda gre samo za pridobivanje izkušenj in testiranja pred vstopom nekaterih držav v Nato, ali pa morda za predhodnico združenega nastopanja regije v okvirih Nata prihodnosti. Končni cilj dela je sinteza spoznanj v enotno ugotovitev o realni vlogi in pomenu SEDM v mednarodni politični in vojaški skupnosti.

2.2. HIPOTEZE

Obrambni ministerial za jugovzhodno Evropo predstavlja velik potencial za oblikovanje skupne politike skupine držav, ki interese koncentrirajo v tem območju in bližnji okolici. Gre za države, ki so sicer vključene v različne vojaške in politične zveze ter regionalne pobude, vendar SEDM edini v celoti pokriva izredno geostrateško pomembno območje. Države imajo namreč nadzor nad celotnim Jadranskim morjem, vključno z Otrantskimi vrati, velik del severnega Sredozemlja in tudi Črnega morja, vključno z vstopom v Sredozemlje. S tega vidika lahko izpeljem prvo hipotezo:

»Regionalna pobuda SEDM združuje skupino držav, ki lahko v primerih izbruha krize v regiji Jugovzhodne Evrope ali v njenem območju vpliva in interesa, združeno nastopijo pri odvrčanju groženj. Zagotavljajo namreč nabor vojaških sil in politični konsenz, s čimer bi lahko učinkovito in pravočasno prispevali v smeri stabilizacije območja in dosego miru.«

Ob tem moram poudariti, da hipoteza izloča primere notranjih državnih groženj in vojaško politično destabilizacijo posameznih držav članic. V takšnih primerih bi pobuda lahko delovala samo kot svetovalni organ, morda mediator.

Zveza Nato bi zaenkrat politični konsenz težko dosegla, saj velik del Balkana še vedno ni enakopraven del zavezništva. Poleg tega pobuda prispeva k pretoku informacij tudi med državami izven zavezništva in jim daje možnost sodelovanja z njimi. Velik potencial pri oblikovanju skupnih enot v prihodnosti predstavlja območje bivše Jugoslavije, ki bo verjetno kmalu v celoti enakopraven del SEDM¹. Zagotavlja namreč območje z velikimi in togimi vojaškimi organizacijami, ki bodo vse težje opravičile svoj obstoj v trenutni obliki. Nove možnosti pri vključevanju združene brigade SEEBRIG v operacije v podporo miru pa bodo omogočile preusmeritev dela nacionalnih vojaških virov. Naslednja trditev, ki jo bom poskušal dokazati v raziskavi, je sledeča:

»Obrambni potenciali območja SEDM predstavljajo predvsem bazen kadrovske kapacitete za oblikovanje močnejše vojaške enote, ki bo v prihodnosti lahko resneje nastopala ob pojavih vojaških in drugih kriz v svetu. Tehnološke primanjkljaje bodo pokrivala razvitejša članica, ki so tudi del strukture Nato.«

2.3. METODE DELA

Za proučevanje problematike SEDM sem uporabil **deskriptivno metodo** raziskovanja za pojasnitev temeljnih pojmov in osnovne opredelitve pobude. Ob tem se naslanjam na **analizo vsebine primarnih in sekundarnih virov**, kar je osnova za proučitev strukture in medsebojnih odnosov članic pobude. Ustanovni dokumenti z dopolnili namreč predstavljajo osnovo za delovanje in možnosti prilagoditev ob posebnih primerih. Dodatna vrednost proučevanja so primarni dokumenti, ki so še vedno v postopkih sprejemanja in spreminjanja, saj je tako lažje prikazati dinamiko organizacije. Posebno težavo pri raziskovanju predstavlja ločnica med splošno dostopnimi dokumenti ter dokumenti z določeno stopnjo zaupnosti. Slednjih v raziskavi nisem uporabljal, zato je to tudi ena od omejitev magistrskega dela. Zbiranje podatkov je predstavljalo velik del raziskave, saj je dostopnega gradiva iz začetnega

¹ Izjema je Kosovo, kjer se bodo pojavile težave z vstopom v SEDM. Vstop je namreč možen samo ob soglasju vseh članic. Srbija in Črna gora sta že pridobili splošno podporo vseh članic in bili jeseni 2009 v pobudo tudi sprejeti. S tema pa je verjetno vstop Kosova kot nove države močno otežen in bo zato zapleten in dolgotrajen.

obdobja razvoja pobude SEDM relativno malo. Večino informacij iz prvih let razvoja je bilo potrebno pridobivati iz drugih, nedokumentiranih virov. Večina dokumentov je bila dostopnih prek svetovnega spleta, nekaj pa sem jih pridobil tudi ob razgovorih z intervjuvanci in strokovnjaki znotraj SEDM. Z deskripcijo raziskavo peljem preko teoretičnih izhodišč do razvrstitve SEDM v sistem klasifikacije mednarodnih organizacij ter prikažem osnovna načela njenega delovanja.

Uporaba **komparativne metode** je nujna v primerih, ko določam vlogo in pomen posameznih držav. Potrebno je bilo namreč določiti, kdo ima na voljo največ virov, ki jih lahko SEDM uporabi in kateri so. Zanimali so me tudi interesi držav, ki jih želijo skozi pobudo uresničevati. Kot osnovne kazalce primerjave sem določil nacionalne interese posameznih članic, njihov finančni in kadrovski vložek v SEDM ter povezanost oziroma soodvisnost držav v regiji. Pri določanju nacionalnih interesov izhajam iz osnovnih normativnih aktov posameznih držav (strategije, doktrine, bele knjige, zakonodaja) in njihovem obnašanju v mednarodni skupnosti². Ker je interese nemogoče razbrati samo iz pisnih virov, sem opazoval obnašanje držav v mednarodni skupnosti in poskusil določiti njihove interese v regiji. Zaradi usmerjenosti raziskave v varnostno politično problematiko, se ne morem izogniti tudi drugim družbenim področjem, ki nanjo vplivajo. Pri primerjalni metodi pazim, da ne opazujem samo skupnih lastnosti, ampak iščem tudi posebnosti, ki so lahko bistvene (Žabkar 2004, 71).

Primerjava med državami je relativno zahtevana. Saj poleg obdelave primarne dokumentacije zajema tudi njihovo obnašanje v mednarodni skupnosti. To pa je možno vrednotiti samo s daljšim spremljanjem širšega spektra medijev in analizo delovanja držav neposredno v pobudi.

Nestrukturiran intervju in razgovori so predstavljali metodo, s katero sem lahko pridobil največ informacij od dejanskih nosilcev odločanja v pobudi. Ker so vsi sodelujoči na srečanju pobude strokovno dobro podkovani, je nestrukturiran intrvju najbolj sprejemljiv. Razpravo lahko usmerjaš proti željenemu cilju, sogovornik pa sam odpira relevantne probleme, saj jih dobro pozna in argumentira lastna stališča. Ob svojem delu sem se udeležil dveh sestankov vojaško-političnega usmerjevalnega odbora in koordinacijskega odbora ter srečanja

² To lahko izvajam predvsem s sledenjem izjavam pomembnejših predstavnikov držav v medijih. Skozi njih se namreč odražajo ključni nacionalni interesi in razmišljanja o načinih njihove realizacije.

obrambnih ministrov v Makedoniji, oktobra 2008. V magistrskem delu so uporabljene samo informacije, ki so lahko javno objavljene – torej dokumenti in drugi viri brez nacionalne, Nato ali SEDM-MPFSEE stopnje zaupnosti. **Opazovanje z udeležbo** me je kot predstavnika Republike Slovenije omejilo v tem smislu, da sem primarno opravljal svojo nalogo, ob tem pa spremljal stališča ostalih udeležencev. Skupno delo s predstavniki ostalih držav mi je omogočilo vpogled v včasih zelo racionalno strokovno ozadje, ki pa ne dobi epiloga v končnih političnih rezultatih. Zaradi občutljive vloge sem pri zbiranju informacij ostajal pri neformalni metodi razgovorov, opravil pa sem dva intervjuja s slovenskima predstavnikoma v pobudi. Subjektivnost te metode izločam z dejstvom, da v pobudi sodelujem zgolj kot opazovalec. To pomeni, da se mi službeno ni bilo potrebno opredeljevati o konkretnih odločitvah, ki bi lahko vplivale na mojo strokovno analizo.

2.4. TEMELJNI POJMI

2.4.1. Regija Jugovzhodne Evrope

Regija Jugovzhodne Evrope je pogosto označena kot Balkan, ki pa je skozi zgodovino pridobil negativno konotacijo³. Tudi Slovenija želi biti poleg Hrvaške, Romunije, Bolgarije in Albanije iz te regije izključena. K temu je zagotovo prispeval dolgoleten podcenjevalen odnos Evrope do Balkana (Vukadinović 2002, 12). Slednje dopolnjuje tudi termin **balkanizacija**, ki ga v mednarodnih odnosih srečamo kot sinonim za razpad večjih držav, nezmožnost sprejemanja novih vrednot demokracije in vračanje k starim političnim ureditvam. Osnovo za takšno razmišljanje najdemo v burni zgodovini območja jugovzhodne Evrope, kjer so večje federalne tvorbe⁴ sprožale nacionalistična gibanja nepriznanih narodov in kjer niso aktivno iskale rešitve, ugodne za vse državljane (Prebilič in Grošelj, 2006).

Vukadinović meni, da po prvi svetovni vojni ni bilo večjih nesoglasij v političnem smislu glede pripadnosti Balkanu. Jugoslavija, Romunija, Bolgarija, Grčija, Turčija in Albanija so razvijale različne oblike medsebojnega sodelovanja. Po drugi svetovni vojni pa se je obdržal

³ Balkan je evropska periferija v skoraj vseh pogledih: tu se nahajajo najrevnejše države in najrevnejši predeli Evrope, v demografskih trendih že desetletja (če ne stoletja) prevladuje odseljevanje. V tehnološkem in družbenem pogledu je viden zaostanek za ostalimi evropskimi državami. Zaradi še vedno prisotne grožnje s ponovnimi izbruhi konfliktov je manj vlaganj, zato so nižje produktivnost, zaposlenost in inovacije, modernizacija poteka počasneje (Zupančič 2008).

⁴ Kraljevina SHS, Kraljevina Jugoslavija, Jugoslavija po II. svetovni vojni..

izraz **Balkan**⁵. Težave, povezane s pripadnostjo temu prostoru, so se pojavile z razpadom Varšavskega sporazuma in s porušenjem ravnovesja sil na Balkanu. Tako Slovenija in Hrvaška zaradi vojnih dogodkov v nekdanji državi ter zaradi širših civilizacijskih, religijskih in gospodarskih interesov poudarjata, da ne spadata na Balkan in da sta del skupine srednjeevropskih držav. Tako Magoscijev Zgodovinski atlas Vzhodne in Srednje Evrope že v uvodu poudarja, da ni soglasja o razdelitvi vzhodne Evrope. Magosci izhajajo iz opredelitve območij, pri kateri mejne črte sledijo rekam, in tako oblikujejo tri območja: severno, alpskokarpatsko in balkansko območje. **Balkansko območje** opredeljuje kot prostor, ki se na jugu začne od črte Sava - Donava ter se na jugu razprostira do Sredozemskega in Egejskega morja. Balkan tako zajema Hrvaško (južno od črte Kolpa-Sava), Bosna in Hercegovina, Jugoslavijo⁶, Makedonijo, Bolgarijo, Albanijo, Grčijo in evropski del Turčije (Vukadinović 2002, 13).

V času obstoja socialistične Jugoslavije so tudi zaradi politične enotnosti zagovarjali meje **Balkanskega polotoka** (ki se sicer razteza med Jadranskim, Egejskim, Marmarskim in Črnim morjem) med skrajno severozahodno točko v Tržaškem zalivu ter severnim robom delte Donave. Danes običajno kot Balkan opredeljujemo območje od delte Donave, po Savi na Kolpo in potem proti Kvarnerskemu zalivu. Prostorsko zmanjšanje na severozahodu je nastala zaradi ponovne uvedbe pojma »Srednja Evropa«, ki v času vojaške, gospodarske in ideološke polarizacije ter hladne vojne ni bil uporabljan (Zupančič 2008).

Za potrebe moje analize je pomembno najširše pojmovanje regije, ki še ne bo kmalu standardno določena in ga bo verjetno določila mednarodna skupnost (Vukadinović 2002, 16). Pomembno bo torej območje držav bivše Jugoslavije, Romunija, Bolgarija, Grčija, Turčija in Albanija. Italija je sicer geografsko izven regije, vendar jo članstvo v pobudi SEDM uvršča v kontekst mojega dela.

⁵ Na tem območju je, kar se tiče varnosti, deloval balkanski varnostni model. Formula 2+2+2, tj. dve članici Varšavskega pakta: Bolgarija in Romunija; dve članici Nata: Grčija in Turčija ter dve neuvrščeni državi: Jugoslavija in neblokofska Albanija, so jamčile za ohranitev mirnih odnosov v okviru celotnega ravnovesja med dvema vodilnima vojaškopoličnima blokoma (Vukadinović 2002, 11).

⁶ Danes Srbijo in Črno goro.

2.4.2. Preventivna diplomacija in preprečevanje konfliktov

Pristop k reševanju varnostne problematike v svetu se je v zadnjem obdobju precej spremenil. Mirovne operacije prve generacije so vzpostavljale samo razmejitveno območje med sprtimi stranmi, z vzroki in posledicami se niso ukvarjale. Po letu 1992⁷ pa postanejo ključni izrazi nove svetovne varnostne arhitekture preventivna diplomacija, ustvarjanje miru, ohranjanje miru in pokonfliktna graditev miru (Jelušič 2003, 640). Za proučevanje SEDM so zagotovo najpomembnejši termini **preventivna diplomacija, preprečevanje konfliktov in pokonfliktna graditev miru** oziroma **pokonfliktna rekonstrukcija**.

Pri **preventivni diplomaciji** v ožjem smislu gre za diplomatska prizadevanja za rešitev spora pred izbruhom oboroženega konflikta. Izvaja se ugotavljanje dejstev in zgodnje opozarjanje. Nekdanji generalni sekretar ZN Boutros Boutros-Ghali je v svojem poročilu *Dnevni red za mir* (ang. Agenda for Peace) leta 1992 zapisal, da je preventivna diplomacija akcija, s katero se preprečuje nastajanje sporov med udeleženi stranmi, s katero se preprečuje preraščanje obstoječih sporov v konflikte in s katero se omejuje razširitev konfliktov, kadar ti nastanejo. Ta definicija pomeni torej preventivno diplomacijo v širšem smislu. Pri terminu govorimo tudi o »...nenasilnih in samostojnih dejanjih vseh udeležencev z namenom zagotavljanja odsotnosti nasilja pri nesoglasjih in razvoja sporov v ostrejših konflikte in v oborožene spopade, ki bi lahko ogrožali tudi mednarodno varnost in stabilnost.« (Igarashi 2001).

Izvor preventivne diplomacije lahko najdemo tudi v šestem poglavju Ustanovne listine OZN, ki v 33. členu navaja, da si morajo »...stranke v vsakem sporu, katerega nadaljevanje bi utegnilo ogroziti ohranitev mednarodnega miru in varnosti predvsem prizadevati, da se spor reši s pogajanjem, anketo, s posredovanjem, s spravo, z razsodništvom, s sodno rešitvijo, z obračanjem na regionalne ustanove ali na regionalne dogovore ali pa z drugimi mirnimi sredstvi po njihovi lastni izbiri.« (Ustanovna listina OZN, 33. člen).

⁷ Varnostni svet ZN, ki se je sestal 31. januarja 1992, je generalnemu sekretarju ZN dodelil nalogo, da pripravi analizo in priporočila o povečevanju sposobnosti ZN za preventivno diplomacijo, ustvarjanje miru in ohranjanje miru. Poročilo je prišlo v javnost junija 1992 pod naslovom Dnevni red za mir: Preventivna diplomacija, ustvarjanje miru in ohranjanje miru (An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking, and Peacekeeping). Butros Butros-Gali je v njem ugotovil, da je v spopadih po koncu druge svetovne vojne umrlo vsaj 20 milijonov ljudi, ZN pa v mnoge od teh spopadov niso smeli poseči zaradi pravice do veta prizadetih velesil (velesile so do 1990 dale veto v 279 primerih). Dokument je priporočal ZN, da se vključijo v reševanje vzrokov za spopade, zlasti ekonomskega zaostajanja, socialne nepravilnosti in političnega nasilja. ZN bi morali identificirati situacije, ki lahko vodijo v spopade ter s pomočjo diplomacije preprečiti izbruh nasilja (Jelušič 2003, 640; Jelušič 2005, 25).

SEDM kot regionalna institucija je vir preventivne diplomacije, saj zagotavlja stalno izmenjavo informacij med akterji in možnosti zaznavanja potencialnih konfliktov v regiji Jugovzhodne Evrope.

Preprečevanje konfliktov med državami je eden izmed ključnih ciljev Organizacije združenih narodov po drugi svetovni vojni, ki pa ni jasno opredelila konfliktov znotraj držav oziroma državljanskih vojn. Konec hladne vojne, genocid v Ruandi in razpad Jugoslavije so ustvarile potrebo po vključevanju mednarodne skupnosti v notranje spore držav (Naraghi Anderlini in Stanski, 2004). Temeljna študija Carnegie Commission on the Prevention of Deadly Conflict po ciljih razvršča dejanja mednarodne skupnosti za preprečevanje konfliktov v tri skupine (<http://www.wilsoncenter.org>, 15.10.2009):

- vnaprejšnje preprečevanje pojavov nasilnih konfliktov in določanje nenasilnih sredstev za njihovo obvladovanje;
- zaustavljanje že obstoječih konfliktov, omejevanje in preprečevanje širjenja;
- odvrčanje ponovnega izbruha nasilja.

Glede na način preprečevanja konfliktov pa navaja:

- operativno ali neposredno preprečevanje (diplomatska mediacija v sporih, ekonomski ukrepi, ki lahko vključujejo sankcije in embargo, zbiranje orožja in razorožitev bojujočih se enot, lahko pa gre tudi že za napotitev vojaških mirovnih enot);
- strukturno preprečevanje oz. preprečevanje na osnovi temeljnih vzrokov za konflikte (sodelovanje pri odpravi revščine, urejanju represivnih političnih režimov, enakomerni porazdelitvi sredstev, zaščita človekovih pravic, manjšin ipd.).

Pri operativnem posredovanju gre za hitre in kratkoročne ukrepe, ki zaustavijo razvoj konflikta v smeri večje intenzivnosti ali večje geografske razsežnosti, strukturno preprečevanje pa je dolgoročnejshe in poskuša odpravljati osnovne vzroke, ki so pripeljali do konflikta. Ta aktivnost se močno prepleta s pojmom **pokonfliktne rekonstrukcije**.

2.4.3. Pokonfliktna rekonstrukcija

Pokonfliktna rekonstrukcija v splošnem zajema tri faze: razoroževanje, demobilizacijo in reintegracijo. Soglasja med različnimi avtorji o uporabi terminov ni, saj jih nekateri

združujejo v en proces pokonfliktne rekonstrukcije in jih delijo na faze, drugi pa jih ločujejo med seboj (Garb, 2006).

Pokonfliktna rekonstrukcija, ki je v obravnavani regiji še vedno aktualna, zajema procese vzpostavljanja stabilne notranje varnosti, ki vključujejo demobilizacijo in razorožitev bojnih enot in reintegracijo njihovih pripadnikov v civilno družbo, izgradnjo ustrezne administrativne infrastrukture, ki omogoča delovanje organov demokratične politične oblasti, in fizično obnovo komunikacijske infrastrukture in osnovnih objektov, ki zagotavljajo minimalno kvaliteto življenja (zbiralniki pitne vode, elektrarne, bolnišnice, šole ...). Poleg tega v to kategorijo spada tudi vzpostavitev finančnih institucij, ki so predpogoj za ekonomsko oživljanje območja. Tudi stabilni sodni sistem in vzpostavljanje družbene blaginje sta v procesu pokonfliktne obnove neizogibna. V proces se običajno vključuje celotna mednarodna skupnost s ključnimi organizacijami, ki omogočajo zagon nove družbene ureditve. V mislim imam mednarodne finančne organizacije (Svetovna banka, Mednarodna banka za obnovo in razvoj, regionalna finančna združenja), humanitarne organizacije (nosilni je Urad OZN za humanitarno pomoč), Program OZN za razvoj ter različne regionalne varnostne organizacije in posamezne države, ki ponudijo različne oblike pomoči na osnovi dvostranskih dogovorov (Naraghi Anderlini in El-Bushra, 2004).

Na tem mestu moram omeniti **koncept konverzije**, ki pomeni preusmerjanje vojaških virov v civilno sfero, ob tem pa se želi poudariti produktivnost teh virov. Koncept opredeljuje šest področij preusmeritve iz vojaškega v civilno okolje: vojaške izdatke (realokacija), vojaške raziskave in razvoj (preusmerjanje), vojaško industrijo in vojaško osebje (demobilizacija in reintegracija), vojaške baze (zapiranje) in področje odvečnega orožja (Garb 2006, 211). Vsako od teh področij je običajno pokrito z različnimi programi mednarodnih instiucij in s soudeležbo držav donatorok.

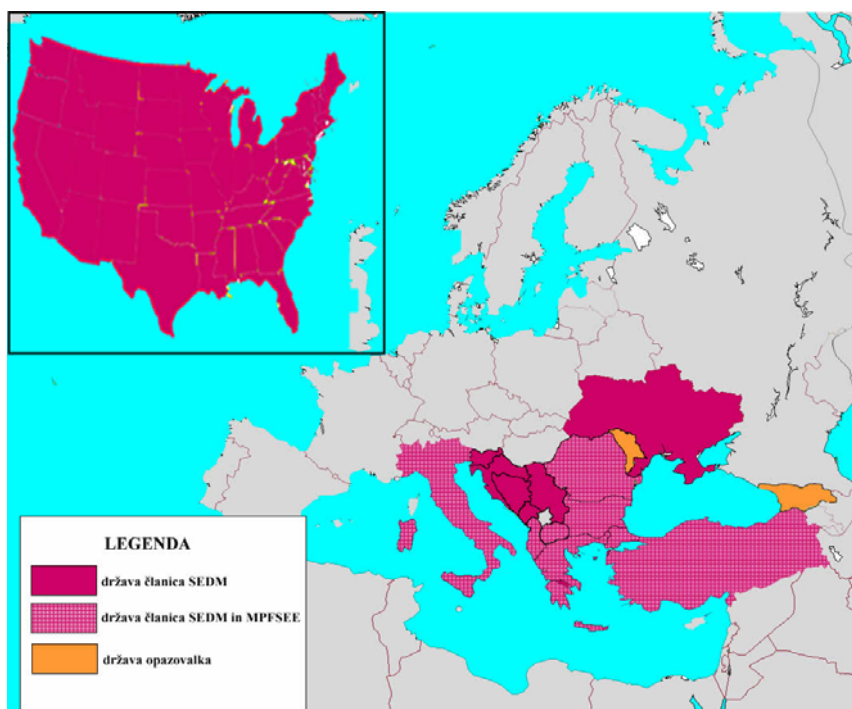
Po demobilizaciji morajo slediti programi dolgoročne družbene reintegracije, ki je povsem civilna aktivnost. Dolgoročno družbena reintegracija vsebuje podporne programe iz različnih področij usposabljanja, pomoči, svetovanja in selektivne intervencije. Namen teh procesov je pomagati nekdanjim borcem pri prehodu iz vojaškega v produktivno civilno življenje. Aktivnosti se koncentrirajo predvsem v socialno področje, kjer se bivšim vojakom omogoči običajna sprejetost v civilno okolje ter v ekonomsko področje, kjer se jim zagotovijo pogoji za ekonomsko neodvisnost in materialno preživetje (Garb 2006, 211).

3. SOUTHEAST EUROPE DEFENSE MINISTERIAL – SEDM

3.1. RAZVOJ POBUDE

Konec hladne vojne in strateška preusmeritev držav vzhodnega bloka proti zvezi Nato in EU sta povzročila velike spremembe evropskega geopolitičnega prostora. Nekatere strukture in odnosi v mednarodni skupnosti, ki so bili videti nespremenljivi, so v celoti izginili, vrednote in pojmi, ki so določali mednarodno stabilnost in varnost so izgubili svoj pomen. Močni procesi integracije, redefiniranje funkcij OZN, zveze Nato, EU ter drugih mednarodnih organizacij so pozitivni premiki na globalni ravni (Grizold 1999, 12) in ustvarjajo pogoje za nove mehanizme povezovanja. Nestabilnost regije Jugovzhodne Evrope v začetku devetdesetih let kot posledica razpada Jugoslavije je določila regionalno varnost kot prioriteto v tem območju in kot vitalni interes držav. Doseganje miru in stabilnosti pa je v današnjem obdobju možno doseči s prepletanjem treh elementov: s krepitvijo varnostnih institucij in s porazdelitvijo pristojnosti med njimi, z razvojem politično vojaškega sodelovanja med državami ter z oblikovanjem mehanizmov za preprečevanje spopadov med državami in znotraj njih (Tatalović 2006, 25). Vse to je leta 1996 privedlo do prvega srečanja obrambnih ministrov regije, ki so se sestali v Tirani v Albaniji.

Slika 3.1. Zemljevid pobude SEDM

SEDM je regionalna pobuda, ki vsebinsko združuje sodelovanje obrambnih ministrstev v državah Jugovzhodne Evrope . Prvo ministrsko srečanje in vzpostavitev sodelovanja so predlagale Združene države Amerike. Pravno osnovo pobude v pravem pomenu besede so oblikovale države članice do leta 2000, ko so sprejele Sporazum o vzpostavitvi koordinacijskega odbora SEDM. Pred tem so odločitve sprejemale v obliki skupnih izjav.

Ob prvem srečanju so obrambni ministri sprejeli skupno izjavo in dokument, ki določa razvoj in napredek sodelovanja v prihodnosti in vsaki državi podpisnici nalaga konkretne naloge. Dokumenta sta bila dokončno usklajena in potrjena leta 1997 v Sofiji, Bolgarija. Slovenija se sestanka v tej fazi še ni udeležila. Glavni namen pobude je krepitev miru, varnosti, stabilnosti v regiji ter krepitev zaupanja med državami .

Zanimiva je reakcija Ruske federacije, ki je po drugem sestanku pobude v Skopju leta 1998 izrazila obžalovanje glede poskusov omejevanja sodelovanja Rusije pri obravnavanju vojaško političnih problemov na območju Balkana. Organizatorje sestanka so namreč obvestili o zainteresiranosti za sodelovanje na srečanju, vendar je bil odgovor Makedonije takrat odklonilen⁸.

Pobuda se je z leti krepila in širila dejavnost z različnimi vsebinskimi projekti, ki so podrobneje obdelani v nadaljnji razpravi. Na tem mestu naj izpostavim samo oblikovanje večnacionalnih mirovni sil za Jugovzhodno Evropo (MPFSEE) leta 1998, ki je bila osnova za vzpostavitev vojaške strukture SEEBRIG.

Trenutno je v pobudo včlanjenih štirinajst držav. Albanija, Bolgarija, Bosna in Hercegovina, Grčija, Črna gora, Hrvaška, Italija, Makedonija, Romunija, Slovenija, Turčija, Ukrajina, Srbija in ZDA so polnopravne članice, Moldavija in Gruzija pa delujeta kot opazovalki. Zadnja dogodka, povezana z razvojem pobude, sta nepričakovan obrat pri sprejemanju Črne gore in Srbije v polnopravno članstvo SEDM ter dodelitev statusa opazovalke Bosni in Hercegovini v MPFSEE jeseni 2009.

⁸ To dokazuje dokument MZZ, ki pravi da so »...Rusi izrazili obžalovanje, da je s selektivnim izborom sestave oblikovanja večnacionalnih mirovni sil očitna smer oblikovanja subregionalnih struktur, ki so v celoti zaprte vase na določenem krogu izven regionalnih organizacij in držav« (Kritični odzivi MZZ Ruske Federacije na sestanek obrambnih ministrov v Skopju, 1998).

3.2. NAMEN IN CILJI POBUDE

Sodelovanje med državami poteka v duhu programa Partnerstva za mir⁹ in je usmerjeno v približevanje držav Jugovzhodne Evrope zvezi Nato. S svojim delovanjem spodbuja razvoj držav v smer kasnejšega polnopravnega članstva v zavezništvu. Članice so v preteklosti večkrat poudarile, da podpirajo »politiko odprtih vrat« in s tem včlanitev novih držav. Dokaz te politike je sprejem novih članic, Srbije in Črne gore, čeprav je proces njunega vključevanja deloval zelo netekoče in brez soglasja vseh držav¹⁰. Pristop Ukrajine v pobudo je v regionalno usmerjenost organizacije vnesel novo razsežnost¹¹, saj država geografsko ne spada v Jugovzhodno Evropo. Očitno pa skuša država usmeriti svojo politično naravnost proti zahodu, saj njeni odnosi s sosedo Rusko federacijo niso najbolj konstruktivni. Ukrajina je s svojim prispevkom strateškega transporta precej pomembna v pobudi in trenutno tudi vstopa v MPFSEE. Prispevati namerava logistično enoto, enoto za nuklearno, radiološko, kemično in biološko bojevanje ter letalo za evakuacijo in oskrbo ranjencev.

Cilji pobude SEDM so sledeči (<http://www.morm.gov.mk>, 10.2.1009):

- promocija razumevanja, zaupanja in sodelovanja med državami Jugovzhodne Evrope;
- promocija sodelovanja pri uveljavljanju in vzdrževanju regionalne in globalne varnosti in stabilnosti;
- razvoj in delovanje posameznih SEDM projektov;
- razvoj interoperabilnosti in napotitev enote SEEBRIG na operacije kriznega odzivanja;
- promocija sodelovanja SEEBRIG v operacijah kriznega odzivanja;
- promocija integracije držav članic v evroatlantske povezave;
- širitev pobude na druge države;
- sodelovanje z drugimi mednarodnimi organizacijami.

⁹ V tej točki že lahko govorimo o neposredni vsebinski povezanosti med zvezo Nato in SEDM. SEDM namreč upošteva usmeritve, ki jih določa Partnerstvo za mir. Institucionalizacijo tega najdemo v ustanovitvenih dokumentih pobude.

¹⁰ Na rednih zasedanjih SEDM PMSC-CC septembra 2008 v Strugi, Makedonija in marca 2009 v Skopju, Makedonija, države niso dosegle soglasja o sprejemu novih držav, ki sta zaprosili za članstvo. Razprava se odvija o tem, ali novi članici sprejeti hkrati, s paketno obravnavo, ali se lahko obravnavata posebej. ZDA in Italija zagovarjata paket, ostali pa možnost posamične obravnave. Zadnje informacije z ministrskega srečanja 2009 v Sofiji kažejo, da države skušajo izvajati »politiko odprtih vrat« in obe državi spodbujajo k vstopu (Joint Statement SEDM Ministers of Defense, 2009), vendar pa so manj kot mesec dni prej na zasedanju PMSC-CC v Sofiji predstavniki držav soglasno zapisali, da »...konsenz še ni dosežen in da potekajo nadaljnja posvetovanja.« (21th SEDM-CC Approved Minutes, 2009)

¹¹ Joint Statement SEDM Ministers of Defense, 2005

Vse odločitve v pobudi morajo biti sprejete s soglasjem vseh članic. Redno se uporabljajo tako imenovane tihe procedure¹², s katerimi so odločitve lahko sprejete hitreje in z manjšimi stroški.

3.3. MESTO V KLASIFIKACIJI MEDNARODNIH ORGANIZACIJ

Da bi med velikim številom različnih organizacij, pobud in iniciativ v mednarodnem okolju lahko razumeli položaj in vlogo pobude SEDM, moram najprej predstaviti klasifikacijo mednarodnih organizacij in na kratko opredeliti njihove temeljne značilnosti.

Mednarodne organizacije se med seboj ločujejo po mandatih in dejavnostih ter po pravnih značilnostih. Najbolj značilne so naslednje razvrstitve:

- Po širini članstva so organizacije lahko univerzalne, regionalne ali pa organizacije zainteresiranih držav. Univerzalne so tiste, ki so načeloma dostopne za članstvo državam iz vseh delov sveta. Najbližje temu je OZN, ki pa vendarle v svoji Ustanovni listini ne navaja načela univerzalnosti. Nastala je namreč iz zaveznitva v boju zoper sile osi med drugo svetovno vojno in je šele postopoma sprejela nekdanje sovražne države med svoje članice. Regionalne organizacije lahko bolj ali manj ustrezajo geografskim kriterijem regije. Kot primere lahko navedemo Afriško unijo, EU, v regionalni kontekst pa uvrščamo tudi Nato in OVSE, čeprav geografskih kriterijev ne izpolnjujeta. Organizacije, ki združujejo zainteresirane države, so utemeljene na skupnih ekonomskih ali političnih interesih ne glede na regionalno pripadnost. Primer je organizacija držav zvoznic nafte (OPEC).
- Po odprtosti se organizacije precej razlikujejo. Popolnoma odprtih organizacij, ki bi omogočale članstvo držav na podlagi prijave, danes ni. Velik del organizacij bi lahko opisali kot polodprte, torej takšne, ki omogočajo članstvo na osnovi izpolnitve določenih splošnih pogojev in ob izpolnitvi potrebnega postopka.

¹² Fr. procédure d'approbation tacite; postopek sprejemanja odločitev v diplomaciji. Predlagatelj predstavi nek dokument, pobudo in ga posreduje udeležencem postopka. Obvezno določi časovni rok, do kdaj je tiha procedura aktivna. Če v tem času nihče ne posreduje z lastnimi argumenti za spremembo ali dopolnitev vsebine, se smatra, da je dokument sprejet. V nasprotnem primeru se procedura ponovi s spremenjeno vsebino in novim rokom. Postopek je predpisan pri sprejemanju odločitev v EU, NATO in OVSE.

- Po trajnosti je večina organizacij ustanovljena za nedoločen čas, začasnost, ki bi bila predvidena s statutom, je izjema. Se pa takšne organizacije vendarle pojavljajo (UNRRA Agencija OZN za humanitarno pomoč in obnovo), včasih pa svoj status tudi spremenijo v trajnega (UNRWA – Agencija OZN za humanitarno pomoč in dela, ki skrbi za položaj palestinskih beguncev na Bližnjem vzhodu).
- Po delovnem področju se mednarodne organizacije precej razlikujejo. Nekatere med njimi opravljajo pretežno politične naloge (Arabska liga, Afriška unija), druge imajo prvenstveno varnostno funkcijo (Nato, OVSE), nekatere pa se ukvarjajo predvsem s tehnično problematiko (Svetovna zdravstvena organizacija). Poznamo še finančne, ekonomske in druge specialistično usmerjene organizacije.
Te delitve so utemeljene na mandatih, ki jih imajo organizacije določene v svojih statutih. Upoštevati pa je potrebno tudi dejstvo, da vse mednarodne organizacije delujejo v mednarodnem okolju, ki je po svoji naravi politično in da zato nobena med njimi ni brez političnih vidikov.
- Po naravi pooblastil ima velika večina mednarodnih organizacij posvetovalno (deliberativno) naravo. Njihova naloga je omogočati posvetovanja med državami in sprejemati priporočila. Lahko pa sprejemajo tudi obvezujoče sklepe. Nekateri med njimi so tehnične narave (npr. tehnični pravilniki o zračni plovbi). Obvezujoči sklepi Varnostnega sveta OZN so politični in imajo tudi prisilno naravo (Türk 2007, 318-320).

Na osnovi teorije mednarodnih organizacij lahko obrambni ministerial za Jugovzhodno Evropo po širini članstva opredelim kot regionalno mednarodno organizacijo. Sicer so članice tudi države izven geografske opredelitve regije (Ukrajina, ZDA), vendar je vsebinska osredotočenost organizacije jasna – krepitev sodelovanja v Jugovzhodni Evropi. Države izven regije območje dojemajo kot interesno pomembno, zato želijo vzdrževati stalen stik z dogajanjem in nanj tudi neposredno vplivati.

SEDM je polodprta organizacija, saj je vstop možen vsem državam, ki sprejmejo pogoje v osnovnih sporazumih in izpeljejo opredeljeni pristopni postopek. Vsaka nova članica mora

sprejeti določila Dogovora o vzpostavitvi koordinacijskega odbora v okviru SEDM¹³. Po zaključenih nacionalnih postopkih država pristopnica obvesti depozitarno državo (Grčija), ki informacijo posreduje ostalim članicam pobude. Za državo podpisnico pristopna pogodba prične veljati trideset dni po podpisu.

Za države, ki želijo pristopiti v MPFSEE, je postopek dodelan bolj natančno¹⁴. Država pristopnica mora najprej vložiti pisno prošnjo za članstvo (pismo o nameri). Vlogo obravnavajo ministri za zunanje zadeve držav članic, ki morajo pristop potrditi s konsenzom. V primeru pozitivnega stališča vseh članic novo državo uradno sprejmejo na srečanju obrambnih ministrov. Zatem država opredeli zmogljivosti, ki jih bo prispevala v enoto SEEBRIG. Politično-vojaški usmerjevalni odbor potrdi namero države, ki se s posebnimi akti zaveže k realizaciji. Po zaključku vseh nacionalnih postopkov (podpis MPFSEE pogodbe, vseh dodatkov in podrejenih aktov) v vseh državah celotno dokumentacijo posredujejo depozitarni državi Grčiji. O odprtosti organizacije lahko sklepamo tudi na podlagi že omenjene ruske reakcije ob nezainteresiranosti članice SEDM za njeno sodelovanje.

Po časovnem kriteriju je SEDM organizacija, ki nima določenega časa trajanja. Predvidevamo lahko, da bo obstajala, dokler bo v regiji interes držav za sodelovanje in dokler ne bo večina držav združena v drugi obliki sodelovanja (Nato, EU).

Delovno področje organizacije je usmerjeno v politično in vojaško delovanje. Države na osnovi političnih odločitev nacionalnih parlamentov vstopijo v pobudo, kjer iščejo skupne politične interese z drugimi članicami. Produkt pobude je vojaški – z večnacionalnimi mirovnimi silami, enoto SEEBRIG, sodelovati na svetovnih kriznih žariščih, za katera obstaja politični konsenz med državami. Organizacija krepi pretok varnostnih in političnih informacij med državami.

Kot večina mednarodnih organizacij tudi SEDM navzven ne deluje obvezujoče, ampak s priporočili. So pa določeni sklepi obvezujoči za članice, ko so sprejeti z njihovim konsenzom. Tako je za imenovanje poveljnika SEEBRIG ciklus držav vnaprej določen, podobno je tudi z gostovanjem poveljstva enote. Tudi finančna obveznost je določena z odstotkom popolnjenih

¹³ Agreement on a Establishment of Coordination Committee in the Framework of Southeastern Europe Defense Ministerial Process, Thessaloniki, 9.10.2000, VII. člen.

¹⁴ Procedure on Accession by other Nations in the MPFSEE Agreement, potrjena s tiho proceduro vseh članic 30. januarja 2009. Sporazum opredeljuje tudi obvezno članstvo v zvezi Nato oziroma Partnerstvu za mir.

mest v enoti¹⁵. Obvezujoči so seveda tudi vsi dogovori, ki so sklenjeni z drugimi subjekti mednarodnega prava. V primeru napotitve enote SEEBRIG na misijo tako SEDM zavezuje ločen sporazum z nosilcem mandata naloge.

3.4. STRUKTURA IN RAZMERJA MED ELEMENTI

Vojaško-politično posvetovanje in sprejemanje odločitev v pobudi se izvajajo preko srečanj obrambnih ministrov ali ministrov za zunanje zadeve, načelnikov generalštabov, strokovnih in koordinacijskih odborov. Njihovo delovanje je v osnovnih dokumentih natančno določeno, v enem letu se praviloma izvedejo vsa srečanja. Po potrebi se lahko vzpostavijo delovne skupine, ki strokovno obdelajo različna področja in pripravijo izhodišča za srečanja na višjih nivojih. Vse aktivnosti koordinira Sekretariat SEDM.

3.4.1. Sekretariat SEDM

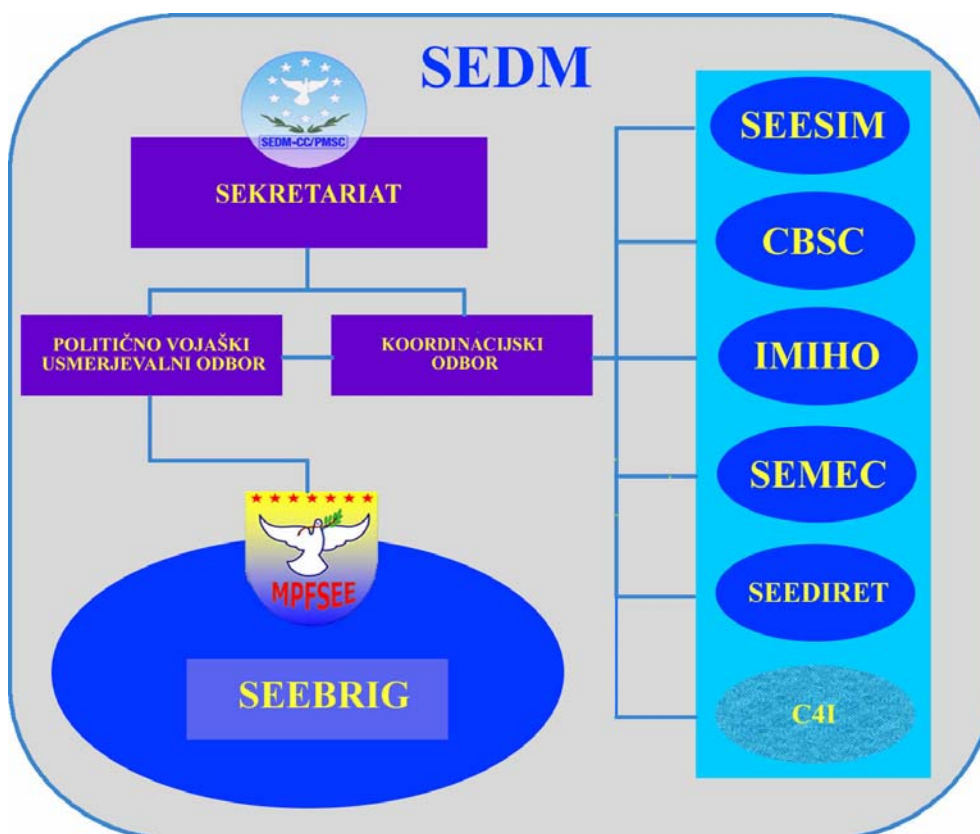
Sekretariat SEDM predstavlja osrednji koordinacijski organ pobude. Predsednik je hkrati tudi predsedujoči politično-vojaškemu usmerjevalnemu odboru in koordinacijskemu odboru. Predsedujoča država je odgovorna za sestavo, delovanje in kadrovsko zasedbo sekretariata SEDM-CC. Sekretariat podpira predsednika pri pripravi dokumentov ter pri usklajevanju in vodenju sestankov in dejavnosti na vseh ravneh. Odgovoren je za uskladitev iniciativnih delovnih skupin SEDM. Strukturo določi nosilna država v skladu z lastnimi potrebami, načeloma pa vedno zajema:

- predsedujočega (običajno visok predstavnik obrambnega ali zunanjega ministrstva),
- političnega svetovalca,
- načelnika sekretariata (visok častnik, običajno iz strokovnega področja mednarodnih integracij),
- Oddelek za koordinacijski odbor,
- Oddelek za politično-vojaški usmerjevalni odbor,
- Oddelek za protokol in administracijo,
- Oddelek za finance.

¹⁵ Agreement on the Multinational Peace Force South-Eastern Europe, Skopje, 26.9.1998 in štirje dopolnilni protokoli, glej prilogo F. Vsaka obveza v sporazumu se lahko spremeni, vendar vedno s soglasjem vseh držav članic.

Finančno breme sekretariata v celoti nosi predsedujoča država¹⁶. Izjema so samo dogodki, ki jih gostijo druge države članice. Krovna organizacija torej nima običajnega skupnega proračuna, ima pa ta mehanizem vzpostavljen MPFSEE.

Slika 3.2. Organizacijska struktura SEDM

3.4.2. Srečanja obrambnih ministrov in ministrov za zunanje zadeve

Ministerial oziroma srečanje ministrov obrambnega ali zunanjega resorja predstavlja najvišjo obliko srečanj in sprejemanja odločitve v pobudi. Organizacijsko je vedno načrtovan v času po zasedanjih ostalih odborov. Namen je potrditev odločitev, oblikovanih v tekočem letu in dogovor o oblikovanju smernic za prihodnost. Vsaka sprememba osnovnih dokumentov pobude zahteva podpis na najvišji ravni, zato se takšna aktivnost vedno zaključi z ministerialom.

¹⁶ Trenutno je to Bolgarija, sedež ima pobuda v Sofiji.

Srečanja ministrov so namenjena odločanju o političnih zadevah in političnih vplivih vojaških operacij. V ta sklop uvrščamo odločanje o vstopu novih držav članic, sodelovanju v vojaški enoti SEEBRIG, vključevanje pobude v operacije kriznega odzivanja, napotitve kontingentov na naloge, odnose in povezave z drugimi mednarodnimi organizacijami, pregled in dopolnitve osnovnih dokumentov. Vsebinsko ministrska srečanja zagotavljajo tudi splošne politične okvire in usmeritve za delovanje pobude. Ministri potrjujejo tudi splošne smernice za konkretno napotitev vojaških enot, pravila bojevanja, standardne postopke in operativne načrte za konkretne naloge (Agreement on the Multinational Peace Force South-Eastern Europe, 1998).

Do leta 2003 so se posebej srečevali tudi namestniki obrambnih ministrov, vendar so države zaznale, da je aktivnosti na tako visokem nivoju preveč, kar ni racionalno. ZDA so septembra 2003 predlagale, da se ta srečanja ukinejo (Approved Minutes of the 9th SEDM-CC Meeting, 2003, Istanbul).

3.4.3. Redna srečanja politično-vojaškega usmerjevalnega odbora (SEDM-PMSC)

Politično vojaški usmerjevalni odbor je vzpostavljen kot združen organ za pregled stanja MPFSEE z enoto SEEBRIG in zagotavljanje političnih usmeritev delovanja, vezanega na vojaški del pobude. Vsaka država članica v PMSC imenuje delegacijo, ki jo vodi visoki predstavnik države, podpirajo pa ga lahko strokovni svetovalci z različnih področij (Agreement on the Multinational Peace Force South-Eastern Europe, 1998).

PMSC razvija politiko delovanja MPFSEE in smernice za potrditve ministrov, usmerjene v delovanje enote SEEBRIG. Deluje tudi na področju promocije izboljšanja dela organizacije. Odbor se redno sestaja, v intervalih, ki omogočajo normalno izvedbo nalog. Redna srečanja so organizirana dvakrat letno, spomladi in jeseni. Za organizacijo je odgovorna država, ki vodi Sekretariat SEDM. Odbor se lahko sestane tudi na zahtevo katerekoli članice ali posebno vabilo predsedujočega. Na srečanjih je vedno prisoten poveljnik enote SEEBRIG in potrebno osebje iz njegovega štaba, vabljeni so tudi države opazovalke.

PMSC pripravlja priporočila, ki so kasneje lahko potrjena na ministrskih srečanjih. Odbor se ukvarja z letnim načrtovanjem, ki vključuje tudi vojaške vaje in usposabljanje, aktivnosti predlaga poveljnik SEEBRIG. Usklajuje in vsebinsko razpravlja o namerah posameznih držav za prispevanje vojaških enot v nabor sil. Odbor obdeluje možnosti napotitve enote na mednarodne operacije in misije, tudi predlog umika s kriznega območja je v njegovi

pristojnosti. Oblikuje in nadzoruje izvajanje pravil bojevanja, analizira logistično podporo in transportne zmogljivosti in zahteve. Potrjuje letni proračun za delovanje enote, po potrebi prilagaja formacijo in sistem poveljevanja in kontrole. PMSC vzdržuje odnose s podobnimi enotami znotraj ostalih mednarodnih organizacij (Nato, OVSE ...), obvešča javnost o delovanju, po potrebi predlaga dopolnitve in spremembe osnovnih dokumentov, ukvarja se tudi s problematiko interoperabilnosti in standardizacijo.

Politično vojaški usmerjevalni odbor lahko tudi samostojno sprejme odločitve. Tako potrjuje kontingenčne načrte operacij¹⁷, ki jih sicer pripravlja štab SEEBRIG v skladu z usmeritvami ministrov. Spremlja pripravo operativnih načrtov¹⁸ in jih potrjuje pred ministrskimi srečanji, pripravlja standarde za usposabljanje enote in doktrinarne dokumente. Vsebinsko pregleda in potrdi MPFSEE direktivo za varovanje informacij. PMSC oblikuje evalvacijske skupine, ki spremljajo in preverjajo pripravljenost enot v skladu s standardi in pravili. Pripravlja in dopolnjuje osnovno dokumentacijo za posamezne projekte v skladu s potrebami poveljnika, namestnika ali načelnika štaba SEEBRIG. Po politični odločitvi o sodelovanju v mednarodni operaciji ali misiji potrdi časovnico aktivnosti, ki določa priprave nacionalnih prispevkov enot do trenutka, ko so na voljo poveljniku štabu SEEBRIG.

PMSC izdeluje poročila pred srečanji ministrov ali načelnikov generalštabov. Poročila so lahko letna ali področna – v skladu s pristojnostmi odbora.

Vse odločitve, ki jih sprejme PMSC, morajo biti potrjene s soglasjem vseh članic. Enako določilo velja za sklepe, ki se sprejemajo s tiho proceduro. V primeru prekinitve mora država o tem obvestiti Sekretariat in ostale članice, vključno z opazovalkami. V primeru, da soglasje ni možno, predsedujoči o tem obvesti ministre in jim posreduje predloge posameznih delegacij.

¹⁷ Načrt možnih vojaških operacij (Contingency Operations Plan), za katere je možno pridobiti ustrezne podatke ali ocene, ni pa nujno, da bodo naloge dejansko izvedene. Izdelan je kolikor se le da natančno in vključuje tudi potrebne vire in variante napotitve. Predstavlja osnovo za nadaljnje konkretne načrte operacij (NATO Glossary of Terms and Definitions, APP-6, 2009).

¹⁸ Načrt za samostojno operacijo ali serijo operacij, ki so lahko izvedene samostojno ali med sabo neodvisno. Običajno temelji na potrjenih domnevah in predstavlja oblikovano usmeritev nadrejenih poveljstev za pripravo konkretnih aktov poveljevanja (načrtov, ukazov, prilog...). Termin »načrt« se v NATO izrazoslovju običajno uporablja v času priprave operacije, v kasnejših fazah ga nadomestijo ukazi (NATO Glossary of Terms and Definitions, APP-6, 2009).

Predsedujoči odboru pripravi gradivo za obravnavo na srečanju ter vsebinska izhodišča, ki mu jih posredujejo posamezne članice. Vodi vse sestanke PMSC, koordinira delo odbora, skrbi za delo v skladu s pravili pobude, vzdržuje red in disciplino, določa tempo pogovorov, sodelujoče vabi k razpravi, zaključuje srečanja. Predstavlja predloge, ki jih odbor potrjuje in predstavlja tudi rezultate dela. Na zahtevo odbora pridobi informacije iz poveljstva SEEBRIG in zagotovi predstavitev dela enote po strokovnih področjih. Na ministrskih srečanjih in drugih sestankih¹⁹ vojaško-politične narave, zastopa PMSC in predstavlja vsebino organa. Vse dokumente PMSC posreduje ministrom in načelnikom generalštabov držav članic. V primeru odsotnosti predsedujočega, ga nadomešča pooblaščen član sekretariata.

Država, ki predseduje pobudi, skrbi za strukturo in delovanje sekretariata. Predsedujoči določi osebe in potrebno infrastrukturo ter s tem omogoči učinkovito delovanje odbora. Sekretariat podpira predsedujočega pri pripravi zasedanj in spremljajočih nalogah. Sekretariat hrani vse zabeležke s srečanj odbora. PMSC lahko po potrebi vzpostavi delovne skupine, ki se ukvarjajo z različnimi strokovnimi področji. Strokovno razpravlja tudi o novih članih v MPFSEE in dodelitvi delovnih mest v poveljstvu SEEBRIG.

Razprave PMSC so usmerjene predvsem v vsebino pobude SEDM. Glavna dodana vrednost SEDM je vojaška enota SEEBRIG, ki s svojim delovanjem daje uporabni smisel združenju držav. Razpravo o pretoku informacij, povezovanju narodov v Jugovzhodni Evropi in krepitvi stabilnosti je v današnjem času nujno podkrepiti s konkretnimi rezultati, kar vojaška enota s prisotnostjo na mednarodnih misijah in operacijah lahko.

3.4.4. Redna srečanja koordinacijskega odbora SEDM (SEDM-CC)²⁰

Koordinacijski odbor deluje kot razširjen PMSC, ki usklajuje, vodi, predlaga, potrjuje, nadzoruje in uveljavlja vse pobude in dejavnosti SEDM, ki niso v pristojnosti PMSC. Temeljni cilji tega odbora so zagotoviti pogodbenicam svetovanje, vodenje in usklajevanje vseh dejavnosti in pobud v okviru SEDM. Odbor deluje kot samostojen forum za posvetovanje in izvajanje, ki je odgovoren ministrom držav članic. Pristojen je za

¹⁹ Po predhodnem obvestilu članic PMSC in njihovem strinjanju (Internal rules of the PMSC, 1999).

²⁰ Povzeto po Agreement Concerning the Coordination Committee in the Framework of Southeastern Europe Defense Ministerial Process, sprememba predhodnega dokumenta Agreement on the Establishment of Concerning the Coordination Committee in the Framework of Southeastern Europe Defense Ministerial Process, Thessaloniki 2000. Dokument je bil potrjen in podpisan oktobra 2009 v Sofiji.

usklajevanje, vodenje, predloge, potrjevanje, nadzor in izvajanje vseh dejavnosti in pobud v okviru SEDM, pa tudi za pripravo zadevne dokumentacije, ki se predloži v potrditev ministrom pobude.

Temeljne funkcije koordinacijskega odbora so uskladitev sestankov, priprava dnevnih redov ministrskih srečanj, srečanja namestnikov načelnikov generalštabov in drugih politično-vojaških sestankov na visoki ravni. Vse delovanje poteka prek sekretariata in države gostiteljice. V pristojnosti odbora je tudi priprava predlogov, priporočil in osnutkov ocen o prihodnjem razvoju pobude, nadzor vseh delovnih skupin SEDM in potrjevanje njihovih delovnih načrtov. Po potrebi izvaja politično in vojaško usmerjanje delovnih skupin, pospešuje in usklajuje dejavnosti z dejavnostmi drugih regionalnih in mednarodnih organizacij v skladu z navodili ministrov SEDM.

Podobno kot v PMSC tudi v CC vsaka pogodbenica imenuje v svojo delegacijo, ki jo vodi visoki predstavnik, vanjo pa so lahko vključeni svetovalci za različna strokovna področja.

SEDM-CC predseduje predsednik, ki je hkrati predsednik PMSC, imenuje pa ga predsedujoča država v skladu z osmim odstavkom IV. člena sporazuma MPFSEE. Predsednik SEDM-CC vodi vse sestanke in predloži dokumente SEDM-CC ministrom ali namestnikom načelnikov generalštabov. Vse svoje naloge opravlja ob pomoči sekretariata SEDM-CC.

SEDM-CC se sestaja redno pred sestanki PMSC ali po njih dvakrat na leto ali na izrednih zasedanjih, sklicanih na posebno zahtevo katere od pogodbenic ali na povabilo predsednika. Redne sestanke in sestanke, sklicane na povabilo predsednika, gosti predsedujoča pogodbenica, izredna zasedanja pa gosti pogodbenica prosilka.

V procesu je sprejemanje sprememb dokumenta o delovanju koordinacijskega odbora SEDM. Spremembe so usmerjene v terminološko izpopolnitev ter umik poimenskega sodelovanja z drugimi regionalnimi organizacijami²¹ (Agreement on the Establishment of a Coordination Committee in the Framework of South Eastern Europe Defence Ministerial Process 2000). Jasno je opredeljena tudi povezanost z Nato in PfP dokumenti, kar pred tem v dokumentaciji ni bilo opredeljeno.

²¹ Predhodni dokument iz leta 2000 je opredeljeval sodelovanje s SEECF (South Eastern Europe Cooperation Process) in Paktom stabilnosti za Jugovzhodno Evropo.

3.4.5. Srečanja namestnikov načelnikov generalštabov vojsk držav članic

Srečanja načelnikov generalštabov²² predstavljajo srečanja posvetovalne narave na najvišji vojaški ravni. Omogočajo razpravo o vojaško-tehničnih vprašanjih in končna priporočila za dokončne odločitve na nivoju ministrov. Srečanja naj bi bila organizirana vsaj enkrat letno oziroma na zahtevo katerekoli članice. Potreba po srečanju, periodičnost in dejanski kraj srečanja so predmet razprave med članicami SEDM (Agreement on the Multinational Peace Force South-Eastern Europe 1998).

Srečanja imajo velik pomen predvsem na neformalnem nivoju v procesu odločanja. Predstavniki generalštabov izkoristijo možnosti za bilateralna srečanja, kjer lahko odprejo tudi problematiko drugih področij. V glavnem pa gre za potrjevanje sklepov srečanj vojaško-političnega usmerjevalnega odbora.

3.4.6. Projekti SEDM²³

Delovanje pobude SEDM se vsebinsko odraža tudi skozi različne projekte in delovne skupine, ki se ukvarjajo z različnimi področji dela. Od leta 2001 je zelo popularno delo na področju boja proti terorizmu, sicer pa pobuda deluje še na področjih povezovanja vojaških bolnišnic, vojaško civilnega kriznega načrtovanja, raziskav in obrambne industrije ter na področju izobraževanja. Najmočnejši projekt SEDM so mirovne sile Jugovzhodne Evrope (MPFSEE), ki s svojo vojaško komponento lahko aktivno prispevajo k stabilizaciji razmer v kriznih razmerah.

3.4.6.1. MPFSEE (Military Peace Force South-Eastern Europe)

Projekt je bil vzpostavljen leta 1998 z namenom krepitev varnostnih in obrambnih evropskih zmogljivosti. Deluje pod okriljem procesov SEDM in Evroatlantskega partnerskega sveta²⁴.

²² Čeprav dokument navaja srečanja načelnikov obrambnih štabov, so le-ti soglasno pooblastili svoje namestnike za sodelovanje na sestankih. V praksi gre torej za srečanja namestnikov načelnikov generalštabov.

²³ Morda termin »projekt« ni najbolj ustrezen, saj pod njim običajno razumemo časovno omejen in ne dolgoročen proces z jasno zastavljenim ciljem. Ker pa vsi uradni dokumenti pobude uporabljajo takšno besedno zvezo, jo ohranjam tudi v raziskavi, saj bi sicer lahko pri bralcu ustvarilo terminološko negotovost.

²⁴ EAPC – Euro Atlantic Partnership Council združuje 50 držav članic Nata in partneric. Zagotavlja politične osnove za bilateralno in multilateralno sodelovanje zveze Nato in partnerskih držav znotraj programov Partnerstva za mir (<http://www.Nato.int>, 17.5.2009).

Za vstop vanj je zahtevano članstvo v zvezi Nato ali Partnerstvu za mir – torej so kriteriji strožji kot za vstop v SEDM. MPFSEE deluje v skladu s programi Partnerstva za mir in omogoča sodelovanje z Organizacijo združenih narodov, Natom, Organizacijo za varnost in sodelovanje v Evropi ter Zahodnoevropsko unijo (WEU). V okviru projekta je organizirana vojaška enota na brigadnem nivoju, ki je namenjena potrebam OZN in OVSE. Enota je na voljo mirovnim operacijam in misijam z mandatom OZN ali OVSE, in so vodene s strani Nata ali Zahodnoevropsko unijo. Sodeluje lahko tudi v drugih koalicijah zainteresiranih držav (Agreement on the Multinational Peace Force South-Eastern Europe 1998).

Države, ki aktivno sodelujejo v MPFSEE, so Albanija, Bolgarija, Grčija, Italija, Romunija in Turčija. Trenutno je aktivna še pristopna procedura za Ukrajino, kjer so nacionalni postopki v teku, članice so soglasje za pristop že podale. V okolju MPFSEE so države poimenovane s števili od ena do šest, kar olajša težave z uporabo imen (Nation-1 do Nation-6)²⁵. Ob vzpostavljanju tega projekta je prišlo do nesoglasij med Turčijo in Grčijo, ki sta bili sicer pobudniki, vendar brez podpore ZDA nista bili sposobni realizirati zagonskih aktivnosti. Ko jim je to vendarle uspelo, je prišlo do nesoglasja o poveljniškem mestu – ali bo lokacija štaba v Bolgariji, ali v Turčiji. ZDA so podale usmeritve, ki so konkretizirane tudi v prilogi Pogodbe o oblikovanju večnacionalnih mirovnih sil Jugovzhodne Evrope (Priloga A) Usmeritve so bile jasne: »Lokacija glavnega štaba bo rotirala med članicami MPFSEE na vsaka tri leta. Začetno poveljniško mesto bo v Plovdivu, Bolgarija. Prvi poveljnik sil bo turški častnik.«(US Position on the MPFSEE HQ 1998).

Italijani so v razpravah predlagali, da se v MPFSEE uredi tudi status opazovalk, ki se jim omogoči mesto za enega častnika v poveljstvu. Bolgari so celo predlagali, naj Pogodbo o oblikovanju MPFSEE podpišeta tudi obrambna ministra ZDA in Slovenije, vendar sta obe državi temu nasprotovali in še danes ohranjata samo prisotnost na ministrskih srečanjih.

Odločitev o napotitvi na konkretno vojaško operacijo mora biti soglasna in potrjena na politično-vojaškem usmerjevalnem odboru. Po politični odločitvi morajo članice podati predloge o nacionalnih prispevkih v enoto. Sodelovanje posameznih držav je v nacionalni pristojnosti. Naloge brigade in pravila bojevanja izhajajo iz resolucij organizacije, ki ima

²⁵ Odločitev je bila sprejeta na petem sestanku delovne skupine za ustanovitev MPFSEE. Pravzaprav je težava samo v enem imenu – Grčija nasprotuje uporabi imena Makedonija, ki naj bi na osnovi zgodovinskih dejstev pripadalo njim. Zaradi tega je Makedonija v stalnem blokiranem položaju, kadar o njih glasuje Grčija.

mandat za operacijo. Tudi ta področja oblikuje in predlaga PMSC, potrdijo pa jih članice z nacionalnimi postopki. Brigada je v operaciji na voljo organizaciji z mandatom, vojaško pa je vpeta v sistem poveljevanja in kontrole na način, ki je predhodno dogovorjen v PMSC. Tudi o umiku z operacije se odločajo države, ki prispevajo zmogljivosti, odločitev mora biti enotna. Tudi vsaka država lahko umakne svoje sile samostojno, vendar mora o tem obvestiti ostale vsaj trideset dni pred nameravano odločitvijo. Obvezno mora sklicati posvetovanje o lastni nameri (Agreement on the Multinational Peace Force South-Eastern Europe 1998).

Politično in vojaško dogovarjanje ter proces odločanja potekajo na srečanjih ministrov za zunanje zadeve, ministrov za obrambo, načelnikov obrambnih štabov ter sestankih politično-vojaškega usmerjevalnega odbora.

Vojaška enota je sestavljena samo iz kopenske komponente in neposredno ne vključuje letalstva in mornarice kot zvrsti (priloga I). Po potrebi dobi podporo iz drugih služb in enot. Enote, ki so podrejene SEEBRIG, ostajajo locirane v matičnih enotah po državah. Struktura poveljevanja in kontrole ostaja nacionalna do prepodreditve v združeno poveljstvo brigade. V primerih vojaških vaj ali napotitve na operacije pa se združijo v skladu z načrti in dogovori. Osnovna enota v brigadi je bataljon, ki ga sestavljajo dve do tri čete, enota za podporo bojevanja in podpora delovanja. Bataljoni so lahko večnacionalni, morajo pa biti logistično samozadostni (Agreement on the Multinational Peace Force South-Eastern Europe 1998).

Osnovo za poveljevanje in kontrolo zagotavlja brigadni štab. Poveljniško skupino sestavljajo poveljnik brigade, dva namestnika poveljnika, načelnik štaba in dva namestnika načelnika štaba. Položaj poveljnika, ki se opravlja v rangu brigadnega generala, se menja na dve leti. Načelnik štaba je polkovnik iz države, ki gosti poveljstvo enote. Ostale funkcije naj bi rotirale v ciklikih dveh do treh let, v skladu z dogovori med državami članicami. Država gostiteljica je izključena iz položajev poveljnika, namestnikov in namestnikov načelnika štaba. Celoten štab brigade je aktiviran samo v primerih izvajanja vaj in napotitev na naloge, sicer pa stalno deluje samo osrednji del in je ves čas podrejen poveljniku SEEBRIG. V sodelovanju z nacionalnimi poveljstvi razvija standardne operativne postopke, vzdržuje podatkovne baze in razvija variante možnih strateških premikov v prihodnosti, da bi s tem zmanjšali čas dejanske napotitve enote na krizno območje. Osebe, ki dela v poveljstvu, je lahko napoteno na operacijo ne glede na nacionalni prispevek njihove matične države. Osrednji štab je odgovoren za izvedbo vaj in usposabljanj, ki jih potrdi PMSC. Poveljnik enote redno poroča

PMSC in zagotavlja vse potrebne informacije državam članicam (Agreement on the Multinational Peace Force South-Eastern Europe 1998).

Vse aktivnosti SEEBRIG, povezane z usposabljanji, obiski, strokovnimi ekskurzijami in različnimi poizvedovanji pred nalogami, morajo biti usmerjene v povečevanje učinkovitosti sil. Vse članice so odgovorne za usposobljenost lastnih enot v skladu s skupno sprejetimi standardi. Logistično oskrbo enot zagotavljajo članice samostojno, vključno s strateškim transportom. Odprta je možnost vzpostavitve skupnega logističnega sistema, vendar se o tem odloča ob pojavu konkretne možnosti napotitve. Zagonske stroške dela poveljstva krije država gostiteljica, kasneje nastale skupne stroške delovanja pa si razdelijo članice. Plače zaposlenih pokrivajo nacionalni proračuni posameznih držav (Agreement on the Multinational Peace Force South-Eastern Europe 1998).

Prvi dopolnilni protokol, podpisan leta 1999, določa rotacije predsedovanja PMSC-CC in nacionalno zasedbo ključnih pozicij v poveljstvu za obdobje od 1999-2015. Tako je prvi dve leti od 1999 do 2001 brigado vodil turški brigadni general, PMSC Bolgarija, do leta 2003 je bil poveljnik Grk, PMSC je vodila Romunija, v naslednjem ciklusu do leta 2005 je poveljeval Italijan, PMSC je predsedovala Turčija. Med letoma 2007 do 2009 je bil poveljnik SEEBRIG Romun, PMSC je koordinirala Makedonija (Additional Protocol to Agreement on the Multinational Peace Force South-Eastern Europe, 1999). Letos je poveljevanje SEEBRIG prevzela Albanija z brigadnim generalom Zybrom Dushkujem. Bolgarija je do leta 2011 prevzela vodenje PMSC-CC (priloga A).

Z drugim dodatnim protokolom je MPFSEE vzpostavila inženirsko bojno skupino (ETF – Engineer Task Force, priloga E), ki deluje pod poveljstvom SEEBRIG. Osnovni namen enote je zagotavljanje zmogljivosti v primerih naravnih nesreč in aktivnost v humanitarnih operacijah manjših razsežnosti. Enota naj bi samostojno zagotovila takojšnjo pomoč lokalnemu prebivalstvu, usklajeno s pristojnimi mednarodnimi organi. S svojimi sredstvi lahko bojna skupina omejeno izvaja popravila in gradnjo cest, gradnjo in vzdrževanje mostov, popravila železniških prog, izvaja odvoz materiala in odvodnjavanje. Omejeno lahko izvaja tudi razminiranje zemljišča in uničevanje neeksplozivnih ubojnih sredstev. Zaradi nove komponente je v poveljstvu brigade predvidena dodatna popolnitev z dvema častnikoma v primerih mirnodobne operacije, v primeru krizne operacije pa se v poveljstvu vzpostavi oddelek specializiran za inženirijo (Second Additional Protocol to Agreement on the Multinational Peace Force South-Eastern Europe 1999).

Maja leta 2001 je sekretariat razglasil, da je enota pripravljena za delovanje v mirovni operacijah in misijah z mandatom OZN ali OVSE, vodene s strani Nata ali EU. Ponudba je bila poslana v vrhovno poveljstvo zavezniških sil Evrope (SHAPE – Supreme Headquarters Allied Powers Europe), kjer so za izvedbo evalvacije²⁶ brigade določili združeno Nato poveljstvo v Neaplju.

Spomladi leta 2004 so enoto evalvirali po 38 kriterijih s sedmih funkcijskih področij: politike delovanja (policy), obveščevalno varnostnega, operativnega, logistike, zakonodaje, administracije ter komunikacijsko informacijskega področja (Evaluation Standards and Procedures, 2001). Preverjanje so osredotočili v delo poveljstva brigade, čete za zveze, logistično podporo ter oceno lokacije mirnodobnega poveljstva. SEEBRIG je v prvi fazi dobila oceno »pripravljena z omejitvami« za napotitev v Nato operacije na Balkanu (<http://www.seebrig.org>, 9.6.2009).

Oktober leta 2004 je bila na vojaški vaji »Seven Stars 04« potrjena končna operativna zmogljivost enote. V postopkih evalvacije so bile odpravljene manjše pomanjkljivosti standardnih operativnih postopkov ter formacije enote. Preverili so taktične postopke v konkretnih situacijah in v različnih okoliščinah (Xharo 2007, 11). Vse normative so preizkusili v podobnem okolju kot na območju opravljanja misije. Tokrat so se ocenjevalci osredotočili v zmožnosti načrtovanja, učinkovitosti napotitve, operativnega dela, poveljevanja in kontrole, logistike in informacije podpore. V skladu s standardi Nata so preverili posebnosti dela v operacijah kriznega odzivanja. Rezultat je bilo poročilo vrhovnemu poveljniku Nata za Evropo, v katerem je bilo zapisano, da je enota SEEBRIG dosegla končno oceno »pripravljena z omejitvami« za napotitev v Nato operacije na Balkanu (<http://www.seebrig.org>, 9.6.2009).

Po zaključeni certifikaciji je poveljstvo dobilo ponudbo za vključitev v multinacionalno brigado v Kabulu (KMNB – Kabul Multinational Brigade) leta 2006 za dobo šestih mesecev. Decembra leta 2005 so ministri sprejeli odločitev, da februarja 2006 napotijo poveljstvo SEEBRIG v misijo ISAF (International Security Assistance Force) v Irak (Xharo 2007, 11).

²⁶ Proces evalvacije zajema dve stopnji: evalvacijo začetnih zmogljivosti (Initial Operational Capability Evaluation) in evalvacijo končnih zmogljivosti (Full operational Capability Evaluation). Enota je lahko ocenjena kot a) pripravljena, b) pripravljena z omejitvami in c) pripravljenost enote ne ustreza kriterijem. V zadnjem primeru mora biti podan tudi predlog za odpravo pomanjkljivosti.

Brigada je bila februarja leta 2006 s poveljstvom napotena na misijo. V kontingent je bilo vključeno večnacionalno poveljstvo s 101 pripadnikom, dve romunski pehotni četi in turški vod. Stroški misije so znašali 14,5 milijonov evrov in so bili enakovredno razdeljeni med države članice MPFSEE (<http://english.mapn.ro>, 9.6.2009). Vojaki enote so nalogo uspešno prevzeli in izvedli. Izvedbo vojaških operacij v območju odgovornosti je v celoti vodila SEEBRIG. Večnacionalna brigada v Kabulu je taktična bojna skupina v strukturi ISAF, odgovorna za zagotavljanje varnosti v glavnem mestu države. Deluje s tremi bojnimi skupinami, ki izvajajo patroljiranja v območju, pogosto v sodelovanju z afganistansko policijo in vojsko. Posebno zahtevne naloge so bila varovanja ob državnih praznikih, ko je koncentracija ljudi velika, njihova pozornost pa zmanjšana. Brigada se je soočila z vrsto konfliktov, ki so vplivali na redne naloge in aktivirali vzporedne dodatne naloge, ki so sicer običajne pri procesih v kriznih razmerah. Inženirska komponenta brigade se je izkazala kot izredno pomembna, saj so imeli stalne naloge na področju obnove in vzdrževanja cest, ki so nujne za oskrbo z materialom in pretok ljudi. Enota za uničevanje eksplozivnih teles je opravila 1352 nalog, v katerih so uničili več kot 120 ton streliva in drugih eksplozivnih teles. Za povezavo z lokalnim prebivalstvom je skrbela skupina za civilno vojaško sodelovanje. Ukvarjali so se z različnimi projekti, ki so utrjevali vezi z domačini (obnova, oskrba, reševanje, donacije...). Skupno so zabeležili 476 izvedenih nalog. Naloga je bila zaključena avgusta 2006, enota je bila pozitivno sprejeta med ostalimi državami (Xharo 2007, 11).

Namestnik poveljnika sil Nata za Evropo, general McColl pa v pismu o nadaljnjih napotitvah SEEBRIG navaja, da mora biti pred novo napotitvijo na mednarodno operacijo le-ta popolnoma samozadostna, saj ISAF nima lastnih zmogljivosti za namestitvev. Pred napotitvijo mora enota zagotoviti logistično in informacijsko podporo, urediti finančna vprašanja ter določiti razmerja v procesu poveljevanja in kontrole ter način sodelovanja z drugimi enotami. Enota mora na območje priti popolnoma usposobljena, zlasti na področju dela z eksplozivnimi telesi in jezikovnih veščin. Velikokrat je težava tudi geografska orientacija v prostoru (McColl 2008).

Oktobra 2007 so ZDA na srečanju ministrov podale predlog o proučitvi vloge SEEBRIG v prihodnosti. Nove članice in s tem širjenje območja in različnih interesov namreč zahtevajo jasno definicijo namena in poslanstva tako celotne pobude SEDM kot njene vojaške enote. Države, ki neposredno prispevajo sredstva in ljudi v enoto, želijo, da ta v operacijah in

misijah deluje tudi v prihodnje. Nujno pa je, da se pred tem izvede podrobna analiza dejanskih zmogljivosti SEEBRIG. ZDA opozarjajo, da je potrebno bolj intenzivno razmišljati o regionalni usmerjenosti, kot o globalnem pristopu, vsebinsko pa enoto preoblikovati v brigado za delovanje v naravnih in drugih nesrečah²⁷. Predlagali so vzpostavitev delovne skupine, ki bo proučila problematiko in oblikovala predloge za delovanje v prihodnosti. Na področju reševanja naj bi se vzpostavila povezava z Odborom za civilno vojaško krizno načrtovanje (CMEP – Civil Military Emergency Planning Council) za Jugovzhodno Evropo. ZDA so opozorile, da mora biti pobuda prilagodljiva in postati učinkovit mehanizem zagotavljanja miru in varnosti v regiji Jugovzhodne Evrope in tudi v črnomoški regiji.

Na srečanju PMSC marca 2009 je bil predstavljen končni osnutek koncepta vloge SEEBRIG v naravnih in drugih nesrečah. V dokumentu je navedena dolžnost obrambnih ministrov članic, da enoto napoti na območja nesreč in ponudijo lastne zmogljivosti za odpravo posledic. Vse države morajo izdelati načrt pripravljenosti za takšne primere in ga dostaviti poveljstvu brigade. V dokumentu so opredeljene tudi konkretne nesreče, v katerih lahko enota sodeluje: poplave, zemeljski plazovi, potresi in nesreče, ki jih s svojim delovanjem neposredno ali posredno povzroči človek (SEEBRIG Disaster Relief Operations Concept 2009).

Delovna skupina za oblikovanje koncepta se je sicer sestala že leta 2003, vendar so takrat sprejeli samo nekaj splošnih usmeritev za nadaljnje delo in pregledali nekaj predstavitev izkušenj iz podobnih okoliščin (Minutes of the SEEBRIG Disaster Relief operations Working Group 2003). Tako so februarja 2003 oblikovali prvi osnutek opis nalog in pristojnosti²⁸, kjer so opredelili strukturo, vsebino, cilje in naloge delovne skupine. Ta naj bi razvila koncept delovanja v naravnih in drugih nesrečah, opredelila proces odločanja. Proučiti bi morala obstoječo strukturo, ki se lahko uporabi v nesrečah (inženirska enota, logistika, zveze poveljevanje in kontrola) ter ob pomanjkanju kadrov in sredstev izdelati predlog učinkovite strukture. Določiti bi morala minimalne standarde interoperabilnosti med izvajanjem nalog, določiti razmerja med SEEBRIG ter nacionalnimi ali mednarodnimi organizacijami in

²⁷ Predstavniki ZDA je na srečanju SEDM PMSC-CC marca 2009 poudaril, da mora SEEBRIG primarno ohraniti strukturo za delovanje v klasičnih operacijah kriznega odzivanja, delovanje ob nesrečah pa je samo možnost dodatnega razvoja v prihodnosti (Skopje, 11. marec 2009). Očitno se razmišljanje Američanov ob pomanjkanju vojakov na kriznih žariščih hitro spreminja.

²⁸ Terms of Reference

sestaviti seznam nalog, v katere se enota lahko vključi. Dokument je bil dokončno potrjen leta 2004 (Terms of Reference for SEEBRIG Disaster Relief Operations Working Group 2004).

Na osnovi tega dokumenta bo lahko poveljstvo izdelalo načrt napotitev in možnih operacij v dveh ali več variantah. Koncept delovanja v naravnih in drugih nesrečah zagotovo predstavlja možnost za nadaljnji razvoj enote, saj osebno menim, da resno vključevanje SEEBRIG kot celote v operacije ni realno. Kot razlog navajam, da je v iniciativo vključenih preveč držav z zelo različnimi interesi in načinom delovanja v mednarodni skupnosti. Pogovori o problematiki so zelo dolgotrajni in nekonstruktivni, predstavniki velikokrat podajajo popravke dokumentov, ki so oblikovnega značaja in z vsebino nimajo veliko skupnega. Po takšnem popravku se vedno najde država, ki želi zato ponoviti nacionalni postopek potrjevanja. Primer neučinkovitosti je sprejemanje obravnavanega koncepta – od pomladi 2003 do jeseni 2009. Takšen časovni zamik za resno mednarodno organizacijo ni sprejemljiv.

Zaradi ukinitve delovanja multinacionalne enote SHIRBRIG²⁹ je predstavnik Romunije marca 2009 na srečanju SEDM PMSC izrazil možnost povezave z DPKO (Department for Peacekeeping Operations, oddelek za mirovne operacije) v OZN, da bi prevzeli naloge, ki jih je pred tem opravljala ta enota. Ostali predstavniki se na predlog niso odzvali. Seveda se takoj pojavi vprašanje, koliko časa si bodo vzeli za resen razmislek o predlogu. SEEBRIG bi bilo namreč potrebno močno prestrukturirati, saj je bila SHIRBRIG enota za hitro posredovanje (odzivni čas od 15 do 30 dni na globalnem območju). Je pa bil SHIRBRIG zelo podoben projekt kot MPFSEE in bi se lahko iz tega primera marsikaj naučili.

Slovenija v MPFSEE deluje zgolj kot opazovalka in zaenkrat ne izraža interesa po intenzivnejši vključitvi v projekt.

3.4.6.2. SEESIM (South-Eastern European Simulation Network)

Oktobra leta 2000 so obrambni ministri potrdili predlog ZDA o vzpostavitvi simulacijske mreže za Jugovzhodno Evropo. Konec leta je bila vzpostavljena strokovna skupina desetih

²⁹ Multinational Stand-by High readiness Brigade for UN Operations, članice Argentina, Avstrija, Kanada, Danska, Italija, Nizozemska, Norveška, Poljska, Romunija, Španija, Švedska, Finska, Litva, Slovenija, Irska in Portugalska. Kot opazovalke so sodelovale Čile, Češka, Madžarska, Jordanija, Senegal in Hrvaška. Enota je formalno prenehala z delovanjem junija 2009.

držav, ki je pripravila izhodišča za SEESIM iniciativo. Usmerjevalni odbor države gostiteljice in predsedstva ZDA je koordiniral delo tehničnih in operativnih delovnih skupin. Srečanja so se udeležili tudi predstavniki Nata in Pakta stabilnosti za Jugovzhodno Evropo. Za njih velja stalno vabilo na vsa srečanja projekta.

Projekt združuje proučevanje vloge SEEBRIG v operacijah ob naravnih in drugih nesrečah in informacijsko povezovanje držav na področju kriznega upravljanja. Kot je ugotovil že Kaiswetter, krizni management predstavlja nov izziv v sodobni Evropi, ki bo bistveno vplival na civilno-vojaška razmerja. Poudaril je predvsem potrebo po tesnih in plodnih civilno vojaških razmerjih (Keiswetter 1997). Ravno projekt SEESIM to spoznanje implementira tudi v prakso. Proces računalniško podprte vaje je vizualno predstavljen v prilogi K, podrobnejše pa te metode na tem mestu ne bom predstavljal. Omenimo samo to, da gre za zelo učinkovito in finančno sprejemljivo možnost simuliranja različnih okoliščin, s katero imamo možnost preveriti obnašanje proučevane enote, institucije kot vadbencev v sintetičnem okolju, organizacija in izvedba pa je zelo zahtevna, zato na regionalni ravni celoten cikel poteka dve leti (za podroben potek glej prilogo J).

Leta 2002 so izvedli prvo v seriji računalniško podprtih vaj. Gostila jo je Grčija, podprle pa so jo ZDA. Informacijska mreža je zajela osem držav³⁰, sodelovala je tudi Slovenija. V vajo je bilo vključeno tudi poveljstvo SEEBRIG. Italija je sodelovala kot opazovalka. Osnovni namen vaje je bilo preverjanje in koordinacija postopkov civilno vojaškega kriznega upravljanja, delo štabov in upravljanje z viri vseh držav in organizacij udeleženk. Preverili so tudi možnosti odzivanja na krizne situacije v državah SEDM. Poslanstvo vaje je bilo utrditi vojaško podporo institucijam, ki izvajajo civilno zaščito. Med vajo so proučevali tudi interoperabilnost med državami in enotami v primeru zelo hude naravne nesreče. Scenarij je predvideval serijo potresnih sunkov na območju Jugovzhodne Evrope. Simulacija je omogočila preverjanje nacionalnih načrtov zaščite in reševanja, ki vključujejo tudi humanitarno pomoč prizadetim, preverjanje možnosti hitre obnove ključnih objektov in infrastrukture (komunikacije, zbiralniki pitne vode, elektrika).

Računalniško podprta vaja se je izkazala kot uporabna tudi vnaprej, saj omogoča usposabljanje štaba v stresnem okolju, omogoča interdisciplinarno delo strokovnjakov na

³⁰ Albanija, Bolgarija, Hrvaška, Grčija, Makedonija, Romunija, Slovenija in Turčija.

kompleksnih problemih, ki zahtevajo odločitve v omejenem času. Vaja izpostavlja pomanjkljivosti v procesu kriznega odločanja in vzpostavlja možnosti za njihovo odpravo. Operativni štabi se osredotočijo na urjenje veščin poveljevanja in kontrole ter standardne operativne postopke, možno je preverjanje teoretičnih določil z realnostjo praktičnih potreb in kasneje dopolniti oziroma prilagoditi osnovno dokumentacijo (<http://www.mod.gov.al>, 17.2.2009).

Vaje, kot je SEESIM, omogočajo horizontalno in vertikalno povezovanje organov in institucij, ki so za reševanje krize ključni. Tudi v primeru Slovenije je to opredeljeno z osnovnimi dokumenti, ki se nanašajo na krizni management (Obrambna strategija RS 2001 ,7-9; Doktrina civilne obrambe RS 2002; Nacionalni program varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, 2002). Za učinkovito opravljanje nalog, v tem primeru civilne obrambe, je nujno zagotoviti funkcionalno povezanost in medsebojno usklajenost med civilno in vojaško obrambo, drugimi politikami na posameznih družbenih področjih in ostalimi elementi nacionalnovarnostnega sistema.

Zadnja izvedena vaja je bila SEESIM 08 v organizaciji Albanije ter ob podpori ZDA in Švedske. Na vaji je prvič sodelovala tudi Bosna in Hercegovina, kot nova članica, Slovenija pa se vaje ni udeležila. Vaja je omogočila preverjanja nacionalnih sistemov kriznega odzivanja in upravljanja ter povezavo z relevantnimi organizacijami v regiji (Durev 2009).

Glavne ugotovitve so bile vezane na različna področja. Vaja je zaznala pomanjkljivosti na področju poveljevanja in kontrole, zvez, procesa odločanja in logistike v zvezi s SEEBRIG. To bo morala upoštevati delovna skupina za razvoj koncepta delovanja v naravnih in drugih nesrečah. Ugotovili so tudi, da je inženirska bojna skupina trenutno veliko bolj učinkovita v operacijah za podporo miru in naravnih nesrečah, kot v industrijskih in drugih nesrečah, ki jih povzroči človek. Predvsem primanjkuje specialističnih skupin za iskanje in reševanje z ustrežno opremo, sanitetnih enot, ustreznih elektronskih naprav in sredstev za delovanje v okolju radiološke, kemične in biološke obrambe. Zato se je pokazalo, da lahko inženirska enota nudi samo omejeno podporo delovanju brigade. Naslednja skrb vzbujajoče dejstvo je nezmožnost transporta težke specialistične opreme in gradbene mehanizacije. Ker niso mogli dostaviti sredstev, seveda tudi njihova uporaba ni bila možna. V vajo so vključili tudi premalo osebja iz štaba, saj je bilo širok spekter delovanja na področjih civilno vojaškega sodelovanja, informatike in zvez, sanitete, logistike in tudi pravnih osnov nemogoče obdelati s

sodelujočimi udeleženci (SEESIM 08 AAR 2008). Ta ugotovitev se mi zdi izvrstna, saj kaže ravno na kompleksnost in interdisciplinarnost sodobnih operacij in misij ter potrjuje tudi pomanjkljivosti slovenskega sistema zaščite in reševanje, o katerih govori Prezelj. Izpostavlja namreč neskladja med lokalnimi skupnostmi, Civilno zaščito in Ministrstvom za obrambo (Prezelj 2005, 325). Analiza vaje je pokazala tudi, da mora biti vojaška enota v prihodnosti tesneje povezana z ostalimi institucijami, kot so Urad ZN za koordinacijo humanitarnih zadev (UNOCHA), Evroatlantskim centrom za krizno odzivanje (EARDCC), Mednarodno federacijo Rdečega križa (IFRC), RACVIAC-om in Pobudo za pripravljenost in preventivo pred naravnimi in drugimi nesrečami (DPPI) (SEESIM 08 AAR 2008).

3.4.6.3. CBSC WG – Counter proliferation, Border Security and Counter Terrorism Working Group

Med bolj perspektivnimi projekti je zagotovo delovna skupina, ki se ukvarja z nadzorom širitve orožja za množično uničevanje, nadzor meja in bojem proti terorizmu.

Decembra leta 2001 so ministri za obrambo držav članic SEDM v Antalyi, Turčija, potrdili namero o ustanovitvi delovne skupine kot posledico spremenjenih varnostnih razmer v regiji in terorističnega napada v ZDA 11. septembra 2001 (Joint Statement SEDM 2001). Decembra leta 2002 so v Rimu potrdili vzpostavitev delovne skupine, prvo srečanje je organizirala Grčija.

Spreminjanje mednarodnih varnostnih okoliščin in širši pojav asimetričnih in drugih nekonvencionalnih groženj v Jugovzhodni Evropi sta vzpostavila potrebo po skupnem pristopu k problematiki in oblikovanje skupnih varnostnih načrtov in strategij. To pa zahteva povezovanje različnih institucij. Delovna skupina se povezuje tudi z ostalimi pobudami, ki se ukvarjajo s podobno vsebino v okviru UN, Nato, EU in OVSE. Po vzpostavitvi so predstavniki sodelujočih držav članic sodelovali na različnih seminarjih in konferencah, kjer so predstavljali aktualno problematiko boja proti terorizmu in mejnega nadzora.

Glavne naloge delovne skupine so:

- razvoj osnovnih modelov zakonov, ki bi bili uporabljeni v zakonodajnih telesih članic SEDM na področju boja proti terorizmu in varovanja državnih meja;
- izdelati pregled pravnih aktov po državah, ki zajemajo obravnavano vsebinsko področje, vzpostaviti informacijsko bazo in jo tudi redno posodabljati;

- organizirati sistem pretoka in izmenjave informacij med državami SEDM;
- vzpostaviti spletne strani, ki bi vzpodbudile podjetja za predstavitve sistemov, ki omogočajo nadzor varovanja meja;
- spodbujati države k organizaciji delavnic, seminarjev in srečanj s področja delovanja;
- predlog nove parlamentarne iniciative »Dubrovniški dialog«³¹, ki naj bi postala aktivni forum pravnih služb SEDM s poudarkom na področju širjenja orožja za množično uničevanje, boju proti terorizmu in varovanju meja;
- vzpostaviti seznam državnih institucij, ki lahko sodelujejo v vsebinskih vprašanjih delovne skupine (<http://www.mod.gov.al>, 22.2.2009).

Na drugem srečanju delovne skupine so se strokovnjaki odločili, da povežejo spoznanja s področja nadzora meja tudi z vajo SEESIM 04. Sprejeli so sklep, da je v scenarije mednarodnih vojaških vaj potrebno vnesti množične migracije in nadzor nad mejami na kopnem in na morju. Slednje sta izpostavili predvsem Hrvaška in ZDA. Potrdili so tudi povezavo s SECI centrom za boj proti terorizmu, s katero bi sodelovali po potrebi. Strinjali so se tudi, da se povežejo z Nato centrom, ki pokriva sorodno področje (CBSC WG Approved Minutes 2003). Povezava z Natom ni uspela, saj iz zavezništva na prošnjo delovne skupine ni bilo odziva (CBSC WG Approved Minutes 2004).

Leta 2008 so na srečanju v Bolgariji predstavili revizijo sedmih glavnih nalog delovne skupine. Bolgarija je kot predsedujoča delovni skupini predstavila svojo zakonodajo s področja pravne ureditve boja proti terorizmu, širjenju orožja za množično uničevanje in varovanja meja. Ostale države svojih prispevkov še niso podale. Vse države so posredovale sezname institucij, ki pokrivajo področje in so aktivne pri izmenjavi informacij. Seminarji in strokovna srečanja so bila organizirana. Spletne strani projekta so aktivne, vendar na njej ni dovolj informacij. Pobuda o vzpostavitvi »Dubrovniškega dialoga« od leta 2005 ostaja neaktivna. (Kostadinova-Ivanova 2008).

Slovenija je v okviru delovne skupine leta 2003 organizirala slovensko ameriški seminar o varovanju državnih meja (Border Security in Southeastern Europe: Future Directions in

³¹ Od leta 2005 na tem področju ni bilo aktivnosti. Maja 2008 je delovna skupina sprejela sklep po ponovni proučitvi tega področja (CBSC WG Approved Minutes, 2008).

SEDM Cooperation), ki je v mednarodnem okolju doživel zelo dober odziv (Letno poročilo MORS za leto 2003, 2004).

Delovna skupina se ukvarja z vsebinsko zelo aktualno problematiko, saj posega v bistvo varnostne in obrambne politike v regiji. Težava pa je v raznolikosti obrambno varnostnih sistemov držav. Pristojnosti so razdeljene zelo različno. V nekaterih državah se z nadzorom meja ukvarja samo policija, drugod ima določeno vlogo vojska ali žandarmerija. Zato je osnovna ideja o poenotenju nadzora zelo zahtevna za realizacijo, seveda pa ustvarja pripravljalo klimo za lažje kasnejše prilagoditve sistemom EU. Težava je tudi v tem, da nima jasno opredeljenega področja delovanja. Vsebinsko se pokriva z drugimi mednarodnimi forumi in iniciativami, predvsem s SECI in PSI (Proliferation Security Initiative), Slovenija je aktivna v obeh. Aktivna je ideja o CBSC kot krovnem forumu v regiji za izmenjavo izkušenj s področja preprečevanja širjenja orožja za množično uničevanje, nadzora meja in boja proti terorizmu, vendar se je pod vodstvom Bolgarije pričela močno usmerjati v pravna vprašanja (Kosić 2009).

3.4.6.4. (S)IMIHO – (Satellite) Interconnection of Military Hospitals

Projekt o satelitski povezavi vojaških bolnišnic je predlagala Grčija. Država ima koncept povezovanja bolnišnic zaradi množice otokov zelo dobro razvit in želi posredovati izkušnje tudi ostalim državam v regiji.

Predlog so potrdili obrambni ministri Jugovzhodne Evrope na srečanju v Solunu leta 2000. Namen projekta je medsebojna povezava vojaških bolnišnic v regiji, kar bi v končni fazi zagotovilo tudi neposredno podporo sanitetni podpori SEEBRIG, ki bi delovala v mednarodni operaciji ali misiji. Povezava bi omogočila hitro izmenjavo informacij, podatkov in izvajanje telemedicine³². Pobudniki računajo tudi na povezave izven držav SEDM, kar bi dostopnost pomembnih informacij še povečalo.

³² Nudjenje zdravstvenih storitev s pomočjo informacijsko komunikacijske tehnologije, kadar zdravstveni delavec in pacient (ali dva zdravstvena delavca) nista na istem mestu. Predpogoj za to je varen prenos zdravstvenih podatkov in informacij z besedilom, zvokom, slikami in drugimi oblikami, potrebnimi za preprečitev poslabšanja, diagnozo, zdravljenje in nadaljnji monitoring pacientov. Telemedicina obsega zelo raznolike storitve. Pri strokovnih pregledih so najpogosteje omenjene teleradiologija, telepatologija, teledermatologija, telekonzultacije, monitoring na daljavo, telekirurgija in teleoptalmologija. Druge morebitne storitve so klicni centri, spletni centri za obveščanje pacientov, telekonzultacije/elektronski obiski ali videokonference med zdravstvenimi delavci (Sporočilo Komisije evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij koristih telemedicine za paciente, zdravstvene sisteme in družbo, Bruselj 2008).

V prvih srečanjih med leti 2000-2003 so strokovnjaki ugotavljali dejanske možnosti razvoja omrežja za prenos informacij. Ugotovili so, da imajo nekatere države podobno omrežje že vzpostavljeno na nacionalnih nivojih. Začetne analize in nacionalne izkušnje so potrdile, da gre za pomembno in učinkovito orodje, ki ponuja ugodno razmerje med vložkom in izkupičkom, hkrati pa je realizacija možna tudi v realnosti (<http://www.mod.gov.al>, 22.2.2009).

Kot glavna začetna področja projekta so bila opredeljena:

- Preverjanje stališč med državami SEDM o neposredni pripravljenosti po sodelovanju s sredstvi in kadri. Prioriteta so svetovanja, diagnosticiranje, usposabljanje in nega in kirurgija na daljavo. Povezava je lahko uporabljena tudi za arhiviranje medicinskih postopkov.
- Izvedba poizvedovanj o komercialnih tehničnih sredstvih za vzpostavitev omrežja, jih primerjati in izbrati najustreznejša. Sistemi morajo zagotavljati celotno programsko in tehnično interoperabilnost po standardih Nata.
- Oblikovanje ustrezne politike delovanja omrežja, ki bi zajemala celoten koncept, pristojnosti, prioritete in razvoj (Vlahakis 2002).

Začetna struktura projekta je vključevala en satelitski sprejemnik in en oddajnik na bolnišnico, sredstva za vzpostavitev lokalnega omrežja znotraj posamezne države in zakup satelita (priloga B). Največji problem je predstavljal satelit s povezavami, saj je za nekatere države predstavljal preveliko finančno breme.

Operativni pomen projekta je velik. Ob napotitvah enote SEEBRIG zagotavlja sanitetno podporo. Vojaška bolnišnica mora biti skladna z Nato ROLE-4, kar pomeni, da se nahaja izven območja vojaških operacij in mora biti opremljena za najzahtevnejše medicinske posege. Povezave znotraj posamezne države niso omejene, kar pomeni, da lahko vsaka država v lastno omrežje vključi nove stacionarne in mobilne uporabnike (bolnišnice, ladje, geografsko ločene enote ipd.) V primerih naravnih nesreč to lahko pomeni vir podatkov in neposredne medicinske pomoči iz neprizadetega dela države oz. sveta (Diamantopoulos 2004).

V letu 2009 je v projekt aktivno vključenih osem držav,³³ ki so določile matično zdravstveno ustanovo za sodelovanje. Pomen satelitskega povezovanja s tehničnega vidika s časom izgublja pomen³⁴, saj je prenos podatkov preko svetovnega spleta že dovolj velik za prenos video komunikacije. To organizacijo povezav močno olajša, saj je bil v preteklosti največji problem dostop do satelitov, kar je zahtevalo precejšnja finančna sredstva. Ne smemo pa pozabiti, da gre tudi za prenos podatkov vojaške narave, za kar običajni internet ni vedno primeren, v izrednih razmerah pa je sistem lahko tudi nestabilen ali nedelujoč. Zato bi morala biti možnost satelitske povezave vsaj predvidena.

Slovenija v projektu sodeluje samo kot opazovalka, saj nima lastnih vojaških bolnišnic. O vključevanju civilnih institucij nismo razmišljali.

3.4.6.5. SEEDIRET - Cooperation on Armaments, Defense Industry, Research and Technology

Namestniki obrambnih ministrov so na petem srečanju 18. oktobra 2002 sprejeli grški predlog o vzpostavitvi delovne skupine, ki se ukvarja s sodelovanjem držav SEDM na področju obrambne industrije ter raziskav in tehnološkega razvoja (Joint Statement SEDM 2002). Na ministerialu decembra leta 2002 v Rimu so ministri potrdili osnovne dokumente in se dogovorili, da prvo srečanje gosti Grčija. Vodenje skupine se menja enkrat letno, na prostovoljni osnovi. Članice skupine lahko v skladu z lastnimi interesi in željami na srečanja povabijo predstavnike obrambne industrije, raziskovalnih ustanov in druge strokovnjake, ki lahko sodelujejo na sestankih z vsebino brez stopnje tajnosti (<http://www.morm.gov.mk>, 22.2.2009).

Namen in cilji projekta so usmerjeni v razvoj obstoječe in nove obrambne industrije v regiji. Industrija naj bi se razvijala usklajeno z interesi vseh držav članic, osnova pa je delo v skladu s standardi Nata. Certifikacija nacionalnih industrij naj bi potekala na osnovi skupnih standardov in v smer poenotene registracije končnih proizvodov v regiji. Projekt spodbuja posebne programe, povezane z oborožitveno industrijo, kot je uničevanje starega streliva in

³³ Albanija, Bolgarija, Grčija, Italija, Makedonija, Turčija, Ukrajina in ZDA.

³⁴ Začetna zahteva za povezavo je leta 2000 vključevala podatek o zagotavljanju prenosa podatkov med 64Kb/s do 2Mb/s. Tolikšen prenos danes zagotavlja standardna internetna povezava, tudi v slabše razvitih državah. Če pa je linija zakupljena, se lahko dosežejo višje vrednosti z manj motnjami. Optične povezave zagotavljajo pretok do 1Gb/s.

drugih ubojnih sredstev (Concept paper on the establishment of the WG of Defence Industries among the SEDM countries 2002).

Vzpostavljeni sta dve vsebinsko ločeni podskupini. Prva se ukvarja z uničevanjem neuporabljenega streliva in drugih ubojnih sredstev, druga pa z oblikovanjem skupnih kriterijev za certifikacijo proizvajalcev vojaških sredstev. Vsaka članica lahko v skupino vključi dva do tri eksperte, ki sodelujejo pri obravnavi vsebinskih vprašanj. (<http://www.morm.gov.mk>, 22.2.2009).

Na prvih srečanjih so predstavniki držav predstavili sisteme vojaške proizvodnje in možnosti uničevanja streliva in eksplozivnih teles. Zlasti slednje so države zaznale kot skupni problem, ki zahteva poenotenje in vlaganje skupnih naporov v nove in učinkovite rešitve. Grki so zato ponudili podjetje, ki se ukvarja z uničevanjem streliva in bi lahko zagotavljalo ustrezno infrastrukturo, skladno s tehničnimi in okoljskimi predpisi. Grčija je predstavila tudi druge organizacije in WEAG³⁵, ki pokrivajo področje obrambne proizvodnje ter razvoja (Minutes of SEDM SEEDIRET WG 1st Meeting 2003).

Močnejše so se na sestankih angažirale Turčija, Bolgarija in Romunija, zanimanje je izrazila tudi Italija. Strokovnjaki v delovni skupini za standardizacijo so potrdili namero o skupnih enotnih kriterijih, registracijo produktov pa so zavrnili. Države so predlagale dodatna področja, s katerimi bi se delovna skupina lahko ukvarjala v prihodnosti. Turčija je predlagala osem sklopov: radiološko, kemična in biološka zaščita, vzpostavitev mehanizma za izmenjavo tehničnih informacij med državami, uskladitev postopkov naročanja, predelava in posodabljanje zastarelih oborožitvenih sistemov, poenotenje postopkov standardizacije, skupna uporaba zmogljivosti za različne preizkuse, medsebojno usklajevanje nacionalnih programov in projektov ter sodelovanje na področju problematike življenjske dobe oborožitvenih sistemov. Slednje je predlagala tudi Romunija (Minutes of SEDM SEEDIRET WG 2nd Meeting 2003).

³⁵ Western European Armaments Group. Organizacija je delovala do maja 2005 z namenom krepitev in poenotenja evropske obrambne industrije. Imela je 19 stalnih članic. Od držav SEDM so bile v WEAG aktivne Grčija, Italija in Turčija, Romunija, Bolgarija in Slovenija so bile v vlogi partnerskih držav (<http://www.weu.int>, 12.3.2009).

Že leta 2005 je italijanski predstavnik izpostavil neperspektivnost delovne skupine in zahteval ponovno proučitev smisla nadaljevanja z delom (Approved Minutes of the 13th SEDM-CC Meeting 2005).

Slovenija se je strinjala z vzpostavitvijo delovne skupine, saj je računala, da pobuda odpira nove možnosti naši obrambni industriji za prodor na trge Jugovzhodne Evrope. Izkazalo pa se je, da aktivnosti SEEDIRET nimajo nobene povezave z vključevanjem obrambne industrije v posle z državami članicami SEDM. V primeru aktivne vključitve v skupino bi Slovenija lahko uskladila logistične postopke z državami, s katerimi nimamo veliko pretoka materialno-tehničnih sredstev. Države so namreč v interesnem območju Turčije in Grčije. Naši predstavniki leta 2003 od delovne skupine niso pričakovali več kot politične učinke, izmenjavo informacij in harmonizacijo postopkov. Iz tega sledi predlog, da se Slovenija aktivnosti SEEDIRET ne udeležuje (Sevšek 2003). Predvidevanja takratnih udeležencev sestankov so bila pravilna, saj se v letu 2009 nobena država prostovoljno ne javi za predsedovanje skupini, soglasno je označena kot neperspektivna. Vse aktivnosti v zvezi z delovno skupino so do nadaljnjega zaustavljene (Approved SEDM-CC Minutes, March 2009).

3.4.6.6. SEMEC – Southeastern Europe Military Education Cooperation

Na šestnajstem srečanju koordinacijskega odbora SEDM je Albanija predstavila nov projekt, ki se nanaša na razvoj in izvedbo vojaškega izobraževanja in usposabljanja v regiji Jugovzhodne Evrope (Approved Minutes of 15th SEDM-CC Meeting 2006). Vojaško izobraževanje je namreč temelj za oblikovanje vojaške elite, ki vodi k nadaljnjemu razvoju nacionalne in mednarodne varnosti. Projekt so podprli ministri regije na srečanju v Tirani, septembra leta 2006 (Joint Statement SEDM Ministers of Defense Meeting 2006). Albanija se je prostovoljno javila za vodenje projekta.

Projekt je usmerjen v povezovanje mladih častnikov in nacionalnih vojaških šol s problematiko regionalnega in širšega mednarodnega sodelovanja. Namen ni samo izkoristek intelektualnih kapacitet posameznikov, ampak zagotavljanje kontinuitete sodelovanja v regiji tudi v prihodnosti. Vsaka država lahko po lastni presoji prispeva v projekt različne seminarje, delavnice, izmenjavo študentov ali predavateljev, skupna usposabljanja na poletno zimskih

taborih. Možna so tudi povezovanja s civilnimi univerzami in organizacijami, ki izvajajo visokošolsko izobraževanje v regiji ali širše (<http://www.morm.gov.mk>, 23.2.2009).

Na prvem srečanju delovne skupine SEMEC je bilo poudarjeno, da je vojaško izobraževanje osnova za oblikovanje vojaške kulture. Učinki se v prihodnosti kažejo na splošnem področju družbenega življenja in seveda na področjih mednarodne varnosti in obrambe. Vključevanje celotnega spektra vojaškega osebja in kompetentnih institucij bo zagotovilo večje poznavanje regijske in mednarodne varnostne problematike (<http://www.morm.gov.mk>, 23.2.2009).

Drugega srečanja so se udeležili predstavniki Albanije, Bolgarije, Hrvaške, Italije, Makedonije, Romunije, Turčije, ZDA, Srbije ter Nato poveljstva v Tirani. Bistvo srečanja so bile predstavitve nacionalnih vojaško izobraževalnih sistemov (<http://www.hrvatski-vojniki.hr>, 23.2.2009), kar lahko predstavlja izbor za nadaljnje konkretno izvajanje programov usposabljanja.

Delovna področja so v letu 2009 usmerjena v nadaljnje združevanje izobraževalnih institucij v regiji. Država, ki je na področju najbolj aktivna, je še vedno Albanija, ostale so precej pasivne. V glavnem na sestankih predlagajo različne tečaje ali druge zmožljivosti, ki jih ponujajo za delovanje projekta. Na srečanju koordinacijskega odbora spomladi 2009 je projektu nadaljnjo podporo zagotovilo deset članic SEDM. Bosna in Hercegovina bo sodelovala kot opazovalka, ZDA pa bodo projekt dodatno proučile (Shehu 2009). Osebnost v njem vidim potencial za prihodnost, vendar se v razpravah čuti, da državam zmanjkuje energičnosti za aktivno sodelovanje. Večina predlogov je vsebinsko siromašnih. Države se na področju izobraževanja dvostransko povezujejo z zahodnimi partnericami, izkoriščajo tudi kapacitete Nato, kjer se lahko udeležujejo različnih oblik usposabljanja in kjer imajo kot partnerske države ugodnejše pogoje sodelovanja. Pobuda SEDM je zaenkrat na področju izobraževanja bolj forum za izmenjavo informacij kot pa razvojno naravnana institucija, ki sistematično združuje zmožljivosti držav in prispeva k poenotenju vojaškega šolstva v regiji. Slovenija projekt sicer podpira, aktivna pa v delovni skupini ni. Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje bi vsebinsko zadevo lahko pokrivalo in zagotavljalo zmožljivosti za izvedbo dejavnosti, vendar se doslej za to ni odločilo.

3.4.6.7. C4I Cooperation in Southeast Europe

Trenutno se vzpostavlja nov projekt na področju povečevanja interoperabilnosti sistemov vodenja in poveljevanja, zvez in vojaške informatike. Projekt je po predlogu Bolgarije dobil soglasje obrambnih ministrov SEDM oktobra 2009 na osnovi predstavitve osnovnega koncepta. Glavni namen je utrjevanje varnosti in zaupanja ter povečevanje stopnje interoperabilnosti med članicami SEDM. V prihodnosti želi predlagateljica izvajati različne seminarje, računalniško podprte vaje ter izvajati povezovanje ustreznih civilnih in vojaških institucij (C4ICSE Concept Paper 2009).

Vsebinski pomen nove pobude je glede na stanje SEEBRIG in njene povezljivosti z Natom in EU lahko zelo velik, težava pa je proračun in prepletanje interesov. Že v osnovnem dokumentu namreč Bolgarija navaja relativno majhna sredstva, ki bodo izhajala iz prostovoljnih donacij držav in organizacij, ki bodo projekt finančno podpirale.

Moje osebno mnenje je, da bi morali razpravo o interoperabilnosti C4I sistemov nadgraditi z močno soudeležbo Nata in EU. Vložena finančna sredstva posameznih držav so na tem področju zelo velika, informacije pa zelo občutljive. Zato močno dvomim, da bodo države dosegle pričakovan pretok informacij in da bodo projekt razvile globlje od splošno opredeljene krepitve zaupanja med državami.

3.5. MOŽNOSTI DELOVANJA SEDM IN VPLIV NA MEDNARODNO VARNOSTNO POLITIKO

Jugovzhodna predstavlja strateški most na relaciji med izvori nafte v Zakavkazju in centralni Aziji ter zahodno Evropo. Zato na tem območju prihaja do stikov interesov velesil in mednarodnih korporacij. Vloga Nata v regiji, posebej na Kosovu, ni naključna. Na Kosovu so Američani vzpostavili vojaško bazo, ki je po posredovanju v Vietnamu največja (Camp Bondsteel) in jo je finančno podprla ena največjih svetovnih naftnih korporacij, Brown & Root Division of Halliburton. Izvršni direktor podjetja je bil Dick Cheney, preden je postal podpredsednik ZDA v administraciji Georga Busha mlajšega. Načrtovani naftovod AMBO bo speljan samo 20 kilometrov od Kosova (Priloga C). Tudi Rusi so na območju proaktivni in so vzpostavili naftovod med Bolgarijo in Grčijo, s čimer se izogonejo morskim ožinam ob Turčiji. Slednji to precej zmanjšuje strateški vpliv, ki ga skozi njo uveljavljata ZDA in EU (Fouskas 2003, 24-25).

Ob SEDM so konec devetdesetih let v Jugovzhodni Evropi nastale različne organizacije, ki obravnavajo varnost in stabilnost v regiji. Nekatere so nastale z iniciativo zveze Nato, druge pod okriljem EU ali drugih mednarodnih organizacij. Najstarejša CEI (Central Europe initiative), ki je bila vzpostavljena leta 1989 in je v začetku vključevala samo srednjeevropske države, kasneje pa tudi države Jugozahodne Evrope. Leta 1996 sta se poleg SEDM-a pojavili še SEECP (South-East Europe Cooperation Process) in SECI (South-East European Cooperative Initiative). Poleg teh so aktivne še SEEI (South East Europe Initiative), SEEGROUP in SAP (Stabilisation and Association Process). Prisotne so še RACVIAC, Pobuda jadranske listine (Adriatic Charter), DPPI, Jadransko Ionska Inicijativa, MARRI center, Ohridski proces, Brdski proces in druge (Prezelj 2008, 62).

Sedem držav Jugovzhodne Evrope³⁶ je včlanjenih v Nato program Partnerstva za mir in so po terorističnih napadih leta 2001 močno okrepile kolektivno sodelovanje na področju varnosti, predvsem boja proti terorizmu. Zveza je v ta namen vzpostavila več mehanizmov, npr. Akcijski načrt civilnega kriznega upravljanja, ki omogoča krepitev nacionalnih varnostnih sistemov, razširjen pretok obveščevalnih informacij, izboljššan sistem kriznih ukrepov in

³⁶ Avstrija, Bosna in Hercegovina, Srbija, Črna gora, Ukrajina, Moldavija, Makedonija.

intenzivirano sodelovanje med državami partnericami. Zveza ima vojaški koncept obrambe proti terorizmu, ki zajema združen nastop proti pojavu, analize posledic delovanja, aktivni boj proti terorizmu in vojaško sodelovanje. V boj proti terorizmu so aktivno vključene vse članice s skupnim nastopanjem v Afganistanu (Matei 2009, 9).

Srednjeevropsko iniciativo (CEI) sestavlja osemnajst držav članic in sicer Albanija, Avstrija, Belorusija, Bosna in Hercegovina, Bolgarija, Hrvaška, Češka, Madžarska, Italija, Makedonija, Moldavija, Črna gora, Poljska, Romunija, Srbija, Slovaška, Slovenija in Ukrajina. Pobuda je bila ustanovljena leta 1989 kot medvladni forum za politično, ekonomsko in kulturno sodelovanje med članicami. Glavni namen je pomoč državam v tranziciji srednje Evrope pri približevanju EU. V drugi polovici devetdesetih let je aktivnost usmerila tudi na jugovzhod celine, kjer so se pojavile nove kandidatke za članstvo v evroatlantskih integracijah (<http://www.ceinet.org>, 17.6.2009).

Pobuda Jugovzhodne Evrope za sodelovanje (Southeast European Co-operative Initiative – SECI) je bila vzpostavljena leta 1995 kot ideja sodelovanja regijskih držav z evroatlantskimi organizacijami. Članice so Albanija, Bosna in Hercegovina, Bolgarija, Hrvaška, Grčija, Madžarska, Makedonija, Moldavija, Črna gora, Romunija, Srbija, Slovenija in Turčija. Gre za združevanje držav na področju varovanja pred kriminalom in povezuje različne organizacije, ki se s tem ukvarjajo v posameznih državah. Kot dodano vrednost izpostavljajo, da so edina organizacija, ki združuje predstavnike policij in carinskih služb v Jugovzhodni Evropi. Predstavniki držav se združujejo v istih delovnih prostorih, kjer skupno vsakodnevno opravljajo redne naloge, kar močno poveča odzivnost in pretok pomembnih informacij. Namen pobude je izmenjava informacij med državami o kršitvah nacionalnih in mednarodne zakonodaje ter skupno ukrepanje proti organiziranemu kriminalu v regiji. Aktivnosti izvajajo v vseh fazah – zaznavanju, preiskovanju, sodnemu preganjanju in neposrednem izvajanju, predvsem na državnih mejah. Med nalogami imajo opredeljeno medsebojno pomoč pri razvoju združljivih nacionalnih sistemov in tudi možnost oblikovanja večnacionalnih enot za izvedbo konkretnih obsežnejših nalog (<http://www.secicenter.org>, 17.6.2009).

Pobuda SECI se močno navezuje na vsebino delovne skupine SEDM, ki se ukvarja z bojem proti širjenju orožja za množično uničevanje in nadzorom meja. Slovenija je v SECI zelo aktivna, saj so rezultati sodelovanja neposredno uporabni tudi za našo državo, ki se nahaja na tranzitnih poteh prepovedanih drog, orožja in belega blaga z vzhoda. V SEDM je v aktih

nekaj več usmerjenosti v boj proti terorizmu, vendar je to področje v osnovi pri nas v pristojnosti Ministrstva za notranje zadeve. Obrambni ministerial pa združuje obrambna ministrstva, ki so ponekod zadolžena tudi za varovanje meja in boj proti organiziranemu kriminalu.

S to problematiko sta se v preteklosti ukvarjala tudi Brdski in Ohridski proces, ki sta zajemala ilegalne migracije, organiziran kriminal, korupcijo in boj proti terorizmu. Rezultati regionalnega sodelovanja so se pokazali v poglobljenem bilateralnem in multilateralnem sodelovanju držav. Gre za izmenjavo izkušenj in uvajanje najboljših rešitev, pridobljenih z izkušnjami. Brdski proces izhaja iz sodelovanja Avstrije in Slovenije v letu 2001, kasneje pa se je sodelovanje razširilo še na Albanijo, Bosno in Hercegovino, Bolgarijo, Hrvaško, Makedonijo, Poljsko, Romunijo, Srbijo, Slovaško in Ukrajino (<http://www.mnz.gov.si>, 17.6.2009).

Proces sodelovanja v Jugovzhodni Evropi (SEECF – The South East European Co-operation Process) je pričel z delovanjem na pobudo Bolgarije leta 1996. Tudi pri tej pobudi je v ospredju vzpostavljanje medsebojnega zaupanja med državami ter dobrososedski odnosi in krepitev stabilnosti v regiji. Posebnost te pobude je v tem, da so jo samoiniciativno aktivirale države v regiji, brez pobude zunanje organizacije ali države. Tako sama sebe razglasa kot pravi glas držav Jugovzhodne Evrope, ki pa se dopolnjuje z delom Pakta stabilnosti, SECI in SAP. Glavni cilji pobude so krepitev varnostne in politične situacije, intenziviranje gospodarskega sodelovanja ter sodelovanje na področjih razvoja upravljanja s človeškimi viri, prava in boja proti ilegalnim aktivnostim. Rezultat intenzivnega sodelovanja držav v regiji bo tudi lažja pridružitvev evroatlantskim strukturam. Ustanovne članice pobude so Albanija, Bosna in Hercegovina, Bolgarija, Grčija, Makedonija, Romunija, Srbija in Turčija, kasneje pa so se pridružile še Hrvaška, Moldavija in Črna gora (<http://www.mae.ro>, 17.6.2009).

Na vrhunskem srečanju leta 1999 je Nato vzpodbudil delovanje Iniciative Jugovzhodne Evrope (SEEI – South East Europe Initiative). Pobuda se je posebej osredotočila v območje Bosne in Hercegovine in Hrvaške, kasneje pa tudi federalne Jugoslavije. Po posvetovanjih politično-vojaškega usmerjevalnega odbora je ta sprejel sklep, da je možno organizirati različne aktivnosti in pobude, ki bi krepile SEEI. Iz nje izhaja vzpostavitev Skupine za varnostno sodelovanje na območju JV Evrope (SEEGROUP – Southeast Europe Security Cooperation Steering Group) in Skupnem dokumentu o varnostnih izzivih in priložnostih v

Jugovzhodni Evropi (SEECAP – Common Assessment Paper on Regional Security Challenges and Opportunities), ki naj bi spodbudil samoiniciativo regionalnih aktivnosti s podporo zveze Nato. Slednji je omogočil sodelovanje Bosni in Hercegovini in Jugoslaviji enakovredno sodelovanje z ostalimi državami Partnerstva za mir in Evroatlantskim partnerskim svetom (EAPC – Euro Atlantic Partnership Council). Četudi SEEGROUP ni neposredno razvijal SEECAP, je z njim tesno povezan. Med njima namreč stalno prihaja do prekrivanja vsebin, tako da jih medsebojno usklajujeta in dopolnjujeta. SEEGROUP igra pomembno vlogo pri izvajanju reform v regiji. Poleg držav JV Evrope vključuje še Moldavijo, Švico in Avstrijo. Za potrebe podpore regionalnim projektom je Nato v okviru Partnerstva za mir vzpostavil skrbniški sklad, ki omogoča realizacijo konkretnih programov. Neposredno sta v fazi pridruževanja pomoč črpali Hrvaška in Bosna in Hercegovina (<http://www.Nato.int>, 17.6.2009).

Leta 1999 je bil ustanovljen Pakt stabilnosti, ki naj bi prispeval k dolgoročni stabilnosti regije in bi preusmeril politična razmišljanja iz analiziranja preteklosti v razvoj prihodnosti. Tudi Pakt stabilnosti podobno kot SEDM razvija medsebojno sodelovanje držav, demokracijo in ekonomski napredek. Deluje na treh glavnih področjih – razvoj demokracije in človekovih pravic, ekonomska obnova in razvoj in področje varnosti. Je široko zasnovana, mednarodna politična iniciativa, usmerjena v krepitev sodelovanja med državami Jugovzhodne Evrope. Zasnovan je na definiciji varnosti v širšem smislu, s ciljem vzpostavitve človekove varnosti, ki poleg stabilizacije v klasičnem varnostno-obrambnem področju zajema zagotavljanje socialne in gospodarske varnosti in blaginje. Organizacijsko je Pakt stabilnosti razdeljen na regionalno omizje, ki ga vsebinsko sestavljajo tri delovna omizja: demokratizacije in človekovih pravic, gospodarsko obnovo in razvoj in varnostna-obrambna vprašanja. Poleg osmih prejemnic (vse države bivše Jugoslavije razen Slovenije, plus Albanija, Moldavija, Bolgarija in Romunija), so v Pakt vključene države donatorke (članice EU, Švica, Norveška, Japonska, ZDA, Kanada in Ruska federacija), mednarodne organizacije (med drugimi EU, Nato, OVSE, SE) ter mednarodne finančne institucije (EBRD, IMF, WB itd.). S pomembno vlogo ZDA (namestnik posebnega koordinatorja je vedno predstavnik ZDA), Pakt predstavlja pomemben mehanizem za transatlantsko povezovanje. Sekretariat PS Jgovzhodne Evrope s petintridesetimi sodelavci ima svoj sedež v Bruslju. V sekretariatu je zaposlenih cca. dvajset diplomatov, ki jih sekondirajo države donatorke in prejemnice, kakor tudi mednarodne organizacije. Enoletni mandat Posebnega koordinatorja je vsako leto jeseni potrjen oziroma podaljšan na zasedanju Sveta za splošne zadeve in zunanje odnose. Delovna omizja so

razčlenjena v 27 posameznih delovnih skupin, ki so nameščene v regiji Jugovzhodne Evrope oz. v državah donatorkah. Delovne skupine izvajajo programe in projekte, v tesnem sodelovanju in usklajevanju s sodelavci v Bruslju (www.mzz.gov.si, 15.6.2009). Nekateri avtorji navajajo predvsem simbolično vlogo te pobude, ki naj bi bila zaradi neustreznega vodenja, neustreznih prioritiet in neprepoznavnosti zelo neučinkovita (Matei 2009, 14). Predstavniki Pakta stabilnosti so izpostavili področja delovnih skupin SEEDIRET, SEESIM s poudarkom na Inicijativi za pripravljenost in preventivo ob naravnih nesrečah, CBSC in uporabo enote SEEBRIG ob naravnih in drugih nesrečah (Approved Minutes of the 12th SEDM-CC Meeting 2005).

Naslednik Pakta stabilnosti je Regionalni svet za sodelovanje (RCC – Regional Cooperation Council). Uradno je pričel z delom februarja 2008. S tem je Pakt stabilnosti predal pristojnosti in naloge samostojnemu upravljanju regiji Jugovzhodne Evrope. Svet ohranja sodelovanje v regiji v smeri približevanja evroatlantskim povezavam. Razvija razvojne projekte in vzdržuje ugodno politično klimo. Delo Sveta je oblikovano v šestih področjih: ekonomski in socialni razvoj, področje energetike in infrastrukture, pravosodje in notranje zadeve, varnostno sodelovanje, razvoj kadrov ter medparlamentarno sodelovanje. Organizacija združuje vlade držav, mednarodne in regionalne organizacije, mednarodne finančne institucije, civilno družbo in zasebni sektor. Sedež ima v Sarajevu, pisarno za povezavo pa tudi v Bruslju. Neposredno asistenco nudi pobudi SEECP, deluje pa tudi kot forum za doNatorske države, ki želijo vlagati v regiji (<http://www.rcc.int>, 28.6.2009). Poročilo pobude za obdobje 2008-2009 navaja, da je Regionalni svet vzpostavil aktiven dialog z glavnimi oblikovalci regijske varnosti, predvsem s pobudo SEDM, zvezo Nato, OVSE in drugimi. Sekretariat se trudi, da bi izločil podvojevanje delovnih področij, ki že uspešno delujejo v regiji in so dobro sprejete tudi v mednarodnem okolju. SEDM je za Regionalni svet zanimiva predvsem na področju kriznega managementa, ki ga pokriva delovna skupina SEESIM, obrambna industrija, ki sicer v SEDM-u počasi zamira, in vključevanje SEEBRIG v operacije, povezane z naravnimi in drugimi nesrečami (RCC Annual Report 2009, 39).

Pakt stabilnosti je vzpostavil še iniciativo za pripravljenost in preventivo pred naravnimi in drugimi nesrečami (DPPI SEE – Disaster Preparedness and Prevention Initiative of South Eastern Europe). Članice so države Jugovzhodne Evrope: Albanija, Bolgarija, Bosna in Hercegovina, Grčija, Hrvaška, Madžarska, Makedonija, Moldavija, Romunija, Srbija in Črna gora, Turčija in Slovenija - v funkciji zainteresirane sosednje države. Sodelujejo tudi Švedska,

Italija, Mednarodna federacija društev Rdečega križa in Rdečega polmeseca, Program za razvoj Združenih narodov, Urad ZN za usklajevanje humanitarnih aktivnosti in zveza Nato. Največji doNatorji za izvajanje projektov v tej pobudi so ZDA, Norveška in Švica (<http://www.dppi.info>, 28.6.2009). Vsebina se močno prekriva z delovno skupino SEESIM v SEDM, ki izvaja tudi vaje s celotnim spektrom kriznega managementa.

Pobuda Jadranske listine (Adriatic Charter – Adriatic 5) je nastala po zgledu podobnega sodelovanja med ZDA in baltiškimi državami. Sodelovanje so predlagali predsedniki Albanije, Hrvaške in Makedonije predsedniku ZDA leta 2002 na vrhunskem srečanju Nata v Pragi. Predsednik Bush je Jadransko listino podprl kot močan prispevek v smeri razvoja miru in demokracije v Evropi. Sporazum je bil dokončno podpisan na ravni zunanjih ministrov v Albaniji, Tirana, 2. maja 2003. Od decembra 2008 sta članici tudi Bosna in Hercegovina ter Črna gora (Adriatic Charter Factsheet 2009). Glavni namen je pridruževanje pospešitev prilagajanja strukturam Nata.

Omenimo še Stabilizacijski in pridružitveni proces (SAP – Stabilisation and Association Process), ki je namenjen pripravam držav kandidatk za vstop v EU. Zajema tri področja delovanja: stabilizacijo držav in prehod nacionalnih gospodarstev v tržno ekonomijo, regionalno sodelovanje ter končno postopke neposrednega včlanjevanja v EU. Proces pomaga državam pri razvoju lastnih zmogljivosti za sprejem in uveljavljanje zakonodaje EU ter evropskih in drugih že uveljavljenih mednarodnih standardov. Pobuda temelji na povečevanju intenzivnosti povezovanja, zlasti s trgovinskimi pogodbami in dogovori, ekonomsko in finančno pomočjo, sodelovanj držav EU pri obnovi, razvoju in stabilizaciji ekonomskih in političnih razmer in vzpostavitvijo dolgoročnih gospodarskih pogodb, ki jasno opredeljujejo pravice dolžnosti in razmerja z EU. SAP se nanaša na vse države zahodnega Balkana oz. bivše Jugoslavije brez Slovenije in vključno s Kosovom (<http://www.ec.europa.eu>, 15.6.2009).

Kratka predstavitev najpomembnejših pobud v regiji kaže, da je število regionalnih pobud na območju Jugovzhodne Evrope precejšnje, kar lahko odraža dve stvari:

- dokaz držav v regiji, da si resnično želijo učinkovito sodelovati na obrambno varnostnem področju in regijo približati evroatlantskim integracijam (Matei 2009, 14) ali pa

- zgodovinsko nadaljevanje bojev med velesilami na območju Balkana, ki se kaže tudi v vzpostavljanju raznih organizacij, ki področja dela podvajajo in ustvarjajo navidez nepregledno situacijo v politično varnostnem okolju.

Vtis o zmešnjavi področja si lahko človek ustvari, če k problematiki pristopi brez podrobnejše analize. Tabela 3.1. pa že kaže, da so področja dela lahko enaka, izvor interesov pa je lahko v drugi instituciji oziroma državi.

Tabela 3.1. Različne pobude na območju Jugovzhodne Evrope

NAZIV	ŠTEVILO ČLANIC	LETO USTANOVITVE	POBUDNIK	VPLIV	VSEBINE
SECI	13	1995	Pakt stabilnosti za JVE	ZDA	boj proti kriminalu, področje policije in carine
SEECF	11	1996		EU	ekonomski odnosi, človeški viri, pravosodje, boj proti kriminalu
RACVIAC	25	2000		EU OVSE	nadzor širitve orožja, varnost, obramba
DPPI	13	2000		EU	zaščita pred naravnimi in drugimi nesrečami
MARRI	6	2003		EU OZN	migracije, begunci, mejna problematika, azil
CEI	18	1989	EU	EU NATO	ekonomija, kultura, znanost, parlamentarizem
SAP	7	2000		EU	pridruževanje EU – ekonomija, zakonodaja, trg...
AI	8	2000		EU	Ekonomija, ekologija, promet, izobraževanje, boj proti kriminalu
SEEI	17	1999	NATO	NATO OVSE	varnost, obramba
SEEGROUP	18	2001		NATO OVSE	varnost, obramba
SEDM	12	1996	ZDA	NATO	varnost, obramba, boj proti kriminalu
Adriatic Charter	5	2003		NATO	pridružitve zvezi Nato – neposredna pomoč

Obrambni ministerial za Jugovzhodno Evropo je v osnovnih dokumentih povezan z Organizacijo združenih narodov in Organizacijo za varnost in sodelovanje v Evropi. Organizaciji sta nosilki mandatov potencialnih operacij kriznega odzivanja, v katere bi se lahko vključila brigada SEEBRIG. Operacije so lahko vodene s strani Nata ali EU. Celotno delovanje pobude SEDM je usmerjeno v vrednote in načela OZN ter standarde Nata in EU.

Vsebinsko od ostalih pobud izstopa brigada SEEBRIG, ki je unikat med pobudami in ima zato ob pravilnem pristopu lahko večjo dodatno vrednost. Tudi delovna skupina o povezovanju vojaških bolnišnic IMIHO je nekaj posebnega, medtem ko se z vsebinskimi področji ostalih delovnih skupin bolj ali manj ukvarjajo vsi po vrsti. Vsi namreč vključujejo različne programe izobraževanja in usposabljanja (SEDM-SEMEC), krizni management (SEESIM) in boj proti terorizmu (CBSC). V razgovoru z g. Kosićem sva se strinjala, da delovne skupine svojo vrednost izgubljajo zaradi dolgotrajnih pogovorov o načinih dela in iskanju prave vsebine, ki ni bila pravilno določena že s pričetki njihovega delovanja (Kosić 2009). Osnovni dokumenti namreč opredeljujejo široka in splošna področja dela, zato posamezne države poskušajo intenzivirati tista, ki jim najbolj ustrezajo. To je poleg uspešnega vključevanja držav regije v evroatlantske integracije tudi dodaten razlog, da SEDM počasi izgublja svojo vlogo in pomen v mednarodnem okolju³⁷. Slednje se čuti tudi ob delu zlasti v koordinacijskem odboru, kjer se izpostavlja vedno manj aktualnih vsebin in možnosti za nadaljnje delo. Celo vzpostavitev delovne skupine o prihodnosti SEDM ni obrodila kakšnih posebnih usmeritev. Morda je to posledica končanja mandata predsedovanja Makedonije in se bo s prevzemom Bolgarije kaj spremenilo, vendar osebno v to ne verjamem.

Še najbolj perspektivni del SEDM, MPFSEE, je stalno povezan s poveljstvom Nata v Neaplju in Brunssumu. Prek njiju koordinira aktivnosti v zvezi z napotitvijo na mednarodne operacije in misije ter izvaja postopke povezane s standardizacijo in evalvacijo enot. Poveljstvi pomagata z nasveti pri standardizaciji in doseganju interoperabilnosti in zagotavljata informiranje koordinacijskega in usmerjevalnega odbora na rednih srečanjih. Ponavadi njihovi predstavniki predstavijo trenutno stanje na mirovnih operacijah in misijah, ki so pod Nato pristojnostjo.

Pobuda sodeluje še z regionalno organizacijo RACVIAC (Regional Arms Control Verification and Implementation Assistance Centre). Tudi ta nevladna organizacija je nastala pod okriljem Pakta stabilnosti in se ukvarja s povečevanjem varnostne stabilnosti v regiji. Ustanovili sta jo Nemčija in Hrvaška. Spremembe v zadnjih desetih letih so vplivale na njeno reorganizacijo in strukturne spremembe. Aktivnost je v glavnem koncentrirana v izvedbo

³⁷ SEDM predstavlja združenje držav, ki se pripravljajo za vstop v NATO. Z njihovo včlanitvijo v zvezo se seveda interes za regionalne pobude zmanjša, energijo pa preusmerijo v Nato procese.

različnih seminarjev, tečajev in posvetov z različnih področij varnostne problematike (<http://www.racviac.org>, 28.6.2009).

Poglavje lahko strnem z ugotovitvijo, da pobuda SEDM v mednarodni skupnosti nima neke posebno pomembne vloge. Gre za dopolnjevanje in sodelovanje z vrsto ostalih organizacij, ki združujejo države Jugovzhodne Evrope in vzdržuje dialog med njimi. Vsebinska področja nikjer ne izstopajo ali odstopajo od ostalih poskusov poenotenja, preoblikovanja in skupnega nastopanja. Izjema je samo MPFSEE, ki predstavlja vojaški element, ki bi bil še lahko uporabljen v mednarodnih operacijah in misijah prihodnosti. Poveljniki in države članice želijo ponovno napotitev enote, vendar je bilo sporočilo poveljnika Nata za Evropo jasno – na nalogo se lahko pošlje samo popolnoma usposobljeno vojaško enoto, ki je zmožna delovati v kompleksnih pogojih operacij in se nemoteno sporazumevati z ostalimi zavezniki na prizorišču. Za napotitev morajo biti izpolnjeni vsi predpisani standardi.

Šibkost pobude kaže tudi omahovanje in nemoč pri sprejemanju novih članic kandidatk Črne gore in Srbije. Obe državi sta izpolnjevali formalne pogoje za članstvo. Države članice SEDM ju v pobudo dolgo niso sprejele, saj se je na političnem prizorišču pojavila nova država Kosovo. Zato je bila sprejeta odločitev o paketnem sprejemanju obeh držav, ki pa bi se lahko časovno zavlekla. To bi lahko predstavljalo težavo tudi pri ostalih oblikah sodelovanja. Očitno je bilo to tudi razlog za hitro odločitev na nivoju obrambnih ministrov, ki je presenetila celo novi pogodbenici.

Mislím, da bi morale nacionalne politike ponovno proučiti delovanje celotne pobude, izdelati jasna stališča o tem, ali želijo regijo še naprej združevati in ali so se nameni morda spremenili. Slednji scenarij bi lahko pomenil velik korak nazaj pri krepitvi zaupanja in stabilnosti. V splošnem pa velja, da pobuda SEDM predstavlja enega od več mehanizmov za vzdrževanje vpliva zunanje in obrambne politike ZDA in EU v regiji. Večjega vpliva v širši mednarodni skupnosti nima, vendar redna udeležba obrambnih ministrov iz vseh držav zagotavlja relevantnost in izkazuje interes za sodelovanje v okolju Jugovzhodne Evrope.

3.6. ANALIZA VPLIVA IN INTERESOV POSAMEZNIH ČLANIC SEDM

Države se v pobudo SEDM poleg skupnega interesa za regionalno sodelovanje vključujejo tudi zaradi pridobivanja izkušenj v okolju, podobnem evroatlantskim integracijam, ter zaradi možnosti krepitve dialoga z ostalimi članicami in zvezo Nato. Nestabilnost regije zahteva še bolj intenzivno sodelovanje na različnih področjih. Države seveda v vsakem združevanju iščejo pogoje in možnosti za izpolnitev lastnih nacionalnih interesov. Vse članice SEDM se intenzivno približujejo evroatlantskim integracijam – nekatere hitreje, druge počasneje. To je skupen cilj vsem. Na poti približevanja pa je ogromno zahtev, standardov in pravil, ki jih morajo osvojiti in uveljaviti v nacionalnih političnih in varnostnih sistemih. Obdobje tranzicije je za vsako državo občutljivo, regionalne pobude pa so možnost, da pridobijo nekaj časa, dodatnih izkušenj in v nekaterih primerih tudi finančno podporo. V sledečem poglavju bom proučil stanje in vlogo posameznih držav članic in kandidatk za članstvo v SEDM ter analiziral njihove interese v regiji in širšem mednarodnem okolju. Vizualna predstavitev je razvidna iz prilog številka 7 (Nacionalni prispevki držav), 8 (Kadrovski prispevek po državah) in 9 (Finančni prispevek po državah).

3.6.1. ALBANIJA

3.6.1.1. Splošno o državi

Republika Albanija (albansko: Shqipëria, kar pomeni dežela orlov) na severu meji na Črno goro, na severovzhodu na Kosovo, na vzhodu na Makedonijo, na jugu na Grčijo, na zahodu na Jadransko morje, na jugozahodu pa na Jonsko morje.

Albanija je bila v preteklosti ozemlje Italije, oddaljene le 76 km preko Jadranskega morja, ali vzhodnih sil (Otomanski imperij), ki so se širile v Evropo. Po drugi svetovni vojni je bila Albanija zaprta komunistična država, leta 1990 pa začela svojo tranzicijsko pot. Glavno mesto države je Tirana. Ocena prebivalstva za julij 2009 je znašala 3,639,453 prebivalcev (<http://www.cia.gov/>, 1.11.2009).

3.6.1.2. Varnostne razmere

Albanija se je po padcu komunizma soočala z vrsto ekonomskih in političnih kriz, najbolj izrazito leta 1997 s propadom piramidnega sistema varčevanja, ki je pripeljal do splošne anarhije v državi. Velike manjšine v sosednjih državah so pogosto vzrok za napete odnose. Kljub naporom pri izvajanju reform in preusmerjanju v evroatlantske integracije Albanija ostaja politično nestabilna in prepletena z organiziranim kriminalom na vseh nivojih družbene ureditve. Volitve leta 2005 so bile prve, ki so bile izvedene mirno in brez opaženih večjih pomanjkljivosti (Jane's Security Assessment – Balkans 2009).

Kriminalne združbe so v preteklosti obvladovale velik del države. V letih 1997-1998 so bila velika območja na severu in jugu celo izven nadzora vlade. Kljub ostremu ukrepanju oblasti, ki se je v letu 2007 zaključilo z aretacijami več kriminalnih voditeljev, so njihove aktivnosti še vedno nenadzorovane. Schengenski režim je sicer močno zmanjšal intenzivnost tihotapljenja v Italijo in Grčijo, vendar Albanija še vedno ostaja izvorna država prodaje belega blaga in orožja ter izvorna in tranzitna za tihotapljenje mamil. Albanija je namreč na glavni poti pretoka heroina iz Turčije in Makedonije, ki ga albanske kriminalne združbe posredujejo naprej v Italijo, Srbijo ter Bosno in Hercegovino (glej prilogo K). Operacija »Silent Sea« prepoveduje plovbo hitrih čolnov med Albanijo in Italijo, saj so na ta način v preteklosti pretihotapili največ ljudi in droge. V zadnjem času pri tem vse večjo vlogo igrajo tudi grški tihotapci. Maja 2005 je Obalna straža ZDA objavila seznam držav, katerih ladje so lahko vpletene v teroristična dejanja. Albanija je bila edina evropska država na seznamu. Potem naj bi država sprejela konkretne ukrepe varovanja in nadzora v pristaniščih za izboljšanje stanja. Kriminalne združbe v Albaniji so zelo kohezivne in se striktno držijo lastnih pravil, povezanih z medsebojnim sodelovanjem in podporo. To jim omogoča visoko stopnjo prikrivanja pred organi pregona in hitro širjenje vpliva na ilegalnih trgih zahodnoevropskih držav (Jane's Security Assessment – Balkans 2009).

Kljub temu, da je verjetnost oboroženega spopada danes minimalna, ostaja velik problem lahko orožje, ki je nenadzorovano ostalo v zasebni lasti državljanov po brezvladju konec devetdesetih let. Oblasti ocenjujejo, da jim je uspelo pridobiti nazaj samo 32 odstotkov od približno 600.000 kosov orožja. To se vsake toliko časa pokaže v oboroženih obračunih med tolkami in oboroženih kriminalnih dejanjih posameznikov. Dolge kopenske meje v goratem svetu in relativno obsežne morske meje so ob nezmožnosti albanskih oblasti nadzorovati

lastno ozemlje razlog za razvoj trgovine z ljudmi, orožjem in prepovedanimi drogami. Velike količine dobavljajo tudi Albanci na Kosovu in v Makedoniji, kar povečuje tveganje v regiji za ponovno ožvitev oboroženih konfliktov. Preiskava po hudi eksploziji v skladišču streliva leta 2008 je izpostavila vpletenost visokih častnikov in lokalnih veljakov v prekupčevanje z orožjem in strelivom, ki je bilo namenjeno uničenju. Med procesom je v sumljivih okoliščinah v prometni nesreči umrla glavna priča (Jane's Security Assessment – Balkans, 2009). Relevantni viri navajajo, da se albanske oblasti s problematiko korupcije še vedno ukvarjajo premalo intenzivno (<http://www.cia.gov/>, 15.7.2009).

Korupcija je v Albaniji zelo razširjena, kar 93 odstotkov državljanov kot skorumpiranega zaznava pravosodni sistem. V preiskavo je vpleten celo zunanji minister, ki naj bi zaslužil z dodelitvijo koncesije za gradnjo ceste med severom in jugom države. Skoraj vsi uporabniki storitev plačujejo podkupnine v zdravstvenem sistemu, da se s tem izognejo obiskom primarnih služb na lokalnem nivoju in so takoj pregledani vsaj na izpostavah večjih klinik ali večjih bolnišnicah (Jane's Security Assessment – Balkans 2009).

Albanska vlada se zavzema za zaščito lastne manjšine v sosednjih državah. Nekatere etnične skupine zagovarjajo vzpostavitev »velike Albanije«, vendar uradna politika temu ne sledi. Grčija in Italija imata problem predvsem z množičnim priseljevanjem Albancev (CIA Factbook, <http://www.cia.gov/>, 15.7.2009).

Glavnino varnostnih sil v Albaniji zagotavlja policija, sodelujejo pa tudi iz strukture ločene enote mejne straže. Pri razvoju učinkovitih in legitimnih varnostnih sil je ključnega pomena pomoč iz tujine. Tako imajo pomembno vlogo pri usposabljanju albanskih sil oborožene sile Turčije. Svet Evrope je odobril več kot tri milijone dolarjev za usposabljanje policistov in ključnih uradnikov v strukturi. To je lahko začetek večanja legitimnosti policije, kar lahko kasneje omogoči učinkovitejši boj proti kriminalu. Reforme albanske vojske so še zahtevnejši projekt, saj javnost ni naklonjena usmerjanju financ iz socialnega in gospodarskega resorja. Članstvo v Natu sicer prinaša nekatere ugodnosti in tudi obveznosti (Jane's Security Assessment – Balkans 2009). Naloge albanske vojske so bile od leta 2005 naprej močno usmerjene v izpolnjevanje obveznosti Partnerstva za mir in izpolnjevanja akcijskega načrta za pridružitve. Poleg udeležbe v mednarodnih operacijah in misijah ter sodelovanja v naravnih in drugih nesrečah je jasno opredeljeno tudi sodelovanje v SEEBRIG. Posebej je izpostavljena

regionalna vloga, kateri Albanija še danes posveča posebno pozornost (The Military Strategy of the Republic of Albania 2005).

Albanija se je aprila leta 2009 vključila v Nato kot polnopravna članica, trenutno je prioriteta vlade pristop k EU. Vladajoča politična stranka v Albaniji je Demokratična stranka Albanije, najmočnejša opozicijska stranka pa je Albanska socialistična stranka. Obe struji zagovarjata dokaj podobno politično usmeritev: tržno gospodarstvo, približevanje Natu in EU ter boj proti korupciji (Jane's Security Assessment – Balkans 2009). Interesno območje Albanije je trenutno EU in Nato, ki ji zagotavljata pomoč pri preoblikovanju varnostnega sistema, ožje pa se zaveda, da je njega glavna vloga zaenkrat možna na območju jugovzhodne Evrope in na prehodu iz Sredozemskega v Jadransko morje. Posebno pozorni so na dogajanje na Kosovu (The National Security Strategy of the Republic of Albania 2004).

3.6.1.3. Zunanja politika in gospodarstvo

Albanija se v mednarodnih odnosih največ opira na ZDA, sodelovanje je vzpostavljeno tudi s Srbijo, Turčijo in Grčijo. Slednji se pojavljata kot potencialni vlagateljici, imajo pa tudi skupne interese ob boju proti kriminalu in nadzorom meja. Zanimiv je zapis, ki pravi, da bodo odnosi me Srbijo in Albanijo neurejeni tako dolgo, dokler se bodo Albanci bali, Srbi pa upali na povratek zagovornikov zastarelih vrednot na oblast. Do takrat se bosta namreč obe strani pripravljali na vojno in ob tem zanemarjali razvoj ostalih, pomembnejših področij, kot so šolstvo, ekonomija, gospodarstvo in sociala (International Crisis Group 2001, 18).

Državno gospodarstvo je še vedno šibko in slabo razvito, tranzicija v tržno gospodarstvo še poteka. Ekonomija sicer počasi a zanesljivo napreduje. Država je še vedno odvisna od mednarodnih organizacij, ki pa v Albanijo vlagajo vse manj nepovratnih sredstev. Zato se država vse bolj zadolžuje na bilateralni osnovi, pri drugih državah in agencijah. Albanci so najrevnejši narod v Evropi, saj četrtnina prebivalstva živi pod mejo revščine z dohodkom manj kot dva ameriška dolarja na dan (Albania Amnesty International Report 2009). Pridobivanje električne energije je slabo urejeno, saj je elektrarne na zmanjšanih vodotokih sezonsko ne proizvajajo dovolj. Podobno je z ostalo infrastrukturo. Leta 2008 je Grčija vložila več sredstev v posodobitev termoelektrarne, povračilo pa je Albanija zagotovila z nizko ceno državnih zemljišč, ki jih lahko grški vlagatelji izkoristijo za kasnejše gradnje (Jane's Security Assessment – Balkans 2009).

Albanija ima podpisan sporazum o prostem trgovanju z Makedonijo, Hrvaško, Bolgarijo, Romunijo, Bosno in Hercegovino, Turčijo in Moldavijo. Dogovor je uredila tudi s Kosovom, ki ga zastopa UNMIK (<http://www.state.gov>, 31.7.2009).

3.6.1.4 Albanija v SEDM

Albanija je članica pobude SEDM že od ustanovitve. V pobudi je zelo aktivna, saj je predsedovala delovnim skupinam SEMEC (2007-2009), SEEDIRET (od 2007 dalje, saj trenutno nihče ne želi prevzeti nadaljevanja), leta 2010 bo gostitelj regionalne računalniško podprte vaje SEESIM 10, kar vključuje dve leti dela (od začetnih konferenc, izdelave scenarija, usklajevanja in končne izvedbe). V okvirih navedenih delovnih skupin je izvedla vrsto seminarjev in sestankov, kjer so obdelovali bolj ali manj aktualno problematiko. Trenutno Albanija s svojim generalom poveljuje multinacionalni brigadi SEEBRIG. Poveljnik je v uvodnem govoru izrazil zadovoljstvo z dosedanjim razvojem in dejstvo, da je enota pripravljena za nadaljnje napotitve na krizna žarišča (Dushku 2009).

Osebnostno Albanijo vidim kot državo, ki je pripravljena v pobudo vložiti veliko energije in kadra, s finančnimi sredstvi in materialom pa težko sodeluje. V MPFSEE sodelujejo s 5,26 odstotnim finančnim deležem, kar za leto 2009 znaša 20.724,00 EUR (Kapoukranidis 2009), v jedru štaba SEEBRIG pa naloge opravljata dva albanska vojaka – podpolkovnik in višji podčastnik (Balaceanu 2009). Albanija v strukturo SEEBRIG prispeva eno pehotno četo (priloga F) in inženirsko četo v inženirsko bojno skupino (priloga E). Za to državo SEDM vsekakor predstavlja dobro možnost za preizkušanje diplomatskih in vojaških veščin na poti v evroatlantske povezave in širjenje diplomatske mreže.

3.6.2. BOLGARIJA

3.6.2.1. Splošno o državi

Republika Bolgarija na vzhodu meji na Črno morje, na jugu na Grčijo in Turčijo, na zahodu na Srbijo in Makedonijo ter na severu vzdolž reke Donave na Romunijo. Bolgarija meri 111 tisoč kvadratnih kilometrov in ima 7,6 milijona prebivalcev. Število prebivalcev se v zadnjih letih zmanjšuje za 50 tisoč letno, deloma zaradi emigracije pripadnikov turške manjšine, deloma zaradi starostne strukture prebivalstva ter zaradi slabšega življenjskega standarda.

Bolgarija je bila ustanovljena leta 681 in je ena najstarejših držav Evrope. Njeno zgodovino je zaznamovala bližina evropske meje z Azijo. Približno 85 % prebivalcev je pravoslavne vere, 13 % je muslimanov. Okrog 10 % je Turkov in 3 % Romov (<http://www.cia.gov>, 1.11.2009).

3.6.2.2. Varnostne razmere

Bolgarija je kot ena izmed najbolj pro-sovjetsko usmerjenih držav v zadnjih dvajsetih letih močno napredovala. Po »žametni revoluciji« leta 1997 je razvila demokratični politični sistem, ki temelji na odločitvah državljanov. Z geografsko lego na poti med zahodno Evropo in črnomoško regijo ostaja pomemben zaveznik zahodnih držav (Jane's Security Assessment – Balkans 2009).

Leta 1998 je Bolgarija sprejela osnovni dokument, ki se nanaša na preoblikovanje varnostnega sektorja – Koncept nacionalne varnosti. V njem je izražena bojazen, da bodo novo nastale države na območju jugovzhodne Evrope razlog za ogroženo nacionalno varnost Bolgarije. Dokument opozarja na prisotnost različnih religij in etnij, ki so v medsebojnem konfliktu. Lokalne vojne med njimi omogočajo idealne pogoje za razvoj organiziranega kriminala, ki je trenutno največja grožnja Bolgariji (National Security Concept Of The Republic Of Bulgaria 1998).

Lega države je idealna za tihotapljenje prepovedanih drog, orožja in belega blaga (priloga K). Prevladujejo kriminalne združbe iz Turčije, Srbije in Ruske federacije. Kljub schengenskemu režimu je Bolgarija označena kot najšibkejši člen in je zato zanimiva za kriminalce. H korupciji nagnjeni varnostni organi jim prehod meje močno olajšajo. Stopnja korupcije je primerljiva s stanjem v Mehiki in na Kitajskem. Prepletena je z državno politiko in gospodarstvom in težko je verjeti, da bo država sposobna v kratkem času sprejeti ustrezne ukrepe za rešitev (Jane's Security Assessment – Balkans 2009).

Od leta 2004 je Bolgarija članica zveze Nato in intenzivno izvaja reforme na področju obrambe. Modernizacija oboroženih sil in strukturne spremembe so v polnem zagonu. Z vojaškimi enotami je prisotna v Afganistanu, Iraku, Bosni in Hercegovini ter na Kosovu. Aktivni so tudi v operacijah OZN z vojaškimi opazovalci (<http://www.state.gov>, 29.7.2009). V državi se zavedajo, da imajo sami premalo zmogljivosti za samostojno zagotavljanje varnosti, in morajo biti aktivni tako na vojaškem kot ostalih področjih. Zavedajo pa se, da

lahko postanejo pomemben dejavnik pri zagotavljanju regionalne stabilnosti (National Security Concept Of The Republic Of Bulgaria, 1998). Prioriteta modernizacije so področja poveljevanja in kontrole, zaščite, obveščanja, komunikacij, informatizacija in navigacijski sistemi, ki omogočajo interoperabilnost z ostalimi enotami zveze Nato (Military Doctrine of the Republic of Bulgaria 1999).

Reforme v bolgarski vojski gredo v smer popolne profesionalizacije v letu 2010 in kaže, da jim bo to tudi uspelo. Ob integraciji v strukture Nata se je pokazal še vpliv starih struktur, kjer so bile pristojnosti med ministrom za obrambo in načelnikom generalštaba urejene drugače. Bolgarija ima veliko zastarelega orožja, ki ga mora v skladu z mednarodnimi pogodbami uničiti. Kljub temu so se na orožarskem trgu znašle večje količine lahkega orožja, ki je bilo namenjeno v Sudan in Irak. Kljub poostrenemu nacionalnemu in mednarodnemu nadzoru pa še vedno obstaja verjetnost, da Bolgarija trguje z orožjem, tako z državami tretjega sveta kot z različnimi paravojaškimi skupinami (Jane's Security Assessment – Balkans 2009).

3.6.2.3. Zunanja politika in gospodarstvo

S sosednjimi državami je Bolgarija v relativno dobrih odnosih. V preteklosti se je že izkazala kot konstruktiven partner pri zagotavljanju regionalne varnosti. V času od leta 2007 do 2008 je predsedovala pobudi SEECP. Bolgarija je članica CEFTE, poleg tega pa ima vzpostavljen sporazum o prosti trgovini s Turčijo, Makedonijo, Hrvaško, Litvo, Estonijo, Izraelom, Albanijo in Latvijo. Za sodelovanje z Bolgarijo se močno zavzemajo ZDA. Takoj po padcu komunizma so vzpodbudile bilateralno sodelovanje in ji leta 1994 namenile status »gospodarskega partnerja s prednostjo« (Most Favoured Nation Trade). Maja 2005 sta državi podpisali obrambni sporazum, ki omogoča ZDA dostop do vojaških zmogljivosti in njihovo skupno uporabo. Američani naj bi to opcijo uporabili za skupna usposabljanja vojaških enot. Močno sodelujeta tudi na področju preprečevanja širjenja orožja za množično uničevanje (<http://www.state.gov>, 29.7.2009).

Odnosi z Makedonijo so precej dvoumni. Bolgarija je prva priznala neodvisno državo Makedonijo in tvorno sodelovala, ko je bila edina možna trgovska povezava s svetom med embargom Grčije in Jugoslavije. Spor o makedonskem jeziku, ki naj bi bil samo eden od bolgarskih narečij, so rešili. Makedoniji so darovali 150 tankov in 150 kosov artilerijskega orožja, s čimer so Makedonci prvič v zgodovini dobili resno ognjeno moč. Bolgarija podpira

približevanje Makedonije EU in Natu (Jane's Security Assessment – Balkans 2009). Kljub omenjenemu pa glavino groženj za regijo zaznavajo v Bosni in Hercegovini, Kosovu in v Makedoniji (Military Strategy of the Republic of Bulgaria 2002).

Bolgarija je država, ki lahko oblikuje model za ostale satelite bivše Sovjetske zveze. Prenos reform v črnomoško regijo se že izvaja preko Ukrajine, ki je v pobudi SEDM vedno bolj aktivna, Bolgarija pa jo pri tem lahko podpira. Model je verjetno uporaben tudi v Zakavkazju in centralno azijski regiji (Shalamanov 2003, 38). Bolgarija je namreč močno aktivna tudi v regionalni iniciativi črnomoških držav BLACKSEAFOR (Black Sea Naval Cooperation Task Group)³⁸.

Gospodarsko je Bolgarija preživela dramatičen udarec leta 1989, ko je izgubila vzhodnoevropski, predvsem sovjetski trg. Standard državljanov naj bi se takrat znižal kar za štirideset odstotkov. Do leta 1996 so počasi napredovali, vendar so gospodarske reforme izvajali nedosledno in počasi, zato se je napredek ponovno ustavil. Do leta 2002 je državi uspelo izvesti vrsto reform, ki so spodbudile vlaganje zahodnih partnerjev in razvoj zasebnega podjetništva. Leta 2007 so vstopili v EU kot država s stabilnim in delujočim tržnim gospodarstvom. Tudi na krizo konec leta 2008 se odziva hitro in znižuje davčne stopnje, ki bi morda ohranile vlaganje v njihovo gospodarstvo. Kljub dokaj dobrim gospodarskim kazalcem pa sta največja problema, povezana z varnostjo, organiziran kriminal in korupcija (<http://www.state.gov>, 29.7.2009).

Leta 2008 je ameriška družba pričela z gradnjo 560-kilometerskega naftovoda, ki bo povezoval pristanišče Burgas ob Črnem morju ter albansko pristanišče Vlora. Podoben projekt razvijajo v smeri grškega pristanišča Alexandroupolis. Oba naftovoda bodo polnili ruski tankerji. Ruska federacija ima 51 odstotni delež v projektu. Albanijo Bolgarija oskrbuje z električno energijo, ki pa jo po zaustavitvi jedrske elektrarne primanjkuje, novih virov pa ni. Bolgarija ima že tradicionalno odlične odnose z Grčijo, ki jo stalno podpira tudi v različnih iniciativah in pobudah EU. Verjetno ju najbolj povezuje previdnost pred Turčijo, ki pa z leti sodelovanja v Natu počasi blede. V Grčiji živi močna bolgarska manjšina (cca 200.000 ljudi), ki zagotovo vpliva na meddržavne odnose.

³⁸ Članice pobude so Bolgarija, Gruzija, Romunija, Rusija, Turčija in Ukrajina. Znana je vojaška operacija »Black Sea Harmony«, ki jo je aktivirala Turčija za boj proti terorizmu in pretoku ilegalnega blaga v črnomoški regiji (<http://www.photius.com>, 30.7.2009).

Po predvidevanju Mednarodnega denarnega sklada se bo bolgarska ekonomija v letu 2009 skrčila za 3,5 odstotke ter v letu 2010 za 1 odstotek. Predviden je padec trenutnega javnega dolga iz 25 odstotkov BDP v letu 2008 na 12 odstotkov BDP v letu 2009, medtem ko bo inflacija, ki se je pred manj kot enim letom zvišala na več kot 15 odstotkov, in je konec leta 2008 znašala 11,9 odstotka, v letu 2009 znižala na 7,5 odstotka. Bolgarija ima eno najnižjih stopenj brezposelnosti v regiji. Stopnja brezposelnosti v zadnjem desetletju beleži konstantni padec, in je leta 2008 dosegla 5,6 odstotke. Podobno kot v drugih državah pa je tudi v Bolgariji predviden dvig stopnje brezposelnosti v letu 2009, saj je bila le-ta maja 2009 že 6,5 odstotna. Kljub temu ostaja stopnja brezposelnosti ena nižjih v Evropi (odstotek brezposelnih oseb v Evropski uniji – EU 27 – maja 2009 je bil 9,5). Stopnja zaposlenih v Bolgariji je bila v letu 2008 64 odstotna (<http://www.izvoznookno.si>, 13. 8. 2009).

3.6.2.4. Bolgarija v SEDM

Bolgarija je članica pobude od njene ustanovitve. Bila je prva država, ki je imenovala poveljnika enote SEEBRIG in tudi gostila poveljstvo enote. V MPFSEE trenutno Bolgari sodelujejo s 15,79 odstotnim finančnim deležem, kar za leto 2009 znaša 32.553,00 EUR (Kapoukranidis 2009), v jedru štaba SEEBRIG pa naloge opravlja šest bolgarskih vojakov (Balaceanu 2009). Na srečanjih so ponavadi zastopani z zelo številčno delegacijo, kjer sodelujejo strokovnjaki različnih področij – prava, mednarodnih odnosov in vojaške stroke. Doslej so vodili delovne skupine CBSC, SEESIM in SEEDIRET, njihov general je poveljeval enoti SEEBRIG v času misije v ISAF. Gostili so vrsto pomembnih srečanj, med drugim pa so bili gostitelji poveljstva SEEBRIG med leti 2001– 2003. V strukturo SEEBRIG Bolgarija prispeva okrepljen oklepnomehanizirani bataljon, inženirski vod ter dva logistična voda (priloga F), v inženirski bojni skupini pa sodelujejo z inženirsko četo (priloga E). Julija leta 2009 je Bolgarija prevzela predsedovanje politično-vojaškemu usmerjevalnemu odboru in koordinacijskemu odboru SEDM.

3.6.3. GRČIJA

3.6.3.1. Splošno o državi

Helenska republika, bolj znana kot Grčija, je sredozemska država na skrajnem jugu Balkanskega polotoka z nekaj več kot 11 milijoni prebivalcev. Na kopnem na zahodu meji na Albanijo, na severu na Makedonijo in Bolgarijo ter na vzhodu na Turčijo, po morju pa jo z vzhoda obliva Egejsko morje, z zahoda in juga pa Jonsko in Sredozemsko morje. Grčija velja za zibelko zahodne civilizacije, saj ima dolgo in bogato zgodovino, v kateri se njen vpliv širil prek treh celin.

Geografsko je Grčija sestavljena iz dveh delov – celinskega goratega sveta in nekaj več kot 3000 otokov. Država mora nadzorovati deveto najdaljšo pomorsko mejo na svetu (Jane's Sentinel Country Risk Assessment – The Balkans 2009). Otoki so glavni razlog za močan razvoj grške telemedicine, ki so jo prenesli tudi v SEDM kot samostojni projekt satelitske povezave vojaških bolnišnic.

3.6.3.2. Varnostne razmere

Grčija je postala polnopravna članica EU leta 1981, medtem ko sodelujejo v Natu že od leta 1952. Večina Grkov kot glavno grožnjo nacionalni varnosti zaznava Turčijo. Državi imata kar nekaj nerešenih vprašanj – od neurejene pomorske meje v Egejskem morju, prisotnosti ortodoksne grške cerkve v Istanbulu, muslimansko turško manjšino v Grčiji ter seveda Ciper. Kljub nasprotjem pa Grčija uradno podpira približevanje Turčije EU, kjer pa je proces pri nekaterih poglavjih zaustavljen do rešitve spornega vprašanja (<http://www.state.gov>, 4.8.2009). Skupna varnostna politika Nata in EU trenja zmanjšuje na minimum. Medsebojne odnose sta državi pričeli izboljševati po letu 2002, ko so vstopili v skupen projekt plinovoda, ki iz Irana preko Turčije danes že omogoča dobavo zemeljskega plina. Pričeli sta tudi s sodelovanjem na področju dobave električne energije (Jane's Sentinel Country Risk Assessment – The Balkans 2009). Zemeljski plin bo Grčija izkoriščala tudi skupaj z Italijo in Bolgarijo in sicer ga bodo dobavljali iz Azerbajdžana. S tem se države poskušajo izogniti preveliki odvisnosti od Ruske federacije in negotovosti transporta prek Ukrajine (Jane's Intelligence Weekly, 15.7.2009).

Poleg Turčije državo ogrožajo še različne levo usmerjene skrajne skupine³⁹, ki občasno napadejo predvsem lastnino bank ali drugih pridobitniško usmerjenih institucij. Zadnji incident je bil junija 2009, ko je bil ubit policist, ki je skrbel za varovanje prič ob sojenju teroristom. Grčija v preteklosti ni bila tarča večjih terorističnih napadov, so pa ves čas prisotni manj odmevni napadi na policijske postaje in policiste na patroljiranih izven postaj. Nekateri politični voditelji so poskušali kot terorizem označiti tudi obsežne požare v državi, vendar se je izkazalo da je šlo v glavnem za domače »poslovneže«, ki so s požari umetno ustvarjali teren za gradnjo (Jane's Sentinel Country Risk Assessment – The Balkans 2009).

Grčija kot potencialno grožnjo v regiji zaznava Kosovo. Kljub relativno zadržani politiki do napadov Nata na Jugoslavijo leta 1999, so v odnosu do Kosova precej bolj kritični. Ob krizi leta 1999 so Grki prispevali mehanizirano brigado, ki je sodelovala v mirovnih silah KFOR (Jane's Sentinel Country Risk Assessment – The Balkans 2009). Poleg jugovzhodne Evrope je Grčija zainteresirana tudi za območja ob Črnem morju, vzhodno Sredozemlje, Bližnji vzhod in severno Afriko (<http://www.mod.mil.gr>, 4.8.2009). Stabilizacija razmer ob Črnem morju bo zagotovo vplivala tudi na stanje v Sredozemlju in v jugovzhodni Evropi (Ifantis 2006).

Grčija ni pripravljena za obsežnejše operacije v tujini, je pa skupaj z Bolgarijo sodelovala pri usposabljanju iraških varnostnih sil. Zanje je torej ravno SEEBRIG možnost neposrednega obsežnejšega sodelovanja v mednarodnih misijah in operacijah. Sicer imajo trenutno svoje vojake na Kosovu, v Afganistanu, Čadu, Gruziji in Zahodni Sahari, v boju proti piratom ob sudanski obali pa sodeluje grška fregata. Leta 2006 so odigrali vodilno vlogo pri evakuaciji civilistov iz Bejruta med libanonsko vojno, aktivni pa so tudi pri humanitarni pomoči v naravnih nesrečah ter pomoči civilistom v Gruziji in Gazi letos (Jane's Sentinel Country Risk Assessment – The Balkans 2009).

Grška obrambna in vojaška strategija izpostavljata namen okrepitve grške vloge v operacijah mednarodne skupnosti, Nata in EU, posebej je prisotna težnja po okrepitvi državne vloge v jugovzhodni Evropi (<http://www.mod.mil.gr>, 4.8.2009).

³⁹ Primer je organizacija 17. November, (Revolutionary Organisation 17 November: N-17), ki je prevzela odgovornost za nekaj napadov. Država se z njimi ni bila sposobna oz. pripravljena soočiti do groženj ZDA in Velike Britanije, da ne bosta dopustili organizacije olimpijskih iger leta 2004, če ne bodo v Grčiji sprejeli ustreznih ukrepov. Decembra 2003 so zaprli štrinajst pripadnikov organizacije in ugotovili, naj bi bilo skupno število jedra največ petindvajset ljudi (Jane's Sentinel Country Risk Assessment – The Balkans, 2009) .

Država že dolgo vodi lastno politiko, ki ne ogroža nikogar, vendar nikoli ne bo dopustila, da bi se odpovedali lastnim interesom na račun drugih. To se ves čas kaže tudi v njenih nastopanjih tako znotraj zveze Nato in EU, kot v drugih organizacijah (Grizold 1999, 173). V SEDM to ni preveč očitno, verjetno zaradi velikega deleža, ki ga v pobudo prispevajo in imajo zato avtomatično večji, vsaj neformalni, vpliv.

3.6.3.3. Zunanja politika in gospodarstvo

Poleg tesnih odnosov z državami EU in Nata, Grčija posebno pozornost posveča Cipru, jugovzhodni Evropi in Bližnjemu vzhodu. Z vsemi sosednjimi državami, z izjemo Makedonije, vzdržuje tesne diplomatske odnose. Sama se zaznava kot ključni akter za približevanje držav regije zvezi Nato in EU. Interesi Grčije se prepletajo z interesi Turčije v Egejskem morju in na Cipru, zaradi poimenovanja nove države pa je v sporu z Makedonijo. Grčija trdi, da je ime grško in da ga ne sme uporabiti nobena druga država. S posredovanjem ZDA in OZN je Grčija Makedonijo priznala z imenom »Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija«. Že leta 2008 se je vseh 26 članic strinjalo, da Makedonija izpolnjuje vse standarde za sprejem v Nato, vendar pa tega ni možno realizirati, dokler državi ne uredita medsebojnega spora z imenom (<http://www.state.gov>, 4.8.2009).

Z Albanijo je Grčija vzpostavila diplomatske odnose leta 1971, vendar tja do leta 1987 ni formalno preklicala vojne napovedi iz druge svetovne vojne. Leta 1991 so se odnosi med državama močno zaostri, saj so bili Grki na jugu Albanije postavljeni v neenakopraven položaj z Albanci. Poleg tega se Grčija ukvarja z ilegalnimi ekonomskimi migranti. V zadnjih nekaj letih se je stanje navzven izboljšalo, tudi zaradi sodelovanja v različnih regionalnih pobudah in projektih. Problem pa še vedno ostaja, saj Grčija »gosti« med 600.000 in 800.000 ilegalnih priseljencev iz Albanije (<http://www.state.gov>, 4.8.2009). Albansko-grško mejo v glavnem nadzirajo Grki, saj Albanci enostavno nimajo dovolj zmogljivosti za to. Grki so poleg Italijanov glavni investitor v albansko gospodarstvo.

V propadu komunističnega režima v Jugoslaviji so bili Grki relativno pasivni in niso izkoristili možnosti povečanja svoje ekonomske prisotnosti v regiji. So pa danes toliko bolj aktivni, saj so bili dolgo obkroženi z državami nečlanicami, kar jim je povzročalo precej dodatnih naporov na področju varnosti in ekonomije. Pomen Romunije in Bolgarije za Grčijo je prišel do izraza med jugoslovanskimi vojnami v devetdesetih letih, ko so bile pretrgane

glavne trgovske poti med državami zahodne Evrope in Grčijo. Tok blaga je bil takrat preusmerjen preko Bolgarije in Romunije. Po uvedbi skupne evropske valute 2007 so rešili problem inflacije, ki je bila pred tem med najbolj nestabilnimi med članicami EU. Država je zelo uspešna pri črpanju sredstev iz evropskega proračuna, predvsem za projekte obnove infrastrukture v času izvedbe olimpijskih iger v letih 2004 (<http://www.state.gov>, 4.8.2009).

Ožje interesno območje Grčije zajema tudi Makedonijo, Bolgarijo, Srbijo, Črno goro, Hrvaško, Romunijo in Turčijo, s katerimi imajo po drugi svetovni vojni največjo trgovinsko menjavo. Grške banke so močno prisotne v Makedoniji, Romuniji, Bolgariji in Albaniji, zavarovalništvo pa se je koncentriralo v Romuniji in Srbiji (Ifantis 2006).

3.6.3.4. Grčija v SEDM

V MPFSEE Grčija stalno prispeva mehaniziran bataljon s poveljniško četo in dve dodatni mehanizirani četi. Poleg tega dajejo na voljo še inženirski vod, dva transportna voda ter inženirsko četo za posebne naloge zaščite in reševanja (priloga G). Ko bodo gostili poveljstvo, so zavezani za dodaten prispevek poveljniške čete, čete za zveze in bataljon za podporo delovanja (priloga F). V jedru poveljstva dela osem grških pripadnikov (Balaceanu, 2009), finančno pa prispevajo drugi največji delež, za Turčijo – 23,68 odstotka, kar v letu 2009 predstavlja 93.915 EUR (Kapoukradinis 2009).

Grki so tudi sicer v SEDM precej aktivni: med letoma 2000-04 so predsedovali delovni skupini za nadzor meja in boj proti terorizmu (CBSC), skupaj z ZDA so organizirali in gostili prvo vajo kriznega načrtovanja in odzivanja SEESIM 02, ves čas so vodilni v skupini za povezavo vojaških bolnišnic, leta 2003 pa so predsedovali tudi delovni skupini SEEDIRET. Na srečanjih usmerjevalnega in koordinacijskega odbora nastopajo z močno in strokovno podkovano skupino, ki pa večkrat kaj zaustavi zaradi terminologije, s katero se v dokumentih ne strinjajo. To lahko postopek včasih zavleče vsaj za pol leta, ko se odbora ponovno sestane.

3.6.4. ITALIJA

3.6.4.1. Splošno o državi

Italija (uradno *Italijanska republika*) je obmorska država na jugu Evrope, ki jo sestavljajo Apeninskega polotok in dva velika otoka v Sredozemskem morju, Sicilija in Sardinija. Na severu meji na Švico in Avstrijo, na severovzhodu na Slovenijo, na severozahodu na Francijo, na jugozahodu pa ima morsko mejo s Tunizijo. Neodvisni državi San Marino in Vatikan sta enklavi znotraj italijanskega ozemlja. Skupno ozemlje Italije obsega 301.318 km², tam pa živi 59.337.888 prebivalcev (<http://www.cia.gov>, 1.11.2009).

3.6.4.2. Varnostne razmere

Italija je med članicami SEDM gospodarsko in vojaško najbolj razvita, če izvzamemo ZDA, ki sodelujejo kot opazovalka. V EU jo uvrščamo med »velike štiri«, saj gospodarsko in vojaško zaostajajo samo za Francijo, Nemčijo in Veliko Britanijo. Kot glavne grožnje zaznavajo notranjo politično nestabilnost, korupcijo in organiziran kriminal, zunanje pa terorizem in ilegalno priseljevanje. Italija je tudi ena od vstopnih držav v EU zaradi dolge morske meje, ki jo je težko popolnoma nadzorovati. Je močna podpornica skupne evropske varnostne in zunanje politike (Jane's Country Risk Assessment – Western Europe 2009).

Italija se od začetka devetdesetih let intenzivno ukvarja s preprečevanjem korupcije, vendar imajo zaradi njene razsežnosti v najvišjih zveznih in lokalnih organih odločanja velike težave. Kljub številnim aretacijam državo še vedno pretresajo politični in poslovni škandali, kar postavlja učinkovitost boja proti korupciji pod vprašaj. Italijanska mafija po ocenah letno stane državo približno deset milijard EUR. V devetdesetih letih naj bi njeno moč sicer omejili. Kljub temu pa centri kriminala na Siciliji, v Kalabriji in v Neaplju še vedno ostajajo nedotaknjeni. Z italijansko mafijo se vse bolj prepletajo aktivnosti albanskih kriminalnih združb, ki marsikje tesno sodelujejo z Italijani (Jane's Country Risk Assessment – Western Europe 2009).

Terorizem predstavlja resno grožnjo za Italijo, saj ta izdatno podpira protiteroristični boj ZDA. Na njenem ozemlju imajo ZDA tudi vojaške baze⁴⁰, ki so po letu 2001 v stalni pripravljenosti, v njih pa dela približno 17.000 ameriških vojakov. Njihove obveščevalne službe so odkrile več celic Al Kaide, ki so načrtovale teroristične akcije v okolici Milana in izven Italije. Predvidevajo, da je bila v Milanu ena od oskrbovalnih točk organizacije, ki pa se je zaradi aktivnosti varnostnih organov preselila drugam. Poleg Al Kaide Italijo ogrožajo tudi skrajno levičarske skupine, kot so Rdeče brigade. Leta 2008 so aretirali tudi precej pripadnikov Tamilskih tigrov, ki so po spopadih v Šri Lanki očitno pripotovali v Italijo (Jane's Country Risk Assessment – Western Europe 2009).

Nestabilnost na območju bivše Jugoslavije je povzročila množične migracije tamkajšnjega prebivalstva, tako legalne kot ilegalne. Poleg tega se soočajo s prebežniki iz afriških držav, ki vstopajo prek Sicilije in drugih južnih točk v državi. To je tudi razlog, da je bilo srečanje libijskega predsednika Gadafija in italijanskega predsednika vlade tako prijateljsko. Severno afriške države namreč sodelujejo z EU pri nadzoru ilegalnih prebežnikov in vzpostavljajo poostren nadzor že na afriških tleh. Kljub protestom nekaterih političnih strank o takšnem sodelovanju so uradni predstavniki poročali, da je bil obisk izkoriščen za spravo med državama (<http://www.timesonline.co.uk>, 3.8.2009). EU je po pritiskih Italije sprejela stališče, da so sprejemna taborišča za imigrante lahko locirana izven meja EU, med drugim tudi v Libiji in Tuniziji. Tam lahko azilanti zelo dolgo čakajo na ureditev dokumentov oziroma vrnitev nazaj v matično državo (Jane's Country Risk Assessment – Western Europe 2009).

Situacija v jugovzhodni Evropi je prisilila Italijo v preoblikovanje varnostne in obrambne politike, saj so bili priseljenci in splošna situacija prevelika grožnja državi, predvsem na ekonomskem in socialnem področju. Povečali so svojo prisotnost v regionalni varnostni politiki in se pričeli vključevati v različne varnostne in ekonomske pobude, med drugimi tudi v SEDM, kjer so aktivni v MPFSEE. Posledica sprememb je tudi odprava naborniškega sistema leta 2005 in vključitev žensk v oborožene sile, tudi v vojsko (Jane's Country Risk Assessment – Western Europe 2009).

⁴⁰ Največje so štiri: letalska baza v Avianu, Pordenone, Vojašnica Ederle v Vicenzi (poveljstvo štaba bojne skupine ZDA za južno Evropo), letalska baza San Vito Dei Normanni ob Brindisiju, pomorska letalska baza Sigonella ob Catanii, Sicilija ter vojašnica Darby med Piso in Livornom. Poleg teh v Italiji obstaja še več kot sto lokacij, ki jih uporablja ameriška vojska (radarski položaji, telekomunikacijski centri, skladišča ...), <http://saganic.blogspot.com>, 3.8.2009.

Italijanska vojska je sodobno opremljena in se kljub gospodarsko slabšim rezultatom v zadnjih letih redno posodablja. Največ sredstev vlagajo v program Eurofighter⁴¹. Italija vlaga tretji največji prispevek v sile za hitro posredovanje Nata, vendar pa med članicami najmanj vlagajo v posodobitev tehnike. 2350 vojakov so poslali na misijo v Irak, od koder so se leta 2006 umaknili, 2200 vojakov pa imajo v Afganistanu (Jane's Country Risk Assessment – Western Europe 2009).

V preteklosti so bili Italijan vpleteni v posredovanja na območju bivše Jugoslavije, saj so zagotavljali osebje, letala in izhodiščne položaje za napade sil Nata. Njihovo telekomunikacijsko omrežje je še vedno ključnega pomena za načrtovanje in izvedbo operacij v celotnem Sredozemlju. Italija je močna tudi v odnosih z OZN, saj je pod njenim mandatom uspešno izpeljala vojaško operacijo Alba leta 1997 v Albaniji. Slednja je bila zelo v italijanskem interesu, saj so se ob rušitvi komunističnega režima in ekonomskem zlomu napovedovale množične selitve Albancev v Italijo (Jane's Country Risk Assessment – Western Europe 2009).

Posebnost italijanske prisotnosti na mednarodnem prizorišču je njena ustava iz leta 1948, ki ji je preprečevala uporabo vojaške sile na ozemljih tujih držav. Zato je bilo leto 1997, ko je sodelovala v operaciji Alba za njih prelomno. Italija je, sicer pod mantatom OZN, vendar pod samostojnim poveljevanjem, prvič po drugi svetovni vojni uporabila vojaške enote v tujini. (Vennesson in drugi 2009).

3.6.4.3. Zunanja politika in gospodarstvo

Albanija predstavlja prioriteto pri mednarodnem sodelovanju izven EU. Italija je njihov glavni doNator in podpornik. Italijani so vzpostavili veliko srednjih in manjših podjetij v Albaniji, kjer imajo z domačini deljeno lastništvo. Zavedajo se namreč, da lahko s tesnim sodelovanjem učinkoviteje preprečujejo kriminalne aktivnosti in priseljevanje, po drugi strani pa imajo na nasprotni strani Otrantskih vrat zanesljivega zaveznika, kar ima lahko v varnostno ostrejših okoliščinah velik pomen. Za Hrvaško predstavlja Italija največji izvozni trg in hkrati drugi največji vir uvoznih dobrin. Italijani močno podpirajo približevanje Hrvaške v EU in

⁴¹ V projektu razvoja lovskega letala sodelujejo Nemčija, Italija, Španija in Velika Britanija. Konec julija 2009 so podpisali pogodbo o proizvodnji 112 novih letal za sodelujoče štiri države (<http://www.eurofighter.com>, 3.8.2009).

Nato in z različnimi pobudami krepijo medsebojni dialog in sodelovanje, tudi nerešena vprašanja iz druge svetovne vojne naj bi bila blizu rešitve (Jane's Country Risk Assessment – Western Europe 2009).

V pobudah Jugovzhodne Evrope moramo omeniti, da je bila Italija pobudnica najstarejše iniciative CEI, ki je delovala osemnajst let z namenom pomagati državam pri približevanju evroatlantskim integracijam. Kljub temu, da je bilo veliko projektov samo aktiviranih in nikoli dokončanih, pa je vendarle združevala največji spekter držav osrednje in Jugovzhodne Evrope in odprla mnoge priložnosti za sodelovanje na bilateralnih osnovah in v drugih multilateralnih okvirih (Lopandić 2002, 4). Pomembna članica je bila tudi v Paktu stabilnosti, kjer je bila ena od prostovoljnih doNatorjev za delovanje koordinacijskega sekretariata in drugih projektov, zlasti v povezavi s Hrvaško.

Območje strateškega interesa Italije je relativno obsežno in poleg območja EU in Nata zajema še celotno jugovzhodno Evropo, Vzhodno Evropo, Kavkaz, Severno Afriko ter Afriški rog, Bližnji in Srednji vzhod ter Perzijski zaliv (The Chief of the Italian Defence Staff Strategic Concept 2005, 26). Delno je območje opredeljeno skladno s strategijo EU in Nata, vendar smo že omenili, da gre predvsem pri severni Afriki in jugovzhodni Evropi tudi za nacionalni interes.

Zaposlenost se je v zadnjih letih vztrajno povečevala (predvsem v storitvenem sektorju), zato je brezposelnost do leta 2007 upadala. Gospodarska recesija pa bo v letih 2008 in 2009 vplivala na zvišanje brezposelnosti. Tako je v letu 2008 stopnja brezposelnosti dosegla 6,9 odstotkov, v 2009 pa naj bi se povečala na 8,9 odstotka. Razlike med severom in jugom Italije se znižujejo, vendar ostajajo velike – brezposelnost je na revnejšem jugu države trikrat višja kot na severu. Za Italijo je značilen tudi nizek delež zaposlenih žensk ter obsežna črna ekonomija (<http://www.izvoznookno.si>, 13. 8. 2009).

V Bosni in Hercegovini je v okviru EUFOR trenutno na nalogah 919 italijanskih vojakov. Italijani s karabinjerji sodelujejo tudi v mešanih policijskih enotah, s katerimi pomagajo vzdrževati red in mir v državi. Sodelovali so v operaciji Concordia v Makedoniji, kamor so napotili 40 vojakov. Na Kosovu predstavljajo vodilno silo, kjer so imeli nameščenih 2300 vojakov (<http://www.esteri.it>, 3.8.2009).

3.6.4.4. Italija v SEDM

Tudi Italija je v pobudo vključena od ustanovitve. Na videz ne igra posebno pomembne vloge, vsaj če bi sklepali samo na osnovi kadrovskega in finančnega prispevka. V MPFSEE zasedajo dve poziciji v osrednjem štabu SEEBRIG (Balaceanu 2009), prispevajo pa 5,26 odstotkov financ (Kapoukranidis 2009). Ko pa se poglobimo v strukturo manevrskih enot, vidimo, da imajo v skupnih zmogljivostih na voljo celoten mehaniziran regiment s podpornimi enotami za vzdrževanje, zveze, saniteto ter inženirsko podporo (priloga F) in dodatno inženirsko četo v posebni enoti za inženirske naloge (priloga E). Njihov vpliv se močno čuti ob sprejemanju odločitev, saj njihovi predstavniki vsako zadevo temeljito proučijo in sprejemajo odločitve, ko so vanje prepričani. Vidi se tudi njihova vnaprejšnja pripravljenost z jasnimi usmeritvami in cilji, ki jih morajo na srečanjih doseči, običajno pa delujejo v skladu s pričakovanji ZDA. Če se okoliščine preveč spremenijo, hitro iščejo podporo v Rimu. Njihov zadnji predlog, ki se nanaša na SEEBRIG je, naj se zmanjša nivo ambicij za to enoto, da bo lažje sodelovala v mednarodnih misijah, morda v okvirju EUFOR enot⁴².

3.6.5. MAKEDONIJA

3.6.5.1. Splošno o državi

Makedonija (uradno Republika Makedonija) je celinska država na Balkanskem polotoku, s površino 25.333 km² in le malo več kot dvema milijonoma prebivalcev. Makedonija na zahodu meji na Albanijo, na jugu na Grčijo, na vzhodu na Bolgarijo ter na severu na Srbijo. Glavno mesto države je Skopje (515.000 prebivalcev). Zaradi spora z Grčijo, ki oporeka uporabi imena *Makedonija*, je v mednarodnih organizacijah kot so Združeni Narodi uradno ime države Makedonija, Nekdanja jugoslovanska republika (angleška kratica FYROM - Former Yugoslav Republic of Macedonia), precej držav, med njimi tudi ZDA, Rusija in Kitajska, pa je priznalo državo pod imenom z njenim ustavnim imenom (<http://www.cia.gov>, 1.11.2009).

⁴² Izpostavljeno na srečanju delovne skupine o prihodnosti pobude SEDM, Skopje 12. marec 2009.

3.6.5.2. Varnostne razmere

Širitev Nata in EU proti regiji Jugovzhodne Evrope je močno spremenilo varnostno okolje Republike Makedonije. Še leta 2005 so pričakovali uspešno vključitev celotne začetne skupine Jadranske listine A3 v Nato, kar je bil tudi namen te pobude. To je leta 2009 uspelo samo Hrvaški in Albaniji.

Makedonija je dosegla samostojnost podobno kot večina držav bivše Jugoslavije leta 1991 ob razpadu federacije. Država ima zaradi etnične raznolikosti precej notranjih virov nestabilnosti, poleg tega pa nanjo velik diplomatski pritisk izvaja Grčija zaradi že omenjenega nestrinjanja z njenim ustavnim imenom. Glavna notranja trenja izhajajo iz množične albanske manjšine na severozahodu države. Leta 2001 je prišlo celo do polletnih oboroženih spopadov. Po ocenah iz leta 2003 albanska manjšina obsega kar 25 odstotkov populacije (Jane's Country Risk Assessment – The Balkans 2009).

Ohridski sporazum je nasilje zaustavil in dokler se bosta obe strani držali dogovora, je verjetnost za ponoven izbruh zelo majhna. Nestabilnost pa ostaja, saj je v rokah skrajnih skupin ostalo veliko orožja, ki ga oblasti niso uspele povrniti pod nadzor pristojnih institucij. V dveh množičnih akcijah zbiranja orožja jim je s pomočjo Nata in OZN uspelo zbrati nekaj več kot deset tisoč kosov, ocenjujejo pa, da ljudje hranijo še preko 100.000 kosov. Obstajajo pa znaki, da se tveganje spopada med Makedonci in Albanci preusmerja med Albance, med katerimi je očitno vse več nesoglasij. Ohridski sporazum predvideva večjo vključenost Albancev v državne in lokalne organe. Pri policiji je pred dogodki delalo samo pet odstotkov Albancev, danes morajo zapolniti petindvajset odstotkov delovnih mest. Zahteve po vodenju policije v albanskih občinah s strani Albancev so bile zavrnjene. Sporazum je uvedel albanski jezik kot uradnega v državi, česar pred tem ni bilo. Jezik se uporablja tudi v uradnih institucijah na območjih, kjer je več kot dvajset odstotkov albanskega prebivalstva. Uredili so tudi spremembo ustave, kjer je izločen uvod o »državi Makedoncev« in nadomeščen z »državo državljanov Makedonije«. Uredili so tudi prenos določenih državnih funkcij v lokalno pristojnost, torej ponekod tudi albansko (<http://news.bbc.co.uk>, 5.8.2009).

Negotovost kosovskega vprašanja močno zadeva varnostne razmere v Makedoniji. Makedonija namreč izraža strah, da bi do podobnih teženj prišlo tudi v njihovi regiji. Poleg tega se je po začetku okrepljenega sodelovanja KFOR-ja in srbskih sil na Kosovu v

Makedonijo umaknila večja oborožena albanska skupina⁴³ (Jane's Country Risk Assessment – The Balkans 2009). To so dodatni razlogi, da v Makedoniji vsako vojaško aktivnost v sosednji Albaniji spremljajo zelo pozorno. Ideje o oblikovanju države, kjer bi vsi etnični Albanci živeli v eni državi, so med Albanci zelo aktualne⁴⁴.

Makedonija je tranzitna država za pretok heroina in hašiša naprej v Italijo in po balkanski poti prek Bolgarije in Kosova naprej v Zahodno Evropo. Tihotapljenje drog, orožja, ljudi in avtomobilov (priloga K) predstavlja glavno grožnjo državi (National Defence Concept, 2003). Posli s temi »dobrinami« so vredni več milijard dolarjev, država pa jih ni zmožna zaustaviti in nadzorovati. Državno gospodarstvo je še vedno v začetnih fazah tranzicije in ostaja nizko donosno v primerjavi z večino držav bivše Jugoslavije. To je idealno okolje za razmah korupcije in organiziranega kriminala (Jane's Country Risk Assessment – The Balkans 2009). Brezposelnost v državi je kar 35 odstotna (CIA Factbook, 4.8.2009), kar je daleč največ v regiji⁴⁵, če izvajamo Bosno in Hercegovino. Oblikovalci varnostne in obrambne politike se zavedajo, da je lega Makedonije na križišču trgovskih poti hkrati priložnost za razvoj in presečišče kriminalnih dejavnosti v regiji. S slednjim se sama ne more učinkovito spopadati, zato želi tudi na tem področju sodelovati z vsemi okoliškimi državami (National Defence Concept 2003).

Makedonska varnostna in obrambna politika je od leta 1991 dalje temeljila na mednarodnih institucijah. Razvili so majhne, a neodvisne oborožene sile, ki temeljijo na tesnem sodelovanju z ZDA, Nemčijo, Francijo in Italijo. Tudi Slovenija Makedoniji nudi znatno podporo, zlasti pri usposabljanju enot za zračno obrambo. Po incidentih leta 2001 so bili deležni veliko kritik na račun učinkovitosti, saj niso zmogli prevzeti nadzor nad uporniškimi vasmi. Dodatne težave, ki jih spremljajo, so še neučinkovita kontrola in poveljevanje, taktična neusposobljenost in zastarela ter nezdržljiva oprema. Nekaj opreme jim je ostalo še od jugoslovanske ljudske armade, dodatno pa so se opremili z donacijami zahodnoevropskih

⁴³ Osvobodilna vojska Preševa, Medvedje in Bujanovca, ki je aktivirala spopade leta 2001. Obstajajo dokazi, da lokalne oborožene skupine danes vodijo ravno izkušeni pripadniki te organizacije in Osvobodilne vojske Kosova (Jane's Country Risk assessment – The Balkans 2009).

⁴⁴ Predvsem Albanci izven matične države večkrat izražajo takšna stališča. Uradna albanska politika se od takšnih idej distancira in jim ne daje podpore, zlasti ne v času uspešnega včlanjevanja v Nato in evropske integracije. So pa lahko nevarne ideje v rokah političnih ekstremistov, ki bi lahko v prihodnosti vplivali na uradno politiko.

⁴⁵ Gre za uradni podatek, kjer ni upoštevana dejavnost brezposelnih na črnem in sivem trgu. Velik delež Makedoncev se namreč ukvarja z različnimi dejavnostmi, ki jim omogočajo preživetje, vendar oblasti tega ne morejo oz. ne želijo nadzorovati.

držav in Bolgarije (Jane's Country Risk Assessment – The Balkans 2009). Makedonija dojema Nato kot enega od osnovnih gradnikov evroatlantske varnosti, ki ščiti vrednote skladne z vrednotami Makedoncev. Zato si tudi prizadevajo prispevati čim več v mednarodne misije in operacije. Prisotni so v Afganistanu, Iraku in na Kosovu. Za potrebe sodelovanja z mednarodnimi organizacijami in različnimi regionalnimi pobudami so vzpostavili posebno koordinacijsko skupino (White Paper on Defence 2005).

Oborožene sile Makedonije so bile pri preoblikovanju in prilagajanju standardom zveze Nato v preteklih letih zelo uspešne in so dosegle vse standarde že leta 2008, ko naj bi državo tudi uradno sprejeli v zvezo Nato. Spor z Grčijo pa jim je to onemogočil, saj so Grki uporabili pravico veta in blokirali makedonsko pridružitve. Ta spor sicer ne predstavlja nevarnosti za oborožen spopad ali izbruh nasilja, vendar vladajoča stranka zadevo izkorišča za lastno politično popularnost. Ob tem pa je nestrinjanje albanske manjšine in tudi ostalih z uradno politiko vse manjše, saj se bojijo oddaljevanja od podpore ZDA in EU. Zlasti Albanci pomenu imena države ne dajejo velikega pomena⁴⁶ (Altmann 2009). Makedonija je do leta 2008 vzpostavila poklicno vojsko z dvema lahkima mehaniziranimi brigadama in ločeno enoto za posebne naloge. Odpravili so teritorialni koncept in se prilagodili sodelovanju v mednarodnih operacijah in misijah. V skladu z Ohridskim sporazumom naj bi Albanci zasedli nekaj čez 25 odstotkov štabnih pozicij. To načelo pa ni doseženo na častniškem nivoju, saj imajo Albanci pomanjkljivo izobrazbo⁴⁷. Ker se tega zavedajo tudi sami, niti ne vlagajo veliko zahtev po častniških mestih (Jane's Country Risk Assessment – The Balkans 2009).

3.6.5.3. Zunanja politika in gospodarstvo

Makedonija se zaveda pomena sodelovanja z različnimi mednarodnimi organizacijami in pobudami, ki krepijo medsebojno zaupanje in sodelovanje. Zato so svoje napore usmerili v področja spoštovanja človekovih pravic in svoboščin, pravne države, miru in stabilnosti v

⁴⁶ Stiki z ostalimi Makedonci kažejo dokaj podobno sliko – ime države je manj pomembno kot vključitev v EU in Nato. Če tudi Grki to zaznavajo, bodo zagotovo vztrajali na lastnih stališčih, trenutna makedonska politika pa bo prisiljena popustiti. Osebo menim, da je uradna makedonska politika naredila napako s sprejetjem igre, ki jo je v bilateralni odnos vstavila Grčija. Če bi državi analizirali skupne interese, bi zagotovo našli veliko skupnih točk.

⁴⁷ V mojih pogovorih s pripadniki makedonske vojske sem zaznal njihovo nasprotovanje popolnjenju ključnih pozicij z Albanci. Razlog pa ni v etnični različnosti in političnemu nasprotovanju ampak predvsem v nezmožnosti Albancev, da bi trenutno kvalitetno opravljali svoje naloge. Vse preveč je namreč prisotno slabo znanje tujih jezikov, upravljanje z računalniki in tehnično slaba podkovanost pri upravljanju z oborožitvenimi sistemi. Vključevanje Albancev bi zato morali podpreti s posebnimi izobraževalnimi programi, ki bi prehod in trenja med ljudmi zmanjšali.

Makedoniji in širše, tržno gospodarstvo in vključitev v Nato in EU. Poleg pobude SEDM aktivno sodelujejo oz. so sodelovali še v SEECF, CEI, Paktu stabilnosti za Jugovzhodno Evropo, in SEE iniciativi (White Paper on Defence 2005).

Zanimivo je, da so dejanski odnosi Makedonije z Albanijo precej boljši, kot bi lahko ocenili na prvi pogled. Brez zadržkov je sosednja država priznala Makedonijo z njenim ustavnim imenom. Albanija je regionalne interese postavila pred nacionalistične. Ob krizi v Makedoniji Albanija ni bila povabljen k sodelovanju, vendar so pomoč ponudili sami. Posledica tega dejanja je še vedno trajajoče dvostransko sodelovanje obeh vojsk na skupnih vojaških vajah in usposabljanjih. Državi sta našli skupen interes predvsem na področju infrastrukture, ki povezuje Jadransko morje in Črno morje. Državi od leta 2008 vzdržujeta vzajemni mejni režim brez viz. Bolgarija je zgodovinsko sicer imela precej teženj po makedonskem ozemlju in so jo obravnavali samo kot svojo provinco. Tudi njihova politika se je, podobno kot albanska, odločila za dialog in Makedonijo prva priznala z ustavnim imenom. Sicer v Makedoniji obstaja negotovost ob potezah Bolgarije, ki ponuja poceni izobraževanje in potne liste tudi državljanom Makedonije. Slednje je za Makedonce mamljivo zaradi možnosti, da na hitro postanejo državljani EU. Zanj naj bi zaprosil celo bivši makedonski predsednik vlade, kar je leta 2006 povzročilo afero. Tudi Bolgarija je poslala vojaške enote na pomoč ob dogodkih leta 2001. Grški poslovni svet je zelo zainteresiran za vlaganje v Makedonijo, saj je blizu in hkrati odpira pot naprej, proti severu in zahodu, v obratni smeri pa Grčija predstavlja možnost transporta preko morja. To bo ostalo aktualno tudi potem, ko bo Albanija izboljšala lastno infrastrukturo, saj so geografski dejavniki na strani Grčije z že urejenimi povezavami severovzhod-jugozahod do Soluna. S Srbijo in Črno goro imajo Makedonci normalizirane odnose, ki pa niso posebej intenzivni. V preteklosti so Makedonci kot glavni dejavnik ogrožanja namreč opredeljevali Zvezno republiko Jugoslavijo (Šušić 1995, 287). Turčija in Makedonija sta v zelo dobrih odnosih, zlasti ob grških blokadah. Vrednost Turčije je zaradi tega precej narasla, zlasti v ekonomskem smislu. Ob zahtevah turške manjšine po posebnih pravicah v Makedoniji se je uradna Ankara od problema distancirala. ZDA ostajajo glavni lobist za doseganje ciljev pri Grčiji, saj s tem želijo spodbujati Makedonijo k čim večji angažiranosti v protiterorističnem boju po svetu. V napadih na Irak so jim Makedonci nudili letalsko bazo Petrovac in nekaj kapacitet za usposabljanje (Jane's Country Risk Assessment – The Balkans 2009).

3.6.5.4. Makedonija v SEDM

V MPFSEE Makedonija prispeva najmanjši delež med članicami. V jedru stalnega štaba SEEBRIG dela en častnik (Balaceanu 2009), prispevajo pa še 2,63 odstotni finančni delež, kar v letu 2009 znaša 10.357 EUR (Kapoukranidis 2009). Vojaške zmogljivosti, ki jih namenjajo v brigado, predstavljajo lahko mehanizirano enoto velikosti čete (priloga F), in inženirski vod v posebni enoti za posredovanje v naravnih nesrečah (priloga E). Julija 2009 so Makedonci uspešno zaključili predsedovanje sekretariatu pobude in naloge predali Bolgarom. Skoraj istočasno so prevzeli predsedovanje delovni skupini o nadzoru meja in boju proti terorizmu, leta 2006 so skupaj z Romunijo organizirali vajo SEESIM in gostili vrsto pomembnih seminarjev, sestankov in srečanj na vseh nivojih odločanja.

3.6.6. ROMUNIJA

3.6.6.1. Splošno o državi

Romunija je obmorska država na Balkanskem polotoku. Izvirno ime *România* odraža zgodovinske korenine države, ki segajo v čas Rimskega imperija. Romunija na zahodu meji na Srbijo in Madžarsko, na severu in vzhodu na Ukrajino, na severovzhodu na Moldavijo, na vzhodu na Črno morje, ter na jugu na Bolgarijo. V državi živi 22,215,421 prebivalcev, njeno ozemlje pa obsega 238.391 km² (<http://www.cia.gov>, 1.11.2009).

3.6.6.2. Varnostne razmere

Po štiridesetih letih enega najbolj represivnih režimov v vzhodnem bloku se je Romunija leta 2004 vključila v zvezo Nato, leta 2007 pa je postala polnopravna članica EU in s tem dokazala svojo pripravljenost na korenite reforme celotnega državnega sistema. Njena dodana vrednost v zvezah je zagotovo geostrateški položaj ob Črnem morju in relativno dobre vojaške zmogljivosti. Na področju reform ekonomskega sistema so bili precej počasni in neučinkoviti, prestrukturiranje pa so spremljale številne nepravilnosti, povezane s korupcijo in organiziranim kriminalom (Jane's Security Assessment – The Balkans 2009).

Posebnost romunskega varnostnega sistema je visoka stopnja občutljivosti javnosti na področju varnostne problematike in visoka podpora vojski. Razlog so stalna zgodovinska

trenja med različnimi silami, ki so svoje interese izpolnjevali prek balkanskega polotoka. Diktatura Ceausesca je uvedla strog nadzor vojske prek njegove politične stranke in tajne službe Securitate, zato ob revoluciji vojska ni podprla njegovega režima in ni nastopila proti lastnemu narodu. To je njen položaj v javnosti še dodatno okrepil (Zulean 2004).

Korupcija je v Romuniji zelo razširjena, zaskrbljujoča je zlasti v visoki politiki in pravosodnem sistemu. EU je zaskrbljena zaradi pasivnosti države pri preganjanju visokih politikov. Poleg tega se varnostni organi dnevno srečujejo s tihotapljenjem drog, ljudi in orožja prek romunskega ozemlja v EU (glej prilogo K). Korupcija onemogoča zagotovitev ustreznega nadzora na mejah (Jane's Security Assessment – Balkans 2009).

Oborožene sile intenzivno izvajajo modernizacijo, ki je konec leta 2007 pripeljala do ukinitve naborniškega sistema v vojski. S približno 50.000 profesionalnimi vojaki predstavljajo učinkovito silo v operacijah Nata ali EU. Romuni močno podpirajo ZDA in jim poleg osebja in tehnike nudijo tudi souporabo vojaških baz na domačem ozemlju, v zameno pa dobivajo pomoč v obliki usposabljanj, skupnih vaj, svetovanja in tudi opremo. Z njimi so sodelovali v Iraku, od koder so se v poletju 2009 Romuni umaknili. Z vojaškimi enotami so Romuni prisotni tudi v Afganistanu in na Kosovu (Jane's Security Assessment – Balkans 2009). Poleg tega so ZDA omogočile obnovo pomorske baze v Konstanzi, kjer je bilo v preteklosti tudi poveljstvo SEEBRIG, ki lahko sprejme ladjevje ameriške 6. flote. ZDA pomagajo modernizirati tudi letalske baze v Aradu, Bukarešti in Karakaju. To pa že omogoča neposreden vojaški stik ruskega in ameriškega ladjevja (Nišić 1999, 94). Kot zanimivost omenimo še dejstvo, da so Madžare Romuni večkrat zaprosili za podporo pri vključitvi v večnacionalno enoto MLF, ki so jo vzpostavile Italija, Madžarska in Slovenija (Stefan 1999, 26). Do danes se Romunija v tem procesu ni pojavila kot resna kandidatka.

Območje Jugovzhodne Evrope predstavlja prioriteto romunske obrambno varnostne politike. Predvsem so zanje pomembne Turčija, Grčija in Bolgarija, s katerimi že dolgo izvajajo skupne vojaške vaje. Bolgarija je že leta 1994 Romuniji ponudila gradnjo skupnega mostu preko Donave, da bi se izognili izsiljevanju Jugoslavije pri pretoku blaga iz Balkana v srednjo Evropo in obratno. Strokovne ocene so projekt označile kot neperspektiven, saj promet ni tako obsežen (Stefan 1999, 29). Leta 1999 pa so ponovne ocene pokazale, da je projekt vendarle smiseln in Evropska investicijska banka je Bolgariji odobrila posojilo v višini 50

milijonov EUR za gradnjo. Projekt je v zaključni fazi, uporabljati pa ga bodo verjetno začeli naslednje leto, torej 2010 (<http://www.novinite.com>, 3.8.2009).

3.6.6.3. Zunanja politika in gospodarstvo

Romunija želi postati regionalna vodilna sila na področju zagotavljanja varnosti. Takoj ob vstopu v zvezo Nato so svojo prisotnost razširili na območje Kavkaza, v osrednjo Azijo in na Bližnji vzhod. Hitro so sprejeli vlogo izhodišča za nadaljnjo širitev Nata proti vzhodu (Jane's Sentinel Security Assessment – Balkans 2009). Zato se aktivno vključuje v različne pobude, ki delujejo na tem področju. Njihova nacionalno varnostna strategija vključuje dva osnovna cilja: aktivno sodelovanje pri delu mednarodne skupnosti v boju proti terorizmu in organiziranemu kriminalu ter razvijanje regionalnega sodelovanja na različnih področjih (Romanian National Security Strategy, 2005). Vojaška strategija opredeljuje sodelovanje v CENCOOP⁴⁸, BLACKSEAFOR, MPFSEE in SHIRBRIG-u (Military Strategy of Romania 2006). Ker sta CENCOOP in SHIRBRIG že ukinjeni, bodo očitno iskali večjo koncentracijo v ostalih pobudah. Romunski predstavnik je na zasedanju PMSC marca 2009 že izrazil možnost vključitve SEEBRIG na operacije, ki so bile pred tem v pristojnosti SHIRBRIG.

Z Bolgarijo se je Romunija močnejše povezala leta 2000, ko sta državi ugotovili, da potrebujeta medsebojno podporo pri vključevanju v evroatlantske integracije. Takrat sta podpisali sporazum o sodelovanju med državnima obrambnima industrijama, združuje pa jih tudi skupen interes po dobavi zemeljskega plina z vzhoda.

Odnosi z drugimi sosednjimi državami so relativno napeti, čeprav je vstop Romunije v EU probleme potisnil v ozadje. Z Moldavijo imajo neurejeno vprašanje severovzhodne meje, mejni spor je odprt z Ukrajino, Madžari pa zahtevajo posebne pravice kot močna manjšina na območju Transilvanije. Moldavija je državno politiko usmerila proti Ruski federaciji, kar je povzročilo večji pritisk imigrantov v Romunijo in s tem v EU (Jane's Security Assessment – Balkans, 2009). Aprila 2009 je moldavska vlada obtožila romunsko, da podpira nemire v Moldaviji, romunski predsednik pa se je odzval s ponudbo romunskega državljanstva

⁴⁸ Central European Nation's Cooperation in Peace Support. Članice so bile Avstrija, Hrvaška, Madžarska, Romunija, Slovenija, Slovaška in Švica. Pobuda ni več aktivna.

približno milijonu Moldavcem oz. Romunom, ki živijo v Moldaviji (<http://www.euractiv.com>, 3.8.2009).

Na področju gospodarskih in pravosodnih reform Romuni niso dovolj učinkoviti, zato ostajajo pod posebnim nadzorom EU. Poročilo navaja, da so sicer vzpostavili vrsto pobud, ki so pravilno usmerjene, vendar pa ne dosegajo konsenza znotraj parlamenta. Boj proti korupciji je zato še vedno neučinkovit (Report on Progress under the Co-operation and Verification Mechanism in Romania 2009). Romuni so odločitev sprejeli z neodobravanjem in Mehanizem za sodelovanje in verifikacijo EU⁴⁹ označili za neučinkovit in nerelevanten birokratski mehanizem. Prestrukturiranje gospodarstva v Romuniji je bilo počasnejše kot v drugih tranzicijskih državah, hitreje uvajanje reform so ovirale stare politične strukture na oblasti, vplivni gospodarski krogi in delavski sindikati, zato je prišlo v gospodarstvu do neuravnoteženega razvoja. Pomembne strukturne reforme leta 2000 so pomagale stabilizirati romunsko gospodarstvo, vendar so nedosledne fiskalne in dohodkovne politike v preteklih letih povzročile pregrevanje gospodarstva in naraščajoče zunanje zadolževanje v 2007-2008 (<http://izvoznookno.si>, 1.11.2009).

3.6.6.4. Romunija v SEDM

Romunija je v pobudi SEDM zelo aktivna, saj v MPFSEE zasedajo osem mest v osrednjem štabu SEEBRIG (Balaceanu 2009), prispevajo pa tudi sorazmeren delež financ, kar znaša 82.858 EUR (Kapoukranidis 2009). Kot prvi so vodili delovno skupino za nadzor meja in boj proti terorizmu CBSC (Vehovar 2009), skupaj z Makedonijo so izvedli tretjo vajo SEESIM 06.

Romunija v MPFSEE poleg osmih štabnih častnikov in podčastnikov prispeva še pehotni bataljon, inženirsko četo, izvidniški vod in transportni vod. 300.000 ameriških dolarjev so namenili za komunikacijsko opremo. Ob napotitvi enote v Irak so zagotovili kar 66 odstotkov vojakov (Moroney 2006).

Romunski general Balaceanu je julija 2009 predal poveljevanje enoti svojemu albanskemu nasledniku. Ob zaključnem govoru je izrazil mnenje, da je SEEBRIG postala resen inštrument varnosti v regiji (Balaceanu 2009).

⁴⁹ Cooperation and Verification Mechanism EU, za Romunijo in Bolgarijo aktiven od. decembra 2006, ko so pred pridružitvijo v EU sprejeli sklep o nadzoru in pomoči državam na konkretnih področjih, kjer imata največji primanjkljaj pri prilagoditvah standardom EU.

3.6.7. TURČIJA

3.6.7.1. Splošno o državi

Republika Turčija je obmorska država z ozemljem tako v Evropi kot v Aziji. Anatolski polotok med Črnim morjem in Sredozemskim morjem tvori osrčje države. Turčija na vzhodu meji na Gruzijo, Armenijo, Azerbajdžan in Iran, na jugu na Irak in Sirijo ter na zahodu na Egejsko morje, otoke v njem, na Grčijo in Bolgarijo.

Turška lokacija na energetske koridorju, ki zagotavlja velik del oskrbe zahodnoevropskih držav z nafto in zemeljskim plinom iz Kavkaza in osrednje Azije, državi zagotavlja pomemben položaj v mednarodni skupnosti. Poleg tega je Turčija edina islamska država, ki je uspešno ločila religijo in državno oblast in je edina islamska članica Nata. Turčija obsega ozemlje 783.562 km², v državi pa živi 76.805.524 prebivalcev.

3.6.7.2. Varnostne razmere

Politična struktura v državi se od leta 2002 sicer usmerja v islamsko prevlado, ki po zaustavitvi pogajanj o vstopu v EU še pridobiva na moči. Nepripravljenost uradne turške politike na pogovore s kurdsko manjšino ohranjajo ta problem v stanju periodičnih izbruhov nasilja z obeh strani. Kurdska delavska stranka iz te pozicije krepi položaj med svojim ljudstvom in si zagotavlja podporo za teroristične akcije v regiji vzhodnega Sredozemlja in izven. Vladajoča proislamistična stranka se je v začetku po prihodu na oblast vzdržala radikalnih ukrepov in ohranila nivo izvajanja reform predhodne vlade v smeri približevanja EU. Izkazalo pa se je, da ni sposobna oziroma da ne želi izboljšati delovanje pravosodnega sistema, reševati kurdsko vprašanje in zagotavljati strogo ločitev islama od delovanja države. Poskus imenovanja ministra za zunanje zadeve, čigar žena je v javnosti stalno pokrita, je leta 2007 povzročila resno politično krizo in zaostritev odnosov z vojsko. Po izvedbi predčasnih volitev je islamska politična opcija prepričljivo zmagala. Zanimivost pozicije turške vojske je v njeni zmožnosti vplivanja na politiko, s striktnim ločevanjem politične ureditve in religije. Ob politični zmagi islamistov je bila vojska v zelo neugodnem položaju⁵⁰ (Jane's Sentinel Security Assessment - Eastern Mediterranean 2009). V pismu ameriškemu predsedniku

⁵⁰ Izključitve iz turške vojske zaradi simpatiziranja z islamskim fundamentalizmom so precej običajne. Vsako leto izključijo približno petnajst pripadnikov, polovico zaradi proislamske usmeritve (Jenkins 2007). Leta 2008 niso izključili nobenega.

Baracku Obami pred njegovim obiskom v Turčiji Cartner in Malinowski pišeta, da je proces reform na področju spoštovanja človekovih pravic popolnoma zastal. Omenja pravice na področju svobodnega izražanja, spremembe kazenskega zakonika (izločitev člena o »žalitvi turškega naroda«), nespoštovanje pravic narodnih manjšin, predvsem Kurdov in naraščanje nasilja represivnih organov. Poleg tega opozarja predsednika tudi na vlogo Turčije v Varnostnem svetu OZN, kjer ne izpolnjuje pričakovanj na področju zaščite človekovih pravic v svetu (Cartner in Malinowski 2009).

Sporočila načelnika obrambnega štaba turške vojske so jasna, saj javnosti in mednarodni skupnosti sporoča, da je napaka verjeti, da se s terorizmom lahko spopademo s socialnimi in kulturnimi ukrepi, dokler teroristi posedujejo orožje. Turški načelnik sicer podpira kombinacijo različnih ukrepov in aktivno sodelovanje mednarodne skupnosti, od katere pričakuje poenotena stališča glede boja proti terorizmu (<http://kurdistancommentary.wordpress.com>, 6.8.2009).

Glavna vojaška grožnja državi ostaja Kurdska delavska stranka, s katero se Turki spopadajo že od leta 1984. V spopadih je življenje izgubilo približno 40.000 ljudi. Leta 1990 so se Kurdi popolni samostojnosti odpovedali in skušali doseči pogajanja in priznanje lastne kulture in politične pravice manjšine. Razvili so dvostransko taktiko bojevanja – na podeželju jugovzhodne Turčije uspešno vzdržujejo nestabilnost s posamičnimi napadi na turške varnostne sile. Za odkrit vojaški spopad niso dovolj močni, zato se poslužujejo ostrostrelcev, zased, min in sabotаж. Na zahodni del Turčije izvajajo občasne, medijsko odmevne in na pomembne cilje osredotočene bombne napade. Turške oblasti situacijo pogosto izkoristijo kot boj proti terorizmu in posredujejo na jugovzhodu države proti ljudem, ki ponavadi ne morejo sami izbirati s kom bodo sodelovali. Turke močno skrbi tudi težnja Kurdov v severnem Iraku po lastni državi, saj bi jim lahko povzročili dodatne težave tudi pri njih (Jane's Sentinel Security Assessment - Eastern Mediterranean 2009).

Turčija je že bila tarča terorističnih napadov in sicer leta 2003, ko je v napadih na židovske in britanske cilje v Istanbulu umrlo 63 ljudi. Takšni dogodki javno mnenje stalno vzdržujejo na visoki stopnji zaznavanja ogroženosti in s tem zagotavljajo podporo ostrejši zunanji politiki.

Turška vojska je v regiji Jugovzhodne Evrope najmočnejša, tako po opremljenosti kot usposobljenosti. Programi posodabljanja opreme so sicer upočasnjeni zaradi finančnih

primanjkljajev, vendar so za naše razmere skoraj nepredstavljeni. Turčija ureja nakup 1000 dodatnih tankov, 51 izvidniških in napadalnih helikopterjev, ob tem nadgrajujejo 117 letal F-16. Skratka – država je še vedno v oboroževalni tekmi. Uradno zatrjujejo, da tolikšne količine potrebujejo za boj proti Kurdom, vendar je dejanski razlog tudi v nestabilnih razmerah v Iraku in drugih državah na vzhodu. Pričeli so tudi s samostojno gradnjo vojaških ladij – osem korvet in štiri fregate (Jane's Sentinel Security Assessment - Eastern Mediterranean 2009).

3.6.7.3. Zunanja politika in gospodarstvo

Kljub vojaški moči pa se Turčija že dolgo počuti politično deprivilegirano v odnosu do pobud EU v regiji. Medtem ko so v Natu enakovredni predstavniki države v procesu odločanja, so v evropskih pobudah obravnavani samo kot pridružena, opazovalna ali sodelujoča država, ne morejo pa neposredno vplivati na odločanje (Tayfur 1999). Enaka stališča in občutke imajo turški analitiki še danes (Yilmaz 2008), saj države EU ves čas poudarjajo velik pomen pridruževanja Turčije, na drugi strani pa predlagajo različne pridružitvene opcije, ki pa niso polnopravno članstvo. Tako na primer Francija predlaga »Sredozemsko unijo«, Nemčija pa »privilegirano partnerstvo«. Takšne opcije za Turčijo niso sprejemljive. Stalna negotovost vodi k upadanju javne podpore pridruževanju EU in v krepitev islamizma (Yilmaz 2008).

Če pregledamo sodelovanje med državami SEDM, imajo Turki zelo dobre odnose z Albanijo, s katero jo povezuje skupna otomanska tradicija in zgodovina. Precej Albancev Turčijo dojema kot zaščitno državo. Turška vojska nudi pomoč pri usposabljanju albanskih specialnih enot, med seboj sodelujejo tudi obveščevalne službe, zlasti na področju boja proti organiziranemu kriminalu in terorizmu. Pomagajo jim tudi pri doseganju Nato standardov, tako z donacijami opreme kot s svetovanji. Z Grčijo so že tradicionalno v slabših odnosih, intenzivnejši izbruh sovražnosti zavira članstvo obeh v Natu in občasno posredovanje ZDA⁵¹. Interesi držav se križajo v Egejskem morju in na Cipru. Odnose med državama je leta 1999 dodatno zaostрил tudi znani voditelj Kurdske delavske stranke, Abdullah Ocalan, ki je ob begu na grško ambasado v Keniji izjavil, da jih Grki že vrsto let podpirajo tudi z orožjem. Odnosi so se otoplili po hudem potresu v Turčiji leta 2000, ko so jim Grki izdatno pomagali pri

⁵¹ Primer najdemo v letu 1996, ko so sta bili v pripravljenosti obe armadi in je samo hitra intervencija ZDA ustavila neposreden spopad. Stanje na tem območju je bilo napeto tudi leta 2004, vendar daleč od oboroženega spopada. Kot turistična destinacija je tudi nam zelo blizu točk spora otok Kos, kjer je vojaška prisotnost Grkov zelo izrazita in spretno umaknjena turističnim naseljem.

odpravljanju posledic. Leta 2004 sta državi podpisali sporazum o sodelovanju na varnostnem področju. Vse več je ekonomskih vezi med državama, med drugim je grška banka največja in najvplivnejša med ostalimi tujimi bankami v Turčiji (Jane's Sentinel Security Assessment - Eastern Mediterranean 2009).

Turški interesni prostor poleg Natovega zajema vzhodno Sredozemlje, Balkan, Severno Afriko, Bližnji vzhod, Kavkaz in države centralne Azije. Potrebno je omeniti, da Turčija vlaga veliko finančnih sredstev v države s turškim prebivalstvom v črnomoški regiji, kjer obstaja hud boj med naftnimi koncerni. Poleg tega želi Turčija uporabiti muslimansko prebivalstvo v drugih državah, prek katerega želi okrepiti svoj mednarodni vpliv. Zato so na ZDA in Nato izvajale močan pritisk za vojaško posredovanje v Bosni in Hercegovini (Fouskas 2003, 56).

3.6.7.4. Turčija v SEDM

Turčija ima v SEDM velike interese. Kot začetna pobudnica ustanovitve MPFSEE tudi danes sodeluje s 27 odstotki osebja v osrednjem stalnem štabu SEEBRIG (Balaceanu 2009) in s 26,32 odstotnim finančnim prispevkom, ki v letu 2009 znaša 103.572 EUR (Kapoukranidis 2009). Turčija je najmočnejša članica v vojaškem smislu. V vojaške zmogljivosti prispevajo lahki mehanizirani bataljon, dodatno pa še artilerijsko četo in četo mehaniziranih izvidnikov, bataljon za podporo delovanja in dodatno inženirsko četo v taktični inženirski enoti (priloga E). Ker trenutno gostijo poveljstvo brigade v Istanbulu, prispevajo še poveljniško četo in četo zvez (priloga F). Prvi poveljnik SEEBRIG je bil turški general, Hilmi Akin ZORLU, ki je kasneje vodil operacijo ISAF v Kabulu in bil poveljnik turških sil na Cipru. Turčija je zanesljiv zaveznik ZDA, kar so dokazali v iraški vojni z vojaškimi bazami, ki so jih dali na voljo Američanom. Podpirajo jih tudi pri reševanju vprašanja v Palestini. Tudi v SEDM med njimi ne prihaja do nasprotovanj. Turčija vojaško in politično zagotovo ostaja sila v regiji, ki jo je potrebno upoštevati v celotnem spektru mednarodnih odnosov.

3.6.8. OSTALE DRŽAVE

V tem delu ločeno obdelujem države, ki so sicer članice SEDM, vendar niso del MPFSEE. Slednjo označujem kot nosilno vsebino SEDM, saj se vsi ostali projekti in delovne skupine navezujejo nanjo. V tej skupini so seveda najvplivnejše Združene države Amerike, ki pobudo usmerjajo že od vsega začetka in večkrat tudi odigrajo vlogo mediatorja. Poleg ZDA obdelam še Hrvaško ter Bosno in Hercegovino (članici SEDM, ne MPFSEE), ki sodelujeta v posameznih projektih, in tri države črnomorske regije, ki imajo v SEDM izražene interese (Ukrajina, Moldavija, Gruzija). Srbija in Črna gora sta polnopravni članici pobude zelo kratek čas, zato ju analiziram posebej in z vidika njune vključitve v pobudo. Pravzaprav gre za skupino držav, ki predstavljajo najbolj ranljiv element varnosti Jugovzhodne Evrope. Slovenijo obdelujem v posebnem poglavju.

3.6.8.1. Združene države Amerike

Med državami, ki niso neposredno sodelujoče v MPFSEE, so pa najmočnejša članica SEDM, so ZDA, ki so tudi ustanovna članica pobude⁵². V SEDM imajo status opazovalke, ki izhajajo iz časov, ko so kot članice Nata sodelovale samo Grčija, Italija in Turčija in je bilo vzdrževanje političnega ravnotežja bolj pomembno kot danes. Območje Balkana je od nekdaj strateško pomembno tudi zanje, trenutno pa jih najbolj Jskrbijo razmere v Bosni in Hercegovini. Ocenjujejo, da je država v zadnjih treh letih nazadovala, da se krepi nacionalistična retorika in da predstavniki oblasti delajo vsak samo za svoj narod. Ameriška administracija izpostavlja pomanjkljivo politiko EU, ki na tem območju ni zmožna zagotoviti stabilnosti (Traynor 2009). Varnostna strategija ZDA sicer reševanje situacije na Balkanu predvideva v okvirih zveze Nato (The National Security Strategy of USA 2006, 35), vendar na območju delujejo tudi na bilateralni osnovi. Interes ZDA za Sredozemlje je narasel ob koncu 2. svetovne vojne, saj skozi ta prostor vodi glavna povezava med Atlantskim in Indijskim oceanom, po smeri Suez – Malta – Gibraltar (Nišić 1999, 18). Po terorističnem napadu leta 2001 so sicer večino energije preusmerili v Afganistan in Irak, z Balkanom pa se ukvarjajo strokovnjaki, ki so delali še v Clintonovi administraciji. Težišče odločanja so prenesli na EU, vendar je pri

⁵² Pobudnici MPFSEE sta bili sicer Grčija in Turčija, ki pa zaradi medsebojnih nesoglasij nista zmogli nastopiti enotno. ZDA so odigrale vlogo mediatorja in so obe državi podprle. Na prvem sestanku ministrov leta 1997 v Sofiji pa so aktivirali vzpostavitev večnacionalne brigade.

reformah v državah bivše Jugoslavije preveč zaostankov, ki lahko vodijo v nova trenja med državami in narodi. ZDA skušajo s pomembnimi obiski v regiji dokazati, da je območje zanje še kako pomembno. Tako je ameriški podpredsednik Joe Biden maja 2009 obiskal Srbijo, kar je prvi obisk na tako visokem nivoju po letu 1983. Pomembnejša izjava za moje delo je ta, da bodo ZDA močno podprle Srbijo pri približevanju EU, četudi ta ne bo priznala neodvisnosti Kosova (<http://www.stratfor.com>, 7.8.2009). S tem verjetno želijo stabilizirati in dodatno okrepiti javno podporo trenutni proevropski politični opciji v relativno močni Srbiji, kar je za Jugovzhodno Evropo pomembnejše kot Kosovo. Kosovo je do 11. novembra 2009 kot neodvisno državo priznalo že 63 držav⁵³, dvanajst pa jih to napoveduje v bližnji prihodnosti (<http://www.kosovothanksyou.com>, 22.11.2009), kar je v to območje sprostilo veliko pozitivne energije in nevtralizira militantne težnje kosovskih Albancev.

Razpad Sovjetske zveze je povzročil nestabilnost na področju infrastrukture, ki je zagotavljala pretok nafte in zemeljskega plina iz kavkaške in črnomske regije v Zahodno Evropo. Bivše sovjetske države, ki so pridobile državno suverenost, jih upravljajo vsaka s svojimi novo oblikovanimi regulativami, kar povzroča precejšnjo negotovost pri oskrbi. Regija Črnega morja je s tem pridobila precej pomembnejši status, saj predstavlja osrednje vozlišče pretoka nafte in zemeljskega plina. Temu pa morajo ZDA posvetiti posebno pozornost (Fouskas 2002, 20).

Posledica tega je tudi ameriški predlog leta 2006, ko so predlagali usmeritev pobude SEDM še v črnomoško regijo, kjer bi lahko močno pripomogla k povečani varnosti in stabilnosti. Države so pozvale k proučitvi možnosti dodatnega sodelovanja tako na bilateralni ravni kot z vključitvijo relevantnih organizacij posameznih držav (Approved Minutes of the 14th SEDM-CC Meeting, 2006). Očitno še vedno veljajo klasična geostrateška načela, ki pravijo, da je nadzor Balkana obvezen, če želi nekdo nadzirati Kavkaz in osrednjo Azijo. S tem namreč nadzira blagovne povezave Evrope s Kavkazom in osrednjo Azijo, hkrati pa s sodelovanjem Turčije onemogoča vstop Ruske federacije v Sredozemlje (Mackinder 1942). ZDA v regiji podpirajo izključno programe, ki se navezujejo na približevanje držav evroatlantskim integracijam. Zavedajo se, da v regiji obstaja problem koordinacije med različnimi državami doNatoricami, ki podpirajo različne programe. Leta 2001 so sprejeli dokument, kjer navajajo

⁵³ Poleg ZDA so Kosovo med državami SEDM priznale še Albanija, Italija, Slovenija, Hrvaška, Črna gora, Bolgarija, Turčija in Makedonija. Bosna in Hercegovina, Grčija, Romunija, Srbija in Ukrajina o tem ne razmišljajo.

potrebo po razvoju strategije, kjer bodo jasno opredeljena interesna območja ZDA. Tja bodo usmerjali svoje donacije, ostale pa prepustili ostalim interesentom.

Osnovni strateški koncept ZDA za regijo zajema:

- Vse države Jugovzhodne Evrope morajo postati članice EU, kar pomeni, da bodo razvile ustrezno stopnjo demokracije in tržno gospodarstvo;
- Balkan je kohezivno območje z močnimi meddržavnimi zgodovinskimi povezavami⁵⁴. Te morajo biti ponovno okrepljene in postati osnova za intenzivno sodelovanje. Obstoječi Pakt stabilnosti⁵⁵ ne bo uspešen, če regija ne bo samostojno gradila lastne identitete in če ne bodo države samostojno, brez zunanjega vpliva, ustvarjale povezav. ZDA so tudi kritične do viznega režima EU, ki je različen po državah. To onemogoča razvoj medsebojnega sodelovanja. Če želi Pakt stabilnosti uspeti, potrebuje vodstvo ZDA. Organizacija nujno potrebuje močno politično podporo ZDA in EU, poleg tega pa mora jasno prevzeti vlogo, ki mu je namenjena.
- Vse države donatorke se strinjajo, da je regija potrebna pomoči pri razvoju demokracije in tržnega gospodarstva. Se pa razlikujejo potrebe posameznih držav prejemnic in interesi držav donatork. Na tem področju morajo države usklajevati svoja stališča, če želijo doseči končni uspeh (Henderson 2001).

Ker so tudi finančna in druga sredstva ZDA omejena, morajo določiti ključna področja, kjer lahko v razvoju regije največ pripomorejo. Ker pričakujejo dolg proces, morajo vključiti tudi izkušnje pri razvoju zasebnega sektorja in izkušnje s področja delovanja in razvoja civilne družbe. Ker v javno infrastrukturo in različne javne programe vlaga že EU, je glavna dodana vrednost pomoči ZDA na področju razvoja okolja za mednarodna vlaganja in razvoj manjših in srednjih podjetij. Na področju razvoja demokracije izpostavljajo pomen in vlogo neposrednega dolgoročnega povezovanja strokovnjakov ustreznih področij in ne samo posredovanje različnih metodoloških predlogov (Henderson 2001).

⁵⁴ S takšno razlago se lahko strinjam ob dodatku, da je ravno toliko kot zgodovinskih povezav, ki ustvarjajo kohezijo tudi zgodovinskih trenj, ki ustvarjajo nasproten učinek. Torej bi morali takšno predpostavko umestiti v preciznejši časovni, geografski ali politični kontekst.

⁵⁵ Leto 2001, njegovo vlogo je prevzel Regionalni svet za sodelovanje.

ZDA so v okviru SEDM aktivne predvsem v delovni skupini SEESIM, kjer ves čas nudijo pomoč s programsko in strojno opremo, sodelujejo tudi pri izdelavi scenarijev. Leta 2007 so podale predlog za preoblikovanje SEEBRIG v enoto za delovanje ob naravnih in drugih nesrečah (US. Views on Possible Future Areas of Focus for SEEBRIG and SEDM) 2007, to pa leta 2009 dopolnile s stališčem, naj bo njena primarna usmeritev še vedno operacije kriznega odzivanja. Menijo, da bi bila smiselna kasnejša izvedba skupnih vaj z Agencijo ZDA za civilno vojaško krizno načrtovanje⁵⁶. Prioritetna področja so po besedah njihovih predstavnikov preprečevanje širjenja orožja za množično uničevanje, nadzor meja in boj proti terorizmu, v okvirih SEDM torej delovna skupina CBSC, podpirajo pa tudi nadaljnje delovanje SEESIM in IMIHO. Smisel delovne skupine SEMEC bodo v prihodnosti še proučili (Priloga D).

3.6.8.2. Hrvaška

Obrambna politika se kot sestavni del varnostne politike Hrvaške razvija in izvaja v skladu s strategijo nacionalne varnosti Republike Hrvaške, Strategijo obrambe Republike Hrvaške in Programom vlade do leta 2011. Cilji in prioritete temeljijo na strateških opredelitvah in dolgoročnih razvojnih projekcij, izdelanih v Strateškem pregledu obrambe in dolgoročnih razvojnih načrtih. Leta 2008 je bila obrambna politika osredotočena na vključevanja v zvezo Nato in EU. Nadaljuje z intenzivnim sodelovanjem z državami vzhodne in srednje Evrope ter državami sredozemskega območja. Največji poudarek bilateralnega sodelovanja je sodelovanje s sosednjimi državami. Posebno podporo namreč Hrvaška nudi obrambnim reformam v Bosni in Hercegovini, Srbiji in Črni gori. Nadaljujejo tudi sodelovanje v različnih regionalnih iniciativah. Zanimiv je podatek, da so Hrvatje šele leta 2008 podpisali dvostranske sporazume o sodelovanju na obrambnem področju z ZDA, Italijo, kar bi pričakovali že precej prej. Uredili pa so tudi sodelovanje z Bolgarijo, Gruzijo, Ukrajino in Romunijo (Godišnje izvješće o spremnosti obrambenog sustava, provodenju kadrovske politike i ukupnom stanju u oružanim snagama Republike Hrvatske 2008).

⁵⁶ US CMEP – United States Civil Military Emergency Planning.

Hrvaška je zelo intenzivna pri sodelovanju z OZN, saj pripeva svoje sile za največ misij na svetu⁵⁷. V letu 2008 so povečali tudi aktivnosti povezane z EU in napotili izvidniško enoto v misijo EUFOR v Čadu. Na področju regionalnih iniciativ so aktivni na sestankih politično-vojaške delovne skupine in politično-vojaške usmerjevalne skupine MLF, ki predstavljajo vojaški del kvadrilaterale⁵⁸. Tudi v MLF želi Hrvaška doseči polnopravno članstvo, vendar bo morala za to izpolniti vse pogoje. V SEEC⁵⁹ želijo z doNatorsko pomočjo vzpostaviti potapljaški center in center za vzgojo in rejo službenih psov, vendar od zadnjega srečanja junija 2009 v Budvi centra nista več aktualna.

Hrvaška zunanja politika se usmerja tudi v Zakavkazje, saj so v preteklosti ponudili pomoč pri posredovanju lastnih tranzicijskih izkušenj Ukrajini in Moldaviji. V regiji ima Hrvaška aktualen samo mejni spor s Slovenijo. S Srbijo so odnosi po letu 2000 močno napredovali, tudi v Bosni in Hercegovini naj bi hrvaška politika spodbujala federalno usmerjenost tamkajšnjih Hrvatov, ki na podporo Hrvaške v primeru težav ne smejo računati (Morelli in drugi 2009). Avtorji malce pozabljajo na spore z Bosno in Hercegovino, kjer ostajajo nerešeni problemi s pristaniščem Ploče, iz katerega lahko Hrvatje izplujejo na morje samo preko ozemlja Bosne in Hercegovine. Tudi gradnja mostu na Pelješac ostaja nerešena, čeprav je zaradi finančne krize morda malce odložena. Z Bosno in Hercegovino imajo nerešeno vprašanje tudi na področju trgovine z mesnimi izdelki. Hrvaška je bila dolgo tudi v sporu s Črno goro za dostop na morje pri polotoku Prevlaka, vendar so se dogovorili o začasni rešitvi. Ko bodo našli dokončno, se bodo lahko pogovarjali na sodišču (Somun 2009).

Hrvaška je postala članica pobude SEDM leta 2000. Država aktivno sodeluje v različnih delovnih skupinah, v MPFSEE pa je, enako kot Slovenija in ZDA, opazovalka. Največjo intenzivnost je hrvaško sodelovanje doseglo leta 2004, ko je prevzela vodenje delovne skupine za preprečevanje širjenja orožja za množično uničevanje, nadzor meja in boj proti terorizmu (Godišnje izvješče o spremnosti obrambenog sustava, provodenju kadrovske politike i ukupnom stanju u oružanim snagama Republike Hrvatske 2005). V današnjem času sodelujejo podobno kot Slovenija, kjer je prva prioriteta Nato, regionalne pobude pa bolj odraz pripravljenosti za sodelovanje in vzpostavljanje dobrih odnosov med državami.

⁵⁷ Podatek za leto 2008 je 13 operacij in misij. Takšna vključenost pa je pravzaprav neracionalna, saj imajo svoje zmogljivosti ves čas razpršene in ne morejo koncentrirati vitalnih področij oziroma območij.

⁵⁸ Članice so Italija, Madžarska, Slovenija in Hrvaška, Avstrija ima status opazovalke.

⁵⁹ South Eastern Europe Clearinghouse.

V širokem spektru regionalnih pobud Hrvaška dojema SEDM kot močno orodje razvoja regionalnega sodelovanja na varnostnem področju v regiji. Kot članica Nata je za sodelovanje v pobudi še bolj motivirana⁶⁰, odnose pa bo še bolj intenzivno utrjevala preko bilateralnih oblik sodelovanja, skupnih vojaških vaj in v okviru drugih pobud in iniciativ (Barić 2008).

Hrvaška varnostno okolje v regiji dojema kot stabilno in zaenkrat ne obstaja večja možnost slabšanja razmer, se pa hkrati zaveda visoke kompleksnosti in dinamike mednarodnih odnosov, ki stanje lahko hitro spremenijo. Redno sodeluje na vajah SEESIM, leta 2008 je gostila eno od pripravljalnih delavnic.

3.6.8.3. Bosna in Hercegovina

Odločitev o povabilu Bosne in Hercegovine v pobudo je bila sprejeta leta 2003 na osmem rednem zasedanju koordinacijskega odbora SEDM. V polnopravno članstvo je bila država sprejeta 22. oktobra 2007 na ministrskem srečanju v Kievu, pred tem je imela od leta 2004 status opazovalke.

Leta 2003 so Bosno in Hercegovino še označevali kot skupnost, ki ni zmožna izpolnjevati zahtev in usmeritev Sveta Evrope. To je država, ki je daleč od kakršnihkoli evroatlantskih integracij, ki bi lahko vnesle večjo stopnjo stabilnosti v ta prostor in pospešile politične in gospodarske spremembe (Vukadinović 2003, 53). Državljeni Bosne in Hercegovine od leta 1995 pravzaprav živijo pod mednarodnim protektoratom. Prvič v svoji zgodovini je bila država spremenjena v kvazi-federacijo, sestavljeno iz treh delov – dveh t.i. entitet in majhnega ločenega telesa (corpus separatum), Okrožja Brčko. Daytonsko-pariški sporazum je ustvaril asimetrično in nerodno sestavljeno strukturo, ki je imela tri ali štiri ravni vodenja, 13 parlamentov, 13 vlad in približno 180 ministrstev in ministrov (Bebler 2006).

Do danes se stanje ni kaj dosti spremenilo. Bosna in Hercegovina ima še vedno težave z vzpostavljanjem lastne države, zato nekateri avtorji menijo, da bi jo morali zaradi

⁶⁰ Članstvo v Natu sicer res odpira veliko možnosti za dodatno sodelovanje, vendar hkrati tudi povzroči večje potrebe po nacionalnih prispevkih, kadrovskih, materialnih in finančnih. Slednje lahko povzroči padanje različnih pobud na prioritetni lestvici, saj niso tako zahtevne kot Nato. Tudi njihovi predstavniki v neformalnih stikih izražajo skrb ob razpravah o prihodnji vlogi Hrvaške.

secesionističnih teženj Republike Srpske obravnavati kot protektorat s podobnim statusom kot Kosovo (Altmann 2009).

Državo še vedno delijo nacionalistično usmerjena nasprotja med vodilnimi politiki Bošnjakov, Hrvatov in Srbov. Vsaka stran zase ustvarja vzdušje, da je posamezen narod ogrožen od drugih dveh in da mora vsak sam poskrbeti za lastno varnost. V okoliščinah posttravmatskega okrevanja prebivalstva je to enostavna naloga za izkušene politike. Mednarodna skupnost takšno početje zavrača in spodbuja skupno nastopanje narodov. Sodelovanje med federalno oblastjo in lokalnimi, nacionalnimi skupnostmi je zato oteženo in deluje samo navzven, pod stalnimi pritiski zunanjih akterjev. Tudi slednji niso bili vedno usklajeni. Vloga visokega predstavnika EU v Bosni je namreč usmerjena v povezovanje narodov in ustvarjanje pozitivne klime za sodelovanje. Ker pa so imeli predstavniki EU različne metode, kako bi to dosegli, so sproti rušili kontinuiteto svojih predhodnikov. Nekateri so zagovarjali centralističen pristop z jasnimi usmeritvami, drugi lokalnega, usmerjenega v lokalne oblasti. Slednji je bil idealen za ponoven razvoj nacionalističnih in secesionističnih teženj (Jane's Security Assessment – Balkans, 2009). Zaradi stališč mednarodne skupnosti o nevarnosti razvoja fundamentalističnega islama se poudarja potreba po ohranitvi federalne Bosne in Hercegovine. Tako se ponovno pojavlja sendvič različica, popularna posebej v ZDA po izbruhu vojne, ki govori po potrebi, da Hrvati in Srbi obkrožijo muslimane in tako ščitijo Evropo pred fundamentalizmom (Vukadinović 2002, 57-58).

Korupcija in kriminal sta v državi močno prisotna, saj so dolga leta vojne in kasneje politična nestabilnost ustvarili ugodne pogoje za njun razvoj. Kljub vlogi mednarodne skupnosti z visokim predstavnikom ter vojaško in policijsko prisotnostjo je boj proti kriminalu in korupciji relativno neuspešen. Ko namreč na zvezni ravni nekoga obtožijo in priprejo, ga ponavadi naprej obravnavajo sodišča na lokalni ravni, kjer pa so obtožbe običajno opuščene zaradi različnih vzrokov – od pomanjkanja dokazov, neustreznih postopkov do zastaranja dejanj (Jane's Security Assessment – Balkans 2009). Bosna in Hercegovina je poleg ilegalnega prometa z orožjem in prepovedanimi drogami tudi izvorna država za trgovanja z ljudmi, predvsem z ženskami za zahodno Evropo.

Kljub temu pa je država podpisala sporazum o stabilizaciji in pridruženju, ki naj bi kazal na napredek. Zunanji minister Velike Britanije predlaga tri sklope ukrepov, ki jih mora EU še

zagotoviti, da bi se Bosna in Hercegovina lahko razvila v suvereno državo in sicer (Miliband 2008):

»Prvič, avtoriteto EU moramo uporabiti za preprečitev slehernega koraka, ki bi utegnil Bosno destabilizirati. EU je namreč edinstvena v tem, da razpolaga s širokim spektrom gospodarskih, razvojnih, političnih in vojaških orodij, s katerimi se lahko zoperstavlja grožnjam miru in varnosti. Pri njihovi uporabi v Bosni moramo biti pogumnejši. To pomeni, da moramo podpreti pobude posebnega predstavnika EU pri izbiri vseh instrumentov, glede katerih ta meni, da so primerni za oživljanje približevanja Bosne EU in za zagotavljanje nadaljnje stabilnosti v državi.

Drugič moramo biti v prizadevanjih, ki obete za članstvo v EU predstavljajo kot motivacijo za politične in gospodarske reforme, bolj proaktivni. Osemdeset odstotkov Bošnjakov pravi, da si želijo v EU, vendar bo pristopni proces od bosanskih politikov terjal popuščanje in premoščanje etničnih razdelitev. Morda bi se morala EU glede vprašanj, kako naprej, kje so neuspehi in kdo je zanje kriv, intenzivneje kot z drugimi državami ukvarjati z Bosno.

Tretjič, Bosna potrebuje ustavno reformo. Sedanje ureditve z nešteti etničnimi zavorami in ravnovesji pa tudi veti so bile oblikovane z namenom končati vojno. Temu namenu so dobro služile. Vendar so preokorne za sodobno, delujočo državo - Bosna namreč danes samo za oskrbovanje vladnega sistema potroši skoraj četrtno skupnega BDP. Če sprememb ne bo, se Bosna ne bo mogla niti sporazumeti o reformah, potrebnih za vključitev v EU, niti jih izvajati. Ker je to vprašanje vsekakor nabito z etničnimi napetostmi, bo najverjetneje potreben postopen in skrajno previden proces. Vendar bosta morali tako EU kot ZDA ponuditi Bošnjakom podporo in spodbudo za to, da se bodo reform sploh lotili.«

Za vse navedeno moramo dopustiti čim bolj aktivno sodelovanje predstavnikov Bosne in Hercegovine v različnih organih, pobudah in organizacijah, ki so podprti iz programov EU ali Nata. Torej je SEDM relevanten partner za pozitiven prispevek k napredku Bosne in Hercegovine. Očitno pa je pri ukvarjanju z Bosno in Hercegovino potrebno močno usmerjanje. Tudi Regionalni svet za sodelovanje (RCC) v poročilu za leto 2008 ugotavlja, da mora biti pri vseh razpravah, delavnicah in ostalih projektih pod njenim okriljem prisoten tudi njihov predstavnik. Zaenkrat namreč ni možno prepustiti projektov v samostojno vodenje Bosni in Hercegovini, saj bi to lahko nevtraliziralo ali celo izničilo dosedanje dosežke Pakta

stabilnosti in RCC. Med dosežki poročilo navaja oblikovanje skupnih mešanih patrolj za nadzor meje med Srbijo in Bosno in Hercegovino, s Črno goro so vzpostavili mejne prehode z mešano sestavo osebja (RCC Annual Report 2008-2009, 29).

Vidnejši projekt, ki je rezultat regionalnega sodelovanja, je Center za usposabljanje v operacijah v podporo miru (PSOTC – Peace Support Operations Training Centre) v Sarajevu, ki ga je vzpostavilo dvanajst držav, ki danes v njem že usposabljuje svoje pripadnike. Poleg tega usposabljuje svoje ljudi v RACVIAC-u ter nekaterih državah po Evropi (Velika Britanija, Nemčija, baltske države). Posebno vlogo pri razvoju obrambnega sistema imajo ZDA, ki nudijo pomoč prek različnih programov. Med drugim je z ZDA podpisala tudi Sporazum o nabavah in vzajemnem nujenju uslug (ACSA – Acquisition and Cross-servicing Agreement) (Bijela knjiga odbrane Bosne i Hercegovine 2005).

V mojih pogovorih s člani bosanske delegacije na srečanjih SEDM sem medsebojna trenja med etnijami začutil »med vrsticami«. Vsi trije člani⁶¹ so sicer na zasedanjih med sabo kompatibilni, v prostem času pa se hitro pokažejo različna stališča. Časovna bližina vojnih dogodkov je še preveč živa za racionalno razpravo. Skrajnosti v državi očitno še dodatno razpihujejo verski voditelji starejše generacije. Ti namreč niso sposobni priznati svojega dela odgovornosti med vojno, medtem ko imajo mlajše generacije vodij s tem manjše probleme. Kot primer sem izvedel, da so se v vojski pojavile celo zahteve muslimanov po ločevanju jedilnega pribora, ki je bilo kadarkoli v stiku s svinjskim mesom. Ob tem sem se spomnil na poznane ljudi s podobnim prepričanjem, ki pa jih takšna stvar nikakor ne moti. Pomembna je samo trenutno ustrezna priprava hrane in po besedah mojih bosanskih sogovornikov je ta problem nov, torej umetno ustvarjen za razpihovanje strasti na verski osnovi.

Bosna in Hercegovina je zaenkrat aktivna samo v delovni skupini SEESIM, v CBSC in SEMEC je opazovalka. Leta 2008 so organizirali in izvedli srečanje namestnikov načelnikov generalštabov pobude. SEDM je tudi v slovensko-bosanskih odnosih že pripomogel k navezavi konkretne oblike sodelovanja. Ob pogovorih o težavah z verskimi osnovami za destabilizacijo smo se dogovorili za srečanje pripadnikov za duhovno oskrbo iz Slovenske

⁶¹ V mednarodnih delegacijah člani Bosne in Hercegovine vedno nastopajo v trojkah, kjer vsak član zastopa svojo etnijo. Cilj imajo sicer isti, torej zastopanje celotne države. Podobno velja tudi za vse pomembnejše funkcije v državi – glavno prevzema ena nacija, namestniški poziciji sta rezervirani za drugi dve.

vojske in bosanskih častnikov s tega področja in ga na srečanju v Lurdu brez dodatnih stroškov tudi realizirali.

3.6.8.4. Države črnomske regije – Ukrajina, Gruzija in Moldavija

V skupini držav črnomske regije v SEDM ima trenutno v pobudi pomembnejšo vlogo samo Ukrajina, medtem ko sta Moldavija in Gruzija zgolj opazovalki na srečanjih ministrov in namestnikov načelnikov generalštabov. Kot smo ugotavljali že v preteklih poglavjih, se SEDM poskuša preusmerjati v smer Kavkaza. Gre za jasno povezavo med širjenjem zveze Nato vse globlje v bivše države vzhodnega bloka in Sovjetske zveze in koncentracijo različnih vplivov. Vloga SEDM je pri tem zelo pomembna, saj ponuja neposredno vojaško vlogo v mirovni operacijah in misijah pod okriljem EU ali Nata.

Ukrajina je bila kot polnopravna članica v SEDM sprejeta 6. decembra 2005, na srečanju obrambnih ministrov pobude v Washingtonu. Sodelovanje v SEDM je opredeljeno tudi kot del pridružitvenega načrta za Nato (Nato – Ukraine Action plan, 2008). Status opazovalke je imela država od leta 2001⁶², trenutno pa je že v fazi pridruževanja v MPFSEE in SEEBRIG. Leta 2007 je Ukrajina prvič gostila ministrsko srečanje, kamor so bili prvič povabljeni tudi predstavniki višegrajske skupine⁶³ in združenja GUAM⁶⁴. Ukrajino pri vstopu v Nato močno podpirajo ZDA, medtem ko je za članstvo v EU sicer podpisan pridružitveni sporazum, ki pa polnopravnega članstva ne predvideva.

Ukrajina je imela v preteklosti ogromen vojaški industrijski kompleks, razpolagala je s tretjim največjim skladiščem jedrskega orožja na svetu ter služila kot baza za strateške zaloge orožja in streliva ZSSR. Poleg zelo razširjene korupcije v vseh nivojih političnega in gospodarskega odločanja je to še vedno nerešen problem te države. »Oranžna revolucija« leta 2004 je spodbudila določene reforme pri uveljavljanju svobode govora in pravne države, vendar ostaja področje korupcije zaradi pomanjkanja politične volje dokaj nedotaknjeno (Jane's Sentinel Security Assessment – Russia & The CIS 2009).

⁶² Ukrajina je sicer že leta 1998 lobirala pri Grčiji, naj podpre njeno kandidaturo za članstvo v SEDM. Grčija je poslala poizvedbo o stališču tudi v Slovenijo, ki pa ni bila zaprosena s strani Ukrajine. Kljub temu ni imela nikakršnih zadržkov za njeno sodelovanje, kot opazovalke ali kot polnopravne članice.

⁶³ Poljska, Češka, Slovaška in Madžarska.

⁶⁴ Gruzija, Ukrajina, Azerbajdžan, Moldavija.

Ukrajina tudi v okviru sodelovanja v SEDM pričakuje zaščito lastnih interesov in krepitev pozicije v procesu pridruževanja Natu. Prepričani so, da bo povezovanje z državami Jugovzhodne Evrope njihovo usmeritev proti zahodu dodatno okrepilo. V vojaški del nameravajo vključiti logistično enoto, enoto za nuklearno, radiološko, kemično in biološko bojevanje ter letalo za evakuacijo in oskrbo ranjencev. S slednjim so v mednarodnih operacijah že sodelovali (<http://www.hrvatski-vojniki.hr>, 10.8.2009). V delovnih skupinah pobude zaenkrat sodeluje v vseh, razen v neperspektivnem SEEDIRET-u in to želi tudi v prihodnje.

Moldavija in Gruzija sodelujeta kot opazovalki na srečanjih ministrov in namestnikov načelnikov generalštabov. Moldaviji so status opazovalke potrdili leta 2003, Gruziji pa leta 2006, skupaj z Bosno in Hercegovino, Srbijo in Črno goro (Joint Statement SEDM Ministers of Defense Meeting 2006). Obe državi si skupaj z Ukrajino prizadevata pridružiti Natu in EU, vendar so države pod neposrednim vplivom Ruske federacije in seveda tudi v njenem neposrednem interesnem območju. Spomnimo se trenj med njo in Ukrajino ob dobavah zemeljskega plina zahodni Evropi, kjer se je to izrazito pokazalo⁶⁵. Poleg tega ne smemo pozabiti, da bo do leta 2017 v ukrajinskih vodah še vedno prisotno rusko vojaško ladjevje, ki ima sedež v Sevastopolu ob Črnem morju. Ker Ruska federacija zavrača vsakršne pogovore o postopnih umikih flote, se ukrajinsko vodstvo boji, da se ne bodo umaknili tudi po letu 2017, podobno kot v moldavski separatistični pokrajini Transdniestr. Od tam bi se po Dunajskem dokumentu morali umakniti že leta 2003 (Jane's Sentinel Security Assessment – Russia & The CIS 2009).

Rusi so svojo moč že pokazali leta 2008 pri spopadih z Gruzijo, ki je posredovala v Južni Osetiji in Abhaziji. Ker so Gruzijci vstopili neposredno v ožji interesni prostor Ruske federacije, je ta z močno prevlado v zraku v šestih dneh izrinila Gruzijce iz obeh separatističnih pokrajin, uničila glavne vojaške baze v Gruziji in priznala pokrajini, kjer je posredovala. S tem je v mednarodni skupnosti osmešila Gruzijo, ki je zaradi spopadov nazadovala na ekonomskem, socialnem, političnem in seveda vojaškem področju. Kljub temu

⁶⁵ Rusija učinkovito izrablja odvisnost zahodnih držav od njihovega zemeljskega plina, hkrati pa pritiska na uporno Ukrajino s cenami, ki jih ta ni zmožna plačevati. S tem posredno izvaja pritisk na javno mnenje, ki naj bi se preusmerilo od zahodnih vrednot in idej, krivdo za zastoje pri dobavi plina pa nosi Ukrajina. S takšnim početjem lahko Ukrajino stisnejo z vzhoda in zahoda, poleg tega pa okrepijo še notranje proruske struje in lastno manjšino, ki znaša kar 17 odstotkov prebivalstva v Ukrajini.

so se morda okrepile vezi z ZDA in Natom, ni pa pričakovati polnopravnega članstva, dokler bodo na njenem ozemlju ruske vojaške enote.

Tudi Moldavija prinaša v evroatlantske povezave dediščino ruskega vpliva, saj so ruske vojaške enote⁶⁶ prisotne v separatistični regiji Transdniestr. Območje je zaradi nezmožnosti nadzora vladnih sil postalo center kriminalnih združb in paravojaških enot, ki so precej bolje opremljene kot redne vojaške enote. Referendum leta 2006 je pokazal, da želi 97 odstotkov prebivalstva odcepitev od Moldavije in se pridružiti Ruski federaciji. Tudi Gaguzia je želela doseči neodvisnost v začetku devetdesetih let preteklega stoletja, vendar je spor z zelo uspešno mediacijo pomagala rešiti Turčija. Država je trenutno vključena samo v tako imenovano politiko sosedstva EU, ki ne sproža nikakršnih pogajanj o kasnejšem vstopu. Tudi Natu se približuje z razumljivo rezervo. Partnerstvo za mir je podpisala že leta 1994, leta 2006 pa še individualni partnerski načrt. Kljub temu v političnih usmeritvah ne izraža vključevanja v Nato. Se pa moldavski vojaki večkrat pojavijo na skupnih vajah zavezništva in v različnih pobudah, podobno kot v SEDM – kot opazovalci. Močni podporniki Moldavije so ZDA, ki ji namenjajo tudi precejšnjo finančno podporo, v reševanja Transdnjestra pa se ne želijo vmešavati in to rajši prepuščajo politiki EU (Jane's Sentinel Security Assessment – Russia & The CIS 2009).

Širjenje pobude SEDM v črnomoško regijo odraža politiko ZDA in EU k čim večji omejitvi Ruske federacije pri njeni prisotnosti v Jugovzhodni Evropi. Zavedati se namreč moramo, da je bila ta regija več kot dvesto let trdno v njenih rokah. Situacija na naftnem trgu je Rusko federacijo ponovno okrepila. Poleg tega so nacionalizirali črpališča in podjetja, ki se s tem ukvarjajo, posledica pa je preprečen odtok kapitala v tujino. S tem je država pričela upravljati velikanske dobičke, ki jih lahko uporablja za razvoj različnih področij. Avtokratsko obnašanje Putina in ostrejša retorika Ruske federacije v mednarodnih odnosih je s tega vidika eden od mehanizmov, s katerim želi obdržati svoj vpliv v bivših sovjetskih republikah srednje Azije in iz območja izriniti ZDA, hkrati pa preprečiti njihovo usmeritev h Kitajski ali islamskemu fundamentalizmu. S tem bi ohranila nemoteno kontrolo in upravljanje z energetskimi viri ter med drugim tudi preprečiti Belorusiji in Ukrajini vstop v EU in Nato ter ju še močneje navezati nase (Kovač 2009). Na tem mestu se lahko vprašamo, če drži teza o možnosti ponovnega spopada med vzhodom in zahodom, ki naj bi se zaključil s propadom komunizma

⁶⁶ Operational Group of Russian Forces (OGRF).

(Stojanović 1996, 197-198). Tudi avtor ugotavlja, da v klasičnem, vojaškem pomenu to ni realno razen ob neposrednem napadu na Rusko federacijo. Sicer pa piše tudi o naftovodih kot bistveno boljši možnosti izvoza, v primerjavi z morskimi potmi v Sredozemlje, kar je bil interes Rusije v preteklosti. Danes je jasno, da je bilo takšno predvidevanje pravilno.

3.6.8.5. Srbija in Črna gora – novi članici

Naj v začetnem delu ponovim kriterije za polnopravno članstvo v SEDM. Vsaka država mora sprejeti določila Dogovora o vzpostavitvi Koordinacijskega odbora v okviru SEDM, kjer so opredeljena področja delovanja pobude in pristojnosti posameznih organov. Pogoj je članstvo v Partnerstvu za mir ter pripravljenost za prispevek h krepitvi miru in stabilnosti v regiji Jugovzhodne Evrope.

Razprava o povabilu novih držav v pobudo je bila prvič na dnevnem redu koordinacijskega odbora SEDM marca 2004. Takrat so se predstavniki pobude strinjali, da pošljejo poizvedbo v Srbijo in Črno goro o njuni pripravljenosti za vključitev. V primeru pozitivne odločitve so zadolžili Slovenijo, ki je jeseni istega leta organizirala srečanje ministrov, da pošlje ustrezna vabila (Approved Minutes of the 10th SEDM-CC Meeting, 2004). Vabljeni države so vabilo sprejele (Approved Minutes of the 11th SEDM-CC Meeting, 2004). To je pomenilo pričetek vstopanja obravnavanih držav v pobudo SEDM⁶⁷. Državi sta pobudo označili kot pomembno že v skupni Obrambni strategiji iz leta 2005, kjer sta zapisali, da so različne pobude in iniciative v Jugovzhodni Evropi izrednega pomena za varnost v celotni regiji, posebej pa izpostavljajo SEECF, Pakt stabilnosti, SEDM in SEEI (Defense Strategy of the State Union of Serbia and Montenegro, 2005).

Srbija je decembra 2007 podala pismo o nameri za polnopravno članstvo v pobudi, Črna gora ji je z enakim dokumentom sledila februarja 2008. Ob odločanju o polnopravnem članstvu obeh držav pa se je proces prvič ustavil na jesenskem zasedanju SEDM PMSC-CC. Že pred tem so bile vse države članice obveščene o nameri dveh držav in do sestanka naj bi imele pripravljena stališča. Ob razpravi o pridružitvi pa sta ZDA in Italija izpostavili stališče, naj se državi obravnavata paketno in ne posamično. Ostale države so smatrale, da je možna tudi

⁶⁷ Spomnimo, da je bila v tem času to enotna država Srbija in Črna gora. Ločili sta se po referendumu v Črni gori maja leta 2006, Srbija pa se je razglasila za naslednico predhodne skupne države.

posamična obravnava, vendar so na koncu vsi skupaj sprejeli sklep, da »...so potrebna še dodatna politična posvetovanja ...« (Approved 19th SEDM-CC Meeting Minutes 2008). Stališče je ostalo nespremenjeno tudi spomladi leta 2009 (Approved 20th SEDM-CC Meeting Minutes 2009) in jeseni istega leta (Approved 21th SEDM-CC Meeting Minutes 2009). V enem mesecu o zadnjega zasedanja pa se je stanje nepričakovano obrnilo – obrambni ministri so na zasedanju oktobra 2009 obe državi soglasno sprejeli v pobudo (Ministerial Joint Statement, 2009). Politično ozadje spremembe je nejasno, vendar so ZDA očitno presodile, da je vstop novih članic nujen.

Slednje kaže na negotovost trenutnega stanja v regiji, ki se vrti v trikotniku med Kosovom, Srbijo in Bosno in Hercegovino. Sprejetje Srbije v pobudo morda a priori onemogoča vstop Kosova v prihodnosti in s tem vnaprej potencira ponovno oživljanje kriznega žarišča, če niso v političnem ozadju te stvari že predvidene.

Če analiziram trenutno situacijo v Srbiji in Črni gori lahko ugotovim, da Srbija regijo Jugovzhodne Evrope še vedno zaznava kot močno ogroženo. Za razliko od ostalih držav posebej izpostavljajo separatistične težnje Kosova, ki bodo v primeru enostranske razglasitve neodvisnosti povzročile dodatna trenja in povečale tveganja za destabilizacijo regije. Države, ki priznavajo Kosovo, upočasnjujejo proces stabilizacije v regiji. Poleg tega jih ogroža tudi terorizem, trgovina z ljudmi in prepovedanimi drogami, ki se v glavnem izvajajo na Kosovu. Istočasno ne izključujejo možnosti oboroženega spopada, največji vir ogrožanja Srbije je Kosovo, razlog za slabo ekonomsko stanje in socialne razmere pa napadi zveze Nato. Zaznavajo sicer tudi druge vire ogrožanja, ki pa so sekundarnega pomena. Kot nacionalni interes izpostavljajo predvsem notranjo stabilnost in suverenost, navzven pa poudarjajo samo podporo srbskim skupnostim, ki živijo izven matične države. Posebno zvezo ohranjajo z Republiko Srpsko v Bosni in Hercegovini, vendar v skladu z Daytonskim sporazumom. Država je pripravljena na približevanje EU, kar je njen strateški cilj. Želijo tudi obnoviti dobre odnose z ZDA, ki kljub priznanju Kosova zagovarjajo skupne, univerzalne vrednote. Tradicionalno se bodo povezovali s Kitajsko, Indijo in Brazilijo, s katerimi že dolgo gojijo pristne prijateljske in ekonomske odnose (Strategija nacionalne bezbednosti republike Srbije, 2009). Ob tem se lahko strinjam z Altmannom, ki pravi, da so srbski politiki tako močno osredotočeni na problem Kosova, da pozabljajo na aktivni pristop pri pridruževanju evroatlantskim povezavam. Verjetnost, da bi povrnili Kosovo, je namreč minimalna. Zaskrbljujoče je tudi dejstvo, da bi v primeru oboroženih spopadov na severu Kosova hitro

prišlo do intervencije paravojaških skupin iz Srbije (Altmann 2009). Srbiji sicer nekateri napovedujejo sprejem v evroatlantske integracije ne glede na izpolnjevanje zahtevanih standardov, saj naj bi bila geostrateška pozicija države pomembnejša od vrednot, ki jih odraža njena politika (Pavić 2007, 235). Zadnji preobrat v postopku sprejemanja Srbije v SEDM mi odpira razmišljanja tudi v to smer, čeprav se vključevanje novih držav šele začinja.

Črna gora za razliko od Srbije definira tudi pripravljenost za sodelovanje v vojaških operacijah pod okriljem OZN, OVSE, EU ali Nata. Zavedajo se, da večina dejavnikov ogrožanja presega nacionalne in državne okvirje ter da se samo z njimi ne morejo učinkovito spopadati. Pri reševanju konfliktov dajejo prednost diplomaciji, uporaba sile pa naj bi bila minimalna za doseganje ciljev. Za razliko od srbskih izhodišč ne navajajo konkretnih držav, območij ali narodnosti, ki bi jih lahko ogrožali. Opredeljujejo pa pomembna področja, podobno kot večina držav: od socialnega in ekonomskega do vojaškega (Strategy of National Security of Montenegro 2006).

Črna gora je formalno zaprosila za članstvo v Natu avgusta 2006. Hkrati s Srbijo ter Bosno in Hercegovino je bila povabljena v program Partnerstvo za mir. V letu 2008 je pričela delati po Individualnem akcijskem načrtu in se s tem aktivno približevati zavezništvu (Jane's Sentinel Security Assessment – The Balkans 2009). Kljub temu, da se državi pridružujeta hkrati, se v dokumentih jasno vidi zadržanost Srbije do sodelovanja v Natu in pripravljenost na dialog s kompromisi. Vprašanje pa je, koliko časa lahko takšno stanje še vzdržujejo in kaj bodo s tem pridobili.

3.7. VKLJUČEVANJE IN VLOGA SLOVENIJE

3.7.1. Politične in varnostne okoliščine vključevanja v proces

V času nastajanja Obrambnega ministeriala za Jugovzhodno Evropo je bila Slovenija v fazi intenzivnega pristopanja k zvezi Nato in v EU. Slovenija je konec januarja 1996 začela sodelovati v Severnoatlantskem svetu za sodelovanje (maja 1997 ga je zamenjal EAPC - Evroatlantski partnerski svet). Politična odločitev Republike Slovenije za članstvo v Nato je nedvoumno izražena v 11. aprila sprejetem sklepu Državnega zbora, ki pravi, da Republika Slovenija želi zagotoviti svoj temeljni varnostni interes v okviru sistema kolektivne obrambe, ki ga omogoča članstvo v Natu. Med prvimi partnerskimi državami se je Slovenija odzvala na predlog Nata za individualni dialog, ki ga je začela aprila 1996. V treh krogih individualnega dialoga je Slovenija predstavila svojo politično, gospodarsko in obrambno ureditev. Leta 1997 je Državni zbor sprejel Deklaracijo o vključevanju v Nato, ustanovili pa smo tudi Misijo Republike Slovenije pri Natu. Oktobra 1997 je Slovenija napotila pripadnike Slovenske vojske v SFOR. V začetku leta 1998 je vlada predstavila Nacionalno strategijo Republike Slovenije za vstop v Nato. V slednji je zapisana osnova za intenzivno delo v regiji Jugovzhodne Evrope: *»Ob širših mednarodnih političnih in varnostnih vidikih ter posledicah vključevanja treh lani povabljenih držav v Nato je ključnega pomena za verodostojnost in uresničljivost naše kandidature predvsem nadaljnje izpolnjevanje zahtevanih meril za članstvo, prilagajanje standardom Nata ter dejavna in konstruktivna vloga Slovenije v mednarodnih odnosih, še posebej v našem sosedstvu ter v Jugovzhodni Evropi«* (Nacionalna strategija RS za vstop v Nato 1998).

Povezavo približevanja Natu s približevanjem EU pa navaja sledeči tekst:

»Širitev Unije bo spremenila geopolitični položaj Unije in jo približala kriznim območjem Vzhodne in Jugovzhodne Evrope. EU vztraja, da se dvostranski spori in problemi narodnih in etničnih manjšin rešijo pred samo širitvijo in se tako zagotovi varnost razširjene EU. Kljub temu da je razvoj EU in Nata avtonomen proces, obstajajo med njima pomembne povezave, posebej še po ministrskem sestanku Nata 1996 v Berlinu, kjer je bil dosežen dogovor o ustanovitvi evropske varnostne in obrambne identitete v okviru atlantskega zavezništva« (Nacionalna strategija RS za vstop v Nato 1998).

Leta 1999 so države članice Nata na vrhu v Washingtonu sprejele Akcijski načrt za članstvo. S sprejemom Letnega nacionalnega programa RS za izvajanje Akcijskega načrta za članstvo v Nato se je Slovenija vključila v proces Akcijskega načrta za članstvo. Skratka – iz kratkega orisa časovnega obdobja je razvidna intenzivnost delovanja takratne slovenske politike, ki je imela težišče na zunanjem in obrambnem resorju in je vplivala tudi na takratne odločitve udeležencev na srečanjih različnih nivojev.

3.7.2. Interesi Slovenije v regiji

Vrsta slovenskih politikov že dolgo poudarja, da je regija, predvsem pa Zahodni Balkan v strateškem interesu Slovenije. Tako je trenutna ministrica za obrambo napovedala, da se bo SV– tako kot je zapustila misijo v Iraku – v prihodnosti umaknila še s kakšnega kriznega žarišča. "Naše sile bomo težiščno usmerili v operacije na Zahodnem Balkanu, kjer imamo jasne nacionalnovarnostne interese," je dejala. Opozorila pa je, da bo treba vojaške sile na tem območju dopolniti in "čim prej zamenjati z drugimi, predvsem policijskimi, gospodarskimi, svetovalnimi in finančnimi prispevki" (Jelušič 2009). Nosilec liste LDS na volitvah v Evropski parlament Jelko Kacin pravi, da se želi kot evropski poslanec, tako kot prvi mandat, še naprej ukvarjati z območjem Zahodnega Balkana. Opozarja, da je širitev EU na države tega območja naš strateški interes in poudarja, da je širitev vedno prinesla nove gospodarske priložnosti (Kacin 2009).

Takšnih izjav lahko najdemo še veliko, vendar poskusimo na kratko analizirati, zakaj je regija od katere smo se leta 1991 tako težko odcepili in vztrajno držali distanco do današnjih dni, za nas tako pomembna.

Slovenska obrambna strategija opredeljuje vire ogrožanja predvsem v Jugovzhodni Evropi, od koder bi se lahko razširili v širši prostor (Obrambna strategija RS 2001).

Vzroki za slovenske interese na Balkanu so različni. Nekateri so izrazito politični: vsi imamo interes, da se jugoslovanska kriza konča. Politična stabilnost je zelo pomemben dejavnik in šele vključitev vseh držav Zahodnega Balkana v EU bo pomenila končno stabilizacijo in mir v celotni regiji. Slovenija ima tudi specifični interes, da preneha biti mejna država EU in da zunanjo mejo Unije čim bolj oddalji od svojih meja. Veliko je človeških razlogov. Z državljanji držav, ki so nastale na ozemlju nekdanje Jugoslavije, nas družijo številne vezi. Gre

za sorodstvene in prijateljske vezi, za kulturne izmenjave, za turizem (samo na Hrvaškem je lansko leto preživelo počitnice milijon slovenskih državljanov) in še marsikaj. Vstop držav Zahodnega Balkana v EU in njihovo sprejemanje vseh evropskih standardov nam bo navsezadnje omogočilo, da lahko potujemo od Ljubljane do Aten brez potnega lista in z evri »v žepu«. Tu so tudi gospodarski razlogi. Zahodni Balkan je za Slovenijo privilegirano tržišče. Blagovna izmenjava z državami v regiji, vključno s Hrvaško, je v letu 2007 presegla 4,7 milijarde evrov, kar je 11,5 odstotkov celotne menjave Republike Slovenije. Še boljše je ta gospodarska povezava razvidna pri slovenskih investicijah na tujem. Po podatkih za leto 2006 so slovenske neposredne investicije v države regije v letu 2007 znašale skoraj 3,4 milijarde evrov, kar je dobrih 69 odstotkov vseh izhodnih slovenskih investicij v tujino. Približno 2.500 slovenskih podjetij je na območju Zahodnega Balkana ustvarilo 20.000 delovnih mest. Vse to kaže po eni strani na dinamičnost našega gospodarstva, po drugi strani pa tudi na interes, da se Zahodni Balkan vključi v EU in se s tem odpravijo razne pregrade, ki danes še vedno ovirajo gospodarsko sodelovanje (Rupel 2008).

Z ekonomskega vidika je zanimiva priložnost tudi sicer problematičnega Kosova. Regionalno gledano, Kosovo še vedno predstavlja problem zaradi srbskega nasprotovanja neodvisnosti. Vendar pa je Kosovo, obkroženo z državami kandidatkami, istočasno tudi poslovna priložnost za gospodarstvenike. Ker je to najbolj nerazviti del regije, potrebuje veliko vlaganj in znanja. Država se mora še zgraditi, zato se bodo v prihodnje na Kosovu odvijali veliki naložbeni projekti, v katere bo vlagala precej denarja tudi EU. Konkurenčna prednost, ki jo ima Kosovo, je mlado prebivalstvo. Več kot 70 odstotkov prebivalstva je mlajšega od petintrideset let. To prebivalstvo pa je treba primerno izobraziti, da bo konkurenčno evropski delovni sili (Ješe 2008).

Štiblar piše, da je za slovensko gospodarstvo razvoj Zahodnega Balkana izredno pomemben, saj pomeni ta regija približno dva do trikrat večji trg od domačega in – ob približno ena in pol krat hitrejši rasti v prihodnje – vsaj trikrat večji ciljni trg kot je slovenski. Politični razvoj in stabilizacija regije nista premočrtna, vendar je treba načrtovati na daljši rok. Že samo prva polovica leta 2008 je prinesla kritične volitve v Srbiji in v Makedoniji, prav tako se razmere v Bosni in Hercegovini še vedno urejajo prepočasi (Štiblar 2008). Omenja tudi izgradnjo plinovodov iz Ruske federacije proti zahodni Evropi. V naslednjih petih letih bosta zgrajeni dve konkurenčni plinovodni poti in obe peljeta iz Ruske federacije v Zahodno Evropo.

Slednja bo namreč uvozila kar osemdeset odstotkov naravnega plina. Gre za severni plinovod Nabucco, ki ga financirajo tudi Avstrija, Nemčija in Madžarska ter za južni plinovod, ki ga financirata Italija in Ruska federacija. Oba se stekata v Bolgariji, od tam naprej pa bo tekkel predvideni severni plinovod preko Romunije in Madžarske (z možno vključitvijo Srbije) do Avstrije, Nemčije in Beneluksa, južni plinovod pa preko Srbije, Makedonije, Grčije in Albanije proti Italiji (Štiblar 2008).

Iz opisanega lahko vidimo, da je območje za Slovenijo pomembno predvsem na področju gospodarstva. To pa lahko izkoristimo le v primeru, če bomo vzdrževali že vzpostavljene vezi iz preteklosti in jih utrjevali tudi v časih politične in varnostne nestabilnosti. Bolj bomo sedaj aktivni na tem področju, lažje bomo kasneje aktivno sodelovali v investicijah in seveda posledično skupnih finančnih dobičkih in drugih prednostih. Različne pobude in druge oblike sodelovanja kot je SEDM, je potrebno izkoriščati tudi v tej smeri.

3.7.3. Vključevanje in aktivnosti Slovenije v SEDM

Vidimo, da se je Slovenija v SEDM vključevala hkrati z zelo intenzivnimi procesi prilagajanja Nato strukturam in ob izpolnjevanju standardov in zahtev EU. Tudi SEDM je bila ena od možnosti za dokaz pripravljenosti države na dialog z ostalimi državami v regiji in možnost povečevanja mednarodne kredibilnosti države (Vehovar 2009). Slovenija se je vključila v pobudo SEDM (v začetku poimenovano tudi »Sofijski proces«) na drugem zasedanju 3. oktobra leta 1997 v Sofiji. Prvega ministrskega srečanja leta 1997 v Tirani se Slovenija ni udeležila. V začetku se je v pobudo precej aktivno vključil Urad za zaščito in reševanje Republike Slovenije in sicer na področju civilno vojaškega kriznega upravljanja. Prva delavnica s tega področja je bila organizirana v Izobraževalnem centru za zaščito in reševanje na Igu, se je pa že kazala močna povezanost z delovno skupino SEESIM.

Ob proučevanju vključevanja Slovenije v vojaški del pobude je bilo ugotovljeno, da nimamo ustreznih kadrovskih in materialnih potencialov za takšno sodelovanje. Ponudili pa smo možnost usposabljanja inštruktorjev za razminiranje v Centru RS za zaščito in reševanje. Predstavniki MORS in Slovenske vojske že od začetka sodelujejo tudi pri vzpostavljanju projekta MPFSEE in brigade, ki je kasneje poznana kot SEEBRIG in sem jo že obdelal. Sporazum o vzpostavitvi koordinacijskega odbora so vse države podpisale leta 2000, Slovenija ga je edina podpisala kasneje – februarja 2001. Takrat je veljalo, da bodo vodenje

tega organa prevzemale vse države po abecednem redu imen, z vzpostavitvijo PMSC pa vodenje izvajajo samo države, ki neposredno sodelujejo v MPFSEE.

Slovenija je že od samega začetka močno podpirala širitev pobude na druge države, predvsem Bosne in Hercegovine, Hrvaške in takrat Zvezne republike Jugoslavije. Ko pa so jih poskusili povabiti na konferenco o varovanju okolja, je bilo stališče ZDA ob tem zelo jasno: »Predlagamo, da Slovenija na konferenco ne vabi držav, ki niso članice SEDM. Razumemo sicer, da je v interesu Slovenije vabilo Bosni, Hrvaški in Jugoslaviji, to pa je stvar, kateri moramo nasprotovati. O tem bomo razpravljali kasneje na bilateralni ravni.« (US Comments on Skopje SEDM 1998).

V začetni fazi pobude je bila aktivnost Slovenije zelo intenzivna, saj veleposlanica iz Skopja v tistem času poroča, da: »...so se predstavniki RS pojavili v vseh točkah razgovorov. Očitna je bila naša velika aktivnost v strokovnih in organizacijskih procesih tako samostojno kot v okviru projektov PzM in Nata...« (Puhar 1998).

Slovenija je formalno napovedala sodelovanje v delovni skupini SEESIM hkrati z opravičilom za neudeležbo na prvem sestanku ekspertov leta 2000 v Atenah. Predvideli so sodelovanje predstavnikov agencij za zaščito in reševanje oboroženih sil posameznih držav. Že pred tem je podprla sodelovanje na področju civilno vojaškega kriznega načrtovanja (CMEP). Leta 1998 je takratni obrambni minister podal stališče, da je potreba po bolj intenzivnem sodelovanju med nacionalnimi sistemi za zaščito in reševanje pred naravnimi in drugimi nesrečami očitna (Krapež 1998). Ta vrsta ogrožanja namreč ne pozna političnih razmejitev, zato je medsebojna pomoč nujna. V ta namen moramo izkoristiti nove možnosti, ki nam jih ponuja hiter razvoj informacijske tehnologije. Ambicije projekta so bile v začetku zelo visoke – informacijski model, ki bi ga razvili v pobudi, bi bil lahko splošno uporaben, ne samo v regiji, ampak tudi širše. Slovenija se je močno zavzemala za sodelovanje drugih, nečlanic pobude v tistem času. Slovenija je leta 1998 ponudila kapacitete in programe Gorske šole in Center za usposabljanje za sodelovanje v naravnih in drugih nesrečah, kjer se je usposobilo precej specialistov za razminiranje, posebej v Bosni in Hercegovini (Krapež 1998).

V delovni skupini satelitskega povezovanja vojaških bolnišnic je v začetku na sestankih sodelovala tudi Slovenija. Za analizo smiselnosti in perspektivnosti je bila zadolžena

Zdravstvena služba Slovenske vojske. Po proučitvi vseh dejavnikov se je izkazalo, da intenzivnejše sodelovanje Slovenije v tej delovni skupini ni smiselno, saj se naš zdravstveni sistem, ki v osnovi temelji na civilnih zmogljivostih, preveč razlikuje od ostalih držav. Ker torej nimamo lastnih vojaških bolnišnic, sodelujemo samo kot opazovalci.

Slovenija ni nikoli izrazila posebnega interesa za sodelovanje na področju projektov SEMEC in SEEDIRET. Kljub temu, da je slednji v začetku delovala zelo obetavno, so naši predstavniki kmalu ugotovili, da njena dodatna vrednost ni usmerjena v ekonomsko sodelovanje in odpiranje možnosti za sodelovaje na področju obrambne industrije, za kar bi bili vsekakor zainteresirani.

Vidnejše zadolžitve Slovenije v okviru pobude so bile gostitev načelnikov generalštabov leta 1998, organizacija konference o varovanju okolja v oboroženih silah leta 2000⁶⁸, seminar o preprečevanju širjenja orožja za množično uničevanje (2001), srečanje obrambnih ministrov v Ljubljani leta 2004. Srečanje načelnikov generalštabov je bilo vsebinsko osredotočeno na štiri sklope: regionalno povezovanje in sodelovanje v mirovnih operacijah, varnostne razmere v regiji, civilno vojaška razmerja in nadzor nad oboroženimi silami ter doseganje interoperabilnosti pri vključevanju v evropske varnostne integracije. V razpravah so obravnavali tudi problematiko Kosova ter vlogo Nata (Krapež 1998). Namen konference o varovanju okolja je bil pospeševanje uvajanja okoljevarstvenih vidikov v mirnodobne vojaške aktivnosti, hkrati pa tudi spodbujanje bilateralnega in multilateralnega sodelovanja med državami Jugovzhodne Evrope na področju varovanja okolja (Vehovar 2009).

V začetnem obdobju je bilo za slovenske častnike zelo pomembno pridobivanje izkušenj na vojaško strokovnih sestankih, ki so nam koristile pri vključevanju v druge mednarodne sestave, predvsem v trilateralno enoto, ki jo oblikujemo skupaj z Italijo in Madžarsko in takrat zelo aktualno srednjeevropsko pobudo CENCOOP, kjer smo tudi sodelovali.

Slovenija je bila pobudnica ustanovitve delovne skupine za preprečevanje širjenja orožja za množično uničevanje, nadzor meja in boj proti terorizmu (Vehovar 2009). Delovna skupina je v preteklosti omogočala razpravo o varnostni problematiki in navezovanje stikov s ključnimi osebami obveščevalnega področja v regiji, danes pa se je pričela preusmerjati v pravno področje, predvsem v osnove delovanja nacionalnih sistemov za nadzor meja. To pa za

⁶⁸ Soorganizacija in sponzoriranje ZDA.

Slovenijo pomeni, da je področje vse manj v domeni Ministrstva za obrambo ampak bolj pod Ministrstvom za notranje zadeve. Slednje pa je v regiji že prisotno v okviru drugih pobud, zato bo Slovenija verjetno sodelovala na minimalnem nivoju (Kosić 2009).

Slovenija se bo po besedah bivšega zunanjega ministra Dimitrija Rupla v prihodnosti predvidoma ukvarjala s problematiko Zahodnega Balkana, s Sredozemljem in t.i. Razširjeno Evropo (Wider Europe). Članice EU so še leta 2003 od nas pričakovale vlogo posrednika in tolmača razvoja dogodkov v Jugovzhodni Evropi. Z ožjega slovenskega vidika pa bi Slovenija morala še bolj okrepiti gospodarsko sodelovanje v tem prostoru.

»Sredozemlje je za nas pomembno iz političnih, kulturnih in gospodarskih razlogov, npr. zaradi bogatih energetskih zalog. Čim prej želimo aktivno sodelovati v t.i. Barcelonskem procesu⁶⁹ in okrepiti svojo prisotnost na morju. Sredozemsko zunanjepolitično komponento (in identiteto) poudarjamo glede na položaj Slovenije kot pomorske države, pomembna pa je zaradi tudi zaradi spremljanja bližnjevzhodnega mirovnega procesa.« (Rupel 2003)

Zanimiva je Fouskasova umestitev politike majhnih držav v globalizacijskih procesih velikih sil. Pravi, da *»...konflikt med interesi velesil postaja tudi konflikt med močnejšimi subjekti znotraj EU in izven nje. Manjše in šibkejšje države morajo samo poiskati politiko, ki najbolj ustreza njihovim nacionalnim interesom in ji slediti. Gre za zelo kompleksno igro, ki je v birokratskih okvirih EU še bolj prikrita.« (Fouskas 2002, 10).*

Slovenija in ostale nove države bodo morale pridobiti še veliko izkušenj na področju mednarodne politike. Prevzemanje odgovornih nalog, kot je predsedovanje EU, OVSE in drugim so dobro izhodišče za kasnejšo nadgradnjo in povečanje veljave v mednarodni skupnosti. Tudi pobudo SEDM bi se v ta namen lahko intenzivneje izkoriščalo.

⁶⁹ Že več kot deset let je evro-mediteransko partnerstvo osrednji okvir odnosov med EU in južnimi mediteranskimi partnericami. EU je v devetdesetih letih začela pripravljati »Novo mediteransko politiko«, ki je bila oblikovana na barcelonski konferenci (27.–28. novembra 1995). S tem se je začel t. i. barcelonski proces oz. evro-mediteransko partnerstvo (Euromed), katerega glavni cilj je doseganje dolgoročne stabilnosti na območju Sredozemlja. V barcelonskem procesu sodelujejo vse članice EU, Turčija, Alžirija, Maroko, Tunizija, Egipt, Sirija, Izrael, Jordanija, Libanon in Palestinska oblast ter od začetka novembra 2007 tudi Albanija in Mavretanija. Evro-mediteransko partnerstvo je edini forum (poleg OZN), kjer za isto mizo sedijo Izrael in Palestinci. Libija ima od leta 1999 status opazovalke. (<http://www.mzz.gov.si>, 12. avgust 2009)

3.7.4. Bilateralno sodelovanje Slovenije z državami v regiji Jugovzhodne Evrope

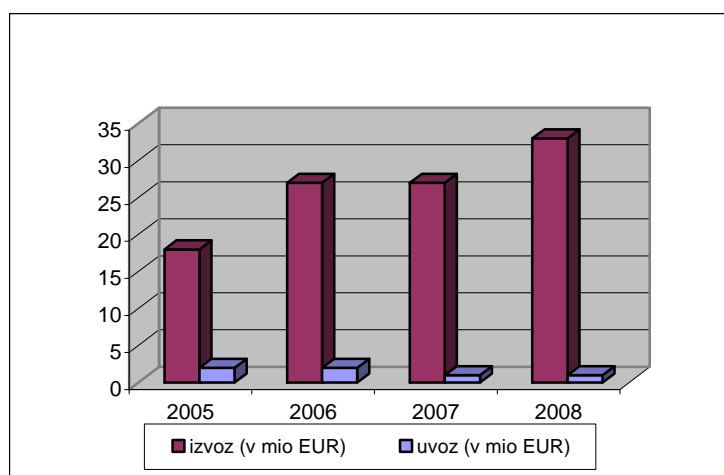
Slovenski interesi se izkazujejo tudi skozi bilateralno sodelovanje s posameznimi državami v SEDM. Analiza dvostranskih odnosov bo pomagala osvetliti obnašanje Slovenije v regiji in morda pokazala na argumente, ki bi lahko našo vlogo dodatno okrepile, ali pa morda izpostavila dejstva v korist trenutnemu bolj pasivnemu stanju ali celo v korist popolni prekinitvi sodelovanja. Ob tem izhajam iz predpostavke, da lahko aktivna udeležba v SEDM spodbuja tudi druge oblike sodelovanja med Slovenijo in posameznimi državami.

Dvostranske aktivnosti Slovenije in držav Jugovzhodne Evrope so se vsebinsko poglobile in razširile na številna področja ter začele odvijati v obliki zelo konkretnih pobud in projektov. Sporazum o obrambnem sodelovanju imamo podpisan z vsemi članicami pobude SEDM, tudi s kandidatoma za vstop Srbijo in Črno goro.

Slovenski konzorcij Interenergo, ki ga sestavljajo družbe Interenergo Albania, Poteza Skupina in SGP Pomgrad, je aprila letos z albanskim ministrstvom za gospodarstvo, trgovino in energijo podpisal koncesijsko pogodbo za izgradnjo verige hidroelektrarn na reki Shala na severu Albanije. To je največja slovenska investicija v Albaniji. Leta 2007 so na albansko ministrstvo za gospodarstvo, trgovino in energijo naslovili pobudo za izgradnjo elektrarn na reki Shala skupaj s študijo izvedljivosti projekta, februarja letos pa je konzorcij Interenergo zmagal kot najboljši ponudnik na razpisu in s tem postal upravičenec za pridobitev koncesije za gradnjo verige hidroelektrarn na Shali. S podpisom pogodbe je družba dobila pravico do izkoriščanja vodnih virov Shale za petintrideset let (<http://www.dnevnik.si>, 13. 8.2009). O težavah z energijo v Albaniji in pomenu takšnih investicij smo pisali v poglavju o albanskih interesih v regiji.

Iz grafa 3.1. je jasno razvidno, da izvoz v Albanijo vztrajno narašča, vendar je primanjkljaj z uvozom prevelik. To kaže na veliko potrebo po slovenskih produktih, vendar Slovenija zaenkrat iz Albanije nima interesa oziroma možnosti uvažati izdelkov večjih vrednosti. Večja perspektiva so naložbe.

Graf 3.1. Trgovinska menjava z Albanijo

Vir: <http://www.izvoznookno.si>, 13. avgust 2009.

Obrambno sodelovanje z Albanijo je postalo intenzivnejše leta 1997, ko je Slovenija tja prvič kot samostojna država poslala pripadnike Slovenske vojske na vojaško operacijo v tujino. V »Albi« je sodelovala slovenska sanitetna enota. Danes Albaniji nudimo pomoč pri uvajanju politike varovanja zračnega prostora, področju vojaškega zdravstva in sanitete ter v obliki različnih, predvsem jezikovnih tečajev, sicer pa je sodelovanje in realizacija bolj skromna. Ravno pobuda SEDM omogoča redna srečanja namestnikov načelnikov generalštabov in ministrov, ki si po potrebi izmenjajo stališča o konkretni problematiki.

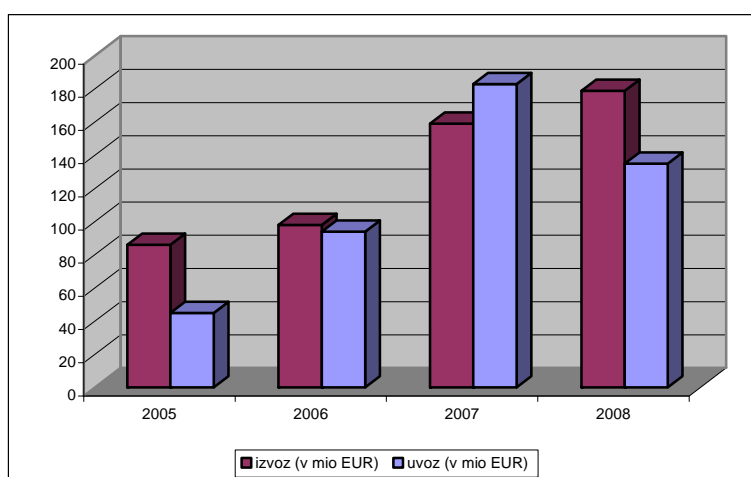
Maja 2009 je Bolgarijo skupaj s predsednikom republike obiskala močna gospodarsko politična delegacija. V okviru obiska je potekal tudi Bolgarsko-slovenski poslovni forum, ki se ga je poleg predsednikov obeh držav udeležilo več kot sto predstavnikov podjetij iz obeh držav, kar dokazuje, da obstaja velik potencial za nadaljnje gospodarsko sodelovanje. Bolgarski trg je pomemben predvsem s strateškega vidika, saj ima Bolgarija zelo dober položaj za vstop na Bližnji vzhod in območje Črnega morja. Poleg tega je Bolgarija za tuje investitorje zelo zanimiva, saj ima relativno dobro izobraženo, predvsem pa poceni delovno silo (<http://www.japti.si>, 13. 8. 2009).

Iz grafa 3.2. je razvidno, da je sodelovanje med državama v porastu, uvoz in izvoz pa nihata po letih. Gospodarski odnosi med Slovenijo in Bolgarijo so zelo dobri. Bolgarije sicer ne uvrščamo med najpomembnejše zunanjetrgovinske partnerje Slovenije, kljub temu predstavlja pomembnega potencialnega partnerja. Obseg blagovne menjave se je v zadnjih letih znatno povečal. V letu 2007 je dosegla 342,6 mio EUR oziroma 78,1 odstotkov več glede na leto

2006. V letu 2007 je bila Bolgarija na 23. mestu najpomembnejših slovenskih izvoznih destinacij in na 21. mestu kar zadeva najpomembnejših uvoznih partneric Slovenije. V Bolgarijo izvažajo preko 280 slovenskih podjetij, poleg tega ima predstavništvo v Bolgariji preko 15 slovenskih podjetij.

Zanimiva področja za slovenska vlaganja v Bolgariji so kmetijstvo in agroživilstvo, avtomobilski deli, nepremičnine, turizem, vlaganje v obnovljive vire energije in na splošno vsa vlaganja v industrijsko proizvodnjo, namenjeno izvozu (<http://www.mg.gov.si>, 13. avgust 2009).

Graf 3.2. Trgovinska menjava z Bolgarijo

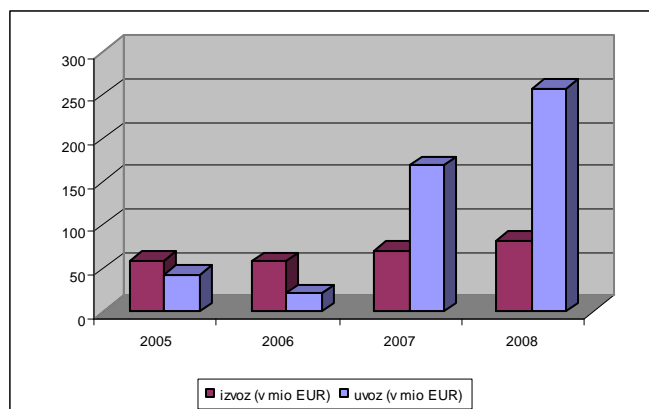

Vir: <http://www.izvoznookno.si>, 13. avgust 2009.

Dvostransko sodelovanje med Ministrstvom za obrambo Republike Slovenije in Ministrstvom za obrambo Republike Bolgarije je skromno, vendar racionalno strukturirano. Sodelovanje zajema področja jezikovnega izobraževanja (v Centru za jezikovna usposabljanja PzM v Ajševici se je do začetka leta 2009 udeležilo 42 pripadnikov bolgarske vojske), kartografije, odnosov z javnostmi, logistike in strateških študij. Predstavniki SV so sodelovali tudi pri Nato ocenjevanju bolgarske enote vojaške policije.

Ekonomsko menjava z Grčijo z leti močno narašča, čeprav zaenkrat v korist uvoza. Izvoz narašča bistveno počasneje. Velik razkorak je predvsem v uvozu mineralnih goriv iz Grčije, katerih delež zajema kar 74 odstotkov.

Graf 3.3. Trgovinska menjava z Grčijo

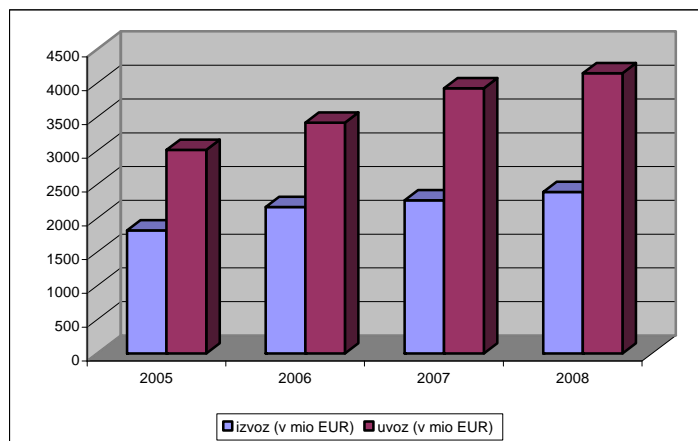

Vir: <http://www.izvoznookno.si>, 13. avgust 2009.

Dvostransko obrambno sodelovanje z Grčijo je v preteklosti potekalo na podlagi vsakoletne izmenjave predlogov za sodelovanje, katerih število pa je v zadnjih treh letih zelo nizko. V večji meri pa jih dopolnjujejo povabila za udeležbo na različnih seminarjih, konferencah, usposabljanjih in tečajih, vajah ter drugih prireditvah. Grška stran redno pošilja ponudbe za tečaje in seminarje v njihovem Večnacionalnem centru za usposabljanje za potrebe mirovnih operacij (MPSOTC - Multinational Peace Support Operations Training Center) za področja inšpekcij, logistike, civilno-vojaških odnosov, usposabljanja častnikov in vojaških opazovalcev, varovanja meja itd. Pripadniki Slovenske vojske so se v preteklosti v skladu z možnostmi udeležili tečajev za izvajanje inšpekcij ter osnovnih in višjih tečajev za častnike. Grška stran je ponudila tudi možnost šolanja pripadnikov Slovenske vojske na grških vojaških akademijah in hkrati izrazila interes za šolanje njihovih častnikov na slovenskih vojaško-izobraževalnih ustanovah.

Italija je skupaj z Nemčijo najpomembnejši gospodarski partner Slovenije, v menjavi z zahodno sosedo pa Slovenija beleži občuten trgovinski primanjkljaj. Razlog za to je tudi relativno omejen geografski obseg slovenske menjave, predvsem na italijanski zvezni deželi Furlanijo-Julijsko Krajino in Veneto.

Graf 3.4. Trgovinska menjava z Italijo

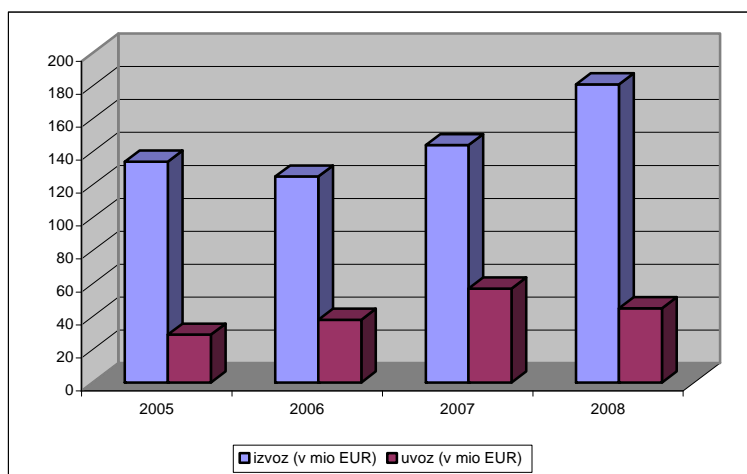

Vir: <http://www.izvoznookno.si>, 13. avgust 2009.

Na vojaškem področju z Italijo sodelujemo predvsem v okviru skupne vojaške enote MLF ter NRDC-IT v okviru Nata.

Gospodarsko sodelovanje z Makedonijo je zelo raznoliko. Tako moramo omeniti projekt hidroelektrarne Sveta Petka, ki jo bo gradilo podjetje Riko skupaj z nekaterimi slovenskimi in makedonskimi družbami. Tudi zaradi vključevanja lokalne delovne sile Riko računa na nove projekte v Makedoniji na področju energetike in ekologije. Zavarovalnica Triglav je kupila največjo makedonsko zavarovalnico Vardar osigurovanje. Trimo Trebnje izvaja velik projekt, ki ga izvajajo v Bitoli. Pri tej gradnji administrativno-industrijskega kompleksa za predelavo tobaka so investitorji tujci, kot izvajalce pa angažirajo lokalne podizvajalce. Gospodarsko sodelovanje med državama je sicer razvejano tudi na drugih področjih. Podjetje Tuš je v letu 2008 v Makedoniji odprlo tri supermarkete, v naslednjih petih letih pa namerava odpreti še 20 supermarketov, konec tega leta tudi v Skopju ter zabavišni center Planet Tuš. NLB Tutunska banka, ki je sicer ena najuspešnejših članic Skupine NLB, je vodilna banka pri razvoju makedonskega srednjega in malega gospodarstva. Med drugimi večjimi naložbami v Makedoniji pa so tudi investicije podjetij Sava, Droga, Kolinska, Merkur, CMC ter načrtovane investicije podjetij Mercator, Telekom, Petrol in HSE. (<http://www.up-rs.si>, 13.8.2009)

Graf 3.5. Trgovinska menjava z Makedonijo

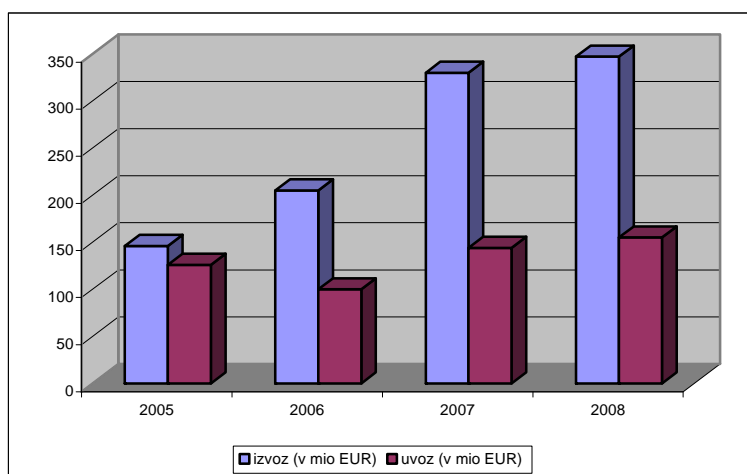
Vir: <http://www.izvoznookno.si>, 13. avgust 2009.

Dvostransko obrambno sodelovanje z Makedonijo se osredotoča na področja neposredne izmenjave izkušenj med enotami ter izkušenj s področja vključevanja v Nato, srečanja ekspertnih skupin in posameznih strokovnjakov, usposabljanja pripadnikov makedonske vojske na področju zračne obrambe, obrambnega načrtovanja in nabav vojaške opreme, operacij kriznega odzivanja ter izkušenj na področju organizacije in dela logistike. Odnosi z Makedonijo so se še poglobili v zadnjih dveh letih, ko je naša ambasada v Skopju opravljala naloge kontaktne ambasade Nata ter skozi intenzivnejše stike pri predsedovanju pobudi SEDM.

Romunija je s Slovenijo leta 2007 okrepila sodelovanje na področju storitvenega sektorja, na blagovnem pa ostaja še veliko neizkoriščenih priložnosti. Slovenija z Romunijo sodeluje v okviru t.i. oljčne skupine, ki jo sestavljajo sredozemske države EU, sodelovanje pa naj bi se po načrtih okrepilo tudi v okviru vzpostavljaljoče Unije za Sredozemlje. Menjava v zadnjih letih močno narašča. Priložnosti za krepitev sodelovanja z Romunijo so predvsem na področju trgovine, industrije, med drugim avtomobilske, farmacevtske in živilskopredelovalne industrije, energetike, turizma, prometa, okolja in kmetijstva. Slednje v tej državi predstavlja enega najpomembnejših gospodarskih sektorjev, v kmetijsko-gozdarskem sektorju pa je zaposlenih približno 32 odstotkov aktivnega prebivalstva (<http://www.poslovni-bazar.si>, 13. 8. 2008).

Pokritost izvoza z uvozom gre v korist Slovenije, ki ima velik presežek na izvozni strani. Izvoz narašča na obeh straneh s tem, da slovenski raste hitreje kot romunski, uvoz narašča na obeh straneh. Velike neizkoriščene možnosti so v obeh državah predvsem na področju turizma. Ocenjena vrednost slovenskih investicij je v Romuniji približno 30 milijonov evrov, medtem ko romunske v Sloveniji ne presegajo enega milijona evrov (Grgič 2009).

Graf 3.6. Trgovinska menjava z Romunijo

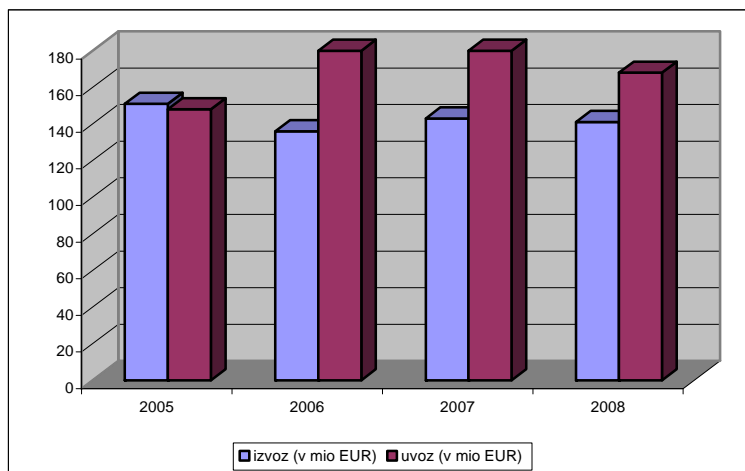

Vir: <http://www.izvoznookno.si>, 13. avgust 2009.

Vojaško sodelovanje z Romunijo je bilo doslej usmerjeno v izmenjavo izkušenj s področja celostne skrbi za pripadnike vojsk ter izmenjavo izkušenj s področja izobraževanja. Odprte so tudi možnosti vzajemne izmenjave slušateljev vojaških šol.

Turčija je petnajsto največje gospodarstvo na svetu in šesto največje v Evropi. Je tudi druga najhitreje rastoča država v Organizaciji za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD), izvaža pa v 200 držav. Gospodarsko sodelovanje med Slovenijo in Turčijo, ki sta leta 1998 sklenili prostotrgovinski sporazum, letno v povprečju raste za 37 odstotkov. Sodelovanje pa bi lahko državi izboljšali tako kvalitativno kot kvantitativno, med drugim na področju transporta, pri čemer pa bi bilo potrebno odpraviti kvote. Po mnenju Turkov ima velik potencial pomorski in kombinirani promet, pri čemer je zlasti sodelovanje med pristaniščem Koper in turškimi pristanišči (<http://www.dnevnik.si>, 13.8.2009).

Graf 3.7. Trgovinska menjava s Turčijo

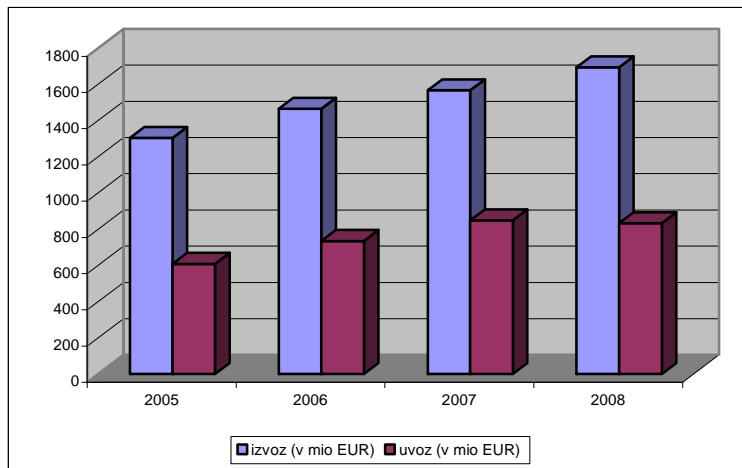
Vir: <http://www.izvoznookno.si>, 13. avgust 2009.

Obrambno sodelovanje s Turčijo poteka na osnovi povabil za udeležbo na vajah, seminarjih in tečajih. Slovenska stran pogosto prejema vabila turškega PzM centra za usposabljanje in Centra odličnosti v Ankari, ki je specializiran za področje boja proti terorizmu. V omenjenem centru se je v preteklosti izobraževalo preko 8.000 slušateljev iz številnih držav, pripadniki SV in predstavniki MORS pa se izobraževanju in usposabljanju udeležujejo v skladu z zmožnostmi. V preteklosti je bilo vzpostavljeno uspešno sodelovanje med pripadniki oboroženih sil Republike Turčije in Gorsko šolo Slovenske vojske. Prav na tem področju se ponujajo možnosti za sodelovanje v prihodnje, predvsem s preoblikovanjem Gorske šole SV v Nato Center odličnosti.

Na gospodarskem področju Slovenija in Hrvaška dobro sodelujeta. Blagovna menjava med Slovenijo in Hrvaško je tako v letu 2007 dosegla 2.5 milijarde dolarjev kar v odnosu do blagovne menjave pomeni, da je Hrvaška v letih 2005 in 2006 bila peti najpomembnejši slovenski zunanjetrgovinski partner. Opaziti je mogoče trend naraščanja uvoza iz Hrvaške, prav tako izvoza. Trend naraščanja blagovne menjave med državama narašča od leta 2000 naprej. (Vizjak 2007). Hrvaška je druga država v katero Slovenija nameni največ svojih izhodnih naložb (22 % vseh). Prevladujejo vlaganja v trgovino in storitve. Hrvaška statistika kaže, da slovenski investitorji na lestvici tujih investitorjev po podatkih o obsegu vlaganj za leto 2008 zasedajo sedmo, po letu 1993 pa osmo mesto. Hrvaške investicije v Sloveniji so po obsegu precej manjše in med vsemi tujimi investicijami zasedajo osmo mesto. Slovenski

turisti predstavljajo več kot enajst odstotkov vseh tujih turistov na Hrvaškem (<http://zagreb.veleposlanistvo.si>, 13.8.2009).

Graf 3.8 Trgovinska menjava s Hrvaško

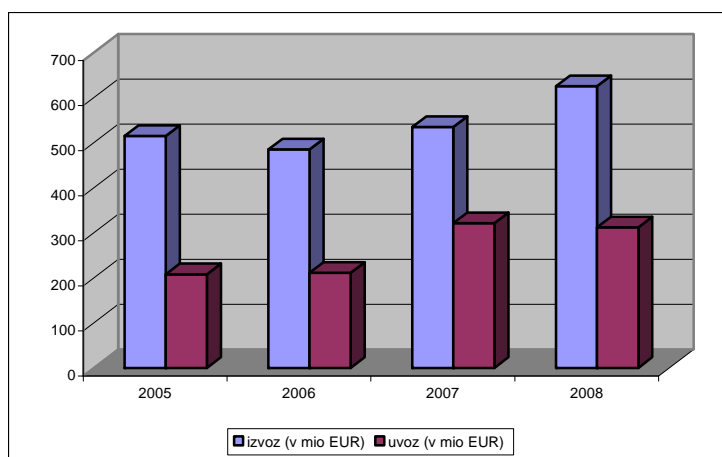
Vir: <http://www.izvoznookno.si>, 13. avgust 2009.

Dvostransko obrambno sodelovanje med Slovenijo in Hrvaške je zelo intenzivno in zajema področja vključevanja v EU, Nato ter naporitev enot v operacije kriznega odzivanja. Slovenski in hrvaški pripadniki se udeležujejo različnih tečajev (strokovno-tehničnih in jezikovnih). Kar se tiče obrambnega področja, je sodelovanje poleg ZDA in Avstrije najbolj intenzivno. To je seveda logična posledica prioritete sosednjih držav.

Bosna in Hercegovina in Slovenija sta letos zaključili pogajanja o Sporazumu o gospodarskem sodelovanju med Vlado Republike Slovenije in Svetom Ministrov Bosne in Hercegovine. Sporazum določa krepitev in razvoj sodelovanja na različnih področjih in bo nadomestil starega iz leta 1997. Novi sporazum je bil potreben, ker so se z vstopom Slovenije v EU pristojnosti Slovenije na področju zunanje trgovine prenesle na EU. Sporazum sta državi sklenili za štiri leta, po poteku tega obdobja pa ga bosta podaljševali za leto dni. V sporazumu sta se zavezali, da bosta v skladu s svojo zakonodajo spodbujali razvoj in širitev medsebojnega koristnega ekonomskega sodelovanja na vseh področjih, ki so pomembna za ekonomski in socialni razvoj ter ustanovili skupno komisijo. V zvezi s približevanjem Bosne in Hercegovine evroatlantskim povezavam, ki ga Slovenija podpira od vsega začetka, bodo pogovori tekli predvsem o možnostih nudenja pomoči Slovenije Bosni in Hercegovini pri njenem približevanju tem povezavam. V ta namen bosta državi podpisali memorandum o soglasju med zunanjima ministrstvom o pomoči pri vključevanju Bosne in Hercegovine v

EU. Cilj je usposabljanje javnih uslužbencev Bosne in Hercegovine pri pripravah za vstop v EU s posredovanjem znanja in izkušenj Slovenije, pridobljenih pri vključevanju v EU. Konkretna izvedba projektov bo temeljila na letnih programih uresničevanja memoranduma (<http://www.dnevnik.si>, 13.8.2009).

Graf 3.9. Trgovinska menjava z Bosno in Hercegovino

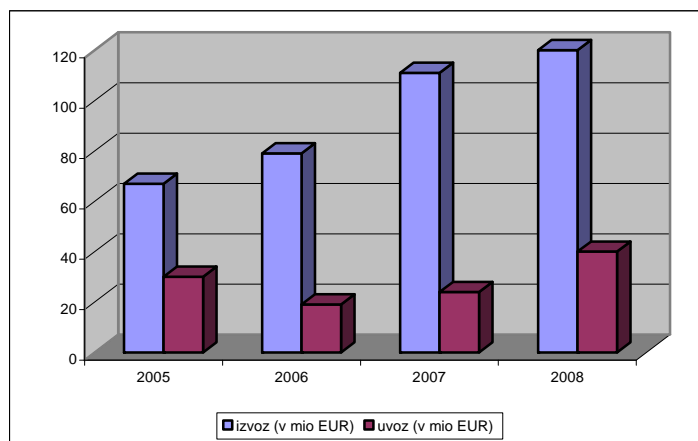
Vir: <http://www.izvoznookno.si>, 13. avgust 2009.

Sodelovanje z Ministrstvom za obrambo Bosne in Hercegovine je bilo do leta 2007 precej skromno in je potekalo zgolj na osnovi posameznih vabil. Sodelovanje je bilo intenzivno predvsem na področju zaščite in reševanja v primeru naravnih in drugih nesreč, predstavniki MO Bosna in Hercegovina pa se udeležujejo tečajev angleškega jezika v šoli za tuje jezike v Ajševici. Program dvostranskega sodelovanja smo prvič podpisali leta 2008. Program je obsegal aktivnosti s področja standardizacije in kodifikacije, obrambnega načrtovanja, jezikovnega usposabljanja in certificiranja znanja tujih jezikov, interoperabilnosti in C4 sistemov. Predstavniki MO Bosna in Hercegovina so večkrat izrazili interes za poglobljeno sodelovanje na področju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami ter predlagali vzpostavitev skupnega sistema na področju zaščite in reševanja v primeru naravnih nesreč v regiji. Bosni in Hercegovini nudimo pomoč tudi pri izdelavi strateških obrambnih dokumentov.

Slovenska statistika spremlja blagovno menjavo s Črno goro od leta 2005. Njen obseg v letih 2005 in 2006 ni presegel 100 milijonov evrov, lani pa se je menjava povzpela na 134 mio. EUR. Visoko rast blagovne menjave beleži statistika tudi v letošnjem letu. Črnogorski izvoz se je v primerjavi z lanskim letom celo podvojil, slovenski pa povečal za četrtno. Kljub temu

Slovenija ohranja visok presežek v menjavi s Črno goro. Črna gora sicer ne sodi med pomembnejše slovenske zunanjetrgovinske partnerje, se pa po drugi strani kljub relativno nizkemu obsegu medsebojnega trgovanja Slovenija uvršča med največje zunanjetrgovinske partnerice Črne gore (<http://www.gzs.si>, 13.8.2009).

Graf 3.10. Trgovinska menjava s Črno goro

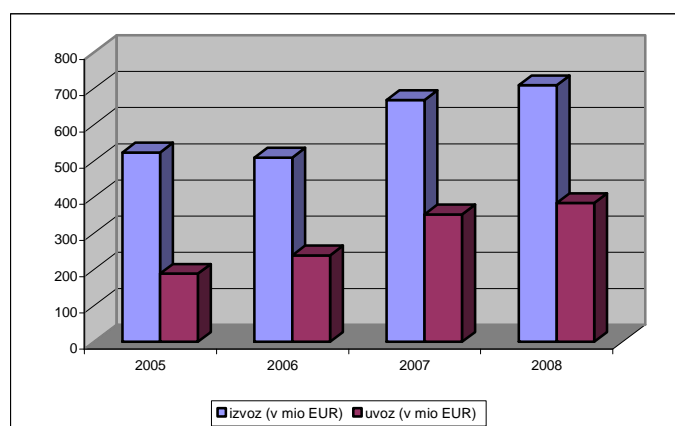

Vir: <http://www.izvoznookno.si>, 13. avgust 2009.

Sodelovanje s Črno goro je aktivno, zajema pa področja jezikovnih usposabljanj, priprave strateških dokumentov in pomoč pri približevanju Natu. Slovenija sponzorira tudi Nacionalno vojaško predstavništvo za povezave Črne gore pri Partnerski koordinacijski celici v Vrhovnem poveljstvu zavezniških sil v Evropi (SHAPE), Mons.

Srbija je država, kjer ima Slovenija največ neposrednih tujih investicij (1,7 milijarde evrov). To kaže na dejstvo, da ima slovensko gospodarstvo zelo velik interes, da aktivno posluje v Srbiji. Državi sta sicer v lanskem letu zabeležili za 1,1 milijarde evrov menjave, letos pa bo menjava zaradi recesije po vsej verjetnosti nekoliko nižja. Slovenija je prva država bivše Jugoslavije, ki je pričela reševati nasledstvo bivših slovenskih podjetij v Srbiji. Z njimi so namreč pričeli podpisovati posebne sporazume o sodelovanju (<http://www.izvoznookno.si>, 13.8.2009).

Graf 3.11. Trgovinska menjava s Srbijo

Vir: <http://www.izvoznookno.si>, 13. avgust 2009.

Srbija je zadnja med državami zahodnega Balkana, s katero smo podpisali sporazum o obrambnem sodelovanju. Kljub temu, da smo z njimi sodelovali že v preteklosti, so po letu 2009 odprte nove možnosti za aktivnejše sodelovanje na različnih področjih – od izmenjave izkušenj med različnimi področji do sodelovanja pri razvoju strateških dokumentov.

3.8. PERSPEKTIVE RAZVOJA V PRIHODNOSTI

3.8.1. Politična projekcija

Varnostno okolje v regiji Jugovzhodne Evrope se je zadnjih desetih letih drastično spremenilo. V tem času so vse države glavne prioritete zunanje in obrambne politike ter gospodarskega razvoja preusmerile iz enostranskega političnega režima in zaprtega gospodarstva v procese razvoja demokratične politične ureditve in tržnega gospodarstva. Vse države z izjemo Srbije so iz osnovnih strateških dokumentov, ki določajo nacionalno varnost, umaknile neposredne vojaške grožnje. Prioriteta je postal terorizem z uporabo asimetričnega pristopa, grožnje ob okoljskih spremembah, povezane z naravnimi nesrečami, v ospredje so postavljeni tudi ekonomski in socialni viri ogrožanja ter organizirani kriminal. Ekonomska kriza v zadnjem času zlasti zadnje še potencira, predstavlja pa tudi boljše okolje za razvoj socialne nestabilnosti ter krepitev nacionalistične retorike v vseh družbenih okoljih.

Območje Jugovzhodne Evrope ni bilo še nikoli v zgodovini vzpostavljeno kot enoten in varnostno stabilen geopolitični prostor, ampak je bilo zaradi različnih zunanjih interesov razdeljeno na majhne države, ki so s svojimi nacionalnimi interesi zavirale močnejši regionalni razvoj (Nišić 1999, 16). Morda je ravno danes zaradi že predstavljenih, predvsem ekonomskih interesov, velikih držav še najbližje temu, predvsem če območje primerjam z ostalim islamskim svetom. Nestabilnost slednjega namreč še dolgo ne bo omogočala varnega transporta, medtem ko jugovzhodna Evropa trenutno vsaj minimalne pogoje varnosti lahko zagotovi.

Pobuda SEDM se dopolnjuje z novimi državami, saj sta se ravnokar pridružili dve novi kandidatki – Črna gora in Srbija. Kljub problemom, o katerih sem že pisal, se je situacija rešila in vsaj navidezno je bila oblikovana konkretna rešitev. Blokada ZDA je bila tako močna, da si v to nihče ni želel aktivneje posegati, v končni fazi pa so ravno ZDA sprejele končno odločitev. Če spomnim, se je podobno v preteklosti že dogajalo ob pridruževanju ostalih držav. Skozi sicer podaljšan proces, različna bilateralna srečanja in lobiranja pa so se stvari vendarle uredile. Postavlja pa se nova dilema, ki jo lahko povezujemo s stališči ZDA pri oblikovanju nove strategije Nata. V mednarodnem okolju namreč delujejo vse bolj agresivno, da ne zapišem kar užaljeno. V zadnjem času smo priča visoki intenzivnosti pritiskov na ostale članice Nata po bolj aktivni vojaški udeležbi in z zahtevami po odpravi

nacionalnih omejitev. Takšna poteza, kot smo ji bili priča v SEDM se lahko odrazi tudi drugje, saj bodo ZDA s tem poskušale omiliti politična nasprotja iz preteklosti in rekrutirati nove zmogljivosti za vojaške operacije, ki pa ne bodo nujno potekale v okvirih zveze Nato. V okviru SEDM to seveda ni možno, vedno pa obstaja možnost sodelovanja in oblikovanja vojaške koalicije na bilateralni ravni.

3.8.2. Obrambna projekcija

Pomen večnacionalnih vojaških zmogljivosti v zadnjih letih narašča. Tudi zveza Nato išče nove pristope in oblikuje novo strategijo, ki močno izpostavlja ravno vlogo združenih operacij, tudi z državami nečlanicami zveze. Istočasno navaja tudi bolj intenzivno sodelovanje z različnimi mednarodnimi organizacijami in institucijami (Multiple Future Project 2009).

V septembru 2008 je bilo v Makedoniji organizirano prvo zasedanje posebne delovne skupine o razvoju pobude SEDM v prihodnosti. Ker je MPFSEE gonilna sila v političnem okolju SEDM, je bila glavna razprav usmerjena prav v vojaško komponento. Članice MPFSEE se strinjajo, da bi morali enoto čim prej ponovno napotiti na mednarodne operacije in misije, kjer lahko celotna pobuda izkazuje svojo dodano vrednost v regiji. V razpravi sta se razvili dve osrednji ideji – možnosti preoblikovanja SEEBRIG v enoto, ki bi imela težišče na sodelovanju ob naravnih in drugih nesrečah, ter prevzemanje iniciative v prostoru, ki ga je zapustila enota SHIRBRIG.

Ob teh razpravah se moramo zavedati, da bodo prihodnje vojaške in druge mednarodne operacije vse bolj kompleksne in večdimenzionalne. To pa bo od mednarodne skupnosti zahtevalo vedno večje zmogljivosti, ki se bodo lahko hitro prilagajale aktualnim razmeram konkretnega kriznega okolja. Možni scenariji kriz v prihodnosti namreč variirajo od konfliktov visoke intenzivnosti, do umirjanja razmer po spopadih in ohranjanja miru. Za razvoj učinkovitih zmogljivosti, ki bodo takšen spekter možnosti obvladovale, pa bo potreben inovativen pristop in oddaljevanje od tradicionalnih oblik vojaškega posredovanja. Vse več bo potrebno delati s skupnimi združenimi silami in kombinacijo različnih vrhunsko specializiranih enot. To pa pomeni, da bo potrebno vse več energije vlagati v hitro in učinkovito koordinacijo med državami, ki prispevajo svoje sile v nek nabor ter doseganje najvišje možne stopnje interoperabilnosti, ki lahko ob pomanjkljivostih učinkovitost enot močno zmanjša, ali celo izniči.

Italija predlaga zniževanje ambicij za enoto SEEBRIG. Kaj to pomeni? Gre za želje in določen namen enote, določitev v kakšnih operacijah naj bi se pojavljala in na kakšen način želi sodelovati. Zaenkrat je to kot del večje enote ali samostojno, pod okriljem Nata ali EU in v mirovnih operacijah. Predstavnik Italije sicer ni podrobneje razlagal svojega predloga, vendar ta koncept poznamo že iz MLF, kjer je jasno izražena težnja po oblikovanju nišnih zmogljivosti – torej takšnih, ki jih zavezništvo nujno potrebuje, pa še niso dovolj razvite, za kar obstajajo različni razlogi.

Naslednji problem, ki sicer ni bil izpostavljen, je pa zelo pomemben, je odsotnost ustrezne logistične podpore za brigado. Določene enote so sicer pridodane v primerih, ko je poveljstvo locirano v neki državi in so namenjene mirnodobnemu delovanju. Za podporo v mednarodni operaciji in misiji pa nimajo ustreznih zmogljivosti. Zanimiv je prispevek podpolkovnika Antzelettija, pripadnika avstrijske vojske, ki je delal v poveljstvu SHIRBRIG. Anzeletti pravi, da je to »...zelo tvegano, saj Združeni narodi v operacijah zagotavljajo samo osnovne logistične dobrine, kot so hrana, gorivo in voda. Četudi so enote napotene na operacijo z vsaj šestdesetdnevno samozadostnostjo, ostaja precej pomanjkljivosti, predvsem na področju oskrbe s helikopterji, sanitetnih zmogljivosti in večje transportne enote za potrebe brigade...« (Anzeletti 2007). Avtor je že takrat pod vprašaj postavil smisel takšne enote za hitro posredovanje zaradi preveč zapletenih procedur pri odločanju in posledično zamud v napotitvah v operacije. Strokovno trditev izkušenega poveljnika iz SHIRBRIG-a navajam zaradi idej Romunije, ki predlaga naj SEEBRIG vstopi na mesto SHIRBRIG-a. O tem sem sicer že pisal, vendar naj še enkrat navedem, da v trenutnih okoliščinah, z obstoječo strukturo in zmogljivostmi, to enostavno ni možno. Enoti imata sicer podoben koncept organizacije z mirnodobnim stalnim jedrom štaba ter zmogljivostmi, lociranimi v matičnih državah, zaradi tega pa bo vsak postopek napotitve trajal predolgo. SHIRBRIG je bila enota za hitro posredovanje in kot takšna tudi vzpostavljena, pa vendar se je njena vloga letos iztekla. Torej mora SEEBRIG stremeti k boljši organiziranosti in drugačnemu konceptu, ki bo učinkovit v nepredvidljivosti današnjih varnostnih razmer, ne pa poskušati kopirati propadel projekt. Verjetno je ravno zaradi takšnih pomislekov predstavnik Grčije poudaril »regionalni koncept« enote in skrb zaradi odsotnosti lastnega strateškega transporta. Slednja pomanjkljivost bo odpravljena z vstopom Ukrajine, ki naj bi pokrila to komponento.

3.8.3. Okoljska projekcija

Dejstvo je, da regijo Jugovzhodne Evrope podobno kot ostale države sveta, vse bolj ogrožajo naravne nesreče, predvsem poplave, potresi, zemeljski plazovi in požari. Pobuda SEDM sicer ni prioritarno usmerjena v to področje, se mu pa seveda ne more izogniti. Tako je, kot odgovor na nove okoljske vire ogrožanja, MPFSEE že vzpostavil bojno skupino za inženirske naloge (Engineer Task Force), ki so sestavljene iz šestih inženirskih čet in enega voda, kar predstavlja več kot 800 vojakov in več kot 250 kosov specialistične inženirske opreme (Priloga E). Enota ni namenjena bojnim nalogam, ampak pomoči pri gradnji cest, odstranjevanju ruševin, gradnji taborov in podobno. Skratka specializirana je za humanitarno in ne za bojno dejavnost. Na njej pa se po mojem mnenju tudi lomi celoten koncept te enote. Imamo vzpostavljeno brigado, ki pa ni specializirana v celoti. Klasična pehotna brigada kot celota nima več prihodnosti, saj je preokretna, neprilagodljiva in zaradi tega tudi omejeno uporabna v kriznih razmerah. Takšne stvari jo na žalost oddaljujejo od vzpostavljanja nižnih zmogljivosti. Italijani in Američani se tega očitno zavedajo, zato podajajo predloge o zmanjševanju ambicij in specializiranju za operacije ob naravnih in drugih nesrečah. So pa strokovnjaki na delovnih sestankih o razvoju te enote že definirali dodatne potrebe, ki se nanašajo na majhne in mobilne enote za hitro posredovanje, skupine za reševanje ter specialistično usposabljanje pripadnikov teh enot s posebno opremo (Gjorgijovski 2009).

3.8.4. Projekcija vsebinskih projektov SEDM

Na področju projektov so države članice enotno podprle delovne skupine CBSC, SEESIM, IMIHO in SEMEC. Delovna skupina, ki se je ukvarjala z razvojem, raziskavami in obrambno industrijo, je od pomladi 2009 zamrznjena. CBSC je še vedno popularna zaradi protiterorističnega naboja, poleg tega pa smo že v prehodnih poglavjih lahko ugotovili, da so problemi ilegalnega širjenja orožja, preprodaja prepovedanih drog in trgovina z ljudmi problemi, ki so prisotni v vseh državah. Področje je povezano z nadzorom meja, kar je zaenkrat poleg nacionalnih stabilnih sistemov varovanja najbolj učinkovit mehanizem preprečevanja teh aktivnosti. Edini pomislek imam pri podvajanju aktivnosti z drugimi regionalnim pobudami, kar zmanjšuje težo delovanju delovne skupine. Poleg tega so po besedah svetovalca v Ministrstvu za obrambo g. Kosića, predstavniki Bolgarije, ki trenutno vodijo to področje, večino aktivnosti preusmerili v pravno smer in ugotavljanje pravnih osnov v državah članicah (Kosić 2009). Strinjam se, da je to sicer prvi korak, ki naj bi ga države

naredile, vendar trenutno ni čas za to. Poleg tega je to že narejeno v okviru drugih oblik sodelovanja (npr. Europol, ki ima podpisane sporazume z vsemi državami Jugovzhodne Evrope, razen s Črno goro, Srbijo in Kosovom, ki pa zaenkrat niso članice SEDM. Poleg tega aktivno sodeluje z enotami Frontex⁷⁰, ki so za regijo še kako pomembne). Zato menim, da takšen pristop vodi v dodatno birokratizacijo in postopno neaktualnost delovne skupine. Tudi Slovenija bo svojo vlogo v njej ponovno proučila, saj se odmika od pristojnosti Obrambnega ministrstva (Kosić 2009).

SEESIM zagotovo pokriva zelo aktualno področje z veliko možnostmi razvoja tudi v prihodnosti. Novi viri ogrožanja so strnjeni ravno na njenem delovnem področju, saj združujejo tako civilne kot vojaške institucije, ki se ukvarjajo z varnostjo in obrambo. Štiri uspešno opravljene vaje kriznega odzivanja z množično udeležbo držav članic, so dokaz njene konkretne uporabnosti. Slovenija se zadnje vaje lansko leto sicer ni udeležila, tudi vaje leta 2010 se očitno ne bo. Razlog je v scenariju, ki ne prinaša več dodane vrednosti, saj se je pričel ponavljati in temelji na scenarijih iz preteklih let. Scenarij za naslednjo vajo predvideva serijo terorističnih napadov, ki se zvrstijo hkrati z naravnimi in drugimi nesrečami v regiji Jugovzhodne Evrope. Posledice se odražajo v številnih žrtvah in uničenih mestih, zato morajo vse vlade v regiji ob sodelovanju z nevladnimi organizacijami sprejeti ustrezne ukrepe, usmerjene k stabilizaciji nacionalne in regijske varnosti ter odpravi posledic. Sklopi ukrepov zajemajo regijsko sodelovanje, analizo posledic in krizno upravljanje povezano s tem, mejno varnost, boj proti terorizmu, ukrepi zoper širjenje orožja za množično uničevanje, koordinacijo, povezano z mednarodnimi grožnjami in kibernetскими napadi. Vaja bo vključevala tudi uporabo vojaških enot v operacijah ob naravnih nesrečah. Osebno sicer menim, da vaja veliko pripomore pri spoznavanju organov kriznega managementa v regiji, kar je lahko glavna vrednost takšnih vaj. Morda scenarij niti ni najbolj pomembna komponenta, saj se ljudje v strukturi stalno menjajo, možnih rešitev za različne naloge pa je več. Poleg tega lahko z vrstnim redom proženja incidentov in malenkostnimi spremembami njihove narave, vodstvo vaje popolnoma preusmeri tok dogajanja in je ponovitev končnih rezultatov preteklih pravzaprav nemogoča. S tega vidika se mi zdi škoda, da Uprava za

⁷⁰ FRONTEX je Evropska agencija za upravljanje in operativno sodelovanje na zunanjih mejah držav članic EU. Usklajuje operativno sodelovanje med državami članicami na področju upravljanja zunanjih meja; državam članicam pomaga pri usposabljanju nacionalnih mejnih straž, vključno z vzpostavitvijo skupnih standardov usposabljanja; izvaja analize tveganja; spremlja razvoj raziskav, ki so pomembne za kontrolo in nadzor zunanjih meja; državam članicam pomaga v okoliščinah, ki zahtevajo povečano tehnično in operativno pomoč na zunanjih mejah in jim zagotavlja potrebno podporo pri organiziranju skupnih postopkov vračanja (<http://europa.eu>, 14. avgust 2008).

zaščito in reševanje ne zmore najti ustreznih zmogljivosti za sodelovanje, kljub udeležbi vseh ostalih držav. Interes za sodelovanje je tudi v Slovenski vojski, vendar samostojno nastopanje na takšni vaji nima uporabnega smisla. Res pa je, da intenzivneje sodelujejo v drugih oblikah mednarodnih aktivnosti. Dejanska pripravljenost za sodelovanje se kaže tudi v ustanovitvi in delovanju Mednarodne ustanove - fundacije za razminiranje in pomoč žrtvam min v Bosni in Hercegovini in na drugih ogroženih območjih v regiji (<http://www.sos112.si>, 16.8.2009).

IMIHO je za Slovenijo precej nepomembno področje, saj nima razvitega vojaškega sistema zdravstvenega sistema. Sicer pa je projekt že toliko časa v začetni fazi, da je tehnološki razvoj napredoval do stopnje, ko za delo v mirnodobnem okolju ni več potrebna satelitska povezava, ampak je dovolj zmogljiv že internet. Prva faza projekta, torej priprava ustrezne infrastrukture, naj bi bila zaključena do konca letošnjega leta. Ostale države so pri projektu preveč pasivne, saj nihče ne želi gostiti delovnih srečanj ali voditi skupine. Zato te naloge že od začetka prevzema Grčija in stalno vzdržuje iniciativo. Na zadnjem srečanju marca pa je njihov predstavnik opozoril, da pričakujejo večje angažiranje ostalih sodelujočih, sicer je projekt lahko ogrožen (Katopodis 2009). Mislim, da bi ta projekt moral biti v velikem interesu vseh sodelujočih v MPFSEE, saj gre za urejanje enega ključnih področij logistične zagotovitve in s tem rešitev enega od že omenjenih problemov tega področja. Sanitetna zagotovitev v terenskih razmerah je namreč ključna in ob opremljenosti SEEBRIG s telemedicino bi vojaška komponenta SEDM lažje sodelovala v konkretnih in mednarodno vidnih operacijah in misijah, kar si nekateri zelo želijo.

Projektna skupina SEMEC se v pobudi ukvarja s področjem izobraževanja in usposabljanja, vendar ne uspe pomembneje prodreti na »trg izobraževanja«. Samostojno sicer organizira nekaj seminarjev in usposabljanj, večina pa se jih izvede skozi bilateralne odnose med državami ali v okviru drugih močnejših izobraževalnih institucij, na primer RACVIAC. Pobudniki delovne skupine, Albanci, želijo vzpostaviti bazo ponudbe in povpraševanja, kamor bi vse države lahko prispevale različne oblike izobraževanj in usposabljanj. Povezati poskušajo vojaške akademije in univerze v regiji, s čimer bi svojo vrednost zagotovo lahko povečali. Napovedovanje o prihodnosti tega projekta je zaradi odsotnosti slovenskih predstavnikov zahtevno, vendar pa si upam trditi, da je od uspešnosti takšnega projekta odvisna tudi prihodnost celotne pobude SEDM. Samo različne oblike šolanja lahko dolgoročno utrdijo vezi med narodi do takšne mere, da je možno učinkovito delovanje skupnih enot na mednarodnem prizorišču. Vse ostale strokovne in diplomatske oblike

sodelovanja delujejo na kratek rok – v času trajanja konkretnega projekta. Vrednote, pridobljene med izobraževalnim procesom, pa ostanejo prisotne dlje časa. Zato bi morali to projektno skupino močno intenzivirati. Aktivneje bi morali pristopati k izdelavi konkretnih programov povezovanja in izmenjave slušateljev. Na žalost pa sem dobil občutek, da gre zopet za projekt, ki je brez večje konkretne podpore držav, čeprav so ga vse, tudi Slovenija, na zadnjem srečanju podprle in izrazile pripravljenost za sodelovanje.

Projekt SEEDIRET sem že označil kot neperspektiven in ima kot tak zaenkrat v pobudi zamrznjen status. Glede na to, da so bila stališča držav relativno jasna, da ga ne želijo več podpirati, mislim, da ga lahko iz delovanja pobude SEDM izključim, čeprav bo verjetno še nekaj časa trajalo, da postopek formalizirajo.

Jeseni 2009 je predsedujoča država Bolgarija predlagala delovanje novega projekta »C4I⁷¹ Cooperation in Southeast Europe«, ki naj bi se v prihodnosti ukvarjal z interoperabilnostjo med informacijskimi sistemi držav članic pobude SEDM (21th SEDM-CC Approved Minutes 2009). Predlog je še čisto svež, zato je o njegovi prihodnosti težko razpravljati. Tematika je sicer zelo aktualna in posega ravno na področje, kjer je imela SEEBRIG na mednarodni operaciji v Afganistanu največ težav. Bo pa za resno strokovno delo potrebno precej sredstev – materialnih in kadrovskih, ki bi lahko razpravo dvignili nad nivo o tem, kateri pravni akti na tem področju že obstajajo in katere je potrebno še oblikovati.

⁷¹ Command, Control, Communications, Computers and Intelligence. Gre za prepletanje procesa poveljevanja in kontrole s sodobnimi sredstvi zvez, informatike in zbiranja oziroma zaščite pomembnih informacij.

4. ZAKLJUČEK

4.1. VERIFIKACIJA HIPOTEZ

Hipotezo, da regionalna pobuda SEDM združuje skupino držav, ki bo lahko v primerih izbruha krize v regiji Jugovzhodne Evrope ali v njenem območju vpliva in interesa združeno nastopila pri odvratanju groženj, saj zagotavlja nabor vojaških sil in politični konsenz, s čimer bi lahko učinkovito in pravočasno prispevala v smeri stabilizacije območja in dosego miru, lahko na podlagi proučevanja delno potrdim.

Ob analizi političnih, gospodarskih in vojaških dejavnikov sem namreč ugotovil, da konsenz trenutnih sedmih članic o enoti SEEBRIG obstaja. Sicer je pri tem vrsta pomanjkljivosti, kako enoto razvijati v prihodnje in kako doseči njeno večjo mednarodno veljavo, soglasje o nečem pa obstaja – enoto je potrebno čim prej ponovno napotiti na mednarodno operacijo oziroma misijo. Tudi vstopanje Ukrajine v MPFSEE poteka brez večjih zapletov, saj bodo postopki zaključeni takoj, ko bo ta država zaključila nacionalne postopke v parlamentu oziroma v vladi.

Enota bi lahko bila uporabljena ob izbruhu nove krize v regiji. V že obstoječih razmerah se v situaciji na Kosovu ali v Bosni in Hercegovini ni uporabila zaradi mednarodne skupnosti, medtem ko bi države članice vključitev SEEBRIG podprle. Struktura in sistem poveljevanja in kontrole zaenkrat ne omogočata učinkovitega delovanja v operacijah visoke intenzivnosti, pri vzdrževanju miru in stabilnosti pa lahko ob ustrezni podpori iz mednarodne skupnosti uspešno odigra svojo vlogo. Slednjo pa mora organizacija z mandatom seveda, ustrezno opredeliti. Hipotezo sem delno potrdil zaradi možnosti, da kriza izbruhne na katerem od zelo občutljivih območij – na primer med Grčijo in Turčijo. V tem primeru bi imela hude težave celotna mednarodna skupnost, saj bi takšen dogodek pod vprašaj postavil celoten sistem kolektivne obrambe. Zveza Nato ne bi mogla posredovati v skladu s kolektivno pravico do samoobrambe, polovične vojaške zmogljivosti pa temeljijo ravno na prispevkih teh dveh držav.

Druga hipoteza je usmerjena v prihodnost. Pravi namreč, da vojaške armade območja SEDM predstavljajo predvsem bazen kadrovske kapacitete za oblikovanje močnejše vojaške enote, ki

bo v prihodnosti lahko resneje nastopala ob pojavih vojaških in drugih kriz v svetu. Tehnološke primanjkljaje bodo pokrivala razvitejša članice, ki so tudi del strukture Nata.

Tudi to hipotezo lahko ob trenutnih trendih in dogajanjih v regiji potrdim.

Omenil sem že, da imajo skoraj vse države v regiji pozitivno rast prebivalstva. Ob slabih ekonomskih in gospodarskih gibanjih je ustvarjeno dobro okolje za rekrutiranje v vojaške poklice, ki zagotavljajo relativno stabilnost in socialno varnost. Omenimo kontroverznost med zmanjševanjem obsega oboroženih sil v vseh državah in hkratno pomanjkanje kadra. Gre za relativno slab dotok mladih in izobraženih ljudi, ki je šibak, zmanjševanje pa poteka na račun kadrov, ki so pozicije zasedali med vojnim stanjem (Albanija, Bosna in Hercegovina, Hrvaška, Makedonija), danes pa jim primanjkuje strokovnih kompetenc. Kadrovske kapacitete za oblikovanje močnejše enote je torej dovolj. Iz ugotovitev je razvidna tudi tehnološka prevlada Turčije in Italije, ki z dodatno asistenco ZDA brez težav pokrijejo primanjkljaje na področju vojaške tehnologije. Bolj vprašljiva je politika vodenja in razvijanja SEEBRIG, ki se bo morala prilagoditi novim zahtevam v mednarodnem okolju. Poleg tega bo potrebno dodatno intenzivirati medkulturni dialog, ki se z upočasnjevanjem vstopanja novih članic v EU sicer zmanjšuje.

4.2. GLAVNE UGOTOVITVE

V vseh državah, brez izjeme, smo zaznali zelo podobne probleme, ki so vir ogrožanja nacionalne in regionalne varnosti. Jugovzhodna Evropa je območje, preko katerega tečejo ustaljene poti preprodaje prepovedanih drog, lahkega orožja in ljudi (glej prilogo 12) – prepovedanega blaga iz vzhoda na zahod. Razlika je samo v tem, da je večina držav tranzitnih, nekatere pa so tudi izvirne, predvsem za belo blago in orožje. Pri trgovanju z ljudmi je izpostavljena Albanija ter države v neposredni soseščini, največ orožja pa seveda prihaja iz držav, kjer je pred kratkim divjala vojna, torej iz Bosne in Hercegovine pa tudi Albanije in Makedonije. Razen Srbije so vse države te grožnje vključile v strateške dokumente, ki določajo nacionalno varnostne sisteme. Srbija kot glavno grožnjo zaznava odcepitev Kosova, pripravljena pa se je soočiti tudi z ostalimi problemi.

Ob pregledu demografskega stanja v regiji je razvidno, da je v večini držav prisoten pozitiven naravni prirastek ob relativno slabših ekonomskih in gospodarskih razmerah. Tudi prisotnost

korupcije in organiziranega kriminala je precej bolj izrazita, kot v ostalih delih EU. Države so v splošnem naredile veliko pri približevanju evroatlantskim integracijam, vendar je zaostanek za EU še vedno velik. Prednost pa ima Jugovzhodna še vedno pri demografski sliki, saj samo v Italiji, Sloveniji in v Romuniji beležimo negativen trend.

Vloga Slovenije v pobudi je predvsem politične narave. Z rednim sodelovanjem na srečanjih ministrov ter koordinacijskega odbora dokazuje, da ji ni vseeno za regijsko varnost, hkrati pa se še vedno izrazito kaže distanca, ki jo je slovenska zunanja politika vzpostavila v letih odcepljanja od Balkana. Približevanje zvezi Nato in EU je ta proces še intenziviralo, saj je bila vsa politična energija usmerjena k temu cilju. Odnosi z Jugovzhodno Evropo so postali samo sredstvo za lažje doseganje končnega cilja, vloge vodilne nacije v varnostni problematiki pa nismo odigrali. Sicer je res, da so se države bivše Jugoslavije s Slovenijo intenzivno povezovala, zvrstila se je vrsta srečanj na bilateralni osnovi, vendar si upam trditi, da je vsebina sodelovanja z državami v regiji skromna. Formalni programi in dogovori so sicer vzpostavljeni, konkretno sodelovanje pa temelji na izmenjavi izkušenj in prijateljskih obiskih. Sodobne razmere z vse kompleksnejšimi varnostnimi izzivi in slabšanje finančnih zmognosti zahtevajo bolj racionalen in projekten pristop, ki bi omogočal sodelovanje držav na posameznih projektih z jasnimi cilji. Ko so ti doseženi, se lahko odpira nova oblika sodelovanja.

Na vojaškem področju kot samostojen subjekt SEDM prednjači Turčija, ki ima največje vojaške zmognivosti v regiji, ob tem pa je tudi njen prispevek v pobudo, zlasti v projekt MPFSEE največji. Ob proučevanju vojaške komponente sem ugotovil, da je enota SEEBRIG sicer edinstven projekt v regiji in predstavlja glavno izhodiščno vrednost pobude SEDM. Žal pa je enota vzpostavljena na tradicionalnem pojmovanju vojaške organizacije z zastarelo opremo in sistemom poveljevanja in kontrole. Ideja o vzpostavitvi bojne skupine za inženirske naloge je sicer v skladu s sodobnim konceptom modularnega sestavljanja bojnih skupin za specifične naloge, ki omogoča hitrejša prilagoditve in učinkovitejše delovanje kot običajne vojaške enote. Moteče pa je to, da že v izhodiščih poudarjajo samo zmognivosti za podporo večjih akcij in delovanje v okviru večjih enot – torej gre zopet za omejevanje sicer dobrega potenciala. Ostale enote v sestavi delujejo kot klasična, motorizirana pehota.

SEEBRIG bo morala intenzivneje graditi lasten sistem logistične oskrbe in povečati nivo samozadostnosti, če želi resneje nastopati v mednarodnih operacijah in misijah. Trenutne zmognivosti tega namreč ne omogočajo in se zanašajo na sisteme višjih enot oziroma

organizacij, ki izvajajo operacijo (OZN ali OVSE). Eden od zaznanih očitkov po izvedbi operacije v Afganistanu je pomanjkanje na področju interoperabilnosti. Res je sicer, da gre za enoto, ki je bila ustrezno evalvirana in deklarirana kot ustrezna enota za operacijo, vendar so se kljub temu pokazale pomanjkljivosti na področjih sporazumevanja v tujem (angleškem) jeziku, obvladovanju tehničnih sredstev in sistema poveljevanja in kontrole. SEEBRIG namreč združuje zelo različne vojaške enote – od strogih turških metod poveljevanja, do za nas bolj običajnih pristopov v Italiji in Grčiji. Nove članice Nata se s tem še vedno intenzivno ukvarjajo in njihovo članstvo v Natu še ne pomeni, da so vse njihove vojaške enote sposobne v njenem okviru tudi konstruktivno delovati. Kulturne razlike igrajo pomembno vlogo pri kreiranju skupne identitete.

SEEBRIG bo morala iz potreb v mednarodni skupnosti izluščiti potrebe, ki jih ostale enote težje izpolnjujejo. Danes je specializacija v neko področje nujna, vendar je tam prostora za odstopanja od standardov zelo malo oziroma ga sploh ni. V primeru nezmožnosti določiti specialno področje, kjer bi bila enota lahko uporabna, obstaja možnost, da ostane samo še nekakšna administrativna vojaška enota s katero se ponašajo politiki, ko govorijo o sodelovanju med narodi in krepitvi medsebojnega zaupanja. Njena dejanska uporabnost pa lahko postane preveč omejena za resnejšo obravnavo.

Področja delovnih projektov SEDM se zaenkrat osredotočajo v dve skupini – krizno upravljanje v primerih naravnih in drugih nesreč z delovno skupino SEESIM in preprečevanje širjenja orožja za množično uničevanje, nadzor meja in boj proti terorizmu v delovni skupini CBSC. Takšna usmeritev je razumljiva, saj izhaja iz strateških dokumentov vseh držav članic pobude. Ker so kot glavni viri ogroženosti zaznane okoljske spremembe in različne kriminalne dejavnosti, je tudi v SEDM to področje bolj izrazito in resneje obravnavano. Mednarodne vaje kriznega upravljanja zagotavljajo stalno povezovanje relevantnih organizacij in organov, ki to področje pokrivajo na nacionalnih nivojih. V primerih nesreč večjih razsežnosti je s tem vnaprej vzpostavljena mreža, ki omogoča hitrejšo obveščanje in s tem seveda hitrejšo in bolj usklajeno ukrepanje pristojnih organov. Stopnja interoperabilnosti se s takšnim sodelovanjem povečuje, saj postajajo razlike med nacionalnimi sistemi vse bolj predvidljive in zato lažje obvladljive. Težiti k popolni enotnosti vseh sistemov je namreč lahko teoretični cilj, praktično pa se mu lahko samo čim bolj približamo.

Aktualnost skupine za boj proti terorizmu, nadzor meja in preprečevanje širjenja orožja za množično uničevanje je bila ob vzpostavitvi sicer visoka, vendar se s časom njen pomen zmanjšuje. Veliko je namreč odvisno od aktivnosti predstavnikov držav v delovni skupini in načinom njenega vodenja. V CBSC se je namreč pojavil trend, ki se vse bolj ukvarja s pravnimi izhodišči problematike, to pa je za države, kot je Slovenija, umik v področje za katerega ni več pristojen obrambni resor, ampak notranji. Slednji pa ima podobne povezave že vzpostavljene s sorodnimi institucijami v regiji. Takšna dejanja koncentracijo aktivnosti vse bolj razpršujejo in težko je pričakovati, da bo pristop na dolgi rok prinesel rezultate. Lahko pa začasno upraviči zaposlitev več strokovnjakov, ki se v konkretnem nacionalnem okolju ukvarjajo samo s pravom.

Dokazi, da so delovna področja v pobudi zastavljena preširoko, je zamrznitev statusa delovni skupini o sodelovanju na področju obrambne industrije in razvoj SEEDIRET, pasivnost držav pri projektu povezovanja vojaških bolnišnic IMIHO in nejasna politika zelo pomembnega področja izobraževanja in usposabljanja SEMEC.

4.3. SKLEP

Večdimenzionalnost in kompleksnost varnostnega okolja se podobno kot v ostalih delih sveta, kažeta tudi v regiji Jugovzhodne Evrope. Kulturna raznolikost, gospodarske in ekonomske razmere ter politična nasprotja v obravnavani regiji so zelo izrazita. Mehanizmov za povečanje stabilnosti, tako v regiji kot širše, je veliko. V prostor z različnimi interesi posegata tako EU kot ZDA na eni strani ter Ruska federacija na drugi. Za slednjo se sicer zdi, da njen vpliv v regiji slabi, vendar nam razprava o oskrbi z nafto in zemeljskim plinom takšno razmišljanje preprečuje ali vsaj omejuje. Vpliv Ruske federacije je morda res na videz slabši na političnem področju, na gospodarskem in ekonomskem pa zagotovo ne. Ravnovesje še vedno vzdržujejo s prisotnostjo na naftnih trgih in vlaganji v različne, druge dejavnosti.

Obrambni ministerial je samo eden od vrste mehanizmov, ki krepijo zaupanje med državami in spodbujajo medsebojno sodelovanje. Slednjega ni nikdar preveč, še zlasti pa to velja za nestabilna območja, kot je obravnavana regija Jugovzhodne Evrope. Zgodovinskih vezi med državami je veliko, čeprav so bile nekatere v preteklosti del Varšavskega pakta, druge so bile neuvrščene, tretje pa so že dolgo članice zveze Nata. Vse države so sprejele strategijo približevanja evroatlantskim povezavam. Nekatere, kot so Romunija, Bolgarija in Slovenija

so ta dva cilja že dosegle, ostale pa prilagajajo nacionalne, politične in gospodarske strukture novim standardom. Posebnost ostaja Turčija, ki je že dolgo vidna članica Nata, na njeni poti v Evropo pa se pojavljajo nove ovire, ki jo pri teh procesih upočasnjujejo.

Regija si še zdaleč ni opomogla od pretresov ob koncu preteklega stoletja. Vrsta problemov ostaja izziv za posamezne države in mednarodno skupnost, kamor segajo njihovi vplivi. Nerazrešeni vojni zločini, ostanki velikanskih količin lahkega orožja, položene protipehotne mine, organizirani kriminal, korupcija in ilegalno trgovanje zlasti z ljudmi ter drogami ne morejo biti prepuščeni samo posameznim državam, ki se v trenutni ekonomski situaciji z njimi ne bi mogle učinkovito spopadati. SEDM omogoča razpravo in izmenjavo stališč o celotnem spektru problematike, omogoča pa tudi lažji vpogled v širši kontekst in razumevanje obširnosti varnostnih groženj. S tem prispeva delček v mozaik informacij, ki jih lahko pridobimo s sodelovanjem z drugimi iniciativami, forumi in pobudami v regiji.

Ministerial omogoča povezovanje subjektov na različnih ravneh, od ministrov do predstavnikov ključnega vojaškega managementa in civilno-vojaških strokovnjakov različnih strokovnih profilov. Interdisciplinarni pristop je izrazit, saj v svojih projektnih skupinah vključuje zelo raznolik strokovni potencial. Težave pa se kažejo pri togosti organizacije in njenih zmožnosti hitrega prilagajanja. Slednje je problematično predvsem z vojaškega stališča, ki zahteva čim boljše odločitev v omejenem času.

Večnacionalne mirovne sile za Jugovzhodno Evropo so sicer unikat v obravnavanem prostoru. Na simbolični ravni predstavljajo sodelovanje, ki je bilo še pred dvajsetimi leti nekaj nepredstavljivega, danes pa bivše sovražne države sodelujejo v skupnih vojaških enotah. Razlog je v spremembi splošnega dojemanja ogrožanja – oboroženo grožnjo drugih držav zamenjujejo novi viri ogrožanja z globalno naravo. Naravne nesreče, terorizem in kriminal ne ločijo političnih meja, ogrožajo pa bolj slabše pripravljene družbe. Vse te grožnje je namreč možno vsaj minimalizirati in omogočiti hitrejše okrevanje po dogodku. Za to pa je v prvi vrsti potrebna politična volja, poleg nacionalne tudi regionalna in globalna. Ob tradicionalnem pojmovanju identitete pa je seveda težko prestopiti meje lastne suverenosti. Obrambni ministerial ponuja tudi to možnost, saj je ravno vojaška organizacija najbolj tradicionalno usmerjena in obremenjena s preteklostjo. Če nam uspe zagotoviti zaupanje na vojaškem nivoju, se je bistveno lažje upreti političnim pritiskom in izbruhom nacionalizmov, kar je v Jugovzhodni Evropi še vedno zelo verjeten pojav. Bosna in Hercegovina je še vedno odprto

žarišče, kljub navideznemu miru. Osnova delovanja federalne države so namreč mednarodne donacije in različni programi pomoči. Dokler se bo s tem dalo živeti, bo relativno stanje stabilnosti ohranjeno, čeprav s tremi ločenimi narodi. Če pa bo prišlo do zmanjševanja mednarodne pomoči in vlaganja v gospodarski in politični razvoj, bo regija Jugovzhodne Evrope in širša mednarodna skupnost ponovno na hudi preizkušnji.

Politično se pobuda SEDM krepi, saj se širi v celotno regijo Jugovzhodne Evrope in se že usmerja v regijo Črnega morja. Vpliv članic, katerih interesi segajo v sosednjo črnomorsko regijo, je tako močan, da nasprotovanja pri tem procesu praktično ni zaznati. Seveda svojo vlogo pri tem igra aktivna diplomacija Združenih držav Amerike in Evropske skupnosti, ki lahko tudi skozi SEDM krepi politični vpliv v sosednji črnomorski regiji. Na političnem področju je sicer prišlo do začasnega zastoja pri vključevanju dveh kandidatk. Vključitev Srbije in Črne gore je zaviral predvsem strah ostalih članic pred zapleti v prihodnosti, ko se bo okrepil status Kosova kot samostojnega subjekta v mednarodnih odnosih. Brezkompromisna blokada, ki jo trenutno izvaja Srbija do novonastale države, seveda ni dobra popotnica za kasnejše delovanje v skupnosti, kjer se vse pomembnejše odločitve sprejemajo s konsenzom vseh članic.

Tudi v SEDM se odraža počasno zaustavljanje širitve Nata proti vzhodu, zato nekatere države poskušajo doseči čim višjo stopnjo integracije, dokler jo še lahko. Ruska federacija je jasno nakazala, da približevanja držav iz njenega neposrednega interesnega območja ne bo več dopuščala, ZDA so to politiko sprejele. Slednje sklepam na osnovi umika načrtovanih lokacij protiraketnega ščita nazaj, proti zahodu, konkretno s Poljske v Turčijo. To pa pomeni, da lahko ravno večnacionalne vojaške enote, kot je SEEBRIG, postanejo perspektivne za prihodnjo skupno udeležbo držav, ki sicer niso združene v vojaško-političnem zavezništvu, kot je Nato. Istočasno je sodelovanje najbolj rizičnih držav v pobudi pomembno z vidika vnaprejšnjega izključevanja novih kriznih žarišč. Zapisano lahko umestimo tudi v oblikovanje nove strategije zveze Nato, ki pod močnim pritiskom ZDA poskuša najti skupne vire ogrožanja in skupno identiteto zveze.

Razvoj v prihodnosti bo verjetno prinesel reorganizacijo na področju vojaškega dela pobude v manjšo, tehnično bolj opremljeno in specializirano enoto, morda tudi v več manjših enot za različne specialne naloge (bataljonske bojne skupine). V nasprotnem primeru se lahko zgodi, da bo izgubila svoj smisel in bo sledila podobnim vojaškim strukturam, ki so razpadle. To pa

bi lahko ogrozilo tudi krovno SEDM, ki ne bi imela več pravega »outputa« za politično javnost.

5. LITERATURA

MONOGRAFIJE

1. Brown, F. James. 1992. *Nationalism, Democracy and Security in the Balkans*. Dartmouth: Aldershot Brookfield.
2. Gale, Stokes (ed.). 1984. *Nationalism in the Balkans*. New York, London: Garland Publishing.
3. Grizold, Anton (ed.) 2003. *Security and Cooperation in Southeastern Europe*. Ljubljana: Faculty of Social Sciences.
4. Grizold, Anton. 1999. *Evropska varnost*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. Grizold, Anton. 2005. *Slovenija v spremenjenem varnostnem okolju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
6. Grizold, Anton. Tatalović, Siniša. Cvrtić, Vlatko. 1999. *Suvremeni sistemi nacionalne sigurnosti*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti, Hrvatska udruga za međunarodne studije.
7. Kačavenda, Petar. 1996. *Balkan posle drugog svetskog rata*. Beograd: Inštitut za savremenu istoriju.
8. Mackinder, Halford J. 1942. *Democratic Ideals and Reality*. A Study in the Politics of Reconstruction. Washington D.C: National Defense University Press. Dostopno prek: <http://www.ndu.edu/inss/books/Books%20-%201979%20and%20earlier/Democratic%20Ideals%20and%20Reality%20-%201942/DIR.pdf> (7. avgust 2009).
9. Murray, J. Douglas, Viotti, Paul R. 1994. *The Defense Policies of Nations*. London, Baltimore: The John Hopkins University Press.
10. Nišić, Stanko 1999. *Velike sile i Balkan*. Vojna knjiga. Beograd.
11. Prezelj, Iztok. 2005. *Nacionalni sistemi kriznega menedžmenta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
12. Stojković, Momir. 1988. *Balkan Initiatives*. Belgrade: Međunarodna politika.

13. Šušić, Slavoljub. 1995. *Balkanski geopolitički košmar*. Beograd: Vojna knjiga.
14. Tatalović, Siniša. 2006. *Nacionalna i međunarodna sigurnost*. Zagreb: Politička kultura.
15. Türk, Danilo. 2007. *Temelji mednarodnega prava*. Ljubljana: GV založba.
16. Vassilis, Fouskas. 2003. *Zones of Conflict – US Foreign Policy in the Balkans and Greater Middle East*. London: Pluto Press.
17. Voje, Ignacij. 1994. *Nemirni Balkan*. Ljubljana: DZS.
18. Vukadinović, Radovan. 2002. *Varnost v Jugovzhodni Evropi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
19. Žabkar, Anton. 2004. *Marsova dediščina – Metode in smeri razvoja*, 2. knjiga. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

ČLANKI

20. *9 billion euro contract for 112 Eurofighter Typhoons signed*. Dostopno prek: <http://www.eurofighter.com/news/200900731.asp> (3. avgust 2009).
21. Aksu, Fuat. 2004. *Confidence, Security and Conflict Resolution Initiatives in the Balkans*. Dostopno prek: <http://www.obiv.org.tr/2004/Balkanlar/003-FUAT%20AKSU.pdf> (28. september 2008).
22. Altmann, Franz-Lothar. 2009. *NATO and EU integration beneficial, but not a cure-all for internal tensions*. SDA Event Report and Discussion Paper. Dostopno prek: http://www.securitydefenceagenda.org/Portals/7/2009/Publications/SDA_Balkans_Discussion_Paper.pdf (5. avgust 2009).
23. Anzeletti, Helmut. 2007. *SHIRBRIG Logistic Challenges and the Future of the Stand-by Brigade*. Dostopno prek: <http://www.bmlv.gv.at/truppendienst/ausgaben/artikel.php?id=614> (14. avgust 2009).
24. Bebler, Anton. 2006. *Federalistične izkušnje v Jugovzhodni Evropi in podaytonska Bosna in Hercegovina*. V *Zahodni Balkan – Evropski izziv ob desetletnici Daytonskega mirovnega sporazuma*, ur. Bufon, Milan. Koper: Annales.
25. *Bulgaria, Greece and Italy sign deal on gas pipeline*. 2009. Jane's Intelligence Weekly, 15.7.2009. Dostopno prek: <https://www.janes.com> (20. julij 2009).

26. Garb, Maja. 2006. Demobilizacija in odhodi iz oboroženih sil. V *Varnost v postmoderni družbi*, ur. Malešič, Marjan. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
27. Ifantis, Kostas. 2006. *Greece and Southeastern Europe*. Dostopno prek: http://video.minpress.gr/wwwminpress/aboutgreece/aboutgreece_southeastern.pdf (4. avgust 2009).
28. Jelušič, Ljubica. 2003. Mirovne operacije kot oblika globalne mirovne preventive pred širjenjem groženj. *Teorija in praksa* 40 (4): 627-647.
29. Jelušič, Ljubica. 2005. Mirovne operacije: opredelitve, problemi, prihodnost. V *Mirovne operacije in vloga Slovenije*, ur. Jelušič, Ljubica. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
30. Jenkins, Gareth. 2007. *Turkish military expels officers for alleged islamic activity*. Eurasia Daily Monitor Volume: 4 Issue: 152. Dostopno prek: [http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews \[tt_news\]=32925](http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews [tt_news]=32925) (6. avgust 2009).
31. Ješe, Ana. 2008. Zaobljube in dejanja za zahodni Balkan. *MQ revija Društva Manager*, št. 7. Dostopno prek: <http://www.zdruzenje-manager.si/si/publikacije-dokumenti/mq/mq-07/>. (12. avgust 2009).
32. Keiswetter, Allen. 1997. The PfP and Civil-Military Relations in a Democracy. V *Civil-Military Relations in Post-Communist States*, ur. Bebler, Anton. Westport: Praeger.
33. Kovač, Igor. 2009. Državni interesi nad skupno strategijo EU. Dostopno prek: http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/objektiv/1042291036 (19. avgust 2009).
34. Lopandic, Dusko. 2002. *Regional Initiatives in South Eastern Europe: an Assesment*. Dostopno prek: http://www.seed-center.org/conferences/1stconfer/1stconf_papers/Lopandic.pdf (20. september 2008).
35. Matei, Florina Cristiana. 2009. *Combating Terrorism and Organized Crime: South Eastern Europe Collective Approaches*. Athens: Research Institute for European and American Studies.
36. Miliband, David. 2008. EU mora v Bosni narediti korak naprej od Daytonu. 12.11.2008. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/debate/komentarji/1042221483> (11. avgust 2009).
37. Ministar obrane Ukrajine Anatolij Gricenko Suradnjom do sigurnosti u regiji i novim integracijama. *Hrvatski vojnik*, broj 162, studeni 2007. Dostopno prek: <http://www.hrvatski-vojniki.hr/hrvatski-vojniki/1622007/ukr.asp> (10. avgust 2009).

38. Naraghi Anderlini, Sanam in El-Bushra, Judy. 2004. Post Conflict Reconstruction. V *Inclusive Security, Sustainable Peace: A Toolkit for Advocacy and Action*. London, Washington: Hunt Alternatives Fund and International Alert.
39. Naraghi Anderlini, Sanam in Stanski, Victoria. 2004. Conflict Prevention. V *Inclusive Security, Sustainable Peace: A Toolkit for Advocacy and Action*. London, Washington: Hunt Alternatives Fund and International Alert.
40. Pavić, Radovan. 2007. Europa: Zemljopisni sastav i geopolitička podjela. *Anali Hrvatskog politološkog društva*, Vol. 4 No. 1. Dostopno prek: <http://hrcak.srce.hr> (8. avgust 2009).
41. Prebilič, Vladimir in Grošelj, Klemen. 2006. Balkanization in Caucasus – Case Study of Georgia. V *Razprave in gradivo, št. 48-49*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja. Dostopno prek: http://www2.arnes.si/~ljin16/RIG/RIG%2048_49/rig48%20celota.pdf (7. december 2009).
42. *Peace Deal: What was agreed*, 22.8.2001.
Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1504686.stm> (5. avgust 2009).
43. Rupel, Dimitrij. 2008. Slovenija, Zahodni Balkan in EU. *Revija Prepletanje*. Združenje managerjev Slovenije. Dostopno prek: http://www.zdruzenje-manager.si/storage/4323/03-Slovenija_zahodni_balkan_in_Evropska_unija.pdf (12. avgust 2009).
44. Shalamanov, Velizar. 2003. Civil-military and Inter-agency Cooperation in the Security Sector in Bulgaria. V *Security Sector Reform, Does It Work? Problems of Civil-Military and Inter-Agency cooperation in the Security Sector*. Sofia: DCAF & George C. Marshall Association.
45. Silk Road 2009: Eradicate the PKK. 24 junij 2009. Dostopno prek: <http://kurdistancommentary.wordpress.com/2009/06/24/silk-road-2009-eradicate-the-pkk/> (6. avgust 2009).
46. Somun, Hajrudin. 2009. The Balkan border disputes. Hereditary or imposed? Dostopno prek: <http://www.globaliamagazine.com/?id=712> (10. avgust 2009).
47. Stefan, Adina. 1999. *Romania's Engagement in Subregional Co-operation and the National Strategy for NATO Accession*. Groningen: The Centre of European Security Studies.
48. Stojanović, Radoslav. 1996. Savremena geopolitička obeležja Balkana. V. Kačavenda, Petar (ur.). 1996. *Balkan posle drugog svetskog rata*. Beograd: Inštitut za savremenu istoriju.

49. Štiblar, Franjo. 2008. Razvojne perspektive zahodnega Balkana. *MQ revija Društva Manager*, št. 7. Dostopno prek: <http://www.zdruzenje-manager.si/si/publikacije-dokumenti/mq/mq-07/>. (12. avgust 2009).
50. Tayfur, M.Fatih. 1999. Turkish Foreign Policy towards the Euro-Mediterranean Partnership and the Black Sea Economic Cooperation: A Comparative Analysis. *Foreign Policy (Dış Politika)*, issue: 14 / 1999, pages: 48-63. Dostopno prek: www.ceeol.com (7. avgust 2009).
51. Traynor, Ian. 2009. The US is talking tough in the Balkans, and the Europeans don't like it. 21. May 2009. Dostopno prek: guardian.co.uk (7. avgust 2009).
52. Vennesson, Pascal; Breuer, Fabian; De Franco, Chiara and Schroeder C. Ursula. 2009. Is There a European Way of War? Role Conceptions, Organizational Frames, and the Utility of Force. *Armed Forces & Society* N. 35. Dostopno prek: <http://afs.sagepub.com/cgi/content/abstract/35/4/628> (3. avgust 2009).
53. Virally, V. 1981. Definition and Classification of International Organisations. V Abi-Saab, B. 1981. *The Concept of International Organisation*. Paris: UNESCO.
54. Vukadinović, Radovan. 2003. Security issues in southeastern Europe. V Grizold, Anton (ed.). 2003. *Security and cooperation in southeastern Europe*. Ljubljana: FDV.
55. *Wild man Gaddafi provokes Italy on first visit to Rome in 40 years*. Dostopno prek: <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/europe/article6471976.ece> (3. avgust 2009).
56. Yilmaz, Bahri. 2008. *The Relations of Turkey with the European Union: Candidate Forever?* Center for European Studies Working Paper Series #167. Dostopno prek: http://www.ces.fas.harvard.edu/publications/docs/pdfs/CES_167.pdf (7. avgust 2009).
57. Zulean, Marian. 2004. *Romania: Analysis of the Stability Pact Self-Assessment Studies*. V Defence and security sector governance and reform in South East Europe: regional perspectives. Baden-Baden: Nomos.
58. Zupančič, Jernej. 2008. *Novejše geopolitične spremembe Balkanskega polotoka*. Dostopno prek: <http://www.zrss.si/default.asp?link=predmet&tip=6&pID=10&rID=1724> (15.10.2009).

DOKUMENTI

59. *Additional Protocol to the Agreement on the Multinational Peace Force South-Eastern Europe*. 1999. Athens.
60. *Adriatic Charter Factsheet*. 2009. Bureau of European and Eurasian Affairs.
61. *After Milosevic – Practical Agenda for Lasting Balkans Peace*. 2001. International Crisis Group.
62. *Agreement Concerning The Coordination Committee in the Framework of Southeastern Europe Defense Ministerial Process*. 2009. Final Draft, Skopje.
63. *Agreement on a Establishment of Coordination Committee in the Framework of Southeastern Europe Defense Ministerial Process*. 2000. Thessaloniki.
64. *Agreement on the Multinational Peace Force South-Eastern Europe*. 1998. Skopje.
65. *Approved Minutes of the 9th SEDM-CC Meeting*. 2003. SEDM Secretariat. Istanbul.
66. *Approved Minutes of the 10th SEDM-CC Meeting*. 2004. SEDM Secretariat. Ankara.
67. *Approved Minutes of the 11th SEDM-CC Meeting*. 2004. SEDM Secretariat. Istanbul.
68. *Approved Minutes of the 12th SEDM-CC Meeting*. 2005. SEDM Secretariat. Izmir.
69. *Approved Minutes of the 13th SEDM-CC Meeting*. 2005. SEDM Secretariat. Tirana.
70. *Approved Minutes of the 14th SEDM-CC Meeting*. 2006. SEDM Secretariat. Durres.
71. *Approved Minutes of the 15th SEDM-CC Meeting*. 2006. Tirana.
72. *Approved 19th SEDM-CC Meeting Minutes*. 2008. SEDM Secretariat. Struga.
73. *Approved 20th SEDM-CC Meeting Minutes*. 2009. SEDM Secretariat. Skopje.
74. *Approved Minutes of the 21th SEDM-CC Meeting*. 2009. Tirana.
75. *Approved Minutes on the 10th CBSC WG Meeting*. 2008. Sofia.
76. *Approved Minutes on the 2nd CBSC WG Meeting*. 2003. Bucharest.
77. *Approved Minutes on the 4th CBSC WG Meeting*. 2004. Sofia.

78. Balaceanu, Virgil. 2009. Update on SEEBRIG Activities. Predstavitev na 21.PMSC Meeting, Skopje 10. marec 2009.
79. *Bijela knjiga odbrane Bosne i Hercegovine*. 2005. Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine. Dostopno prek: <http://www.mod.gov.ba/files/file/dokumenti/Bijela-knjiga-hr.pdf> (11. avgust 2009).
80. *Carnegie Commission on the Prevention of Deadly Conflict Final Report*. 1996. Carnegie Corporation. New York. Dostopno prek: <http://www.wilsoncenter.org/subsites/ccpdc/frpub.htm> (15.10.2009).
81. *Concept paper on the establishment of the Working Group of Defence Industries among the SEDM countries*. 2002. Athens.
82. *Defense Strategy of the State Union of Serbia and Montenegro*. 2005. Ministry of Defense, Belgrade. Dostopno prek: http://merln.ndu.edu/whitepapers/Serbia_and_Montenegro_Eng_2005.pdf (5. julij 2009).
83. Diamanotopoulos, Ioannis. 2004. *Satellite Interconnection of Military Hospitals of the SEDM Countries – A Novel Technological Forum as Model for Military Medical Surveillance and Response in SE Europe*. RTO-MP-HFM-108. Dostopno prek: <http://ftp.rta.Nato.int/public//PubFullText/RTO/MP/RTO-MP-HFM-108///MP-HFM-108-17.pdf> (10. julij 2009).
84. *Evaluation Standards and Procedures*. 2001. Plovdiv: MPFSEE HQ.
85. *Fifth Additional Protocol to the Agreement on the Multinational Peace Force South-Eastern Europe*. 2009. Final draft, Skopje.
86. *Fourth Additional Protocol to the Agreement on the Multinational Peace Force South-Eastern Europe*. 2002. Rome.
87. *Godišnje izvješće o spremnosti obrambenog sustava, provodenju kadrovske politike i ukupnom stanju u oružanim snagama Republike Hrvatske*. 2005. Zagreb: MORH. Dostopno prek: http://www.morh.hr/images/stories/morh_sadrzaj/pdf/15_god_izvj_stanje_os_rh_.pdf (10. avgust 2009).

88. *Godišnje izvješće o spremnosti obrambenog sustava, provođenju kadrovske politike i ukupnom stanju u oružanim snagama Republike Hrvatske s izvješćem o stanju obrambenih priprema u republici Hrvatsko za 2000. godinu.* 2008. Zagreb: MORH. Dostopno prek: <http://www.morh.hr/hr/zakoni-i-strategije/dokumenti/godisnje-izvjesce-o-spremnosti-obrambenog-sustava-za-2008.-godinu.html> (10. avgust 2009).
89. Grgič, Branko. 2009. *Poslovno okolje in priložnosti v Romuniji.* Javna agencija RS za podjetništvo in tuje investicije. Bukarešta. Dostopno prek: http://www.izvoznookno.si/util/bin_mednarodno.php?id=2007060415121844 (13. avgust 2009).
90. Henderson, Phillip (ed.). 2001. *Future Directions for U.S. Assistance in Southeastern Europe.* Washington: The German Marshall Fund of the United States. Dostopno prek: <http://www.southeasteurope.org/documents/USFundingFutDir.pdf> (5. avgust 2009).
91. Holly, Cartner in Malinowski, Tom. 2009. *Letter to President Obama in advance to his trip to Turkey.* Dostopno prek: <http://www.hrw.org/en/news/2009/03/25/letter-president-obama-advance-his-trip-turkey> (6. avgust 2009).
92. *Joint Statement SEDM Meeting of the Deputy Ministers of Defense.* 2002. Bucharest: SEDM Secretariat.
93. *Joint Statement SEDM Ministers of Defense Meeting.* 2006. Tirana: SEDM Secretariat.
94. *Joint Statement SEDM Ministers of Defense Meeting.* 2009. Sofia: SEDM Secretariat.
95. *Joint Statement SEDM.* 2001. SEDM Secretariat. Antalya: SEDM Secretariat.
96. Krapež, Alojz. 1998. *Poročilo ministra za obrambo Republike Slovenije o sestanku načelnikov generalštabov jugovzhodno evropskih držav.* Ljubljana: MORS.
97. *Kritični odzivi MZZ RF na sestanek obrambnih ministrov v Skopju.* 1998. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve.
98. *Letno poročilo Ministrstva z obrambo RS za leto 2003.* 2004. Ljubljana: MORS.
99. McColl, John. 2008. *Future Employment of HQ SEEBRIG in ISAF.* Pismo poveljniku SEEBRIG. Bruselj: SHAPE.
100. *Military Doctrine of the Republic of Bulgaria.* 1999. Sofia: Ministry of Defense.
101. *Military Strategy of Romania.* 2006. Bucharest: Ministry of Defense.

102. *Minutes of SEDM SEEDIRET WG 1st Meeting*. 2003. Athens.
103. *Minutes of SEDM SEEDIRET WG 2nd Meeting*. 2003. Athens.
104. *Minutes of the SEEBRIG Disaster Relief operations Working Group 1st Meeting*. 2003. Plovdiv.
105. Morelli, Vincent. Ek, Carl. Belkin, Paul. Woehrel, Steven. Nichol, Jim. 2009. *NATO Enlargement: Albania, Croatia, and Possible Future Candidates*. Congressional research Centre. Dostopno prek: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL34701.pdf> (10. avgust 2009).
106. *Multinational Peace Force South-East Europe (MPFSEE) and its Operational Component, South Eastern Europe Brigade (SEEBRIG)*. 2009. Dostopno prek: <http://english.mapn.ro/eveniment/2006/200601/060116/south.doc> (9. junij 2009).
107. *Multiple Futures Project – Navigating towards 2030*. Final report. 2009. Nato: Bruxelles.
Dostopno prek: http://www.act.nato.int/MultipleFutures/20090503_MFP_finalrep.pdf.
108. *Nacionalna strategija RS za vstop v NATO*. 1998. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije. Dostopno prek: <http://Nato.gov.si/slo/slovenija-Nato/kronologija/> (12. avgust 2009).
109. *Nacionalni program varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami*. 2002. UL št. 44/02. Ljubljana.
110. *National Defence Concept*. 2003. Republic of Macedonia Ministry of Defence. Skopje: MORM. Dostopno prek: www.morm.gov.mk (4. avgust 2009).
111. *National Security Concept Of The Republic Of Bulgaria*. 1998. Sofia.
112. *NATO Glossary of Terms and Definitions*. 2009. Bruxelles: NATO HQ. Dostopno prek <http://www.Nato.int> (10. maj 2009).
113. *Nato-Ukraine Annual Target Plan for the Year 2009 in the Framework of the Nato – Ukraine Action plan*. 2008. Dostopno prek: <http://www.Nato.int/docu/basicxt/b090213-NU-ATP2009-eng.pdf> (10. avgust 2009).
114. *Obrambna strategija Republike Slovenije*. 2001. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije.

115. *Procedure on Accession by other Nations in the MPFSEE Agreement*. 2009. Predstavljeno na 21. zasedanju SEDM CC. Skopje: SEDM Sekretariat.
116. Puhar, Jožica. 1998. *Srečanje obrambnih ministrov držav JVE – ocena*. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve.
117. *RCC Annual Report 2008-2009*. 2009. Sarajevo: RCC Sekretariat.
118. *Report on Progress under the Co-operation and Verification Mechanism in Romania*. 2009. Dostopno prek: <http://www.west-info.eu/media/westEuropa/allegati/000/046/04/000.046.04.0004.pdf>. (1.11.2009).
119. *Romanian National Security Strategy*. 2005. Bucharest. Dostopno prek: <http://merln.ndu.edu/whitepapers/RomaniaNationalSecurity.pdf> (10.7.2009).
120. *Second Additional Protocol to the Agreement on the Multinational Peace Force South-Eastern Europe*. 1999. Bucharest.
121. *Internal Rules of the Politico-military Steering Committee*. 1999. SEDM Sekretariat. Dostopno prek: <http://www.mod.gov.al/SEDM/organization/mpfsee/download/INTERNAL%20RULES%20FOR%20PMSC.doc> (20. avgust 2009).
122. *SEEBRIG Disaster Relief Operations Concept*. 2009. Final Draft. Skopje.
123. *SEESIM 08 After Action Report*. 2008. HQ MPFSEE, Istanbul.
124. Sevšek, Benjamin. 2003. *Poročilo s sestanka SEDM-SEEDIRET*. Ljubljana: MORS, Urad za logistiko.
125. Shehu, Sajmir. 2009. *Status Report on SEMEC Project. 20th SEDM-CC Meeting*. Skopje.
126. *Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij koristih telemedicine za paciente, zdravstvene sisteme in družbo*. 2008. Bruselj: Komisija evropskih skupnosti.
127. *Strategija nacionalne bezbednosti republike Srbije*. 2009. Beograd. Dostopno prek: http://www.mod.gov.rs/lat/dokumenta/strategije/strategija_%20nacionalne_bezbednosti_lat.pdf (11. avgust 2009).

128. *Strategija odbrane Republike Hrvatske*. 2002. Ministarstvo odbrane. Zagreb. Vlada Republike Hrvatske. Dostopno prek: http://www.morh.hr/images/stories/morh_sadrzaj/pdf/strategija%20obrane%20nn33-02.pdf (8. avgust 2009).
129. *Strategy of National Security of Montenegro*. 2006. Podgorica: Government of the Republic of Montenegro. Dostopno prek: <http://merln.ndu.edu/whitepapers/montenegro2006.pdf> (17. julij 2009).
130. *Terms of Reference for SEEBRIG Disaster Relief Operations Working Group*. 2004. Istanbul.
131. *The Chief of the Italian Defence Staff Strategic Concept*. 2005. Dostopno prek: <http://www.difesa.it/NR/rdonlyres/7CF00FEA-D74E-4533-B3EDCCCD8B79E89/0/libroconcettostrategico.pdf> (3. avgust 2009).
132. *The Military Strategy of the Republic of Albania*. 2005. Ministry of Defense. Tirana.
133. *The National Security Strategy of the Republic of Albania*. 2004. Ministry of defense. Tirana.
134. *The National Security Strategy of USA*. 2006. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/national/nss-060316.htm> (7. avgust 2009).
135. *Third Additional Protocol to the Agreement on the Multinational Peace Force South-Eastern Europe*. 2000. Athens.
136. *U.S. Views on Possible Future Areas of Focus for SEEBRIG and SEDM*. 2007. 17th SEDM CC Meeting. Skopje.
137. *US Comments on Skopje SEDM*. 1998. Embassy of the United States. Ljubljana.
138. *US Position on the MPFSEE HQ*. 1998. Embassy of the United States. Ljubljana.
139. *Ustanovna listina združenih narodov in Statut Meddržavnega sodišča*. 1992. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.
140. Vlahakis, George. 2002. *SIMIHO/Tech WG Terms of Reference*. 1st SIMIHO Tech WG Meeting, Rome.

141. *White Paper on Defence*. 2005. Skopje: Republic of Macedonia Ministry of Defence. Dostopno prek: www.morm.gov.mk (4. avgust 2009).
142. Xharo, Kristaq (Ed.). 2007. *SEDM – An Excellent History of Regional Cooperation*. SEDM PMSC-CC Sekretariat. Tirana.

INTERNET

143. *Agencije EU – Frontex*. 2009. Dostopno prek: http://europa.eu/agencies/community_agencies/frontex/index_sl.htm (14. avgust 2009).
144. *Albania Amnesty International Report 2009*. Dostopno prek: <http://thereport.amnesty.org/en/regions/europe-central-asia/albania> (17. julij 2009).
145. *BLACKSEAFOR*. 2009. Dostopno prek: <http://www.photius.com/blackseafor/> (30. julij 2009).
146. *Bulgaria, Romania remain under Commission scrutiny*, <http://www.euractiv.com/en/enlargement/bulgaria-romania-remain-commission-scrutiny/article-184311>, (3. avgust 2009).
147. *Bulgaria-Romania Second Danube Bridge to Be Ready on Time*. 2009. Dostopno prek:, http://www.novinite.com/view_news.php?id=104284 (3. avgust 2009).
148. *Central European Initiative*. 2009. Dostopno prek: <http://www.ceinet.org>, (17. junij 2009).
149. *CIA Factbook*. 2009. Dostopno prek: <http://www.cia.gov> (15. julij.2009).
150. *Direktor JAPTI z gospodarstveniki v Bolgariji*. 2009. Dostopno prek: <http://www.japti.si/index.php?t=news&id=159> (13. avgust 2009).
151. *Gospodarska zbornica Slovenije*. 2009. Dostopno prek: <http://www.gzs.si/slo//41113> (13.8.2009).
152. *Hellenic Ministry of National Defense*. 2009. Dostopno prek: <http://www.mod.mil.gr>, (4. avgust 2009).
153. *Hrvatski vojnik*. 2009. Dostopno prek: <http://www.hrvatski-vojn timer.hr/hrvatski-vojn timer/1942008/vijesti.asp> (17. junij 2009).

154. Igarashi, Masahiro. 2001. *Preventive Diplomacy and Conflict Resolution*. Written materials used for presentations by lecturers during the 1st Kanazawa Session held at Kanazawa City, Japan, 19-22 November.
Dostopno prek: <http://www.unu.edu/hq/japanese/gj/gj2001j/kanazawa1/Lec3-full-e.pdf>, (9. oktober 2009).
155. *International Relations and Security Network*. 2009. Dostopno prek: <http://www.isn.ethz.ch> (20. avgust 2009).
156. *Italy Ministry of Foreign Affairs*. 2009. Dostopno prek: http://www.esteri.it/MAE/EN/Politica_Estera/Aree_Geografiche/Europa/Balcani (3. avgust 2009).
157. *Izvozno okno – informacije o izvoznih trgih*. 2009. Dostopno prek: <http://www.izvoznookno.si> (10. avgust 2009).
158. Jelušič, Ljubica. 2009. *Interes Slovenije je na Balkanu*. Dostopno prek: <http://www.zurnal.org/cms/novice/slovenija/index.html?id=86693> (12. avgust 2009).
159. Kacin, Jelko. 2009. *Širitev EU na Zahodni Balkan je naš strateški interes*. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/novice/eu/1042269297> (12. avgust 2009).
160. *List of US Military Bases in Italy*. 2009. Dostopno prek: <http://saganic.blogspot.com/2007/06/us-military-bases-in-italy-there-are.html> (3. avgust 2009).
161. *Ministrstvo za notranje zadeve RS*. 2009. Dostopno prek: <http://www.mnz.gov.si> (17. junij 2009).
162. *Ministrstvo za zunanje zadeve RS*. 2009. Dostopno prek: www.mzz.gov.si, (15. junij 2009).
163. *Ob obisku slovenskega predsednika v Turčiji tudi krepitev gospodarskih vezi*. 2009. Časopis Dnevnik. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/novice/svet/1042268405> (13. avgust 2009).
164. *Podatkovne baze Jane's*. 2009. Dostopno prek: <http://www.janes.com> (20. avgust 2009).
165. *Predsednik o krepitvi sodelovanja med Slovenijo in Makedonijo*. 2009. Dostopno prek: <http://www.up-rs.si/up-rs/uprs.nsf/dokumentiweb/B2852575E01C6C4CC12575610050A936?OpenDocument>, (13. avgust 2009).

166. *RACVIAC – Centre for security cooperation*. 2009. Dostopno prek: <http://www.racviac.org> (28. junij 2009).
167. *Romania offers citizenship to Moldovans*. 2009. Dostopno prek: <http://www.euractiv.com/en/enlargement/romania-offers-citizenship-moldovans/article-181271>, (3. avgust 2009).
168. Rupel, Dimitrij. 2003. *V svetu aktivna in prepoznana Slovenija*. Dostopno prek: <http://www.prihodnost-slovenije.si/up-rs/ps.nsf/krf/2DB41D73ED677E18C1256E940046C4E3?OpenDocument> (12. avgust 2009).
169. *Slovensko veleposlaništvo na Hrvaškem*. 2009. Dostopno prek: <http://zagreb.veleposlanistvo.si> (13. avgust 2009).
170. *South East European Times*. 2009. Dostopno prek: <http://www.seetimes.com>. (19. februar 2009).
171. *Spletne strani Stabilizacijskega in pridružitvenega procesa*. 2009. Dostopno prek: http://www.ec.europa.eu/enlargement_process/accesion_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/index_en.htm (15. junij 2009).
172. *The Centre for South East European Studies*. 2009. Dostopno prek: <http://www.csees.net> (17. januar 2009).
173. *U.S. Department of State*. 2009. Dostopno prek: <http://www.state.gov> (31. julij 2009).
174. *Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje*. 2009. Dostopno prek: <http://www.sos112.si/slo/page.php?src=sv1.htm> (16. avgust 2009).
175. *Uradne spletne strani OVSE*. 2009. Dostopno prek: <http://www.osce.org> (15. avgust 2009).
176. *Uradne spletne strani pobude SEECP*. 2009. Dostopno prek: <http://www.mae.ro/seecp> (17. junij 2009).
177. *Uradne spletne strani SECI*. 2009. Dostopno prek: <http://www.secicenter.org> (17. junij 2009).
178. *Uradne spletne strani SEDM v času predsedovanja Albanije*. 2007. Dostopno prek: <http://www.mod.gov.al/sedm>, (20. avgust 2009).

179. *Uradne spletne strani SEDM v času predsedovanja Makedonije*. 2009. Dostopno prek: <http://www.morm.gov.mk:8080/morm/sedm-pmsc> (22. februar 2009).
180. Vizjak, Andrej. 2007. *Govor ministra za gospodarstvo mag. Andreja Vizjaka na odprtju 83. jesenskega Zagrebškega velesejma*. Dostopno prek: http://www.mg.gov.si/si/novinarsko_sredisce/govori/ (13. avgust 2009).
181. *Western Europe Armaments Group*. 2003. Dostopno prek: <http://www.weu.int/weag/index.html> (12. marec.2009).
182. *Who recognized Kosova as an Independent State?* 2009. Dostopno prek: <http://www.kosovothanksyou.com> (6. avgust 2009).
183. *Zunanji minister Žbogar v ponedeljek odhaja na prvi obisk v Bosna in Hercegovina*. 2009. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/novice/slovenija/104223730> (13. avgust 2009).
184. *Zveza Nato*. 2009. Dostopno prek: <http://www.Nato.int> (17.maj.2009).

NEOBJAVLJENI VIRI

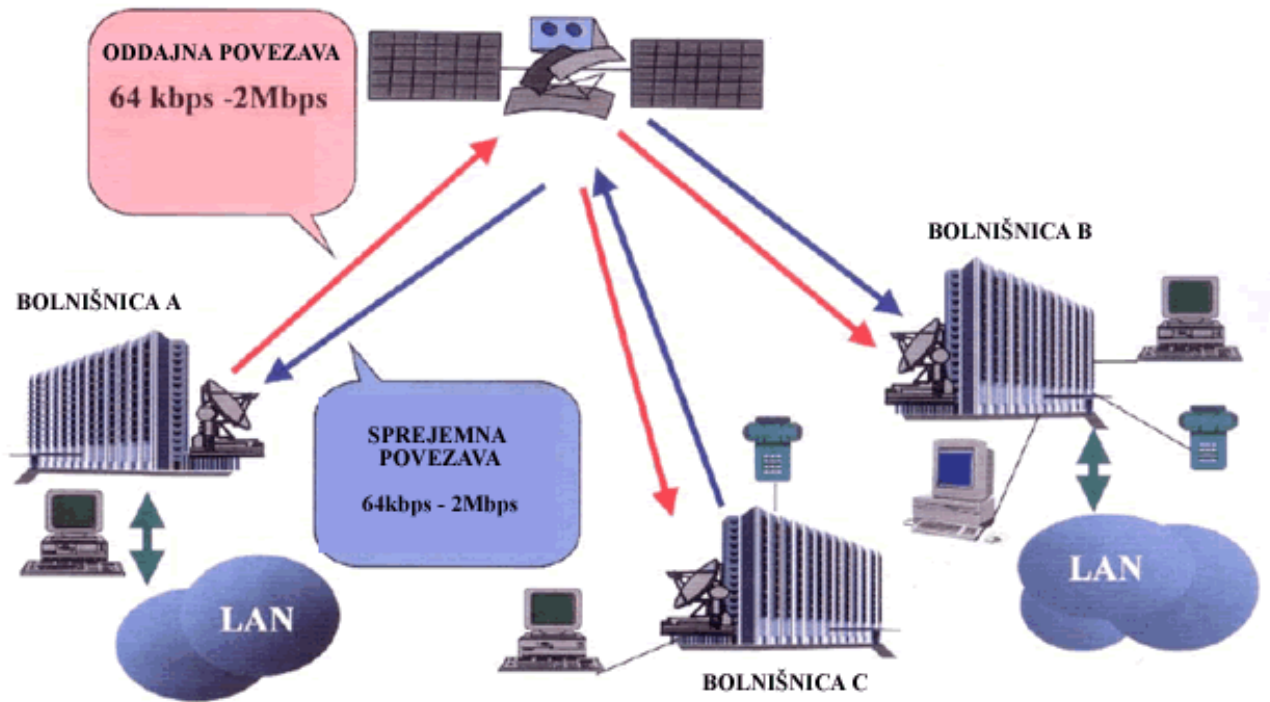
185. *C4ICSE Concept Paper*. 2009. Predstavitev na 21. SEDM-CC, Sofija .
186. Balaceanu, Virgil. 2009. *Govor ob predaji dolžnosti poveljnika SEEBRIG*. 15. julij 2009. Istanbul.
187. Barić, Slavko. 2008. *Govor na srečanju namestnikov načelnikov generalštabov SEDM*. 26. junij, Sarajevo.
188. Durev, Ivan. 2009. *Status Report on SEESIM 08*. Predstavitev na 20. SEDM-CC Meeting, 13. marec Skopje.
189. Dushku, Zyber. 2009. *Govor ob prevzemu dolžnosti poveljnika SEEBRIG*. 15. julij 2009, Istanbul.
190. Gjorgjiovski, Zlatko. 2008. *SEDRO Concept*. Predstavitev na 21. PMSC Meeting, 22. september. Struga.
191. Kapoukranidis, Athanasios. 2009. *SEEBRIG Financial Issues*. Predstavitev na 21. PMSC Meeting, Skopje 10. marec 2009.

192. Katopodis, Georgios. 2009. *IMIHO Project Update*. Predstavitev na 20. SEDM-CC Meeting, 13. marec. Skopje.
193. Kosić, Miloš. 2009. *Intervju s svetovalcem na Direktoratu za obrambno politiko MORS*. 28. julij 2009. Ljubljana.
194. Kostadinova – Ivanova, Desislava. 2008. *Seven recommended steps for the future work of the CBSC WG*. CBSC WG Meeting, Sofia, 27.-28. May.
195. Lindberg, Lars. 2005. *Exercise Viking 2005*. Predavanje ORIS MORS, International Week of Simulations, Ljubljana.
196. *Ministrsko srečanje SEDM* (udeležba avtorja). 2008. Sekretariat SEDM. 7. – 9. oktober. Ohrid.
197. *Redno zasedanje SEDM PMSC-CC* (udeležba avtorja). 2008. Sekretariat SEDM. 22. – 25 september 2008. Struga.
198. *Redno zasedanje SEDM PMSC-CC* (udeležba avtorja). 2009. Sekretariat SEDM. 10. – 13. marec 2009. Skopje.
199. *The Future Role in Crisis Response for the Southeast European Brigade (SEEBRIG)*. 2008. Predlog ZDA predstavljen 24. septembra 2008 na 20. zasedanju SEDM CC. Struga.
200. Vehovar, Zlatko. 2009. *Intervju z načelnikom Sektorja za multilateralo in obrambno diplomacijo*. Direktorat za obrambno politiko MORS. 30. julij 2009. Ljubljana.

**NAČRT POPOLNITEV KLJUČNIH KADROVSKIH POZICIJ V MPFSEE IN
LOKACIJE POVELJSTVA SEEBRIG DO LETA 2015**

OBDOBJE	DRŽAVA	LOKACIJA POVELJSTVA	POZICIJA							OPOMBE
			PRESEDUJOČI PMSC	POVELJNIK	NAMESTNIK ZA OPERACIJE	NAMESTNIK ZA PODPORO	NAČELNIK ŠTABA	NAMESTNIK Š ZA OPERACIJE	NAMESTNIK Š ZA PODORO	
1999-2001	1							X		
	2	PLOVDIV (1)					X			
	3		X							
	4				X					
	5						X			
	6				X					
	7				X					
2001-2003	1				X					
	2	PLOVDIV (1)					X			
	3			X						
	4							X		
	5			X						
	6		X							
	7						X			
2003-2005	1				X					
	2				X					
	3						X			
	4			X						
	5							X		
	6	CONSTANTSA (2)					X			
	7		X							
2005-2007	1		X							
	2			X						
	3							X		
	4				X					
	5				X					
	6	CONSTANTSA (2)					X			
	7							X		
2007-2009	1				X					
	2						X			
	3						X			
	4			X						
	5		X							
	6			X						
	7	ISTANBUL (3)					X			
2009-2011	1			X						
	2		X							
	3				X					
	4							X		
	5				X					
	6						X			
	7	ISTANBUL (3)					X			
2011-2013	1				X					
	2				X					
	3	LARISA (4)					X			
	4		X							
	5			X						
	6							X		
	7							X		
2013-2015	1				X					
	2						X			
	3	LARISA (4)					X			
	4							X		
	5			X						
	6		X							
	7			X						

VIR: 5th Additional Protocol To The Agreement On The Multinational Peace Force South-eastern Europe. October 2009, Sofia.

VIR: Diamanotopoulos, Ioannis (2004): Satellite Interconnection of Military Hospitals of the SEDM Countries – A Novel Technological Forum as Model for Military Medical Surveillance and Response in SE Europe. RTO-MP-HFM-108.

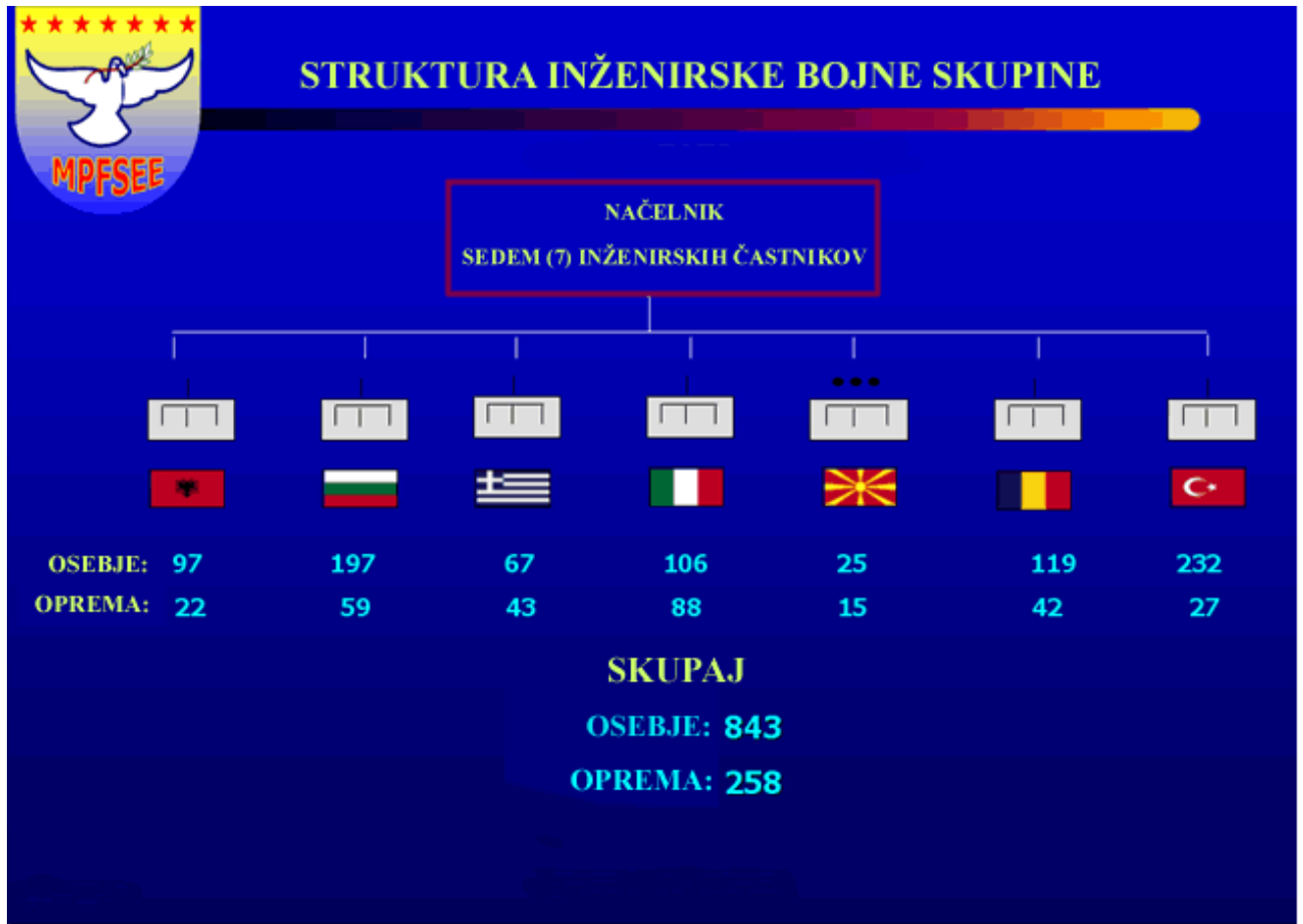
VIR: http://www.freeworldacademy.com/globalleader/georgia_clip_image001.gif
(20. avgust 2009).

PRILOGA D – Stališča držav SEDM o vsebinskih projektih

	SEESIM	CBSC	IMIHO	SEMEC	SEEDIRET
	Green	Green	Green	Green	Green
	Green	White	Red	White	Yellow
	Green	Green	Green	Green	Red
	Green	Green	Red	Green	Red
	Green	Green	Green	Green	Yellow
	Green	White	Green	Green	Red
	Green	Green	Green	Green	Red
	Green	Green	Yellow	Green	Yellow
	Green	Green	Red	Green	Red
	Green	Green	Green	Green	Yellow
	Green	Green	Green	Green	Red
	Green	Green	Green	Yellow	Red

LEGENDA			
	PODPIRA		NI ODLOČENA
	NE PODPIRA		STATUS OPAZOVALKE

VIR: SEDM Future Working Group Meeting (2009). March 12, 2009. Skopje.

VIR: Gjorgjiovski, Zlatko. 2008. SEDRO Concept. Predstavitev na 21. PMSC Meeting, 22. september. Struga.

PRILOGA F – Prispevki držav v MPFSEE - SEEBRIG

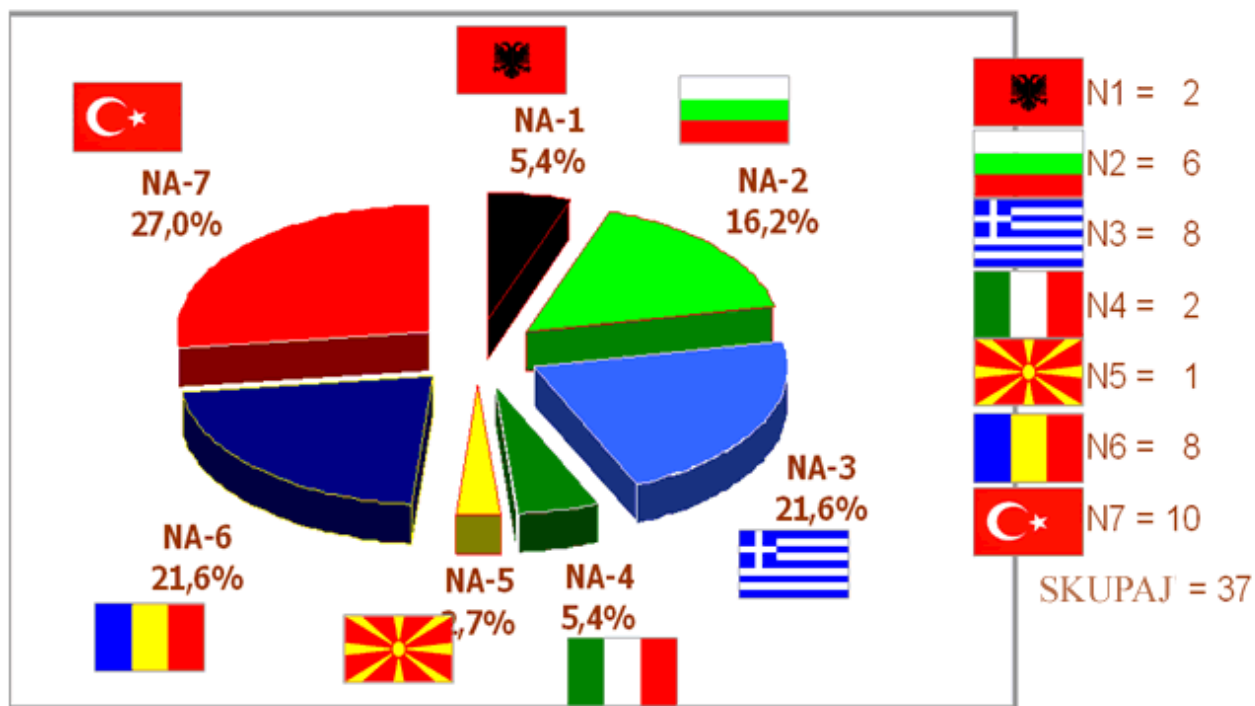
	DRŽAVA	POVELJSTVO BRIGADE	MANEVRSKE ENOTE	ENOTE ZA PODORO BOJEVANJA	ENOTE ZA PODORO DELOVANJA	INŽ. BOJNA SKUPINA
1						
2			 NO		CSS ^(*)	
3			 NO		CSS ^(*) BOB NO	
4			 NO - vod za vzdrževanje - vod za zveze - sanitetni vod - inženjski vod	 odvisna od CONPLAN	 odvisna od CONPLAN	
5						
6			 NO - izvidniški vod - minometni vod - vod za zveze - raketni vod		ALI	
7			 NO - logistični vod - vod za zveze - sanitetni vod - poveljniški vod - izvidniški vod - minometni vod		CSS ^(*) BOB NO	 GRADNJA

VIR: 5th Additional Protocol To The Agreement On The Multinational Peace Force South-eastern Europe. October 2009, Sofia.

JEDRO ŠTABA (MAREC 2009)

SEEBRIG

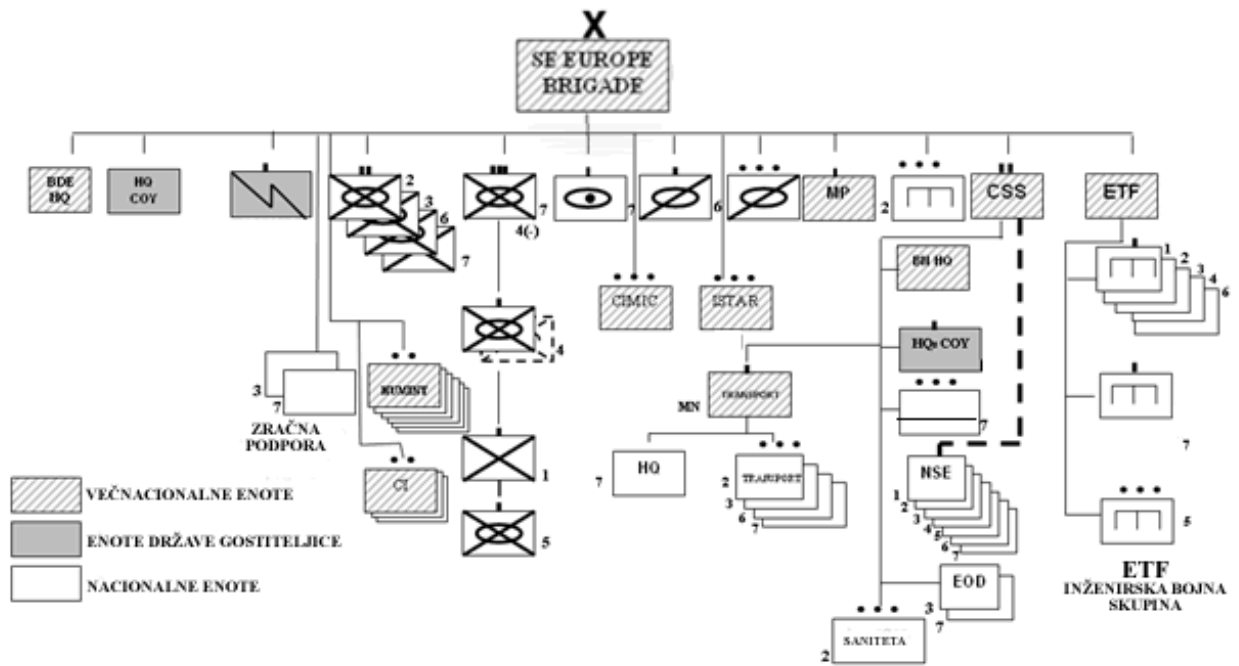
VIR: Balaceanu, Virgil (2009): Update on SEEBRIG Activities. Predstavitev na 21.PMSC Meeting, Skopje 10. marec 2009.

PRILOGA H – Finančni prispevki držav članic MPFSEE v SEEBRIG

DRŽAVA		MEST	ODSTOTEK	ZNESEK (EUR)
1		2	5.26%	20,714
2		6	15.79%	62,143
3		9	23.68%	93,215
4		2	5.26%	20,714
5		1	2.63%	10,357
6		8	21.05%	82,858
7		10	26.32%	103,572
SKUPAJ		38	100.00%	393,575

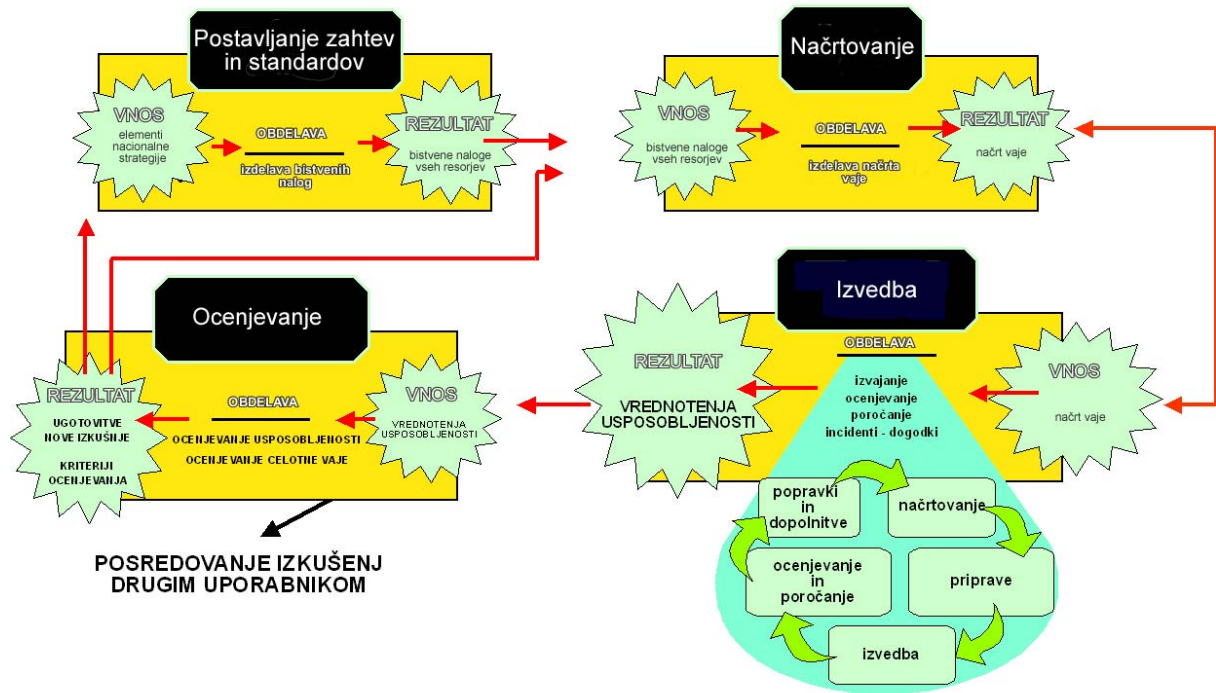
VIR: Kapoukranidis, Athanasios (2009): SEEBRIG Financial Issues. Predstavitev na 21. PMSC Meeting, Skopje 10. marec 2009.

ORGANIZACIJSKA STRUKTURA SEEBRIG

VIR: 5th Additional Protocol To The Agreement On The Multinational Peace Force South-eastern Europe. October 2009, Sofia.

PRILOGA J – Proces računalniško podprte vaje

VIR: Lindberg, Lars (2005): Exercise Viking 2005, predavanje ORIS MORS, International Week of Simulations, november 2005.

PRILOGA K – Tihotapske poti v jugovzhodni Evropi

VIR: <http://www.fas.org/irp/threat/754791.gif>, (15. avgust 2009).

PRILOGA L – Rast prebivalstva in brezposelnost po državah

	Rast prebivalstva (%)	Brezposelnost (%)
Albanija	+0,5	12,7
Bolgarija	-0,4	5,6
Grčija	+0,13	8
Italija	-0,05	6,8
Makedonija	+0,26	35
Romunija	-0,2	3,6
Turčija	+1,31	7,9
Ukrajina	-0,65	2,2
Slovenija	-0,09	7,8
Bosna in Hercegovina	+0,13	45,50
Hrvaška	-0,09	11,80
Srbija	+0,13	18,8
Črna gora	-0,27	14,7

VIR: CIA World Factbook, <http://www.cia.gov> (10. avgust 2009).